A # D. DIONYSII CARTHVSIANI

HYMNORVM ALIQVOT VETERVM ECCLEſiaſticorum, pia nec minus erudita enarratio.

PROOEMIVM.

IMplemini ſpiritu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in pſalmis & hymnis & can-
ticis ſpiritualibus, cantantes & pſallentes in cordibus veſtris domino, gratias a- Ephe.5.
gentes pro omnibus. In hac ſaluberrima diuini apoſtoli exhortatione tanguntur
actus præclari virtutis quæ latria appellatur, quæ deo cultum cærimoniámque
impendit, qui actus ad ſpirituales perſonas præcipuè pertinēt, ad vniuerſos quo-
que fideles. Ad quid enim rationalis creatura eſt facta, niſi vt creatorem ſuum a- Eccle.17.
gnoſcat, colat, diligat, laudet, vereatur, ac omni modo ſibi poſsibili veneretur? Et Matth.5.
B quoniam vnicuique mandauit deus de proximo ſuo, vt ſcilicet diligat eum ex 1. Petri.4.
charitate, tanquam ſeipſum, atque ædificet eum, quatenus qui audit verbum ſalutis, dicat confratri, ve-
ni ad obtemperandum verbo ſalutari. Sícque vnuſquiſque prout accepit gratiam, in alterutrū illam ad-
miniſtret, & conferat ſecum de ſcripturis, de laudibus dei, hoc eſt de pſalmis & hymnis ſpiritualibus Lucę.6.
canticis, ac de intelligentia eorundem, de modo pſallendi attentè ac reuerenter, cum obedientia operū Eſa.29.
ſalutari ac debita: quoniam dominus ipſe deprompſit, Quid mihi dicitis domine domine, & non facitis Matth.15.
quæ dico? Itémque, populus hic labiis me honorat, cor autem eius longè eſt à me. Itaque, ad condignā Marc.7.
& deo acceptam laudationem, exigitur cordis attentio, & operum exequutio timorata: ita vt ſeruiamus Pſalm.2.
domino cum metu & timore, & exultemus ei cum tremore. Etenim maledictus, qui facit opus dei ne- Hiere. 48.
gligenter ſiue fraudulenter. Cùm ipſe loquutus ſit, Si pater ego ſum, vbi eſt honor meus? Et ſi domi- Heb.12.
nus ego ſum, vbi eſt timor meus? Hinc opus altiſsimi efficit fraudulenter, qui aliquid debitæ reueren- Iob.26.
tiæ aut formidoloſæ laudationis ſubtrahit cultui eius. Ideo dicitur ad Hebræos, Seruiamus deo cum
metu & reuerentia. Conſideremus quanta ſit excellentia eius, cui pſallimus, quem laudamus. Núnne co
lumnæ cæli contremiſcunt & pauent ad nutum ipſius? Núnne exercitus illi angelici cum tremore ei aſsi Eſa.40.
ſtunt? Quanti ergo nos ſumus, vt loquamur verbis noſtris cum eo? Certè coram ipſo & comparatione Eccle.16.
C ipſius, non ſolùm orbis terrarum, ſed & totius vniuerſitas creaturæ, eſt tanquam momentum ſtateræ, &
tanquam gutta roris antelucani. Ipſe eſt (teſte Porphyrio) quem & polus, tellus, pontúſque contremūt, Ibidem.
& ipſa inſuper numina perhorreſcunt. Hoc Eccleſiaſticus euidentius, ſalubriúſque deprompſit. Ecce,
inquiens, cælum & cæli cælorum, abyſſus & vniuerſa terra, & omnia quæ in eis ſunt, in conſpectu dei
commouebuntur, montes ſimul & colles: & cùm conſpexerit illa deus, tremore concutientur. Nihilo-
minus ſicut ibidem ſubiungitur, In omnibus iis inſenſatum eſt cor hominis. Cor vtique hominis inde-
uoti, iſta non attendentis, tam infinitam ſuperglorioſiſsimi dei excellentiam non penſantis, ſine recolle- Eſaiæ. 29.
ctione hymnos canentis, ſine cuſtodia, formidine & feruore pſallentis. Erubeſce qui talis es, & formida
ne inter eos computeris ac pereas, de quibus per Eſaiam proteſtatus eſt deus, Appropinquat populus Hiere.5.
iſte ore ſuo, & labiis ſuis glorificat me, cor autē eius lōgè eſt à me. Et item per Hieremiam, Audi populе
ſtulte, qui non habes cor. Me non timebitis, qui poſui arenam terminum mari? Pſallamus igitur ſpiritu,
pſallamus & mente: quod ore profertur, mente penſetur. Ad quod implendum, ipſos hymnos intelli-
gere eſt neceſſe, in quibus tamen non videtur grandis aut ſpecialis conſiſtere difficultas. Ideo exhortan-
do magis quàm exponendo, circa hos hymnos, aliquid, prout donauerit dominus, breuiter introducam:
ſicut & venerabilis quidam pater, aliqui quoque fratres deuoti precati ſunt. Poſtremò, Hymnus pro-
priè appellatur laus dei ad deuotionem accendens. Pſalmus laus dei ad bene operandum inducens. Can-
ticum ad ſpiritualem iucunditatem ex diuinorum atque cæleſtium contemplatione ſuſtollens. Verun-
D tamen vnum horum pro alio multoties ſumitur, quia & primo Paralip. fertur, quòd cātores templi deū
laudabant in hymnis Dauid regis. In pſalmo etiam, vbi noſtra habet tranſlatio, Repleatur os meum lau- Pſal.70.
de, vt cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam: continet alia, Repleatur os meum laude, &
cantem hymnum gloriæ tuæ.

In aduentu domini ad veſperas, hymnus.

Commendatur in eo Chriſti filij dei benignitas, quòd ad nos redimēdos in primo aduentu de vir-
gine naſci dignatus eſt: rogatúrque vt in ſecundo aduentu nos ab hoſte antiquo ſaluet &
protegat, ne ipſius percutiamur telo. Author beatus P. Ambroſius.

Carmen Iambicum Trimetrum.

C*onditor alme ſyderum.*] Laudare deum commune eſt comprehenſoribus, id eſt vniuerſis bea-
tis in patria, ac viatoribus in hoc mundo. De comprehenſoribus nanque ait Pſalmiſta, Beati qui
habitant in domo tua domine. in ſecula ſeculorum laudabūt te. De viatoribus verò ſcriptum eſt Pſal.83.

Apoca.19. in Apoca. Laudem dicite deo noſtro omnes ſerui eius, & qui timetis eum, puſilli & magni. Verùm lau- E
des iſtæ beatorum ac viatorum in multis ab inuicem diſtinguuntur. Laus quippe, ſiue laudatio, ex co-
gnitione laudati exiſtenti in laudante procedit, ideo quoque beati clarius atque iucundius deum conſpi
ciunt, quàm viatores: eóque perfectius atque delectabilius ipſum collaudant. Propter quod ſine inter-
Apoc. 4. ruptione & fatigatione, eius inſiſtunt præconiis: iuxta quod in Apocalypſi aſſeritur, Requiem non habe
bant, id eſt ceſſationem ab actu laudis diuinæ, die ac nocte. ¶ Porrò, laus viatorum ſæpe interpellationē
ſortitur, fatigationémque patitur, nec indeſinenter conſolationem & hilaritatem habet admixtā. Rur-
ſus beati cum omnimoda ſecuritate creatorem præcordialiſsimis laudibus venerantur. Viatores verò cū
Eccle.9. admixtione periculi & pauore: quibus & dicitur, Exultate ei cum tremore. Nec enim certi ſunt abſo-
Eccl.15. lutè quòd amore ſint digni, & charitate ornati, ac ſine culpa mortali: cùm tamen certi conſiſtant, quòd
non ſit ſpecioſa laus in ore peccatoris. Nihilominus nonnunquam præuenti exuberantia deuotionis in-
ternæ, hymnum dicunt & pſallunt deo cum iubilo, excluſo ad tempus actuali timore, experientes ſalu-
Rom. 8. briter quod dixit Apoſtolus, Ipſe ſpiritus teſtimonium perhibet ſpiritui noſtro, quòd filij dei ſumus.
Apoca.19. Adhuc autem laus beatorum quam offerunt regi regum, eſt pura, diſtractionem nullatenus ſuſtinens,
nec orationibus mixta: ita quòd pro ſeipſis non orant, præſertim quantùm ad præmium eſſentiale adipi
ſcendum. Laudatio verò viatorum fumum habet diſtractionum, multiplicémque defectum, orationi-
bus quoque miſcetur: quia ſic laudat altiſsimum, vt proprium euadere queat periculum, imò quæ eſt F
oratio efficaciſsima atque digniſsima, quæ dei præconiis decoratur, ex dei inuocatione, & eius laudatio-
Pſalm. 17. ne compoſita: de qua ait propheta, Laudans inuocabo dominum, & ab inimicis meis ſaluus ero. Tales
ſunt hymni & pſalmi cōmuniter, ſicut & hymnus iſte iam exponendus, in quo Chriſtus deus & homo
magnificè ac multipliciter commendatur. Nempe in prima primi verſus particula commendatur à ma-
gnificentia operis ſui, quod eſt creatio, quæ omnipotenti deo eſt propria: & ab eminētia ſui effectus, qui
eſt ſtellarum productio, cū dicitur, Conditor alme ſyderum. In ſecunda, à puritate ſuæ naturæ & eius
largiflua diffuſione, cū additur, æterna lux credentium. In tertia verò particula ab excellentia ſuæ ope-
rationis per aſſumptam humanitatem expletæ, dum ſubditur, Chriſte redemptor omnium, quæ redem-
ptio facta eſt pretio ſacratiſsimi Chriſti ſanguinis. In quarta, gratioſa redēptoris aſsiſtentia imploratur,
cū ſequitur, exaudi preces ſupplicum. Itaque ait author huius hymni. [*Conditor alme ſyderum*] quod
quamuis de qualibet diuina & increata poſsit perſona intelligi, imò de tota ſuperbeatiſsima trinitate
(quæ eſt vnus verus, ſummus vniuerſorum deus & conditor (tamen hoc loco de vnico dei patris filio
Ieſu Chriſto profertur, vt verba pandunt ſequentia. Chriſtus ergo almus conditor, id eſt ſanctus crea-
tor ſyderum. i. aſtrorum fixorum in firmamēto, ac planetarum, quorum vnuſquiſque in proprio orbe
Ptolomæ. mouetur ac ſituatur, non figitur. propter quod erraticus nuncupatur. prout de hoc Ptolomæus in Al- G
Albumaſar. mageſto ac Centilogio ac alibi pertractat. Albumaſar quoque in introductorio maiori. Ariſtoteles ve-
rò putat planetas in ſuis orbibus eſſe fixos, vt patet in libro de cælo & mundo. Plato demum tam ſtel-
Ariſtote. las firmamenti quàm planetas perhibuit in ſphæris moueri inſtar auis in aëre, ac piſcis in vndis: ita quòd
Plato. fixi non eſſent in circulis. Imò opinatus eſt non ipſos cælos moueri, ſed ſtellas & planetas in illis. Sic et-
Gene.1. enim in Timæo effatur, Meant & choreas ducunt in cælo. Quod itidem opinatus eſt Ptolomæus, qui
(vt in prologo refert Hieronymus) in Platonis dogma cadere videbatur. Quid horum ſit verius, infra
certitudinem eſſe reor. Denique, vt in Geneſi ſcribitur, Sol, luna ac ſtellæ quarto die ſunt factæ: quod
qualiter à diuerſis diuerſimodè exponatur, & qualiter probabilius videatur intelligendum, ſuper Gene-
ſim & ſuper ſecundum ſententiarum diffusè expreſſum eſt. Quemadmodum autem ſyderum, ita & o-
mnium cæleſtium corporum, imò & elementorum, omnium item rationalium animarum Chriſtus eſt
conditor. Cúmque in tribus ſuperbenedictis adorandis perſonis ſit vna eſſentia, imò natura eadem nu-
mero, & natura ſit operandi principium: conſtat, quòd operationes ſummæ & incomprehenſibilis tri-
nitatis ad extra ſint penitus indiuiſæ. Conformiter in tribus ſuperfœliciſsimis illis perſonis eſt eadem nu
mero potentia, ſeu poteſtas abſolutè accepta. Siquidem quicquid abſolutè non relatiuè conuenit vni di
uinæ perſonæ, conuenit aliis duabus, eſtque tribus perſonis commune, atque in tribus illis numero idē.
Idcirco, vt tactum eſt, tres illæ æternæ perſonæ ſunt vnus conditor, ſeu creator vnus, vniuerſorum gu- H
bernator, princeps, finis ac dominus, vna lux, vna bonitas ſumma, vna veritas prima. Hinc de Chriſto ſe-
cūdum diuinam naturā ſubiungitur, [*Aeterna lux credentium*] non quòd credentes ab æterno fuerint, nō
ſecundum eſſe ideale in deo: ſed quòd lux iſta verè æterna ſit. Iuxta quem ſenſum dicitur deus, æternus
rerum conditor: non quòd ab æterno creauit, ſed quoniā ipſe qui cuncta creauit, verè æternus eſt. Ideo
non penitus eodem modo eſt æternus creator, ſicut æternus prædeſtinator. Nam verè ab æterno præ-
deſtinauit, præordinauit, elegit: prout hoc ſuper primum ſententiarum expoſitum eſt. Præterea lux in
ſpiritualibus ac diuinis, verè magiſque propriè dicitur, quàm in ſenſibilibus rebus, quamuis nonnulli o-
1.Ioan. 1. pinentur oppoſitum, vt alibi multipliciter eſt oſtenſum. Hinc in prima ſua canonica ſanctus Ioannes
Sap.7. ait, Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllę. Et idem alibi, Erat lux vera, quæ illuminat omnem ho-
Heb.1. minem venientem in hunc mundum. Etenim ipſe eſt candor lucis æternæ, ſplendor gloriæ, ſuperſplen
didiſsima ac ſuperpulcherrima dei patris imago. Ipſaque deitas ac diuina eſſentia eſt lux ſuperpuriſsi-
ma & immenſa. Nec obſtat, quòd lux in inferioribus dat qualitatem ſenſibilem, quemadmodum & ſa-
Rom.16. pientia formam accidentalem. Nihilominus ſapientia verè magiſque propriè, non metaphoricè conue-
nit deo, quàm creaturis, intantùm, vt ad Romanos dicat Ap[illegible]olus, Soli ſapientia deo, &c. Quocirca mi
rum videtur, quòd aliqui tenent oppoſitum, qui tamen ſequuntur expoſitionem Auguſtini ſuper Ge-
neſim de diſtinctione ſex dierum, tanquam literalem: attamen fatentur totam illam expoſitionē eſſe ſo
lummodo ſpiritualem ac myſticā: ſi lux in ſpiritalibus & diuinis non propriè, ſed metaphoricè dicatur.

A ¶Inſuper Chriſtus etiam ſecundũ naturam aſſumptã lux credentiũ nominatur, prout ipſemet in Euan Ioan.8.
gelio eſt loquutus, Ego ſum lux mundi. & denuò, Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis ſi- Ioan.12.
tis. Nam & Apoſtolus dixit, Vos eſtis lux mundi. Amplius, ipſe eſt lux hominum vnlnerſorum, quia eſt Matth.5.
cauſa luminis naturalis humani ingenij. de quo accipi poteſt illud Pſalmographi, Signatũ eſt ſuper nos Pſal.4.
lumẽ vultus tui, domine. Illud quoque Ioannis, Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominẽ venientẽ Ioan. 1.
in hunc mundum. Propter quod anima rationalis, quantũ ad vires ſuas ſuperiores, præſertim quantũ ad
verticẽ intellectiuæ & apicẽ affectiuæ, vocatur ſignaculũ luminis increati ac primæ lucis imago. Specia-
liter quoque eſt lux credentiũ, quia per fidẽ euangelicámque doctrinã eos illuminat. Eorũ demum qui
credunt fide formata, eſt excellentius lux, vtpote cauſa lucis gratiæ gratum facientis in eis, ac doni ſapien
tiæ, cæterorũ quoque chariſmatũ, quæ charitati inſeparabiliter ſunt annexa. Beatorũ verò in patria ex-
cellẽtiſſimè lux eſt, in quibus eſt cauſa luminis gloriæ, ſplendidiſſimúmque obiectum beatificum bea-
tæ & glorioſę viſionis eorũ: & hoc potiſſimũ ſecundum ſuam diuinitatem. Secundũ humanitatem verò
aſſumptã, eſt obiectũ præcipuum accidẽtalis præmij eorundem. Hinc ſecundũ deitatem eſt lux ſuper-
næ Hieruſalẽ, atque ſecundũ humanitatem eſt lucerna ciuitatis illius: iuxta illud Apoca. Ciuitas nõ eget Apoca. 21.
ſole neque luna. Nam claritas dei illuminabit eam, & lucerna eius eſt agnus, [*Chriſte redemptor omnium*]
Chriſtus ſecundum quod deus, ab exordio ſeculi redemit electos à vinculis vitiorum, à captiuitate & iu
B go diaboli, à ſeruitute & reatu peccati: iuxta illud, Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus deus? Et rur-
ſus, Quis poteſt facere mundũ de immũdo conceptũ ſemine, niſi tu qui ſolus es? Inſuper de variis tribu
lationibus vitæ huius redemit ſuos fideles, ſicut cãtatur in pſal. Dicãt qui redempti ſunt à domino quos Matth.1.
redemit de manu inlmici, de regionibus congregauit eos. Et Iudas ait, Ieſus populum ſuum ſaluans de Luc.5.
terra AEgypti. Propriiſſimè verò ac ſpecialiſſimè Ieſus redemptor omnium nominatur, quoniam per Iob.14.
incarnationis & paſſionis ſuæ myſteria redemit genus humanum, quoniam paſſio Chriſti ex parte ip- Pſal.106.
ſius patientis, fuit piiſſima & acceptiſſima deo patri, inquantũ ex ſumma & ardentiſſima charitate, ex in- Iudæ.1.
comparabili obedientia, ex præcordialiſſima pietate & miſericordia, eam acceptanter ſuſtinuit, & ad hu 1. Theſ.2.
mani generis redẽptionem, imò potiſſimũ ad dei patris honorem, ordinauit ac retulit. Impiiſſima verò Matth.1.
crudeliſſima & dei maximè extitit offenſiua ex parte inferentiũ & infligẽtium eã, intantũ ꝙ ob hoc ira
dei venit ſuper Iudæos vſque in finẽ. Hinc angelus dixit ad Ioſeph, Vocabis nomen eius Ieſum. ipſe e- 1.petri.1.
nim ſaluum faciet populũ ſuum à peccatis eorum. Beatiſſimus quoque princeps apoſtolici chori in ſua Apoc. 1.
prima ait canonica, Nõ corruptibilibus auro vel argento redẽpti eſtis, ſed precioſo ſanguine agni imma
culati, de quo in Apoc. habetur, Qui dilexit nos & lauit nos à peccatis noſtris in ſangulne ſuo. Præterea 1. Tim.2.
Chriſtus redẽptor omniũ appellatur. i. hominũ vniuerſorum, quantũ eſt ex parte ipſius, qui vult omnes
C homines ſaluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis venire. Et quia pro omnibus copioſiſſimè ſatisfecit. pro-
pter quod dicitur, redemptor omniũ, quantùm ad ſufficientiã, electorum verò quantũ ad efficientiam,
quoniã dominicæ paſſionis conſequuntur finaliter fructum ac conſummatũ effectum. De iis omnibus
paſſione ſua inſtãte diſſeruit, Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia trahã ad meipſum. Paſſione quoque Ioan.12.
cõpleta, Prædicate euangelium omni creaturæ. Amplius, virtus & meritũ ſaluatoris eſt quaſi generalis Marc.16.
medicina & vniuerſale remediũ contra omnium vulnera vitiorum, & contra omniũ animarum perdi-
tionem. Cúmque generale remediũ ac medicinale emplaſtrum oportet lãguidis applicari, inſtituit Chri
ſtus ſapiẽtia patris ſeptẽ eccleſiaſtica ſacramenta, tanꝗ medicinalia vaſa, per quæ virtus ac meritum ſuæ
fructuoſiſſimæ paſſionis applicatur hominibus. quod meritũ eſt multiplex gratia & ſalubris effectus,
quos promeruit eis, per quos etiam vniuntur Chriſto tanquã capiti ſuo, cuius ſpiritu vitã gratiæ ac mo
tum virtutum & ſupernorũ incrementa chariſmatum ſortiuntur: iuxta illud, De plenitudine eius om- Ioan.1.
nes accepimus gratiã pro gratia. His laudibus Chriſti præmiſſis, offertur ei oratio, [*Exaudi preces ſuppli*
cum,] hoc eſt cunctorum fidelium tibi humiliter ac deuotè ſupplicantium: ſicut dixiſti, Petite, & acci- Matth.7.
pietis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, in-
uenit: & pulſanti aperietur. Verùm, vt tu ipſe teſtatus es, oportet ſemper orare, & non deficere, atque in Matth.6.
nomine tuo orare, ea videlicet poſtulando, quæ verè pertinent ad ſalutem. Poſtulet item talis in fide ni Iacobi.1.
hil hæſitans. Nempe qui hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris. Qualis etiã orans inuenit gratiam, quam pre- Deut.4.
D catur Moſes dicens, Cùm quæſieris dominum deum tuum, inuenies eum: ſi tamen toto corde quæſie- Lucæ.11.
ris eum, & tota tribulatione animæ tuæ. Hoc eſt cum vera cõtritione, cum ingenti afflictione ſuper tuis & 18.
defectibus & peccatis, cum ſolicitudine grandi, ne tanquam fœdum cadauer repellaris & proiiciaris à
facie creatoris ac metuendiſſimi iudicis. Certè ſacrificium deo eſt ſpiritus ita contribulatus. Anima nan Pſal.50.
que quæ triſtis eſt ſuper magnitudine mali, & incedit curua, dat gloriam deo, vt propheta ait, Qui ergo Baruch.2.
ſine attentione & cordis cuſtodia, ſine compunctione ac gemitu, ſine feruore & metu, orat altiſſimum, Roma.3.
núnne potius deſpici quàm exaudiri meretur? Væ miſero iram adhuc magis quàm veniam colligenti.
¶[*Qui condolens, interitu mortis perire ſeculum*] hoc eſt tu Chriſte vnigenite dei patris, condolens, id eſt
piè compatiens ſeculum, hoc eſt genus humanum, perire, id eſt damnationem incurrere, ſpiritualiter
mori, æternã ſalutem amittere, interitu mortis, id eſt reatu originalis peccati, læſione etiam propriæ cul-
pæ peccantium, letalique vulneratione cuiuſcunque peccati mortalis. Omnes etenim in primo parente Ephe.2.
peccauimus, cecidimus, & mortem, id eſt originalis iuſtitię præuaricationem incurrimus. Propter quod
teſte Apoſtolo, eramus natura, hoc eſt incorrupta & infecta natura, filij iræ, & prius damnati, id eſt pri-
uationi æternæ fœlicitatis addicti ſeu adiudicati, quàm nati, [*ſaluaſti mundum languidum*] hoc eſt de
morte culpæ ac infernalis miſeriæ liberaſti genus humanũ in hoc mundo inferiori exulantem, deiectũ
ac fomite peccati dirè infectum, imò omni genere vitiorum tabefactum ac morbidũ, de quo mundo ait 1.Cor.5.
Apoſtolus, Deus erat in Chriſto mundũ reconcilians ſibi. Et ipſe ſaluator, Non venit filius hominis v-

iudicet mundũ,ſed vt ſaluetur mundus per ipſum, [*Donans reis*]hoc eſt iniquis ac perditis,[*Remedium*] E
id eſt paſsionis tuæ meritum,gratiæ ac virtutis tuæ auxilium, ſalutis antidotum,gratiam ſacramẽtorum.
¶Præterea ſciſcitari quis poteſt,quomodo protuimus in primo parente peccare, cadere, infici & damnari,& eſſe dãnati antequam nati,qui tunc nondum eramus?Nũnc actus ſecundus,vt mereri ac demereri,prǣſupponit actũ primum,qui eſt eſſe,quòd per generationem acquiritur?Ad hoc reſpõdent doctores,Quòd ſicut in vno corpore ſunt multa membra,& indiuidua plura in ſpecie vna, multíque rami in vna radice:ſic in primo parente fuerunt poſteri eius. De hoc quoque datur planum cõueniénſque exẽplum de rege terreno, præſtanti ſuo militi bonum ſeudale aut caſtrum,ea cõditione,vt donũ illud permaneat militi, & ad eius poſteros deuoluatur,ſi miles ille regi ſuo fidelis permanſerit, alioquin tam ipſe quàm eius poſteritas beneficio illo priuetur. Si itaque miles ille deſerens regem aduerſario eius concordet:nũne tam miles q̃ ſoboles ſua iuſtè huiuſcemodi deſtituitur bono? Ita in propoſito eſſe facilè eſt pẽſare. At verò Chriſto ſecuudũ deitatis naturã non conuenit condolere, quemadmodum nec dolere per paſsionis affectũ,ſed per ſubuentionis effectum,hoc eſt per ſimilitudinem operis,non per veritatem do
Iudic.3. loris:ſicut ſcriptura frequẽter loquitur de deo,affectu & more humano,vt eſt illud Iudicum,Doluit ſu
Gene.56. per miſeriis eorũ.Et Geneſis,Tactus dolore cordis intrinſecus. At verò ſicut triplex eſt vita, vtpote vita naturæ, vita gratiæ, vitáque gloriȩ: ita eſt triplex mors huic triplici vitæ oppoſita, videlicet mors naturæ,mors culpæ,mors infernalis miſeriȩ.Et ab hac triplici morte Chriſtus redemit nos,ſicut iam patuit. F
1.Cor.15. Verũtamen corporis immortalitatem nõ conſequuntur electi,niſi in die vniuerſalis iudicij,quãdo mor
pſalm.102. tale hoc induet immortalitatem. Hinc de prætacto interitu ait propheta, Qui redimit de interitu vitam
Rom.5. tuam.De præfata quoque infectione generis humani,ex tranſgreſsione hominis protoplaſti,& de redẽptione facta per Chriſtum,loquitur ad Romanos Paulus apoſtolus,Per vnũ hominem peccatũ in hunc mundum intrauit,& per peccatum mors:& reconciliati ſumus deo per mortem filij eius.[*Vergente mundi veſpere, vti ſponſus de thalamo, egreſſus honeſtiſsima virginis matris clauſula*] hoc eſt, tu Chriſte egreſſus es clauſula honeſtiſsima,id eſt ex caſtiſsima cellula ſeu illibatiſsima matrice,virginis matris, hoc eſt, virgi-
Matt.28. neæ genitricis,de cuius vtero clauſo manente prodiſti. Quemadmodum de ſepulchro lapide ſuperpoſi
Ioan.20. to necdum reuoluto.Et ſicut introiſti cœnaculum foribus clauſis in die reſurrectionis,quod per omni-
Ezec.44. potentiã dei ſupernaturaliter geſtũ eſt.Iſtud apud Ezechielẽ legitur figuratũ his verbis,Porta hæc clauſa erit,& nõ aperietur,& vir nõ tranſiet per eã,quoniam dominus deus Iſraël ingreſſus eſt per eam,erít-
Num.17. que clauſa.In Num.quoque dicitur,Germinauit virga Aaron in domo Leui, & turgentibus gẽmis erumperant flores,qui foliis dilatatis in amigdalas defloratí ſunt.De his demũ vaticinatus eſt Eſaias,Ecce vir-
Eſa.7. go cõcipiet & pariet filiũ,& vocabitur nomen eius Emanuel.Itémq; loquens de Chriſto,Aſcendet,in-
Eſa.53. quit,ſicut virgultũ coram illo,& ſicut radix de terra ſitienti.Virgultũ quippe aſcendit de humo nõ arata,nõ culta,nõ ſeminata:ſic Chriſtus exortus eſt de ſacratiſsima virgine,omni viro incognita,nec huma G
Hiere.31. no ſemine fœcundata.Vnde & à Hieremia prædictum eſt,Nouum creauit dominus ſuper terrã,Mulier circundabit virũ.Quod ſi exponatur de muliere viro cognita, & ab eo imprægnata virúmque brachiis amplexata,non fuiſſet nouũ:quomodo nouum fuit, quòd terra os ſuum aperuit,& Dathan & Abyron, Hon ac Chore abſorbuit:quale opus nunq̃ legitur ante factũ.Propter quod Moſes locutus eſt,Sin autẽ
Num.16. nouam rẽ fecerit dominus,vt aperiẽs terra os ſuũ deglutiat eos,& omnia quȩ ad illos pertinẽt,deſcẽderuntq́; viuẽtes in infernũ:ſcietis ꝙ blaſphemauerint dominũ.Ideo verba illa Hieremiæ nõ niſi de Chriſto & beatiſsima virgine ritè intelligũtur, quæ incõparabilis & deificatiſsima virgo vnigenitũ dei patris
Ibidem. cõcepit ac incarnatũ intra virginalis vteri ſui circundedit terminũ: qui ab incarnationis exordio vir fuit nõ corporis quãtitate,annorúmve numero,ſed omni ſapientia ac virtutũ perfectione,quod adeò extitit nouum,mirũ,magnum,inſolitũ, vt ſanctus Maximius epiſcopus proteſtetur angelicas mentes non com
Luc.2. prehendiſſe,quomodo verbũ æternum manſit totum in patre, & totũ per incarnationis myſteriũ continebatur in virgine.¶Præterea ſi obiiciatur hoc nouum nõ eſſe,quia Albumeſar Maurus introductorio maiori lib.6.affirmat,ꝙ ſole exiſtẽte in virgine,hoc eſt in ſigno zodiaci quod dicitur Virgo, naſcitur in terra virgo mũdiſsima,quȩ filiũ ex ſe natum fouet in gremio.Dicendum,ꝙ opinio illa eſt falſa,imò hæretica.Nec Ptolomæus aſtronomorũ princeps,nec Albategũ,nec Alfraganus, nec cæteri doctores aſtronomi hoc fatẽtur.Et dato,ꝙ ſol in illo ſigno poſſet tantã fœcunditatẽ virgini dare,nullatenus tamẽ vir- H
go poſſet ſine virginalis ſignaculi læſione atque corruptione parere prolem naturali virtute:cũ id ſine dimenſionũ penetratione fieri nõ valeret.Sic ergo egreſſus eſt Chriſtus virginis aluo, [*Vti ſponſus de thalamo*].i.cũ omnium diuinorum ornamento chariſmatum excellentiã ſuam decentiũ, deſponſata ſibi natu
Gene.2. ra humana,& itẽ eccleſia,in ipſius præſtantiſsimȩ virginis vẽtre caſtiſsimo.Quẽadmodũ enim ſi ſpõſus
1.Cor.6. & ſpõſa carnales,ſunt duo in vna carne.i.duo ſuppoſita in vno carnali cõmercio:ita in Chriſto verbum æternũ, & natura humana à verbo aſſumpta, ſunt vnũ quid in perſona: & ille fuerunt nuptiȩ pſonales. Chriſtus verò & eccleſia vniti ſunt ſicut ſpõſus & ſpõſa per cõmunionẽ naturȩ in ſpẽ atque fidẽ & charitatẽ.In eadẽ etiam incarnatione peramabiliſsima ac gratioſiſsimã illa virgo Maria facta eſt ſpõſa ſingularis ſpõſi illius cȩleſtis.imò totius ſuperadorãdæ & ſupergloriofiſsimæ trinitatis nobiliſsimũ prorſus
Pſalm.18. ſpẽdidiſsimumq́; triclinium.Hinc prædixit Pſal.In ſole poſuit tabernaculũ ſuum.Vbi Hebraica veritas habet,Soli poſuit tabernaculum ſuũ,& ipſe tanq̃ ſpõſus procedẽs de thalamo ſuo.Quod factũ eſt,[*Vergente mundi veſpere*].i.vltima mũdi ætate inſtãte & diuertente ad nos:ſicut ait Apoſtolus,Nos ſumus in quos fines ſeculorũ deuenerũt.Nec obſtat ſi hæc vltima ætas cæteris duret diutius:cũ & vnius hominis
1.Cor.10. ætas vltima,interdũ diutius duret q̃ oẽs præcedẽtes. [*Cuius forti potentiæ*].i.omnipotẽtiæ tuæ, ô Chriſte, [*Genu curuantur omnia*] id eſt vniuerſa creata, de quibus ſubiungitur, [*cæleſtia, terreſtria*] imò & infernalia humiliãtur genu,id eſt per genuflectionem,ſeu genua ſua flectendo,præſertim omnes rationales,

A intellectualéſque creaturæ: & hoc vel ſponte vt angeli boni, hominéſque deuoti. Dæmones verò coactè,
Infideles quoque ſaltem in die iudicij, quando (vt Eſaias prædixit) ad eum venient, & confundentur
omnes qui repugnant ei. Hoc eſt quod ad Philipp. ſcribit Apoſt. Humiliauit ſe, factus obediens vſque Eſaię.41.
ad mortem, & c. vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium & infernorum. Quod Philip.2.
de Chriſto ſecundum vtranque naturam exponitur. Quamuis enim Chriſto ſecundum diuinitatis na-
turam præcipuè competat, quòd omnia ei genua flectent: tamen quòd hoc fiat, quia humiliauit ſe factus
obediens vſque ad mortem, atque ob hoc exaltari à patre, conuenit ei ſecundum naturam aſſumptam,
Certum eſt autem quòd intellectuales creaturæ à corpore ſeparatæ, non niſi ſpiritualia genua flectãt, de
quibus ſecundo Paralipo. in ſua oratione ait Manaſſes, Flecto domine genua cordis mei ad te, & c. Præ-
terea prout tertio libro diſſeruit Damaſcenus, eo ipſo quo vnigenitus patris aſſumpſit naturam huma-
nam ad ſuipſius hypoſtaticam, id eſt perſonalem vnionem, prætulit naturam illam aſſumptam omni
creaturæ, & digna eſt honorari à cunctis creaturis hyperduliæ cultu, prout ſuper tertium ſententiarum
declarant doctores. [*Patentur nutu ſubdita*] id eſt per ſigna recognoſcunt ſe Chriſto ſubiecta. Nam & dæ-
mones credunt & contremiſcunt. In actibus quoque Apoſtolorum recitatur, qualiter in nomine Ieſu
Chriſti dæmones adiurati cogebantur mox egredi. Hinc in Apoc. multa leguntur, Quemadmodum ſan Iacobi.2.
ctus Ioannes audiuit omnem creaturam in cælo, terra, & inferis, fateri excellentiam ſaluatoris. [*Te depre-* Actu.19.
B *camur hagie, venture iudex ſeculi*] id eſt ô Chriſte hagie, id eſt ſancte, future iudex ſeculi, id eſt mundi ge- Apoca.5.
nerisve humani, deprecamur te [*Conſerua*] id eſt præſerua & cuſtodi [*Nos in tempore*] peregrinationis, exi
liiſque pręſentis: ſicut orauit Pſalmiſta, Cuſtodi me domine vt pupillam oculi, ſub vmbra alarum tuarum
protege me. [*Hoſtis a telo*] id eſt ab improuiſis, inſidioſis, acutis & callidis lęſionibus, tentationibus, nocu-
mentis, hoſtis [*Perfidi*] id eſt fallacis diaboli, qui eſt mendax & fallax, & ſuggerens mala ſub ſpecie boni.
Vnde ad Epheſios hortatur Apoſtolus, In omnibus ſumẽtes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela ne- Pſalm.16.
quiſſimi ignea extinguere. [*Laus, honor, virtus, gloria, deo patri & filio, ſancto ſimul paracleto.*] Sicut in fi-
ne cuiuſlibet pſalmi offertur pręconiũ ſuperdigniſſimum trinitati, ita in fine cuiuſlibet hymni: quoniam
quicquid agimus, loquimur, exercemus, ad laudem & gloriam ſuperſanctiſſimæ trinitatis ordinare de- Epheſ.6.
bemus. Sicut deprompſit Apoſtolus ad Corinthios Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliqnid aliud faci-
tis, omnia in gloriam dei facite. Et rurſus, Quoniam finis noſter eſt, deum in cælis ex beatifica viſione æ-
ternaliter collaudare, Ita [*Laus*] id eſt mentalis ac vocalis laudatio. [*Honor*] id eſt exhibitio reuerentiæ a-
ctualis & operatoria in ſignum excellentiæ & ſanctimoniæ: propter quod ait Apoſtolus, Soli deo honor
& gloria: quia videlicet ſolus deus in ſe & propter ſe finaliter, principalitérque laudandus & honorandus 1.Cor.10.
eſt: alij autem in deo & propter deum, prout dixit Pſalmiſta. In domino laudabitur anima mea. [*Virtus*]
C id eſt poteſtas ſeu omnis virtutis perfectio. [*Gloria*] id eſt ſumma maieſtas ac magnificentia: iuxta illud
Eſaię Plena eſt omnis terra gloria eius. In Eccleſiaſtico quoque, Gloria domini plenum eſt opus eius.
Vel, gloria, id eſt felicitas atque lætitia. Item clara cum laude notitia, fama altiſſima, honorificentia ſum- 1.Tim.1.
ma. Vnde per Eſaiam dominus proteſtatur, Ego dominus, hoc eſt, nomen meum, gloriam meam alteri Pſalm.33.
non dabo, & laudem meam ſculptilibus. [*Deo patri*] qui ſeipſum æternaliter ac inuariabiliter intelligen- Eccle.42.
do ac intuendo hoc quod de ſe concipit, intra ſe profert, videlicet verbum æternum: in quo tota ſua na-
tura atque perfectio, & quicquid in ſua infinita ſapientia continetur, lucet ac cernitur, plenè exprimitur
ac reſplendet. Ideo verbum hoc appellatur ſplendor gloriæ, figura paternæ ſubſtantiæ, imago naturalis
ac ſuperclariſſima dei patris, ſimillima patri. Et quia ſecundum rationem ſimilitudinis oritur ac proce-
dit, rectè gigni aſſeritur, ac proles & filius patris cenſetur, qui de hoc ſuo vnigenito conteſtatur. Eructa- Eſa.42.
uit cor meum verbum bonum. Et iterum, Ex vtero ante luciferum genui te. Vnde de patre ac filio Salo-
mon ait, Quod nomen eſt eius, & quid nomen filij eius, ſi noſti? In quibus verbis Salomon innuit vtrũ-
que innominabilem, incomprehenſibilem eſſe, ideóque ęquales. [*Et filio*] dei patris vnigenito, qui à patre
intellectualiter, immaterialiter, incommutabiliter ac æternaliter generatur, naturali ac ſupermundiſſima Heb.1
emanatione procedens à patre, de quo fatetur, Dixit dominus ad me, filius meus es tu, ego hodie genui Pſalm.44.
te, [*Sancto ſimul paracleto*] id eſt ſpiritui ſancto cõſolatori dulciſſimo, qui eſt amor patris & filij ab vtro- Pſal.109.
que immediatè ſcaturiens, quia in patre & filio eſt vna voluntas, à qua & per quam amor iſte æternus & Prou.30.
D increatus immediatè ſpiratur: quemadmodum verbum ab intellectu producitur. Ideo ſpiritus ſanctus à
patre & filio tanquam ab vno principio, vnoq́ue ſpiratore deriuatur, quemadmodum etiam creaturæ
procedunt à tribus perſonis, tanquam ab vno creatore. Cúmque tres perſonæ ſint conſubſtantiales, coæ
ternæ & coæquales, debetur eis vnus & æqualis honor, laus, gloria. Nec ita verſiculum iſtum cantamus, Pſalm.2.
quaſi ſumma trinitas vnquam ſit ſine laude, honore & gloria: imò in militante ac triumphante eccleſia ei
hæc inceſſabiliter offeruntur & exhibentur, ſed orando, vt plenius atque perfectius & à pluribus, imò
ab omnibus rationabilibus creaturis ei exhibeantur & item gaudendo & congratulando, quia hec ab v-
niuerſis beatis infatigabiliter ac feruentiſſimè impenduntur: iuxta quem modum ad cæleſtem Hieruſa-
lem dicimus, Lauda Hieruſalem dominum, quæ vtique noſtra exhortatione non indiget, ſed eius laudi-
bus congaudemus. Hæc ergo ſic ſint. [*In ſempiterna ſecula*] id eſt per durationes perpetuas, vt pote iugi-
ter ſine fine. ¶ Poſtremò, quod in primo verſiculo dictum eſt, Conditor alme ſiderum, etiam de ſpiri- Pſalm.147
tualibus ſyderibus accipi poteſt. Hoc eſt de omnibus angelis ſanctis ciuibúſque ſupernis: de quibus in
Iob dominus loquitur, Vbi eras, quando ponebantur fundamenta terræ cum me laudarent aſtra matu-
tina & iubilarent omnes filij dei? Quibus planè ornatur ac ſplendet cęlum empyreum, pręſertim trium-
phans eccleſia, ineffabiliter pulchrius, quàm cæli volubiles viſibilibus ſtellis, planetis & perfectionibus Iob.38.
ſuis. Conformiter de viatoribus virtuoſis, contemplatiuis hominibus, dignis pręlatis, perſonis heroïcis,
doctoribúſque & pędicatoribus ſanctis, hoc poteſt exponi: quos omnes condidit chriſtus, non ſolùm

in eſſe naturali,imò etiam in eſſe & viuere ſupernaturali gratuito,quibus pulchrè decoratur eccleſia militans. Vnde de talibus ad Philippenſes fatur Apoſtolus, Sitis ſine querela & ſimplices filij dei, ſine re- B
Philip.2. prehenſione in medio nationis prauæ atque peruerſæ. Inter quos lucetis ſicut luminaria mundi,verbum vitæ continentes. De quibus item in Daniele legitur, Qui docti fuerint,fulgebunt quaſi ſplendor firma-
Dan.12. menti,& qui ad iuſtitiam erudiunt multos,quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Hi tales ſalubriter docti ſunt, quos vnctio ſpiritus ſancti docet de omnibus, quibus dominus dat de omnibus intellectum: qui
1.Ioan.2. non informi,nuda,inſipida pollent vel potius ſordent ſcientia,qui ſciunt nec faciunt. Propter quod du-
2.Thim. 2. plicata damnatione peribunt. Quibus loquitur Eſaias, Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris. Et Hie-
Matth. 23. remias, Sapientes ſunt vt faciant mala, bene autem facere neſciunt. ¶ Demum expoſitioni huius primi
Eſa.5. hymni tam prolixè ſum immoratus, quoniam expolitio iſta ad ſequentium elucidationem hymnorum
Hiere.4. plurimùm confert. Ideo illorum declarationem celerius pertranſibo.

¶In natiuitate Domini, Hymnus.

Laudatur in eo chriſtus dei filius,quòd pro nobis redimendis humanã carnem de matre virgine ſumpſerit, & natiuitatis ipſius ſecundum carnem myſteria piè referantur. Author B.P. Ambroſ.

Carmen Iambicum dimetrum.

V*Eni redemptor gentium*] Hunc hymnum cantant aliqui in aduentu,& dicunt,veni, F
id eſt ſpiritualiter deſcende in tuorum corda fidelium per gratiæ infuſionem,aut per infuſæ gratiæ incrementum, ac virtutum profectum: per conſolationem internam, illuminationem piiſsimam & inflammationem aſsiduam. ¶ Alij cantant hymnum hunc in ſolennitate natiuitatis Chriſti, & dicunt per modũ gratiarum actionis ac ſpiritualis lætitiæ ſuper incomparabili beneficio incarnationis,natiuitatiſque filij dei. [*Venit*] in vterũ excellentiſsimæ virginis non per loci mutationẽ aut corporalem ingreſſum, ſed per incarnationis myſterium. Venit item in vterum virginis per natiuitatẽ in vtero,quia eius humanitas cœpit eſſe nec antea fuit. De qua natiuitate fertur Matthæi primo. Quod in ea natum eſt,de ſpiritu ſancto eſt. Atq; in pſalmo, Homo natus eſt in ea,& ip-
Pſalm.86. ſe fundauit eã altiſsimus. Inſuper venit iam incarnatus in mundũ per natiuitatem ex vtero & corporalẽ
Baruch.3. egreſſum: implens illud Baruch, Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Vnde per
Zacha.2. Zachariam prædixit, Gaude & lætare filia Sion, quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui. Venit ergo redemptor gentiũ, cuius incarnatio fuit noſtræ redemptionis exordium: & eius ad ima diſcenſio, fuit noſtra ad ſumma prouectio. Qui redemptor eſt gentium,id eſt hominum vniuerſorum, quantùm in ſe eſt: quamuis non omnes redemptionis eius fructum & gratiam conſequantur, vt in præcedentis hymni G
expoſitione probatum eſt. Vel,gentium, id eſt ſpecialiter gentium, ex quibus quaſi incomparabiliter plures ad Chriſtum conuerſi & redemptionis effectum ſortiti ſunt quàm Iudæi. Propter quod in Actis Paulus ac Barnabas conteſtantur Iudæis, Vobis oportebat primùm loqui verbum dei, ſed quoniam re-
Actu.13. puliſtis illud,conuertimur ad gentes. Rurſus in Actibus aſſerit Paulus, Gentibus miſſum eſt hoc ſalutare dei. De quo Simeon dixit, Viderunt oculi mei ſalutare tuũ. Veruntamen vtriuſque populi redemptor eſt
Actu.28. Chriſtus,qui fecit vtraque vnũ,in quo tanquam in lapide angulari, populus vterque cõuenit ad conſtituendam vnam eccleſiam,prout Zacharias prędixit, Conſilium pacis erit inter duos illos. [*Oſtendens partum virginis*] hoc eſt, ſeipſum ex virgine natum exhibẽs verè præſentem: iuxta illud Eſaiæ, Ego ipſe qui
Zacha.6. loquebar,ecce aſſum. Et iterum,Oculo ad oculum videbũt. Hinc orauit Pſalmiſta, Qui ſedes ſuper Che-
Eſaiæ.52. rubin,manifeſtare. [*Miretur omne ſeculum*] id eſt omne genus hominũ,pręſertim ad fidẽ conuerſi,de tot
Ibidem. & tantis mirabilibus factis in Chriſto. In quo deus & homo in vnam conuenerunt perſonam,quæ ęter-
Pſalm. 79. naliter nata eſt ex patre,ſine matre: temporaliter quoque ex matre in terris,ſine patre. De tot item ac tantis beneficijs nobis à ſuperbeatiſsima trinitate per Chriſtum exhibitis,& de profundiſsimis Chriſti myſteriis, de altiſsimo conſilio ſuperſapientiſsimæ trinitatis, ſuper modo & ordine ſaluatoris generis humani per incarnationem & cætera geſta Chriſti, de his quæ in die natiuitatis Chriſti in euangelio ac alibi ſcripta leguntur. Hæc eſt admiratio ſapientialis,reuerentialis ac ſobria, de qua narrat Euangeliſta, Erant Ioſeph & Maria mater Ieſu mirantes ſuper his quę dicebantur de illo. Ad quorum cõtemplatio- H
Lucæ.2. nem & ſobriam admirationem neceſſaria valde eſt illuminatio ſpiritus ſancti. Propter quod orauit propheta, Reuela oculos meos,& conſiderabo mirabilia de lege tua.

¶ Denique hoc eſt quod ad Epheſios deprompſit Apoſtolus, Pater glorię det vobis ſpiritum ſapiẽtiæ in
Pſalm.118. agnitione eius,illuminatos oculos cordis veſtri: vt ſciatis quæ ſit ſpes vocationis veſtræ. [*Talis decet partus deum*] id eſt tam ſupernaturalis,mũdiſsima,ſingularis & pręclara natiuitas,decuit vnigenitum dei. De
Epheſ.1. quo In prima ſancti Ioannis canonica legitur, Hic eſt verus deus & vita æterna. Nunne decentiſsimum fuit omnium ſaluatorem eſſentialiter ſanctum,cõfractorum reparatorem,qui iuxta Apoſtolum ad Romanos,eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula,ſupernaturali,ſingulari,& pręclariſsima natiuitate na-
1.Ioan.1. ſci in natura aſſumpta ex integerrima atque ſanctiſsima matre, tanquam inſtitutorem & authorem na-
Rom.9. turę,qui ex ſuperſanctiſsimo deo patre ęternaliter natus fuit. Idcirco cecinit Eſaias, Generationem eius quis enarrabit? De hoc multę cõgruentię in Legẽdis ſanctorum,& ſuper tertium Sententiarum inueniũtur. Hinc & quidam Hebręorum doctor antiquus in perſona dei allegatur dixiſſe ſuper illud in Threnis, Pupilli facti ſumus abſque patre: vos fleuiſtis coram me dicentes, Pupilli facti ſumus abſque patre.
Eſa.53. Ecce ſaluator quem ſuſcitabo vobis,erit in terra ſine patre, ſicut in cęlo abſque matre. ¶ Pręterea tri-
Thren.5. plex natiuitas aſcribitur Chriſto, Vna ęterna ex corde patris. Secunda carnalis ex vtero virginis. Tertia ſpiritualis,qua in eorum mentibus generatur, qui conuertuntur ad ipſum, ſeu regenerantur in ipſo

A [*Non ex virili ſemine, ſed myſtico ſpiramine,*]id eſt occulta ac diuina operatione ſpiritus ſancti.[*Verbum*
dei factum eſt caro]id eſt vnicus dei filius factus eſt homo:iuxta illud,Verbum caro factum eſt , ibi caro
pro homine,vt pote pars pro toto accipitur.Vnde archangelus ad prælectiſsimam virginem eſt locutus,
Spiritus ſanctus ſuperueniet in te,&c. Atque ait ad ſanctum Ioſeph , Quod in ea natum eſt,de ſpiritu Lucæ.1.
ſancto eſt.Quamuis autem opera ſupereſſentialis incomparabilis trinitatis ad extra,ſint indiuiſa,vt circa Matth.1.
primum hymnum eſt declaratum:efficientia tamen incarnationis per appropriationem aſcribitur ſpiri
tui ſancto,cùm ſit opus maximę benignitatis,quæ ſpiritui ſancto appropriatur.Propter quod in ſimbo-
lo Apoſtolorum aſſeritur,Qui conceptus eſt de ſpiritu ſancto,id eſt virtute & benignitate ſpiritus ſan-
cti,qui ex puriſsimis ſanguinibus præſtantiſsimæ virginis corpus Chriſti in inſtanti formauit,organiza-
uit,animam Chriſti creauit, corporíque coniunxit:ex quorum immediata coniunctione reſultauit vera
& perfecta humanitas, quam in eodem inſtanti perſona verbi æterni aſſumpſit , & in ſuo eſſe perſonali
increato ſuppoſitauit.Eodem demum inſtanti impleuit animam Chriſti omni ſupernaturali chariſmate
ſpiritus ſancti,imperfectionem in ſua ratione non includente,imò & beatifica viſione deitatis tam clara
vt modò habet. Cúmque deus dicatur creaturam tantò plus diligere, quantò maius bonum ei commu-
nicat,& eſſe illud perſonale increatum humanitati Chriſtum communicatum, maius ac dignius ſit toto
vniuerſo,conſtat quòd deus plus diligat Chriſti humanitatem,ſeu Chriſtum ſecundum naturam aſſum
B ptam,quàm totum reſiduum vniuerſum . Vnde & Chriſti humanitas ob ſuam hypoſtaticam vnionem
cum verbo,eſt dignitatis quodammodo infinitæ.Inſuper quamuis in Chriſto ponatur duplex natiuitas,
diuina videlicet & humana,vt & duplex natura:non tamen duæ filiationes,ſicuti nec duæ perſonæ.Na-
tiuitas enim concernit naturam , filiatio verò perſonam , prout hæc omnia ſuper tertium Sententiarum Lucæ.1.
determinantur.[*Fructuſque ventris floruit*]id eſt verbum æternum , quod ſecundum deitatis naturam eſt pſal.126.
fructus,& proles cordis & intellectus paterni : ſecundum aſſumptam humanitatem eſt fructus & filius pſal.148.
vteri virginalis.De quo ſancta dixit Elizabet,Benedictus fructus ventris tui. Et pſal. Ecce hæreditas do- Eſaiæ.4.
mini filij merces fructus ventris. Itémque. Dominus dabit benignitatem,&c.De quo Eſaias, In die illa Lucæ.23.
erit germen domini in magnificentia,& gloria , & fructus terræ ſublimis . Qui effloruit in hoc mundo Eſaiæ.11.
omni ſanctitate,ſapientia,fama,predicatione,miraculis:intantùm, quòd etiam tempore paſsionis retulit Cantic.5.
de ſeipſo,Si in viridi ligno hoc faciunt,&c.Hinc apud Eſaiam,Egredietur virga de radice Ieſſe,&c.De
quo in Canticis ait ſponſa,Dilectus meus candidus & rubicundus,electus ex milibus.[*Aluus tumeſcit vir-*
ginis]id eſt virgineus venter,toti mundo,imò & vniuerſæ triumphanti eccleſiæ,venerabilis & veneran-
dus,tanquam ſacratiſsimum dei templum, thronus ac manſio , Venter(inquam)Mariæ dulciſsimæ,tu-
C meſcit,id eſt paulatim tumebat ſeu eleuabatur , ſecundum quòd corpus filij eius creuit & augebatur in
vtero eius:quod Ioſeph deprehendens,cogitauit occultè dimittere eam. Vel,quia ſuſpicabatur quid ma-
li de ea,ſecundum Chryſoſtomum in Homilia:quamuis ipſemet alibi aliter dicat,Vel(quia quod & de-
centius ſonat)reputauit ſe indignum contubernio atque conſortio eius , quàm ſine viri fœcundatione
credidit cõcepiſſe.Hinc ſecundum eundem Chryſoſtomum alibi,& Bernardum,ac alios plures,in hoc
refulget ineffabilis laus Mariæ , quòd Ioſeph poſsibilius credidit virginem ſine viri admixtione conci-
pere,quàm Mariam peccare.[*Clauſtrum pudoris permanet*]hoc eſt, virginale ſignaculum pudiciſsimæ ac
integerrimę genitricis Chriſti clauſum & illęſum manſit,in eius conceptione,natiuitate,ac deinceps in-
deſinenter:quoniam virgo fuit,ante partum , in partu,& poſt partum , tantò integrior,mundior , & in
cunctis perfectior,quantò matrem veri dei,reginam ac dominam omnium virginum,imò vniuerſorum
ſanctorum, decuit cunctis ſanctis dei , & etiam cæteris huius incomparabilis virginis famulis & ancillis
perfectiorem,puriorem,ac ſanctiorem conſiſtere.¶ Deinceps in conceptione vnigeniti filij dei fuit tam
indicibiliter ſpiritualizata,deificata , atque in cunctis dignificatiſsima , quòd indecentiſsimum extitiſſet
eam deinceps à viro cognoſci . Chriſtus ergo ſuæ matri præſtantiſsimæ ac ſuperchariſsimæ fœcundita-
tem attulit,integritatem non abſtulit naſcendo , nec auferri permiſit ab alio . [*Vexilla virtutum micant*]
hoc eſt , inſignia excellentiſsimorum operum dei in virgine & deinceps in filio eius , videlicet præclara
D eius myſteria,miraculoſi effectus,beneficia,chariſmata,& multiplicia dona refulgent , repræſentantur,
noſcuntur , & vndique prædicantur, ac in eccleſiis honorantur . In virgine nanque facta eſt incarnatio
verbi æterni,creatio & glorificatio animæ Chriſti,quantùm ad vires eius ſupremas, coniunctio virgini-
tatis ac maternitatis in eadẽ perſona.Vnio ſponſi cæleſtis cum ſponſa ſingulari,& cum ſponſa vniuerſa-
li,Tunc angelus apparuit & loquebatur paſtoribus,cecínitque in aëre militia cæleſtis exercitus.[*Verſa-*
tur in templo deus]id eſt deus incarnatus in vtero virgineę matris,tanquam in viuo & ſacratiſsimo templo Luc.2.
morabatur , baiulabatur , mouebatur, & requieuit:qui deinceps egreſſus,in templo manufacto oblatus Malac.3.
eſt.Et illud frequenter ingreſſus , iuxta legis tenorem , ſtatutis anni temporibus, vt patet in Luca.Vnde
per Malachiam prædictum eſt,Statim veniet ad templum ſuum dominator, quem vos quæritis : & an-
gelus teſtamenti,quem vos vultis.Ob hanc regis Meſsiæ frequentem præſentiam , prædicationem,ora-
tionem,oblationem,miraculoſámque operationem,in templo ſecundo ſub Zorobabel conſtructo,deus Aggæi.2.
prædixit per Aggæum,Magna erit gloria domus huius, nouiſsimæ magis quàm primæ . Nam & verbis
his ſtatim præmiſit,Veniet deſideratus cunctis gentibus,& implebo domum iſtam gloria . [*Egreſſus eius*
a patre,] id eſt verbum æternum ex corde patris æternaliter eſt egreſſum , ſeu emanauit per generatio-
nem diuinam, egreſsione & emanatione ad intra . De qua per Eſaiam prophetam loquitur deus pater,
Egredietur de ore meo iuſtitiæ verbum : vt Diuus Auguſtinus exponit . Et denuo planius loquens, Eſaiæ.55.
Nunquid (inquit)ego qui alios parere facio , ipſe non pariam ? Deinde verbum & ſapientia patris e- Eſaiæ.6.
greſſum eſt à patre,ſpirituali miſsione,non patrem relinquendo, ſed in rationabilibus creaturis gratioſa
aliqua operando.Iuxta illud,Mitte illam de cælis ſanctis ſuis.De qua miſsione & egreſsione primò ſe- 9.

tentiarum diffuſè tractatur. Tertiò egreſſus eſt vnigenitus dei à patre non per loci mutationem, ſed hu- E
manæ naturæ aſſumptionem. Sicut in Eccleſiaſtico expreſſum eſt, vbi ſapientia increata ac genita loqui
tur, Ego ex ore altiſsimi prodiui primogenita ante omnem creaturam. In Prouerbiis quoque, Ab æter-
Eccle.14. no ordinata ſum, necdum erant abyſsi, & ego iam concepta eram. [*Regreſſus eius ad patrem*] in aſcenſio-
Proue.8. ne, non quòd in terra non fuerit deus pater, aut quòd in cęlo atque in patre non fuerit ac manſerit filius,
ſed ſicut egreſſus fuit in incarnatione aſſumendo humanitatem, ita in aſcenſione regreſſus eſt ad patrem,
aſſumptam humanitatem in ſummo cælo ad dexteram patris, id eſt in potioribus eius bonis per ple-
nam glorificationem, conſtituendo. Vbi pater ſpeciali eminentiorſque modo eſſe & habitare aſſeri-
tur, quoniam ibi præclarius operatur ac clarius, vt pote facie ad faciem ſe oſtendendo, videtur. Hinc di-
xit Pſalmographus, A ſummo cælo egreſsio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius. Vnde &
Pſal.18. Chriſtus poſt cœnam paſsioni iam proximus, Exiui (ait) à patre, & veni in mundum, iterum relinquo
Ioan.15. mundum, & vado ad patrem. [*Excurſus vſque ad inferos*] mox nanque vt in cruce expirauit, & tra-
Matth.28. didit ſpiritum, dicens, Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum, deſcendit ad inferna, vt in
ſymbolo continetur Apoſtolorum, hoc eſt, ad limbum patrum, qui fuit ſuperior pars inferni, cuius in-
fima pars fuit locus ac manſio damnatorum, quæ communiter appellatur infernus, aut in quo nulla per-
Gene.37. hibetur eſſe redemptio. Secunda pars eſt purgatorium, quod & interdum infernus vocatur, vt cum
Eſaiæ.66. oramus, Libera animas fidelium defunctorum, de pœnis inferni. Tertia pars erat limbus paruulorum F
Actu.7. in ſolo originali defunctorum. Quarta, limbus patrum, de quo Iacob, Deſcendam (inquit) ad filium
meum lugens in infernum. [*Recurſus ad ſedem dei*] id eſt velociſsima reditio Chriſti, ſecundum
Deute.33. quod homo fuit, vſque ad cælum empyreum. de quo loquitur pater, Cælum mihi ſedes eſt.
Vnde in Deuter. ait ſcriptura, Non eſt alius deus, vt deus rectiſsimus. Habitaculum eius ſurſum & ſub-
Hebr.6. ter brachia ſempiterna. Hinc in Apoſtolo loquitur Chriſtus, Vici & ſedi cum patre meo in throno
Zacha.2. eius. Atque ad Hebræos Apoſtolus, Præcurſor pro nobis introiuit Ieſus cælum. De huiuſmodi curſu
angelus ſuperior ait ad inferiorem, Curre & loquere ad puerum iſtum.
Cantic.2. ¶ Præterea, ob hunc multiplicem Chriſti profectum, volatum, aſcenſum, & deſcenſum, exitum ac redi-
tum, ſponſa fatetur in Canticis, Ecce venit iſte ſaliens in montibus, tranſiliens colles. [*Procedens a tha-
lamo ſuo*] id eſt Chriſtus naſcendo exiens vterum ſuæ virgineæ matris, in quo tanquam in thalamo cele-
bratæ ſunt nuptiæ perſonales, inter verbum ęternum & naturam humanam ab illo aſſumptam. Nuptiæ
quoque ſpirituales inter Chriſtum & ſponſam vniuerſalem, vt dictum eſt, [*Pudoris aula regia*] hoc eſt,
ventre feliciſsimè virginis, cuius mundiſsimus ac fœcundiſsimus venter metaphoricè dicitur aula: ſicut
& thalamus, imò & regia aula, ſeu aula regalis, quia in eo nouem menſibus rex regum dei vnigeni- G
tus incarnatus quieſcere ac morari dignatus eſt. Et ita intra ſe clauſit, continuit, baiulauit eum, qui
omnia portat verbo & imperio ſuæ virtutis, quem cælum capere nequit, nec intra ſe limitare. Propter
quod exclamauit quidam deuotus, O venter cælis diffuſior, & cunctis capacior elementis. Qui &
Eccleſ.4. aula pudoris cenſetur, quia ab omni libidine alieniſsimus, & ipſa excellentiſsima virgo prorſus pu-
diciſsima extitit pudore ſapientiali, qui de malo & turpitudine culpæ erubeſcit coram ſuperſanctiſsimi
dei præſentia. Vnde in Eccleſiaſtico dicitur, Eſt confuſio adducens gratiam & gloriam. Quemadmo-
dum autem totum frequenter denominatur à ſua parte: ſic pars interdum nominationem à ſuo toto
ſortitur, ſicut manus ſacrilegi appellatur ſacrilega. [*Geminę gigas ſubſtantiæ*] id eſt perſona ſublimis
& magna duplicis eſſentiæ ſeu naturæ, ſeu duas in ſe habens naturas perfectas, in vnitate perſonæ con-
iunctas: veram videlicet deitatem, atque perfectam humanitatem. Interdum tamen aſſeritur, quòd dei
filius factus eſt homo ad complendum & conſumandum ordinem vniuerſi: quatenus ſicut ab exor-
dio mundi, imò potius ab æterno fuerunt tres perſonæ in vna ſubſiſtentes natura: ita in fine ſæculo-
rum eſſent tres naturæ in vna perſona, puta diuina eſſentia, caro, & anima in Chriſto. Verùm dum
duæ naturæ perhibentur in Chriſto, nomen naturæ propriè ſumitur pro natura integra & perfecta.
Dum verò tres naturæ in ipſo eſſe dicuntur, natura capitur extenſiùs, prout etiam pars naturæ nomi-
natur natura, hoc eſt, tam caro quàm anima. ¶ Denique hæc profunda ac deuotiſsima verba Caſsiodo-
Matth.27. rus ſuper librum pſalmorum, affirmat ſanctum virum Ambroſium ſupernaturaliter protuliſſe, [*Ala-* H
Ioan.17. *cris vt currat viam*] id eſt ipſe Chriſtus fuit alacris id eſt expeditus, velox paratiſsimus & iucundus ad
Ioan.19. percurrendum iter ſeculi huius, ad conuerſandum in terris tam diu ſicut pater præordinauit, ad expe-
Ioan.18. diendum & peragendum quicquid pater per eum dici, fieri, ipſúmque pati inſtituit. Propter quod pen-
Pſalm.18. dens in cruce deprompſit, Conſummatum eſt. & paulò ante, Opus conſummaui, quod dediſti mihi
vt facerem. Cúmque comprehenderetur, dixit ad Petrum, Calicem quem dedit mihi pater, non vis vt
bibam illum? Hinc prædictum fuit in Pſalmo, Exultauit vt gigas ad currendum viam. Et denuo de ſe-
ipſo effatus, In capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem voluntatem tuam, deus meus volui, & legem
tuam in medio cordis mei. Itaque via hæc Chriſti fuit tota conuerſatio eius, in ſeculo iſto perſecutio &
paſsio eius. Diſcurſus in prædicando, fatigatio in itinerando, inceſſabilis occupatio pro humana ſalute.
Reditus quoque in aſcenſione ad cælum, in quo iugiter manſit, imò & homo iam factus fuit, ante-
quam in humanitate illuc aſcendit, & hoc ratione perſonalis vnionis vtriuſque naturæ in ipſo. Ad quod
inſinuandum loquens cum Nicodemo in terra teſtatus eſt, Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit
Philip.2. de cælo filius hominis, qui eſt in cælo. [*Æqualis æterno patri*] hoc eſt, tu Chriſte qui ſecundum
Ioan.10. deitatis tuæ naturam verè æqualis es deo patri: quoniam deitatis plenitudo ac veritas omnem prorſus
imperfectionem, minorationem, inęqualitatem excludit. Vnde dixit Apoſtolus, Qui cum in forma
dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe ęqualem deo. Propter quod apud Ioannem ait, Pater meus

A quod dedit mihi,maius omnibus eſt,vtputa deitas ipſa:quam per generationem ęternam à patre accepit.
Propterea addidit,Ego & pater vnum ſumus,[*Carnis tropbæo accingere*]hoc complacendo & congratu- Ibidem.
lando magis,quàm deprecando prolatum eſt,vt ſit ſenſus,Accingere, id eſt teipſum accinge, vel à patre
accingere,hoc eſt accingaris:ſtrophio carnis,id eſt carne quam aſſumpſiſti vt cingulum, id eſt quodam-
modo te veſtiſti & operuiſti animam tuam,aut etiam deitatem,cuius habitus fuit natura aſſumpta,vt ſu
per illud Apoſtoli,Habitu inuentus vt homo , Auguſtinus expreſsit. Iuxta hunc modum fertur in pſal-
mo,Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſsimè.Eſaias quoque de cingulo ſpirituali,Fides(in- pſalm.44.
quit)cinctorium renum eius.[*infirma noſtri corporis*]id eſt naturalem paſsibilitatem, fatigabilitatem, fa- Eſa.11.
mem,ſitim,pauorem,triſtitiam corporis tui,quod de noſtro ex virgine accepiſti. Indetrahibiles quippe
defectus Chriſtus aſſumpſit,ſecundum Damaſcenum.id eſt naturales defectuoſitates,quibus detrahi ne Damaſce.
quit.Quamobrem debuit fratribus per omnia aſsimilari,iuxta Apoſtolum . [*Virtute firmans perpetim*]id Hebræ.3.
eſt iugi fortitudine roborans,ita quòd ex infirmitatibus illis nunquam in aliquam prolapſus es culpam.
Et quicquid in carne es paſſus , ex libertate fuit tuæ virtuoſiſsimæ voluntatis ac inuictiſsimæ charitatis,
non ex neceſsitate paſsibilitatis:ex dignatione,nõ ex coactione:ſicque corpus Chriſti perfectiſsimè fuit
animę eius ſubiectum:& paſsiones,ſeu potius propaſsiones ſuæ ſenſitiuę partis,per virtutes morales ex-
cellentiſsimas indeuiabiliter regulabatur, quòd totum factum eſt principaliter virtute diuina æternali.

B [*Præſepe iam fulget tuum*]id eſt præſepium in quo tu ô Chriſte à virgine matre mox natus reclinatus fui-
ſti,nunc ſplendet in corde & fide credentium : inquantùm factum eſt inſtrumentum tibi deſeruiens, &
reclinatorium tuum:ſicut & veſtes,menſa,cœnaculum,quibus vſus es & quæ tuo ſunt ſacratiſsimo cor-
pori applicata,ex hoc ſanctificationem quandam contraxiſſe dicuntur & honorantur, imò tuipſe in illis
potius honoraris & fulges,in quibus & per quæ,tuas exercuiſti & oſtendiſti virtutes.[*Lumen que nox ſpi
rat nouum*]Conſuetudo ſcripturæ eſt,vt tempus dicatur facere quæ fiunt in tempore. Vnde primo Ma- 1.Mach.12.
chabæorum aſſeritur,Videns Ionathas,quia tempus eum iuuat. Et apud Matthæum ait ſaluator, Craſti- Matth. 6.
nus dies ſolicitus erit ſibiipſi.Itaque nox,in qua natus eſt mundi redemptor,ſpirat,id eſt ſpirauit & effu
dit lumen nouum,videlicet ipſum Chriſtum,quem in ipſa nocte peperit virgo. Qui quamuis ſit lumen
æternum,ſecundum quod deus,tamen tũc de nouo eſt natus ex virgine,& cœpit innoteſcere & refulge-
re hominibus:quando & angelus dixit paſtoribus,Euãgelizo vobis gaudium magnum, quia natus eſt vo Luc.2.
bis ſaluator,qui eſt Chriſtus dominus.Idcirco tunc cantat Eccleſia, Deus qui hanc ſanctiſsimã noctem
veræ lucis feciſti ſplendore clareſcere.[*Quod nulla nox interpellat,*]hoc eſt interrumpat,aut diuidat,ſicut
lux diei interrumpitur nocte. Certum eſt autem quòd Chriſtus in ſeipſo ſit incommutabile lumen,ſe-
cundum quod deus:atque vt homo fuit in omni luce gratiæ ac gloriæ confirmatus.Ideo non oramus ne

C hoc lumen in ſeipſo obtenebretur, aut interpellationem incurrat, quod inceſſabiliter æque eſt ſplendi-
dum,ſed ne ceſſet mentibus noſtris fulgere,nec caligo peccati,nec ignorantia, neque aduerſitas, nec vlla
tentatio auferat illud à nobis,hoc eſt corda noſtra auertat ab ipſa.Hinc ſanctus ait Laurentius, Nox mea
tenebras neſcit. Ideo ſubditur. [*Fideque iugi luceat*]hoc eſt per fidem & gratiam luceat nobis, ſicut ait Epheſi.3.
Apoſtolus Chriſtum per fidem habitare in cordibus noſtris.At verò fides in Chriſto non fuit,quia ab in-
carnationis inſtanti verus extitit comprehenſor.Sed fide,quam cauſat in nobis, intellectui noſtro inful-
get,cum & fides ſit oculus mentis qua contemplamur diuina,nec ſine fide poſsibile eſt deo placere,quod
de fide formata,hoc eſt per charitatem ornata,potiſsimè verum eſt in vita præſenti. [*Gloria tibi domine*]
quod in primo hymno expoſitum eſt, qui natus es de virgine, cum patre & ſancto ſpiritu, id eſt tibi ac
patri atque ſpiritui ſancto,ſit gloria.Nempe qui vnam in diuinis honorat perſonã,honorat & alias.Pro- Ioan.5.
pter quod filius ait,Qui non honorificat filium,non honorificat patrem qui miſit illum. Itaque hymnũ
iſtum ſententioſum,profundum,ac pulchrum deuotiſsimè concinamus, mente ad dominum eleuata &
compuncta,cum ingenti feruore,recordando attentè, quòd ineffabiliter vnigenitus dei ſeſe propter nos
humiliauit. Quantam ad nos dilectionem oſtendit in ſua incarnatione, & qualiter totius humilitatis &
paupertatis præbuit nobis exempla,atque pro omnibus his totis ei regratiemur præcordiis,totíſque viri-
bus eum in prætactis ſectemur virtutibus.In præfatis quoque mirabilibus incarnatione peractis, eius o-
mnipotentiam,ſapientiam,miſericordiam contemplemur.

D

In quadrageſima ad veſperas Hymnus.

¶In eo dirigitur ad deum oratio, vt in hoc ſacro ieiunij quadrageſimalis tempore, remiſsionem nobis
peccatorum exhibeat,& cum corporali ieiunio,abſtinendi etiam à peccatis gratiam tribuat.

Ambroſius author,vt creditur ex charactere.

Carmen Iambicum dimetrum.

AVdi *benigne conditor*] Hymnus iſte ex laude & oratione contexitur, & ad to-
tam ſuperbeatiſsimam trinitatem (quæ verè eſt vnus deus, vnus conditor, re-
ctor, ac dominus vniuerſorum deuotè dirigitur. [*Audi benigne conditor*] id
eſt ô Deus omnipotens naturaliter pie, qui noſter es creator, audi, id eſt cle-
menter exaudi, gratioſè accepta, largiflué imple, & adimplendo quod peti-
mus, oſtende te ſcire atque aduertere, quæ precamur. Auditus quippe in deo
ſpiritualiter eſt & realiter, idem quòd intellectus. Dictio quoque iſta, beni-
gne, aduerbialiter poteſt teneri, & eſſe determinatio verbi iſtius audi. Poteſt
autem nominaliter accipi, & eſſe adiectiuum huius nominis conditor. Itaque audi [*Noſtras preces*

cum fletibus]id eſt preces noſtras lachrymoſas, ſeu preces & lachrymas ex pijs cauſis virtutibúſque ma- E
nantes,hoc eſt,ex pœnitentiali dolore,ex deſiderio regni cæleſtis, ex proximorum & frarernorom vici-
norum compaſsione,ex propriæ defectuoſitatis & imperfectionis attentione,ex compaſsione dominicæ
Pſalm.38. paſsionis,ex ſuauiſsima complacentia ſupergloriosiſsimi & ſuperſereniſsimi dei.Sic & Pſalmiſta orauit,
Exaudi orationem meam domine & deprecationem meam,auribus percipe lachrymas meas. Magna eſt
vis & efficacia huiuſmodi lachrymarum. Propter quod S. ait Hieronymus. O humilis lachryma,tua eſt
potentia,tuum eſt regnum,tribunal iudicis non vereris, accuſatoribus effundentium te imponis ſilenti-
um. Non eſt qui te accedere vetet,nec vacua redis,magis affligis diabolum, quàm infernale ſuppliciom.
Pſalm.55. Tu vincis inuincibilem, & ligas omnipotentem. ideo dixit Pſalmiſta ad dominum, Poſuiſti lachrimas
4.Reg.20. meas in conſpectu tuo. Et dominus ad deuotiſsimum Ezechiam, Vidi lachrymam tuam. Qui harum gra-
tiarum lachrymarum deſuper appetit adipiſci leuitates,diſſolutiones loquacitatem,pigritiam, & omnem
conſolatiunculam prorſus deſpiciat vilem. [*In hoc ſacro ieiunio fuſas quadragenario*] id eſt in rempore
quadrageſimæ huius. quamuis enim quotidie toto anno pręfatis inſiſtendum ſit lachrymis, vt dicere va-
leamus, Fuerunt mihi lachrimæ meæ panes die ac nocte, præcipuè tamen in quadrageſima iſta actibus
pœnitentiæ ſpecialiſsimè deputata.
Pſalm.41. ¶ Porrò de quadrageſima & rationibus tot dierum ac conſimilibus in aurea legenda ſanctorum, & alibi
ſatis habetur. Qui autem corporales & aqueas nequit effluere lachrymas, non turbetur immoderatè,ſed F
lachrymis cordis,hoc eſt,ſalutaribus conpunctionibus, ignitis in deo affectibus, ſanctarum affectionum
profluuiin contentetur. [*Scrutator alme cordium,*] Hoc eſt,tu(ô deus)intime & infallibilis perſcrutator,
diſcuſſor,cognitor mentium humanarum,qui non ex ignorantia aut incertitudine corda ſcrutaris,ſed e-
Apoc.2. orum arcana pandendo ac vitia puniendo,oſtendis te ea clariſsimè intueri. Propter quod in Apocalypſi
de fornicatrice & mœchantibus ſecum teſtatus es, Ecce mitto eam in lectum, & qui fornicátur cum ea
in tribulatione maxima erunt, & ſcient omnes eccleſiæ, quia ego ſum ſcrutans corda & renes & dabo v-
Hiere.17. nicuique ſecundum opera ſua. Vnde & apud Hieremiam loquitur deus, Prauum eſt cor hominis & in-
ſcrutabile, quis cognoſcet illud? Ego dominus ſcrutans corda, &c. [*Infirma tu ſcis virium*]hoc eſt,imbe-
cillitatem, inſufficientiam, imperfectionem, fragilitatem virium humanarum ac naturalium potentia-
rum. Nam & ratio vulnerata eſt ignorantia, voluntas malitia, concupiſcibilis concupiſcentia, iraſcibi-
lis infirmitate: quæ ſunt quatuor vulnera ex originali peccato ſecuta. Vnde & homo ex ſe gratia deſti-
tutus, in omne malum eſt pronus. Iuſtum verò deducet dominus per vias rectas, ideo grata mente do-
Sapien.10. mino confitetur. Tenuiſti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxiſti me. Hinc faſſus eſt
Pſalm.72. Hieremias, Scio domine, quia non eſt hominis via eius,nec viri eſt vt ambulet, & dirigat greſſus ſuos.
Hiere.10. Concordat & illud Apoſtoli, Igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt dei. Núnne infir G
Rom.9. miſsimi ſumus,de quibus deprompſit Apoſtolus, Scimus, quia non ſumus ſufficientes cogitare aliquid
2.Cor.9. ex nobis,quaſi ex nobis,ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt. In ſolo igitur deo ſit tota ſpes. Ad ipſum ſtil-
let oculus noſter,eius auxilium inceſſabiliter imploremus, omnem etiam præſumptionem gloriam va-
nam,iactantiam,elationem tanquam diabolica mala iugiter deteſtemur. Penſantes illud Apoſtoli, Quid
1.Cor.4. habes, quod non accepiſti: ſi autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? [*Ad te reuerſis
exhibe remiſsionis gratiam*] Quicunque ad deum conuerſus eſt per veram contritionem, charitatem
iam habet & gratiam gratum facientem, ſine quarum infuſione mortale peccatum non dimittitur, nec
deletur: ideo iam conſequutus eſt gratiam remiſsionis, id eſt indulgentiam culpæ, ad minus quantùm ad
id quod culpæ eſt ſeu offenſæ. Non tamen ſemper quantùm ad reatum, hoc eſt, obligationem ad pœ-
nam, nec quantùm ad pœnam ipſam. At verò reuerſus ad deum per attritionem(quæ eſt imperfecta
reuerſio) adhuc in ſuis eſt culpis, & quærit gratiam remiſsionis, id eſt veniam, imò & gratiam veræ
contritionis ſibi infundi. Cúmque ignoremus an ſimus in charitate, debemus dominum exorare: vt ſi
in mortali ſumus peccato, det nobis gratiam veræ contritionis: ſi verò in charitate ſumus, dimittat
nobis peccata præterita, etiam quantùm ad pœnam: gratiámque infuſam augeat, & conſeruet in no-
bis. Et ſi (quod abſit) recidiuauerimus, non iuſtè relinquat nos: ſed miſericordiſsimè reuocet & con-
Pſalm.50. uertat. Quod vt obtinere promereamur, peccatá noſtra coram ipſo humiliter recognoſcamus, exem-
plo Pſalmiſtæ dicentis, A peccato meo munda me, quoniam iniquitatem meam ego cognoſco: ſicque H
cum omni compunctione & humilitate dicamus. [*Multum quidem peccauimus*] corde, ore, &
Iacobi.3. opere, omiſsione & commiſsione: contra legem naturalem, diuinam ac poſitiuam. Vnde & Iacobus
Pſalm.18. ait apoſtolus, In multis offendimus omnes. Imò tam multis & magnis, vt dicere habeamus, Deli-
cta quis intelligit ab occultis meis munda me. Vnuſquiſque igitur peccata ſua ſummatim recolligat,
& quaſi in faſciculum liget, ac ante oculos cordis ſui ſic colligata ſuſpendat, vt ea frequenter intuen-
Iob.33. do humiliet valde ſpiritum ſuum, & omnem aduerſitatem æquanimiter patiatur: imò cuncta quæ
ſuſtinet, minora arbitretur, quàm ſui merentur exceſſus. Dicendo illud Iob, Peccaui, & verè dereli-
qui: & vt eram dignus, non recepi. Nam & deus peccata noſtra quaſi in ſacculo ſignauit. Potiſsimum
autem agendum eſt iſtud, dum quis ſe ſentit pulſari impatientia, temerario ve iudicio ex defectibus &
Matth.7. peccatis alterios: ita vt tunc intueatur mox proprias trabes, memor Chriſti dicentis, Quid vides
Lucæ.6. feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? [*Sed parce confitentibus,*] id eſt
Marci.8. ignoſce confitentibus ſua peccata. Denique, triplex eſt confeſsio. Vna eſt fidei actus. Iuxta illud, Qui
Lucæ.12. me confeſſus fuerit coram hominibus. Et rurſus, Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio
Rom.10. fit ad ſalutem. Secunda actus eſt latriæ: de qua Saluator, Confiteor tibi pater domine cæli & terræ. Hæc
Matth.11. confeſsio eſt dei laudatio. Tertia eſt pœnitentiæ actus, de qua habetur, quæ & veniã promeretur. Quem
admodum ſanctus Iob protulit, Vias meas in conſpectu eius arguam, & ipſe erit Saluator meus. Et pſal-

A miſta,Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino,& tu remiſiſti impietatem peccati mei. Pſal.31.
[*Ad laudem tui nominis*]id eſt,ad tuipſius laudem,honorem & gloriam,[*Cōfer medelam*]hoc eſt,gratiam ſa
cramentalem,ſpiritualem curationem,cordis à receidiuo cuſtodiam [*Languidis*] id eſt,nobis ſpiritualiter
ægrotis ac læſis,ad vitia pronis,fomite infectis.Omnia etenim agit altiſsimus propter ſeipſum finaliter,cū
ipſe ſit omnium vltimus finis,atque ad gloriam & præconium propriæ maieſtatis.Ideo ait ſcriptura.V-
niuerſa propter ſeipſum operatus eſt dominus.Alibi quoque loquitur deus,Ego ſum qui deleo iniqui- Prou.16.
tates tuas propter me, hoc eſt, propter oſtenſionem & glorificationem bonitatis & miſericordiæ meæ. Eſa.44.
Vnde & in Ezechiele teſtatur, Non propter vos ego faciam,notum ſit vobis,ſed propter nomen ſanctū Ezec.26.
meum,&c.[*Sic corpus extra conteri*].i.da nobis diſcretionē & gratiā ſic conterendi,caſtigādi & pœniten
tialiter affligendi corpora noſtra extrinſecus[*Per abſtinentiam,ieiunet vt mens ſobria*]id eſt, quatenus men-
tes noſtræ abſtineant,ſeque refrenent] *A labe prorſus criminum*] id eſt,ab omni fœditate & macula culpæ
mortalis.Nempe teſte Apoſtolo,Qui ſunt Chriſti,carnem ſuam crucifigunt cum vitiis:& concupiſcen- Galat.4.
tiis.Propter quod de ſeipſo expreſsit.Caſtigo corpus meum,& in ſeruitutē redigo.Ad mentis enim pu-
rificationem & puritatem corporale ieiunium ordinatur, ſicut & cætera exercitia exteriora obſeruan-
tiæ religioſæ.Hinc & apud Matthæū iuſsit Saluator, Cum ieiunatis,nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes. 1.Corin.9.
Apud Eſaiam dominus reprehendit ſolùm corporaliter ieiunantes,à peccatis non abſtinentes.Ecce(in- Matth.6.
B quiens)in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra. Ieiunium multos ſalutares habet effect⁹. De qui- Eſa.58.
bus aſſerit Auguſtinus,Ieiunium purgat mentem,ſubleuat ſenſum,carnem ſubdit ſpiritui,concupiſcen
tiæ nebulas diſsipat,libidinum ardores extinguit,caſtitatis lumen accendit:hoc eſt,ieiunium cum diſcre
tione exhibitum,quoniam rationabile debet eſſe obſequium noſtrum. [*Præſta beata trinitas*] quæ eſſen-
tialiter & interminabiliter felix es,& vna beatitudo immēſa,atque obiectum beatificę ac fruitiuæ viſio-
nis omnium beatorum[*Concede ſimplex vnitas*]quę eſt ipſa trinitas,quicquid enim in diuinis dicitur ab-
ſolutè,conuenit vnicuique diuinæ perſonæ,totique trinitati.Propter quod dicunt theologi,quòd in di
uinis relatio multiplicat trinitatem , quia eſt relatio diſtinctionis perſonalis ibidem . Eſſentia verò ſer-
uat vnitatem,quia eſſentia eſt vna numero in ſupergloriosis illis æternis perſonis[*Vt fructuoſa ſint tuis ie-
iuniorum munera*]hoc eſt,opera & obſeruationes ieiuniorū,quę nobis piè conceſsiſti ac prouidiſti(quo-
niam omnia merita noſtra ſunt dona tua,& effectus gratiæ tuæ,ac principaliter ſrūt in nobis à te:cui ſan
ctus loquitur Eſaias.Omnia opera noſtra operatus es in nobis.Vnde dixit Apoſtolus,Deus eſt qui ope-
ratur in nobis velle & perficere) ſint fructuoſa,id eſt, meritoria vitæ æternæ,tuis fidelibus & miniſtris. Eſa.26.
Tunc autem ieiunia noſtra nobis ſunt fructuoſa,quando ex charitate procedunt, nec per ſequens pecca Philip.2.
tum mortale merito ſuo priuantur & præmio. Hunc igitur hymnum depromamus corde contrito ac
C mente ſalubriter lugubri,orationi,deuotioni,compunctioni,lachrymiſque vacantes, & exteriora ad in-
teriorem profectum,ad cordis munditiam,ad charitatis augmentum ſapienter ordinantes.

¶ Dominica in paſsione,Hymnus.

¶Iſte eſt totus religioſæ pietatis,& affectuoſæ deuotionis refertiſsimus, recenſens dominicæ paſsionis
myſteria,& præclara viuificæ crucis præconia,in qua peractum eſt humanæ redemptionis ſacramentū.
Demum ad eam pia dirigitur oratio fidelium,vt illis protectio ſit,munimentum & præſidium.

¶Author Theodulphus Aurelianenſis epiſcopus.Quamuis Henricus Bebelius
eum Fortunato epiſcopo,aſſcribat,alij Sedulio,alij item aliis.

¶ Carmen Iambicum trimetrum.

VExilla regis prodeunt*] Rectè hic hymnus in dominica paſsionis cātatur,in quo de
Chriſti paſsione deuotiſsimè agitur. Ait ergo author huius hymni ſanctus(vt fer
tur)Ambroſius,Vexilla regis prodeunt. Vexilla dicūtur inſignia quædam ſigni-
fera ſeu bellica ſigna quæ ante principem ſiue exercitum deferūtur,aut etiam in
proceſsione ſolenni.¶Porrò iſte rex eſt Chriſtus,de quo ſcriptū eſt, Habet ergo
in veſtimēto & in fœmore ſuo ſcriptū,Rex regū,& dominus dominantiū.Chri-
ſtus quoque apud Matthæū:Tūc dicet rex his,qui à dextris eius erūt,Venite be- Apoca.19.
nedicti patris mei.Atq; in paſsione ad Pilatū,Tu dicis,quia rex ſum ego.¶Dein- Matt.25.
D de ſecundum vtranque ſuam naturā Chriſto competit eſſe regem,quia,vt deus,eſt rex poteſtate & au-
thoritate regitiua,æterna,ſumma,& increata:quæ authoritas & poteſtas in tribus adorandis perſonis eſt
eadem numero,quemadmodū & eſſentia, ideo tres perſonæ ſunt vnus rex,ſicut & vnus dominus: iuxta
illud in ſymbolo,Non tres domini,ſed vnus eſt dominus. Veruntamen hāc poteſtatem & authoritatem
filius habet à patre per generationem æternam.¶Inſuper filius ſecundum naturam aſſumptam humanā,
eſt rex & princeps omnium creaturarū,pot te & authoritate creata,ſecundaria,depēdēte & quaſi in-
ſtrumentali.Propter quod Matth.vltimo lo utus eſt,Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.
Hęc ergo Chriſti regis noſtri vexilla,id eſt,bellica ſigna,quibus Chriſtus proſtrauit aëreas poteſtates,vi
delicet dæmones,vicitque mundum,ſunt crux eius,columna,claui,ſpinea corona,flagella, miracula, ſa-
cramenta,quæ in hoc paſsionis tempore ſpiritualiter prodeunt,id eſt, repræſentantur, recoluntur, ho-
norantur & prædicantur. [*Fulget crucis myſterium*] Myſterium appellatur ſacrum ſecretum, ſeu myſti-
ca ratio, abditúmve conſilium . Myſterium igitur crucis eſt ſuperſapientiale, profundiſsimum ac olim
ignotum,abditúmque conſilium:quo trinitas adoranda ab æterno decreuit redimere, & ſaluare genus
humanum per Chriſti incarnationem ac paſsionem. Quatenus ſicut per primi hominis inobedien-
tiam periit,ita per Chriſti obedientiam paſsionem ac mortem redimeretur.Hoc myſterium (teſte Apo
ſtolo)abſconditum ſuit à ſeculis in deo,& reuelatū fuit tempore præfinito ſanctis Apoſtolis,per quorū
doctrinam ac ſpiritus ſancti illuſtrationem deuenit ad eccleſiæ ſanctæ notitiam.De quo ad Epheſios

Romanos multa induxit Apoſt. Hoc planè myſterium fulget modò in cõtemplatione & cognitione fi- E
Roma.5. deliũ, in fide & veneratione, qua recolunt illud, & contẽplatiuis hominibus innoteſcit: quibus nihil ra-
tionabilius videtur eſſe, q̃ quòd fides continet Chriſtiana, quoniam fidem habent cũ rationibus creden
dorũ & purificatæ mentis intelligentia. Hinc ſanctus Andreas dixit, Magnũ crucis eſſe myſteriũ [*Quo*]
myſterio, hoc eſt propter quã ſacrã & myſticã ſeu abditam rationẽ, ac fructoſiſsimã cauſam [*carne car-*
nis conditor] hoc eſt ipſe vnigenitus patris Chriſtus conditor. i. creator carnis. i. totius humani generis. De
quo apud Ioannem ipſe loquitur deo patri, Dediſti poteſtatẽ omnis carnis. Eſaias quoque, Videbit om
Ioan.17. nis caro ſalutare dei noſtri [*ſuſpenſus eſt patibulo*]. i. cruci affixus, carne. i. in corpore ſuo mortali. Quem-
Eſa.40. admodum Eſaias prædixit, Corpus meum dedi percutientibus. Et beatiſsimus Petrus in prima ſua cano
&.50. nica, peccata, inquit, noſtra portauit in corpore ſuo ſuper lignũ. Nempe ob hanc myſticã ratinnem, vo-
1.Petri.2. luit deus pater Chriſtum pati, & tradi eum pro nobis. Sicut ad Rom. aſſerit Paulus, proprio filio ſuo nõ
Eſa.53. pepercit, ſed pro omnibus nobis tradidit illum. Vnde in Ioãne fertur, Sic deus dilexit mundũ, vt filium
Rom. 8. ſuum vnigenitũ daret, vt omnis qui credit in ipſum, nõ pereat, ſed habeat vitã æternam. Porrò Iudas tra
Ioan.3. didit Criſtum ex auaritia, quẽ Iudæi tradiderunt in mortẽ ex inuidia. Nõ itaque caſu, ſed ex diuina prę-
ordinatione & ſapiẽtiali myſterio factũ eſt, ꝙ mundi ſaluator hoc genus mortis, videlicet crucifixionẽ,
ſuſtinuit. Nam vt copioſius ſuccurreret mundo, voluit acerbiſsimã atque ignominioſiſsimam mortem
Gene.3. pati pro eo. Rurſus, quoniam primus homo peccauit de fructu ligni ſibi prohibito comedendo: voluit F
Chriſtus mortẽ patiẽdo in ligno ſatisfacere pro primo illo originali peccato, ac cæteris vitiis inde ſequn
tis. Iterũ, quia diabolus vicit primos parẽtes per eſum fructus ligni, vtpote de arbore ſcientiæ bon: & ma
li, voluit Chriſtus ſuperare diabolũ, obediẽdo deo patri vſq; ad mortẽ ac crucis ſuppliciũ. [*confixa cla*
uis viſcera tendens manus veſtigia]. i. conditor carnis Chriſtus tendens. i. in cruce extẽdens viſcera manus,
id eſt carnes manuum ſuarũ ſub pelle earum cõtentas & tectas, veſtigia. i. etiam ſuos ſacratiſsimos pedes.
Sicq; ſumitur effectus pro cauſa, quia per pedes cauſantur impreſsiones, quæ veſtigia nũcupãtur. Viſce
Pſal.21. ra, inquam, atque veſtigia cõfixa clauis. i. clauis perforata & cruci affixa: iuxta illud Pſalmi, Foderunt ma
Zach.13. nus meas & pedes meos. Zacharias quoque, Dicent, quæ ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarũ? De-
nique viſcera iſta manuũ ac pedũ, ſunt carnes tenerrimæ mirabiliter paſsibiles atq; læſibiles. Hinc mors
confixorũ per manus & pedes in ligno, eſt vehemẽter nimis pœnalis, amara, grauiſsima, præſertim quo-
Ephe.5. niam cõfiguntur & perforãtur in locis neruoſis, in quibus ſic perfodi pœnaliſsimum eſt, propter con-
curſum neruorũ atque venarũ [*Redemptionis gratia hic immolata eſt hoſtia*] Hic. i. ipſe Chriſtus immolata
eſt hoſtia. i. obtulit ſemetipſum patri ęterno hoſtiã ſalutarẽ pacificã: gratia redẽptionis. i. cauſa redimẽdi
nos gratioſè. Per hoc nãque ꝙ filius dei ex ardẽtiſsima charitate, prõptiſsima obedientia, profundiſsima
humilitate, maxima pietate, ſummóque zelo diuini honoris, ſubiit ac tolerauit acerbiſsimum iſtud ſup- G
pliciũ mortis, paſsio eius ineffabiliter meritoria, fructuoſiſsima & efficaciſsima fuit, ad redimẽdum totũ
genus humanũ. Imò meriti quodammodo infiniti, eò ꝙ natura humana, quæ ſic patiebatur, fuit non ſo-
lùm præ vniuerſis creatis ſanctiſsima, digniſsima, ac patri æterno grauiſsima, ſed etiã quoniã immediatè
ac hypoſtaticè fuit coniuncta verbo æterno ac diuinæ naturę: ſicque efficiã & idoneitatẽ ad redimendũ
ac promerendũ, quodãmodo infinitã habebat, quod exuberãtiſsimũ Chriſti meritũ nominatur theſau-
rus eccleſiæ, ex cuius plenitudine indulgẽtiæ cõceduntur, cuius theſauri erogatio à Chriſto cõmiſſa eſt
ſummo põtifici, tanq̃ pleno ac generali Chriſti vicario. Præterea de hac Chriſti immolatione per Eſaiã
Eſaiæ 53. fuit prædictũ, Oblatus eſt quia voluit. Vnde ad Epheſ. diſſeruit Paulus, Chriſtus dilexit nos, & tradidit
Epheſ.5. ſemetipſum pro nobis, oblationẽ & hoſtiã deo in odorẽ ſuauitatis. [*Quo*]. ſ. pręfato myſterio ipſe Chri-
ſtus. [*Vulneratus inſuper*]. i. vltra prædictã ſuſpenſionẽ io patibulo, trãſuerberatus in latere [*Mucrone*]. i.
ferreo cuſpide ſeu acumine [*Diræ lanceæ*] id eſt, haſtæ militaris horrendæ: iuxta illud Ioannis, Vnus mili-
tum lãcea latus eius aperuit. Hinc in Zachara Chriſtus prænũciauit, Aſpicient ad me quem confixerunt
Ioan.19. [*Vt nos lauaret crimine, manauit vnda ſanguine*] Vnda. i. aqua, manauit. i. fluxit, ſanguine. i. ſimul cum ſan-
Zach.12. guine, ſicut pręallegato cap. addit Euãgeliſta, Continuò exiuit ſanguis & aqua, vt nos lauaret, id eſt, pre-
Ioan.19. cio ſanguinis ſui ac merito effuſionis eius purgaret crimine. i. ab originali peccato, cæteríſque exceſsi-
bus, ſecundum illud Apocal. Qui dilexit nos & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Atque ad H
Epheſ. Chriſtus dilexit eccleſiã & tradidit ſemetipſum pro ea, vt illã ſanctificaret, mundans illã lauacro
Epheſ.5. aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ſibi glorioſam eccleſiã. Cõſequenter author crucẽ cõmendat [*impleta*
ſunt quæ cecinit Dauid fidelis]. i. ea quæ Dauid fidelis fidelitate fidei, quæ eſt theologica virtus: fidelitate
1.Reg.26. quoque morali, quæ eſt pars iuſtitiæ, qua promiſſa & verba addicta implẽtur & verificantur, qui 1.Reg.
teſtatur, Dominus retribuet vnicuique ſecundũ iuſtitiã ſuam & fidẽ: cecinit. i. propheticè cecinit, & cõ
ſonãter aliis prophetis prædixit, [*carmine*]. i. in cantico ſpirituale lætitiã cõtinente, puta in Pſal. 95. [*Di-*
cens in nationibus, regnauit a ligno deus]. i. Chriſtus deus & homo in vnitate perſonæ, regnauit. i. virtute ac
merito ſuæ ſalnificæ atque ſacratiſsimæ paſsionis, regiũ principatũ obtinuit, ſecundũ naturam humanã,
ſecundũ quã & promeruit in tota militante eccleſia regnãdo per fidem & gratiã in corde credentiũ, &
Ioan.18. per vicarios ſuos prælatos, principéſque fideles, præſidẽtes toti populo Chriſtiano, quemadmodũ apud
Dan.7. Ioannẽ prædixit, Si exaltatus fuero à terra, omnia trahã ad meipſum. Vnde per Danielẽ eſt prædictum,
Antiquus dierũ. i. pater æternus, dedit ei poteſtatẽ & honorem & regnũ, & omnes populi, tribus & lin-
Ioan.10. guæ ſeruient ei. Hinc additum eſt, in nationibus, id eſt in Gentilium generationibus, quas vbique terra-
rum per glorioſos apoſtolos, eorumq́ue adiutores conuertit: ſicut apud Ioannẽ eſt præfatus, Alias oues
habeo, quæ nõ ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere. Porrò ipſos Gẽtiles, Iudæi cõſueuerunt
cõmuni nomine appellare nationes, quaſi paruipenſiuè, propter eorũ priſtinã infidelitatem. Sic quip-
conuerſo Centurione Cornelio & gentibus ſecum collectis, dixerunt Iudæi, Ergo in nationes gratia

A dei effuſa eſt?Sic autem Chriſtus regnauit in nationibus à ligno, id eſt citò poſt ſuſpenſionem & mor-
tem ſuam in crucis patibulo. Factus eſt enim(vt in Eſaia legitur)principatus eius ſuper humerum eius, Eſaiæ.9.
quando videlicet baiulans ſibi crucem exiuit:qua humiliatione & ignominioſiſsima paſsione meruit & Matt.27.
poſt expirationem in cruce ſortitus eſt regnum & dominationem toto orbe terrarũ. Hinc in prima ſua 1.Pet.2.
canonica princeps affirmat apoſtolorũ,Qui peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignũ. De hoc
& vna Sibyllarum,id eſt gentilium prophetiſſarũ vaticinata eſt,Felix ille deus qui ligno pendet ab alto.
Nihilominus(vt dictum eſt ſæpius)Chriſto ſecundum ſuam humanitatem etiam ratione hypoſtaticæ
vnionis ſuæ naturæ humanæ cum verbo æterno, à primo vnionis illius inſtanti competebat domi-
niũ,regnum & iudiciaria poteſtas omniũ populorum totiúſque creaturæ. Veruntamen in Hebræo non
habetur,à ligno.Idcirco Hieronymus iuxta Hebraicã tranſtulit veritatem,Dicite in gẽtibus, quia domi-
nus regnauit.Hinc probabiliter eſtimatur ꝙ complexũ iſtud,à ligno, primò appoſitum ſit per modum
gloſſæ interlinearis ab aliquo expoſitore:Deinde ex imperitia ſcriptorum textui additum. Poſtremò de
Chriſti paſsione & eius regeneratione ac regno in nationibus, loquutus eſt Dauid in multis Pſalmis,
præſertim pſalm.21.in quo inter cætera legitur,Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt
omnia oſſa mea. Haud dubium,quin in afflictione & ſuſpenſione Chriſti in cruce. Deinde ibidẽ de con-
uerſione nationũ ad Chriſtum ſubiungitur,Reminiſcẽtur & conuertentur ad dominũ vniuerſi fines ter
ræ:Et adorabũt in conſpectu eius vniuerſæ familiæ gentiũ. quoniam domini eſt regnum, & ipſe domi-
B nabitur gentium.[*Arbor*]id eſt ô tu crux quæ es arbor, id eſt lignum vitale. Arbor verò propriè nomi-
natur lignũ adhuc vegetatiua anima informatũ,& ita crux arbor nõ eſt. Attamẽ adhuc per ſimilitudinẽ
arbor vocatur,quoniam ſpiritualiter & cauſaliter viuit, & lignũ viuificum ac vitale pronũciatur,inquã-
tùm inſtrumentaliter humanæ cooperatur ſaluti. Vel, arbor ſumitur hìc extensè pro ligno [*Decora et
fulgida*]Crux enim ſupernaturaliter exaltata, decorata, & pulchrificata eſt varijs modis,atque(vt affir-
mat Chryſoſtomus)radijs ſolis ſplendidior in iudicio apparebit [*Ornata regis purpura*] id eſt præſtan-
tiſsima ac regia Chriſti carne & eius contactu, cuius etiam ſacro attactu aqua vim purgatiuã peccati ſor
tita cenſetur. Vel purpura,id eſt roſeo atque purpureo ſanguine ſaluatoris, de quo deprõpſit archiapo-
ſtolus,Non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis,ſed precioſo ſanguine Chriſti,[*Electa digno
ſtipite*]id eſt præordinata diuinitus ex radice ſeu trunco præclaro [*Tam ſancta membra tangere*] vt pote
dorſum,manus & brachia,pedes & crura domini ſaluatoris.In his verbis alloquitur crucem, non quòd
illa intelligere queat, ſed vt ipſimet in honorem ſanctæ crucis,potius autẽ crucifixi,excitemur. Præte-
rea de hoc ſanctę crucis decore & fulgore glorioſus Andreas Apoſto.dixit, Salue crux,quæ in corpore
C Chriſti es dedicata,& membris eius tanq̃ margaritis ornata. O bona crux, quæ decorẽ & pulchritudinẽ
de membris domini ſuſcepiſti.[*Beata, cuius brachijs ſecli pependit precium*] id eſt tu ô crux beata es, non
formaliter,cum non ſis res capax vitæ & ſalutis,ſed inſtrumentaliter, quoniã ad mundi beatitudinem re
cuperandam materialiter cooperata es,& medium quoddam effecta:cuius brachijs,id eſt in cuius parti-
bus inſtar brachiorum extenſis,ſeculi pependit pretium,id eſt Chriſtus cuius ſanguine precioſo,ſeculũ,
id eſt genus humanum eſt liberatum. Cuius vtique Chriſti valor & dignitas tantæ fuit prꝑſtantię,quòd
minima portio ſanguinis eius ſuffeciſſet redimere totum captiuum, venundatum, & amiſſum hominũ
genus[*Statera*]id eſt libra [*Facta eſt corporis*]Chriſti, quod in cruce pependit. Sicut res cuius valor ſeu
quantitas per ſtateram inueſtigatur:ſic quanta extiterit dignitas corporis Chriſti,hinc patuit, quòd eius Luc.11.
in cruce aſcenſio ſufficiens & ſuperſufficiens fuit ad redimendum genus humanum,ita quòd particula- Eſaiæ.53.
ris & temporalis mors corporis Chriſti idonea fuit eripere genus humanũ à morte vniuerſali,ſpirituali
ac æternali,imò & vitam gratię omnibus promereri,vitámque gloriæ adipiſci. Hinc ſubditur,[*Prædam-
que tulit tartaris*]id eſt infernalibus poteſtatibus ac tormentis abſtulit genus humanũ, quod maligni ſpi-
ritus ſuo abſtulerant creatori,ac in ſuam redegerant poteſtatem,ita quòd omnes ante chriſti paſsionem
deſcenderunt ad locum aliquem inferorum. Vnde in Euãgelio Chriſtus expreſsit, cum fortis armatus
cuſtodit atrium ſuum,in pace ſunt ea quæ poſsidet:ſi autem fortior illo ſuperueniens vicerit eum, vni-
uerſa vaſa eius eripiet, & ſpolia eius diſtribuet. Ab Eſaia quoque de chriſto predictum eſt, Diſpertiam
D ei plurimos,& fortium diuidet ſpolia,pro eo quod tradidit in mortem animam ſuam. Inſuper Chriſtus
prꝑdam abſtulit tartaris,ſanctos de limbo patrum educendo ac detentos in purgatorio,tempore oppor-
tuno. Vnde prædixit per Oſeã,De morte redimam eos. Ero mors tua ô mors, morſus tuus ero inferne. Oſee.13.
[*O crux aue ſpes vnica*] id eſt ô tu crux exiſtens ſpes vnica, id eſt ſpes principalis ac ſumma. Hoc eſt
præcipuum ſpei noſtræ obiectum,aue,id eſt ſine omni væ,ſis ſalutata ac felix. Iſtud referendum eſt ad
rem ſignatam & figuratam, puta ad Chriſtum crucifixum potius quàm ad crucem ſignantem & figu-
rantem. Idem nanque motus eſt in figuram & figuratum, qui tamen motus in figuratum principaliter
fertur ſecũdum philoſophum. Hinc ſequentia de Chriſto potiſsimum intelliguntur[*Auge pijs iuſtitiam*]
id eſt in hominibus deuotis perfice & augmenta ipſam iuſtitiam, ſine qua non habetur vera deuotio,
quę eſt promptitudo voluntatis ad ea quę dei ſunt,hoc eſt, ad actus cultus diuini. Eſtq́; deuotio actio
latrię, quę eſt pars ſubiectiua, id eſt ſpecies iuſtitiæ. Poteſt quoque per iuſtitiam deſignari quælibet vir
tus:quia iuſtitia eſt virtus communis, imò omnis virtus ſecundum philoſophum, & hoc ſecundum v-
nam iuſtitiæ acceptionem[*Reiſque dona veniam*] id eſt his qui adhuc in ſordibus ſunt indulge,gratiam
ſaluberrimæ contritionis infunde, ſicq́ue vniuerſos ſaluifica. [*Te ſumma dei trinitas*] id eſt ô trini-
tas ſumma, quæ vnus eſt deus[*Omnis ſpiritus*] rationalis & intellectualis [*Collaudet*] te, id eſt ſi-
mul te laudẽt per charitatem vniti, iuxta illud Pſalmi, Exultemus nomen eius in idipſum. Et re- Pſalm.33.
ferendo hoc ad eccleſiam triumphantem, eſt vox congratulationis & complacentiæ, quoniam il-
la eccleſia noſtra exhortatione & oratione non eget: referendo autem hoc ad eccleſiam militantem.

extat oratio, vt ſit ſenſus, Omnis ſpiritus .i. omnis anima rationalis viatorum te collaudet.i. gratias tibi E
agat ſuper tantis beneficijs quę nobis contuliſti per Chriſtum, téque in omnibus benedicat: & deprece-
tur, vt des ei gratiam hoc agendi [*Quos per crucis myſterium ſaluas, rege*].i. gratiosè guberna, & ad beatitu-
dinem æternam perduc: per ſecula, .i. tempore peregrinationis & durationis vitæ illius eos quos ſaluas.i.
redemiſti & ſaluare dignaris: per crucis myſterium, .i. per ea quę chriſtus in cruce pro nobis ſuſtinuit, &
per ſecretam crucis gratiam ac virtutem, per quas dæmones & peccata prorſus vincuntur. Amen. Ecce
hunc deuotiſsimū, cōpendioſiſsimum, myſterialémque hymnum cum ingēti recollectione, feruore, pu
ritate deuotiſsimè decantemus, cum intima gratitudine atque præcordiali compaſsione dominicę paſsio
nis, contemplantes & admirantes altitudinem ſapientiæ & conſilij ſuperbeatiſsimæ trinitatis in recupe-
rationem noſtræ ſalutis, per admiranda myſteria ſaluatoris. Ad laudem & gloriam omnipotentis.

¶ In feſtis Paſchalibus, Hymnus.

Commendatur in eo ſacer dies paſchæ triumphali Chriſti reſurrectione, generis humani
redemptione, fidei inſtitutione Chriſtianæ, angelorum exultatione, latronis
pœnitentia, mortis interemptione celeberrimus.

¶ Author ex phraſi creditur Ambroſius.

Carmen Iambicum trimetrum.

Hic *eſt dies verus dei.*] Omne tempus eſt dei creatoris, qui (vt in Daniele habetur) F
mutat tempora & ætates. Et cui cantamus in Pſalmiſta. Tuus eſt dies & tua eſt
nox. Propter quod Chriſtus in Euangelio proteſtatur, Dominus eſt filius homi
nis, etiam ſabbati. Quod ei ſecundum deitatis naturam potiſsimum conuenit,
quamuis & ſecundum naturam aſſumptam aliquo modo hoc ei competat, in-
quantùm ſecundum eam quoque omni prælatus eſt creaturæ. Porrò quò in ali-
quo die aut tempore deus præ clariora exercet opera omnipotentiæ, iuſtitiæ ac
miſericordiæ ſuæ, eò dies ille ſeu tempus appropriatius ac ſpecialius dicitur dies
Ioannis.2. ſeu tempus dei. Hinc de chriſto in euangelio ſancti Ioannis frequenter aſſeritur Nondum venit hora e-
Ioannis.7. ius, aut ſimile aliquid: vt, Tempus meum nondum aduenit. Sic itaque de hoc die ſolennitatis paſchalis
meritò canitur, [*Hic eſt dies verus dei*] id eſt dies qui verè & propter realem veritatem rerum geſtarum
ſpiritualiter aſcribitur Chriſto ac toti ſuperſublimi trinitati, propter Chriſti reſurrectionem & fre-
quentem apparitionem in die iſto, & alia gratiæ atque potentiæ ſuæ opera die iſto exhibita, [*Sancto ſere-
nus lumine*] clarus lumine ſaluatoris & clarificatus potentia ſuæ reſurrectionis, ac refulgentia ſuæ appari G
tionis. Luce quoque ſuæ ſapientiſsimæ informationis, qua eos informauit, quibus apparuit: & item
multiplici gratia qua conſolabatur eos tunc, imò & ſanctos quos hoc die de limbo eduxit, iuxta illud
Zach.9. Zacharię. Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua.
Pſalm.117. Ideo ſcriptum eſt & prophetatum de die hoc, Hæc dies quam fecit dominus, exultemus & læte-
mur in ea. Sic demum intelligi poteſt & verificari quod ſanctus Maximus præſul ac alij quidam ſancti
aſfirmant, ſolem hoc die ſolito clarius choruſcare. Non quòd ſit augmentatio lucis in ipſo realiter
ſole, ſed iuxta modum loquendi ſcripturæ quo luminaria cæli clarius ſplendere aut obſcurari ſcribun-
tur, ſecundum quod hominibus in ipſis diebus maiora proſpera ſeu aduerſa eueniunt. Vnde per Eze-
chielem dominus loquitur Pharaoni, Cum extinctus fueris, operiam cælos ſacco. & luminaria cæli mœ
Ezech.3. rere ſuper te faciam. [*Quo diluit ſanguis ſacer*] id eſt precioſus & ſanctus Chriſti ſanguis, & eius effuſio
deleuit & expiauit, [*probroſa mundi crimina,*] id eſt vitia hominum ignominioſa, improperijs atque con-
uitijs plena, inhoneſtiſsima, deteſtanda, Veruntamen iſtud fecit ſanguis Chriſti in die ſancto paraſceues.
Zacha.3. De quo per Zachariā dominus dixit, Auferam iniquitatem terræ illius in vna die. Tunc, inquam, ſanguis
Chriſti id egit, quantùm ad ſufficientiam, & item quantùm ad efficientiam quo ad ſanctos in limbo de-
tentos, qui anima Chriſti ad eos deſcendente protinus deum videre cœperunt per ſpeciem, ablato iam
reatu originalis peccati precio ſanguinis chriſti. Porrò in die reſurrectionis chriſti, ſanguis ſacer id fecit
in quibuſdam viatoribus per efficientiam, qui tunc fidem & gratiam recuperauerunt. Tunc item ſanguis H
Chriſti fecit hoc ipſum, quantùm ad manifeſtationem, quo ad eos quibus innotuit tunc fructus domi-
nicæ paſsionis, Hinc ſequitur. [*Fidem refundens perditis, cæcoſque viſu illuminans*] quemadmodum dictum
eſt, tempori aſcribuntur ea quæ fiunt in tempore. Et ſic dies dominicæ reſurrectionis perhibetur
perditis, id eſt incredulis & iniquis fidem refundere, quia per Chriſti reſurrectionem præcipuè repara-
ta, roborata & aucta eſt fides catholica, ſicut per eius ſepulturam videbatur præcipuè euacuata, intan-
tùm, quòd diſcipulis eius dixerunt. Nos autem ſperabamus, & c. Vnde apoſtoli potiſsimum curaue-
runt Chriſti reſurrectionem probare, ſicut in actibus eorum recitatur, Virtute magna reddebāt Apoſto
Lucæ. 24. li teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti domini noſtri, imò & tunc cœperunt Apoſtoli in fide firma-
Actu.2.4.5. ri, qui tempore paſsionis & ſepulturæ fuerunt in ea ſcandalizati ac infirmati intantùm, quòd princeps
Actu.4. eorum cœpit anathematizare & dicere, quia non noui hominem iſtum. Verùm hoc die confeſsi ſunt,
quia ſurrexit dominus verè & apparuit Simoni. Sic quoque dies iſte, id eſt Chriſtus in die hoc illumi-
nauit cæcos, id eſt peccatis & infidelitate excæcatos, lumine fidei, ſplendoréque gratiæ ac virtutū: imò re
ſurrectio Chriſti facta hoc die, toto orbe terrarū illuminauit gentiles, multáque milia Iudæorum ad cre
dendum in Chriſtum, prout apud Eſaiam deus pater loquitur Chriſto, Dedi te in fœdus populi, in lucē
Eſaiæ.42. gentium, vt aperires oculos cęcorum. In eodem quoque propheta Chriſtus de fructificatione ſua in gen
Eſaiæ.49. tilium conuerſione teſtatus eſt, Glorificatus ſum in oculis domini: & dixit, parū eſt vt ſis mihi ad ſuſci-
tandas tribus Iacob, & fæces Iſraël conuertendas: dedi te in lucē gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad vlti-
mum terrę. Cuius rei exemplum ſubiungitur interrogatiuè [*Quem*] ſupple hominem, quantúmlibet

A lapſum ac reum [*Non ſoluit*] id eſt abſoluit [*Graui metu*] id eſt à formidine deprimente, immoderata atque ad deſperationem inclinante, [*Latronis abſolutio?*] quem Chriſtus in cruce abſoluit & purgauit totaliter à ſuis peccatis, quantũ ad culpam & pœnam, quando dixit ac promiſit eidem, Amen dico tibi, ho Lucæ.23.
die mecum eris in paradiſo. Tunc quippe infudit ei ſufficientem & plenam cõtritionem, fidem & charitatem.] Qui] ſcilicet latro [*Præmium mutans cruce*] id eſt in cruce pendẽdo, patiendo ac pœnitendo, mutauit præmium ſuum, quia iam ante promeruit condẽnari, & in cruce mox meruit ſaluari [*Ieſum breui quærit fide*] id eſt gratiam & ſalutem à Chriſto petiuit celeri confeſsione ac deprecatione, dicendo ad impœnitentem latronem qui Chriſtum blaſphemauit: Neque tu, inquiens, times deum, quòd in eadem damnatione es? & nos quidem iuſtè. Nam digna factis recipimus, hic verò nil mali geſsit [*Iuſtoſque præuio gradu præuenit in regnum dei*] id eſt etiam ante apoſtolos ac cæteros iuſtos adhuc in mundo hoc exiſtentes, præuenit in regnum Chriſti, pro quo orauit, Domine memento mei, cũ veneris in regnum tuum, vt Lu
cæ.23. recitatur. Denique Chriſtus ante latrones expirauit, vt Ioan.19. patet, & ita ante animam latronis Ibidem.
huius limbum ingreſſus eſt patrum: quos protinus beatifica illuſtrauit viſione, vt dictum eſt. Deinde poſt modicum animam latronis illuc peruenientem. Hæc verò beatifica viſio, ſpiritualis eſt paradiſus, de quo protulit dominus, Hodie mecũ eris in paradiſo. Idcirco quòd quidam exponendo hic dicunt, quòd latro præuenit exiſtentes in limbo in viſione diuinæ eſſentiæ, nõ videtur ſapienter prolatum, imò in hac viſione parumper ſequutus eſt eos. [*Opus ſtupent et angeli*] id eſt angeli glorioſi admirabãtur opus
B noſtræ redemptionis [*Pœnam videntes corporis*] id eſt cognoſcentes ineffabilem acerbitatem paſsionis Chriſti in corpore patientis, imò & in animo, etiam quantùm ad ſingulas eius vires, inquantùm in eſſentia animę erant fundatæ, ac reſpectum habebant ad obiectum creatum. Nihilominus vires ſuperiores animæ Chriſti, per comparationem & reſpectum ad increatum obiectum, erant in gaudio beatæ fruitionis. Quod totũ reuera tam vehementer mirabile eſt, quòd angeli quoque hinc meritò mirabantur, præſertim ꝙ deus & homo tanta & talia ſuſtinebat. Poteſt item exponi, quòd angeli intuentes latronem in tanta corporis ſui afflictione Chriſtũ quærentem, pœnitentem, ac veniam obtinentem, admirati ſunt totum hoc opus, & tantam dei clementiam. Vnde adiũgitur, [*Chriſtoque adhærentem reum*] puta latronem, Chriſto per fidem, ſpem & charitatẽ, cæteras quoque virtutes ſe applicantem [*Vitam beatam carpere*] id eſt æternam ſalutem pro ſuæ conuerſionis, cõfeſsionis, ac pœnitentiæ præmio obtinere: de qua ait Sal-
uator, Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te verum deum, ſeu vitam beatã, id eſt ſummæ fœlicitatis ob- Ioan.17.
iectum eſſentialiter fœlix & viuum. Vnde & Chriſtus fatetur, Ego ſum via, veritas & vita. In hoc latrone propoſuit Chriſtus omnibus nobis pietatis ac gratiæ ſuæ exemplum, vt nemo omnino deſperet, videns latronem tam facilè ac repentè contritum ac ſaluatum. [*Myſterium mirabile*] id eſt res profunda miſericordia diuina, eſt iſtud quod ſubditur, [*Vt abluat mundi luem, peccata tollat omnium, carnis vitia mundãs*
C *caro*] id eſt vt caro, ſupple Chriſti, mundans vitia carnis, id eſt ſua morte & ſanguinis ſui effuſione delẽs
& expians peccata carnalium hominũ mediatoriè ac inſtrumentaliter. Chriſtus etenim eſt mediator dei 1.Tim.2.
& hominũ, & eius caro, imò tota humanitas ſua fuit & eſt inſtrumentũ animatum, immediatũ, coniunctum, ac propriũ verbi æterni ſibi vniti. Sícq; caro Chriſti inſtrumentaliter ac mediatoriè virtute deita
tis ſeu perſonæ verbi ſibi coniuncti, mundauit & abſtulit omniũ culpas, quantũ in ſe erat. Ideo dicitur Ioan.1.
vt abluat, id eſt purget & lauet luem mundi, id eſt infectionem originalis peccati, prout ſacratiſsimus Io Eſa.53.
annes Baptiſta diſſeruit, Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Peccata tollat omnium, id eſt non ſolùm originale generis humani peccatum, verũetiam actualia & perſonalia hominũ vniuerſorũ peccata: iuxta illud Eſaiæ, Dominus poſuit in eo iniquitatem omnium noſtrũ. Vnde ad Heb. ſcripſit Apoſtolus, Chriſtus oblatus eſt ſemel ad multorũ exhaurienda peccata. Atque in prima ſua canonica princeps Apoſtolorũ deprõpſit, Chriſt9 ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis: vt nos offerret deo, mortificatos quidẽ carne, viuificatos autẽ ſpiritu. Deglutiens mortẽ, vt vitæ æternæ efficeremur hæredes [*Quid hoc poteſt ſublimius*] id eſt quid poteſt eſſe altius ac dignius inter opera miſericordiæ dei [*Vt culpa quærat gratiam*]. i. cõſideratio propriæ culpæ in homine attrito, emendationem proponente, inſtiget & moueat hominem talem ad quærendã veniam & gratiã gratum facientem à deo. Hinc vbi abun-
dauit peccatũ, abundare ſolet & gratia. Et Pſalm. fatetur, Conuerſus ſum in ærumna mea, id eſt conſide Roma.5.
ratione miſeriæ meæ: dum configitur ſpina. i. remorſu & afflictione [*Metumque ſoluat charitas*]. i. dilectio Pſalm.31.
D Chriſti ad nos, diſſoluat & auferat metum ſeruilẽ & inordinatum pœnarum à cordibus noſtris. Nam & nos penſando quantũ & qualiter ipſe dilexit nos, ſpem & amorem concipimus, ac opprimentẽ metum
abiicimus. Vnde ad Rom. profert Apoſtolus, Non accepiſtis ſpiritũ ſeruitutis iterum in timore, ſed acce Rom.8.
piſtis ſpiritũ adoptionis filiorum dei. Ad Timoth. quoque, Nõ dedit nobis deus ſpiritũ timoris, ſed vir- 2.Tim.3.
tutis & dilectionis & ſobrietatis. Inſuper charitas nobis infuſa remouet metum merè ſeruilẽ & cũ per-
fecta extiterit, metum illũ prorſus expellit: iuxta illud Ioan. Timor nõ eſt in charitate, ſed perfecta cha- 1.Ioan.4.
ritas foras mittit timorẽ [*Reddatque mors vitam nouam*] id eſt mors & paſsio Chriſti per modũ meritorię cauſæ reparet & obtineat nobis vitam gratiæ in præſenti, & vitam gloriæ in futuro, glorificationémque animæ & corporis, vtpote duplicem ſtolã: iuxta quod in Prouer. legitur, Omnes domeſtici eius veſtiti
duplicibus. In Oſea quoque prædictum eſt, Viuificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos, & Prouer.31.
viuemus in conſpectu eius. [*Hamum ſibi mors deuoret*] id eſt mors Chriſto iniuſtè ac violenter illata, de- Oſeę.6.
uoret ſibi, id eſt ad ſuiipſius deſtructionem deglutiat & extingat hamum, id eſt vitam corporalem quæ in Chriſto fuit, quam ad tempus breue extinxit: qua dum ſe voluit ſatiare ac illam vorare, ab eadem in reſurrectione eſt perforata atque extincta, Chriſto immortaliter reſurgente impaſsibili corpore. Qui & merito ſuæ mortis, vniuerſis electis etiam corporis immortalitatem promeruit quam in generali reſurrectione adipiſcentur, [*Suiſque ſe nodis liget*] id eſt propriis ligamentis, quibus & innocen-

tiſsimum Chriſtum tenere & ligare præſumpſit,coarctet:ne in hominibus,vt ante,dominiũ habeat ſem E
1.Cor.15. per,ſed tãdem ab electis totaliter excludatur:propter quod ait Apoſtolus,Oportet mortale hoc indue-
Oſeæ.13. re immortalitatẽ:& tũc fiet ſermo qui ſcript⁹ eſt, Vbi eſt mors victoria tua?vbi eſt mors ſtimulus tuus?
Pſal.123. tuncque læti cãtabimus,Laqueus contritus eſt,& nos liberati ſumus [*Moriatur vita omnium*].i.Chriſtus
cauſaliter nõ finaliter vita omnium hominum,qui & ſecũdum naturam aſſumptã eſt meritoria cauſa vi
tæ gratiæ in cũctis fidelibus,immoletur in cruce pro omnibus,Referẽdo hoc ad horam ſuæ crucifixio-
nis: ita quòd hoc dicitur per modum complacẽtiæ & gratulationis,gratiarumq́; actionis:quia de Chri-
Galat.6. ſti paſsione gaudẽt & gratias agunt electi,inquantùm per illam ſumus redempti: propter quòd affirmat
Ibidem. Apoſtolus, Nos autẽ gloriari oportet in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, in quo eſt ſalus & vita & re-
Bernard. ſurrectio noſtra, per quem ſaluati & liberati ſumus. Et rurſus, Mihi abſit gloriari,niſi in cruce domini
noſtri Ieſu Chriſti,per quem mihi mũdus crucifixus eſt,& ego mũdo.Hinc quidam dixit deuotus,Scio
quia dulce vobis eſt verbum in ſinu patris quieſcẽs,dulcius verbum caro factum eſt,dulciſsimum ver-
bum in cruce ſuſpẽſum.Præterea vita omnium, vtpote Chriſtus, nõ eſt mortua neque paſſa ſecundum
naturam diuinam,qua eſſe eſſentialiter vita eſt, ſed ſecũdum naturam aſſumptam, qua vitam participa-
uit,& vitam corporalem in triduo mortis amiſit.Ideo vita hæc dicitur mortua, propter vnitatem perſo
næ vtriuſque in Chriſto naturæ,[*Reſurgat vita omnium*]quod factum eſt tertia die,qua reſurrexit à mor
te corporali ex mortuis,id eſt ex numero & de numero mortuorum,Quod etiam per modum maximæ F
gratulationis depromitur,quia de Chriſti reſurrectione omnes electi gauiſi ſunt & lætantur.[*Cum mors
per omnes tranſeat*].i.mors naturæ omnes mortales occidat in corpore:iuxta illud in Pſalm. Quis eſt ho-
Pſal.88. mo qui viuet,& nõ videbit mortem?De hoc ad Rom.diffusè ſcribit Apoſtolus, qualiter mors per om-
nes pertrãſijt.Hæc mors eſt effectus originalis peccati,quanquam ſit etiam naturalis ex commixtione e-
lementorum & naturali complexione cõcomitans,quoniam omne complexionatum & mixtum, ex ſua
corruptibile eſt natura.[*Omnes reſurgant mortui*]præſertim in die vniuerſalis iudicij,quod ſupernatura-
liter fiet,& merito mortis Chriſti:tunc cõſequentur beatam immortalitatem electi, propter quod dixit
1.Cor.15. Apoſtolus,Sicut in Adam omnes moriũtur,ita in Chriſto omnes viuificabuntur. Et iterum,Per vnum
hominem peccatum in hũc mũdum intrauit,& per peccatum mors. Eſt autem originale peccatum de-
fectus ſeu carẽtia originalis iuſtitię debitæ in eſſe,ſecũdum Anſelmum.Poteſt itẽ exponi de morte cul-
Matth.8. pæ,de qua Saluator,Dimitte,inquit,mortuos ſepelire mortuos ſuos.Et Paulus, Vidua quæ in delitiis vi
uit,viuens mortua eſt.Hęc mors trãſit per omnes,dicẽte apoſtolo Iacobo,In multis offendimus omnes.
Sap.2. Et de vtraque morte exponitur illud Sapientiæ,Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. [*Con
ſumpta mors*]id eſt mors corporalis deſtructa,[*Ictu ſuo,*].i.percuſsione & læſione,quam formaliter intu-
lit corpori Chriſti,cuius occiſione in electis occiſa eſt,quantùm ad hoc,quòd merito mortis Chriſti im G
mortalitatem ſunt ſortituri[*Periſſe ſe ſolam gemat*]in electis,& hoc iam radicaliter & virtualiter in meri-
to Chriſti.Loquitur demum author huiuſmoi de morte hac metaphoricè,quaſi de re poſitiua & viua,cùm
tamen formaliter mors ac propriè,nõ ſit niſi priuatio vitæ.Verũ eo modo quo dicitur eſſe,vigere,dura-
re:dicitur & perire,expelli & gemere. Sicut & cæcitas dicitur eſſe in oculo & expelli ab eo. Poſtremò,
vt hunc hymnum debita alacritate cãtemus, à morte animæ penitus reſurgamus, vt cum Chriſto ſpiri-
tualiter eleuemur,quæ ſurſum ſunt quærẽdo & ſapiẽdo, carnalia vilipẽdo, vilia & externa vitãdo ſola-
tia, loquacitates & leuitates, in cuſtodiam cordis, & quicquid offenſiuum eſt dei,cuius ſanctam,ſum-
mam ac metuẽdam præſentiam vbique & ſemper penſemus,totíſque viribus veneremur, erubeſcentes
in eius conſpectu inſipienter,iniquè ac viliter nos habere.Gloria tibi domine.

In feſto aſcenſionis domini,hymnus.

❧Celebratur in eo glorioſa Chriſti aſcenſio,qua ſuper omnes cælos exaltatus ſedet ad dexteram pa-
tris,angelicorum quoque ſpirituum veneranda exultatio & humilis ad Chriſtum laus ac gra-
tiarum actio. ❧Author creditur Ambroſius.

Carmen Iambicum trimetrum.

OPtatus votis omnium.] In hoc iucundiſsimo feſto hymnus iſte ſpirituali incũdita- H
te exuberans,cum interna lætitia eſt cantandus. [*Optatus votis omnium,ſacratus il
luxit dies*].i.dies iſte aſcenſionis Chriſti rememoratiuus & celebratiuus illius, ſa
cratus,id eſt ſacra Chriſti aſcenſione honoratus & deputatus cõmemorationi ac
venerationi ipſius, optatus votis omnium, id eſt deſideratus piis affectibus cun-
ctorum fidelium,qui hoc die eminenter gaudent in domino,contemplantur ſu-
perna,atque ad Chriſti aſpirãt præſentiã: qui hinc aſcẽdendo ac redeundo ad pa
trẽ,cõpleuit totius itinerationis ſuæ progreſſum. Quẽadmodũ in motu circula-
ri reditur ad exitus punctũ. [*Quo(dic) Chriſtus mundi ſpes*].i.obiectũ & cauſa atq; materia ſpei fideliũ in
hoc mũdo degẽtiũ, & bonũ ſummũ ab eis ſperatũ,vtpote[*Deus*]ad quẽ orat Pſal.Exaudi nos deus ſalu
taris noſter,ſpes omniũ finiũ terræ,[*Conſcendit cælos arduos*].i.ſublimes,ad pertingẽdum difficiles,quo-
niã regnum cælorũ vim patitur,& violẽti rapiunt illud.Etenim arcta eſt via ſalutis perducẽs ad alta cæ-
lorũ.Hinc prædixit propheta,pſallite domino,qui aſcẽdit ſuper cælos cælorũ.Iſta aſcẽſio cõpetit Chri
ſto ſecũdum naturã humanã.Verũtamen ſecundũ naturã diuinã etiam cõuenit ei aſcẽſio,per eminentiã
vltra cũcta creata,& per innoteſcentiã excellẽtiæ ſuæ in cordibus cõtemplatiuorũ, atque per operatio-
nẽ in ſummis.Vnde in Deut.Moſes ſcripſit,Aſcẽſor cæli & auxiliator tuus.Et pſal.Aſcẽdit ſuper Che-
Deut.3 rubin,& volauit. [*Aſcendens in altum dominus*] quia(vt ſanctus aſſerit Paulus) aſcendit ſuper omnes cæ-
los:non quòd ſit ſecundum humanitatem extra & ſupra connexum cæli empyrei,imò infra cõcauum

A eius continetur ac reſidet: & ſuper cælum illud dicitur aſcendiſſe, quoniam vſque ad ſupremum eius
peruenit,[*propriam ſedem remeans.*]propria ſedes chriſti ſecundũ deitatis naturã,eſt ęqualitas eius ad pa
trem,in qua æternaliter & inuariabiliter ac ſuperbeatiſsimè conquieſcit,& à qua nunquã & nuſqñã re-
ceditad quam nihilominus fertur aſcẽdendo remeaſſe,oſtendẽdo ſe illic nouo,ſpecialiſq; modo,videli
cet etiã in aſſumpta humanitate,quã aſſumẽdo dicitur deſcẽdiſſe,qui ſe ibi antea mõſtrauit in ſola dei-
tate.Hinc altum in quod aſcendit,poteſt intelligi celũ trinitatis,hoc eſt,infinita maieſtas & excellentia
dei,omnia ambiẽs,cõtinẽs,circũplectens.¶Porrò ꝓpria ſedes Chriſti ſecũdum humanitatem,eſt quies
& manſio eius inpotioribus bonis patris,qm̃ increatis eius diuitiis,copioſiſsimè fruitur vſque ad omni-
modam ſuę capacitatis repletionẽ:à qua tamen ſede ſecundũ humanitatẽ ante nõ deſcendit,ſed remeaſ-
ſe perhibetur,ad commendandã vnitatem perſonæ in eo,qui ab exordio extitit ibi.Iuxta quem ſenſum
ſubiũgitur,[*Gauiſa ſunt cæli regna*]id eſt chori & ordines ſeu agmina angelorum,qui omnes ſunt vnum
totale regnum,in quo ꝑfectiſsimè regnat creator,à quo nec in minimo & prorſus in nullo vnquã diſſen
tiunt.Sũt autem plura particularia regna,ſicut & agmina.Conſormiter ſunt vna totalis vniuerſalis triũ-
phans eccleſia.attamen dici poſſent plures particulares triumphantes eccleſiæ, quemadmodum militãs
quoque eccleſia interdum dicitur vna, aliquando plures. Gauiſa ſunt ergo, [*Reditu vnigeniti*] de cu-
ius receſſu ſeu deſcenſu non ſuerunt cõtriſtata,ſed in eius aſcenſu ac reditu cũ tãto triumpho ac ſpolio,
B nouũ & ineffabiliter grande gaudiũ,ad accidentale pertinens pręmium,in beatis illis eſt ortũ,ſiue reful-
ſit.Imò credendũ videtur,ꝙ omnes illi glorioſi ciues ſuperni reuerendiſsimè,celeberrimè,ac iucundiſ-
ſimè ei obuiam proceſſerunt, ac vſq; ad patris dexterã deduxerunt.Nempe ſi ſuper vno peccatore pœ-
nitentiam agente gaudiũ eſt angelis dei,de vnoquoq; ſancto ad eorũ ſocietatem ac beatitudinem pertin
gente exultant,quã indicibiliter amplius ſuper reditu creatoris ac reparatoris ruinæ & excidij vrbis ſuæ
atque conſortij.[*Magni triumphum prælij,mundi perempto principe,patris præſentans vultibus,victricis carnis
gloriam.*]Ordo verborum eſt, Ipſe ſupple Chriſtus, præſentans.i. præſentem exhibens, vultibus.i.piis
conſpectibus dei patris, gloriam carnis victricis.i. glorioſam ſuã carnem aduerſariarum poteſtatum ac
omniũ aduerſitatum ac pœnarũ ſuperatricem,triumphum.i.quæ gloria carnis ſuæ fuit triumphus.i.vi-
ctoria prælij magni.i.maximi belli,quod in mundo iſto exercuit,pręſertim in paſsione contra aduerſa-
rios ſuos inuiſibiles atque viſibiles,& contra aciem vitiorũ ac tentamentorum extrinſecorum.Vnde fuit
prædictum,Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio. In quibus omnibus vnigenitus dei, Pſalm.23.
per ſapientiam, per charitatem, per fortitudinem & conſtantiam cordis, interdum per tacitur-
nitatem & ſe abſcondendo ac elongando, item per humilitatem, patientiámque præualuit. De
hoc Chriſti prælio & triumpho diffuſè prophetatũ eſt per Eſaiam,Quis eſt iſte qui venit de Edom? V- Eſa.63.
C bi inter cætera fatur,Calcaui eos in furore meo,& cõculcaui eos in ira mea.Torcular calcaui ſolus. At-
que in Threnis,Torcular calcauit dominus virgini filiæ Iuda.Hinc ſecundum Apoſt.Expoliauit prin- Thren.1.
cipes & poteſtates.Vnde ipſemet Chriſtus in Euangelio proteſtatur, Nunc princeps huius mundi eii- 1.Cor.15.
cietur foras.Et rurſus,Ego vici mundum.Sicque factũ eſt iſtud, mundi perempto principe.i.ſuperato Ioan.15.
diabolo,de quo paſsione inſtante ꝓteſtatus eſt Chriſtus,Venit ad me princeps huius mundi,id eſt ho- Ioan.16.
minum mundanorũ & iniquorum,quibus pręualet & dominatur tyrannicè.[*Eſt eleuatus nubibus*].i.aſ- Ioan.14.
cendit in nube ſeu nubibus.Sæpe etenim in ſcripturis ponitur numerus ſingularis pro plurali, & econ Actu.1.
trario.Vnde in Actis narratur, Nubes ſuſcepit eũ ab oculis eorum.Nec tamen putandũ,ꝙ miniſterio
indiguerit nubiũ,neq; earum virtute aſcendit,imò non ſolùm diuina virtute,ſed etiã per dotem agilita-
tis hoc potuit & effecit.Iam nanque corpus habuit glorificatũ.Apparuit autem nubes in ſignũ excellen
tiæ eius,cuius magnificentia nubes diſcurrunt,[*Et ſpem fecit credentibus*].i.ſua aſcenſione præbuit cun-
ctis fidelibus materiam, incitamentũ & cauſam ſperandi,ꝙ & ipſi poſt iudicij expletionem ſimul cum
Chriſto in corporibus glorificatis aſcendent in cælum empyreũ.Sicque Chriſti aſcenſio,eſt noſtrę fu-
turæ aſcẽſionis exemplar ac ratio,ſicut eius reſurrectio,noſtræ reſurrectionis.Propter quod aſſerit Leo
papa,Capitis præceſsio,ſpes membrorum eſt.[*Aperiens paradiſum*].i.virtute & merito ſuæ paſsionis re-
mouens obſtaculum ingrediendi paradiſum cæleſtem,hoc eſt reatum originalis peccati,vt ſupra expo-
ſitum eſt.Hinc apertio ianuę vocatur vnus effectuum paſsionis dominicę. Item per ſeipſum introëun-
D do,& ſecũ multa electorum milia illuc introducendo,aperuit paradiſum illum cęleſtem, non corpora-
li apertione,cũ & corpora illa cęleſtia non frangantur,& corpora glorificata penetrent corpora interpo
ſita abſque illorum diuiſione,[*Quem(paradiſum) protoplaſtus,*] hoc eſt primus homo, [*Clauſerat*] hoc
eſt cuius paradiſi ingreſſum poſteris ſuis,ſicut & ſibiipſi,demeruit,tranſgrediendo dei præceptum. Pro
pter quod hęreditas illa cæleſtis ſibi ac ſoboli ſuę fuit ablata: quemadmodum habitatio paradiſi terre-
ſtris. Veluti etiam pro crimine læſæ maieſtatis poſteri exhæredantur,ſecundum iura ciuilia.[*O grande
cunctis gaudium*]Hoc eſt,magna ſpiritualis iucunditas debet meritò vniuerſis ineſſe fidelibus, [*Quod*].i.
quia ſeu de hoc,quòd[*Partus noſtræ virginis*]hoc eſt quòd filius virginis glorioſę, quę eſt mater & do-
mina omnium noſtrûm,[*Poſt ſputa*].i.poſt conſputiones [*Flagra*] .i.flagellationes [*Poſt crucem*] hoc eſt
crucifixionem,quas ſuſtinuit ab iniquis[*Paternæ ſedi iungitur*].i.in throno patris collocatur,& ei aſsidet Apoca.13.
& conregnat. Quemadmodum in Apocalypſi loquitur, Qui vicerit,dabo ei ſedere mecum in throno
meo,ſicut & ego vici,& ſedi cum patre in throno eius. Quid autem ſit thronus ſeu ſedes Chriſti,& dei
patris,iam dictum eſt.Hanc honorationem Chriſtus ſecundum ſuam humanitatem meruit per ſuæ paſ
ſionis acerbitatem & abiectionem:iuxta illud ad Hebræos, Videmus Ieſum propter paſsionem mortis He
gloria & honore coronatum.Vnde rurſus ait Apoſtolus,Humiliauit ſe,factus obediens vſque ad mor- P
tem.Propter quod & deus exaltauit illum.Nihilominus omnis exaltatio & honorificentia illa debeba
tur etiam Chriſti humanitati ratione ſuæ hypoſtaticæ vnionis cum verbo æterno,ex qua prælatus ſ

A gnitione & contemplatione primæ & æternæ veritatis, & ne decipiatur in aliquo. Voluntatẽ inflammã-
do in charitate, roborando in ſpe, & dirigendo in omni affectione & opere bono. Memoriam quoq; ſta-
biliendo in omnibus iſtis, [*Imple ſuperna gratia*] hoc eſt, gratia gratum faciente, quæ eſt donum ſuper-
naturale, inſuſum, ponens rationalẽ creaturam in eſſe ſupernaturali, deiformi, ad promerendum idoneo,
atque (vt multi tenent doctores) immediatè perficit eſſentiam rationalis creaturæ, ac realiter differt à
charitate, cuius tamen oppoſitũ ſentiunt doctores non parui, nec pauci. Poteſt item per gratiã deſignari
quæcunque virtus inſuſa gratuita, [*Quæ tu creaſti pectora*] hoc eſt, corda quæ condidiſti: iuxta illud Pſal-
mi triceſimi ſecundi, Qui finxit ſigillatim corda eorum. Qualiter autem tota Trinitas ſit vnus creator, &
indiuiſa in opere, & vnaquæque diuina perſona verè dicatur creator, præhabitum eſt. [*Qui paracletus
diceris*] Hoc eſt, conſolator & aduocatus verè vocaris: conſolator ab effectu, quoniam tribulatis, tentatis,
deſolatis, anxiis & contritis releuamen, ſolamen, patientiam & ſpem veniæ elargiris: ita, vt gaudeant in
aduerſis tanquã in rebus expediẽtibus ad ſalutẽ: & omne gaudium exiſtiment, cum in varias tentationes Iacob. 1.
inciderint. Sicq; impletur quod apud Tobiã dicitur de deo, Poſt tẽpeſtatẽ trãquillũ facis, & poſt fletum Tobiæ. 4.
exultationem inſũdis. ¶ Deinceps teſte Apoſtolo ad Romanos. 8. Ipſe ſpiritus teſtimonium perhibet ſpi-
ritui noſtro, quòd filij dei ſumus, quod eſt conſolatorium vehementer. Et quamuis iſtud ſit opus totius
ſuperexcellentiſſimæ trinitatis, nihilominus appropriatur ſpiritui ſancto, quoniã ſicut patri appropria-
tur potentia, filio ſapiẽtia, ita ſpiritui ſancto benignitas, ſiue clemẽtia, cuius appropriatus effectus eſt cõ-
B ſolari, & dona gratiæ impartiri, atque ad orandum inducere. Vnde ad Rom. 5. cap. ait Apoſt. Charitas Rom. 8.
dei diffuſa eſt in cordib⁹ noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Hinc quoque ſpiritus ſanctus Ibidem.
dicitur aduocatus. i. loquens & intercedens pro nobis. i. orantes & rectè loquentes nos faciens, idcirco
rurſus apoſtolus proteſtatur. Ipſe ſpiritus orat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Itémque, Quid
oremus ſicut oportet, neſcimus: ſed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis, [*Donum dei altiſſimi*] hoc eſt, munus
præſtantiſſimum patris & filij, qui ſunt vnus deus, & vnus ſpirator. Nempe ſpiritus ſanctus dari his Actu. 8. 19.
perhibetur, quibus infunditur, quibus gratia gratum faciens, charitas, & cæteræ virtutes infuſæ hominẽ Lucæ. 11.
deo gratificantes, donantur: idcirco in Actibus Apoſtolorum frequẽter aſſeritur, quòd per impoſitionẽ
manus Apoſtolorum, ſpiritus ſanctus dabatur: atq; in Euangelio ait Saluator, Pater cæleſtis dabit ſpiritũ
bonũ petentibus ſe. Etenim ſpiritus ſanctus procedit à patre ac filio, vt donabilis, cũ ſit amor mutuus pa-
tris ac filij. Amor verò eſt primum donum, in quo omnia dona donantur, quoniam amor eſt cõmunica-
tionis ratio & origo quædam in amatum tendentia. Purúſque amor eſt primũ donũ ſummè gratuitum;
Sed & ſpiritus ſanctus dat & infundit ſeipſum, prout hæc omnia primo Sententiarum clarius edocen-
C tur. [*Fons viuus*] hoc eſt, fontalis & prima origo vitalis omnis boni, omníſque vitę, tam ſcilicet vitæ na-
turæ, quàm vitæ gratiæ ac gloriæ: cũ ſit verus deus & vnus dator omnis boni creati cũ patre & filio, imò
& vnus fons viuus cum patre æterno & vnigenito eius. [*Ignis*] ſpiritualis, non materialis, charitatem ac- Lucæ. 12
cendens, mentem inflammans, peccata conſumens. De quo loquitur dominus, Ignem veni mittere in Deut. 4.
terram, & quid volo, niſi vt accendatur? Vnde & Moſes dixit, Deus tuus ignis conſumens eſt, Hoc igne Hebr. 12.
omnis torpor expellitur, frigus cordis diſſoluitur, depreſſa mens ad diuina erigitur, [*Charitas*] Tota
quippe ſuperdigniſſima trinitas, charitas eſt, & charitas vna abſolutè accepta, ſicut & ſapientia: & ſa-
pientia vna abſolutè quoque accepta. Vnde in prima ſua canonica cap. 4. teſtatur Ioannes, Deus chari-
tas eſt. Veruntamen charitas appropriatur ſpiritui ſancto, quia procedit à patre & filio per voluntatem,
ad quem directè & propriè pertinet charitas. quemadmodũ filius à patre per intellectum, ad quem ver-
bum & ſapientia propriè ſpectant. Vnde filius, verbũ & ſapientia patris vocatur. [*Et ſpiritalis vnctio*] hoc
eſt, internus, & gratioſiſſimus deuotarum mentiũ vnctarum irrigator, perfuſor, influendo munera gra-
tiarum, conſolationum, ſuauitatum: ac etiã vnctio ſpiritalis per cauſam, hoc eſt, cauſa & dator huiuſmo-
di vnctionis: de qua ſanctiſſimus ait Ioannes in prima ſua canonica cap. 2. Et vos vnctionem habetis à
deo. Item, Vnctio eius docet vos de omnibus. ¶ Inſuper deus eſt vnctio actiua, quemadmodum & acti- 1. Ioan. 2.
ua creatio, quia in ſimpliciſſimo deo idem ſunt agens & actio. De hac ſpirituali vnctione Pſalmogra-
phus loquitur Chriſto in Pſalmo. 44. Vnxit te deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Chriſtus
D quoque apud Eſaiam. 61. cap. Spiritus domini ſuper me, eò quòd vnxerit me. [*Tu ſeptiformis gratia*]
Hoc eſt, tu (ô ſpiritus ſancte) in teipſo ſummè ſimplex & vnus es. In gratia, hoc eſt, in ſeptem donis
gratiæ gratum facientis, ſeptiformis, influendo hæc ſeptem dona, de quibus in Eſaia. 11. cap. fertur,
Requieſcet ſuper eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudi-
nis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris domini, Hæc dona ſecundum celebrio-
rem ac ſubtiliorem expoſitionẽ (quam ſequuntur Thomas, Albertus, Egidius, petrus, Richardus) à vir-
tutibus realiter diſtinguuntur. Suntque habitus ſupernaturales inſuſi, quibus mens humana afficitur
bene promptéque mobilis à ſpiritu ſancto, ad ſequendum eius inſtinctum, quemadmodum per virtu-
tes morales, ad ſequendum iudicium rationis. Itaque ſapientiæ donum (intranſitiuè ſumendo hæc ver-
ba, hoc eſt ſapientia, vt eſt donum) eſt ſupernaturalis notitia dei, qua deum agnoſcimus per guſtum in-
ternum, & bene iudicamus de eo per connaturalitatem & conformitatem affectus ad ipſum, per mẽ-
tis ſaporem, vt puta quòd ipſe ſit ſummum & incomparabile bonum, quo ſolo fruendum, & cui ſoli fi-
naliter inhærendum. Donum autem ſcientiæ eſt, quo per conformitatem affectus bene ſentimus, & iu-
dicamus de creaturis, quòd ſcilicet in ſe & ex ſe vanæ ſint, atque ad creatorem omnipotentem finaliter
ordinandæ. ¶ Porrò donum intellectus eſt, quo ea quæ fidei ſunt, ſalubriter capiuntur, & ita de cæteris
donis, de quibus ſpecialem collegi tractatum. Alia opinio eſt, quòd dona hæc non ſint à virtutibus di-
ſtincta realiter, ita quòd dona vocantur, inquantùm deſuper infunduntur. Virtutes autem, inquantùm
ſubiectum ſuum perficiunt, & confortant ad bene agendũ. Hanc opinionem ſequuntur Altiſiodorẽſis

in ſumma ſua, Thomas de Erſordia, Scotus,& alij multi. Amplius, ſunt & alia dona ſpiritus ſancti, E
quæ appellantur dona gratiæ gratis datæ,quia communia ſunt bonis ac malis, & ad aliorum vtilitatem
præſtantur,ac pluta quàm ſeptem.De quibus prima ad Corinth.12.cap.ſatur Apoſt. Alij datur per ſpi-
ritum ſermo ſapientiæ,alij ſermo ſcientiæ,alij fides,alij gratia ſanitatum,alij opera virtutum, alij inter-
pretatio ſermonum,alij diſcretio ſpiritum,alij genera linguarum. Sapientia demum & ſcientia, prout
in verbis his capiuntur,ſunt habitus intellectus,per quos ea quę fidei ſunt,exponuntur,ac deſenduntur,
Súntque realiter differentes à ſapientia atque ſcientia.vt ſunt dona.[*Dextræ dei tu digitus*]Dextera dei in
terdum vocatur gratioſa & pia deſenſio, virtus & aſsiſtentia eius:vt in Pſalmo.97.Saluauit ſibi dextera
eius,& brachium ſanctum eius.In Exodo quoque.33.cap.Proteget te dextera mea. Et in ſapientiæ libro
cap.3.Dextera tua teget eos.Interdum verò dextera dei vocatur diſtrictior vltio duriórque percuſsio e-
ius,ſicut & homo fortius percutit alium dextera,quàm ſiniſtra.Vnde in Eccleſiaſtico.36.cap. Glorifica
manum & brachium dexterum. Atque in Pſalmo.20.Dextera tua inueniat omnes qui te oderunt. Ita-
que ſpiritus ſanctus nominatur digitus dexteræ dei primo modo acceptæ, quia per ſpiritus ſancti illu-
minationem & directionem oſtendit nobis deus pater, quæ vera & iuſta eíſque placita ſunt, quæ item
vitanda. Sic & filius nuncupatur brachium patris, cum ſit virtus per quam pater omnia operatur. De
hoc digito Chriſtus in Euangelio Lucæ.11.cap. Si in digito dei (inquit)eiicio dæmonia, & c. Vnde &
magi in Exodo.8.cap.Digitus(inquiunt)dei eſt hoc,[*Tu rite promiſſum patris*]hoc eſt, donum digniſsi- F
mum à deo patre promiſſum diſcipulis ſuis,quibus in Luca.24.capite vnigenitus fertur dixiſſe,Sedete in
ciuitate,quoadúſque induamini virtute ex alto,& ego mittam promiſſum patris mei in vos. Hinc apud
Ioannem.14.capite filius dei repromiſit,Paracletus ſpiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo.
[*Sermone ditans guttura*]hoc eſt,inſtrumenta loquendi reddens idonea ad prædicandum,ſicut Chriſtus
apud Lucam viceſimo capitulo promiſit diſcipulis ſuis,Dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt
reſiſtere,& contradicere omnes aduerſarij veſtri.Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris
Actu.2. veſtri qui loquitur in vobis. Hinc in igneis linguis apparuit,ac donatus eſt,iuxta id Actorum ſecundo
capitulo, Apparuerunt illis diſpartitæ linguæ, tanquam ignis: & cœperunt loqui varijs linguis, pro-
ut ſpiritus ſanctus dabat eloqui illis. Itaque docuit corda, aptauit & mouit ora,conſtantiam contulit,
feruorem infudit, perſeuerantiam, efficaciam, imò & ſuperabundantiam in omnibus condonauit,in-
tantùm, quòd ſicut apes de alueario ſuo erumpunt, ſic beatiſsimi atque glorioſiſsimi illi ſaluatoris diſ-
cipuli, ſpiritu ſancto ditiſsimo munificentiſsimóque repleti, de cœnaculo eruperunt, ingreſsi ſunt
templum, & igneam legem ignitis ſermocinati ſunt linguis. [*Accende lumen ſenſibus*]Hoc eſt, interio-
ribus ſenſibus noſtris, intellectui & memoriæ, rationi & cogitationi immitte lumen ſapientiæ,ſplen- G
dorem contemplationis theoricæ, claritatem aſsiduæ illuſtrationis diuinæ, non ſine feruore, & in-
flammatione cæleſti, ne inſit nobis informis & nuda cognitio, imò in meditatione noſtra exardeſcat
ignis, vt intellectus noſter ſit lucerna ardens & lucens. Quemadmodum enim lucerna corporis noſtri
eſt oculus noſter exterior,ſic lucerna totius cordis noſtri eſt oculus interior,vtpura intellectus,ſine quo
volontas eſt cæca,erronea,præcipitatiua,ſimilíſque tyranno. propterea intellectus eſt ſuprema vis ani-
mæ,atque nobilior voluntate. Et diuinus Dionyſius proteſtatur, Optimum(inquiens)hominis eſt in-
tellectus & ratio,& eſſe ac viuere ſecundū rationē deſuper rectā.Augu ſt.quoque lib.de ciuit.dei,ac ali-
bi.plato etiam in primo ac ſecundo Timęi & in Phedone ac libro de prophetis.Et Ariſtoteles.10.Ethi-
corum.Quanquā quidam oppoſitū ſomniēt.Nā & homo ab intellectuali pfectione ſeu gradu,ſpeciem
ſortitur[*Infunde amorem*]id eſt ſpiritualem charitatē & eius feruorē proficuum & perfectionem[*Cordi-*
bus]& voluntatibus noſtris.Sic quippe accipitur cor apud Marcū.vbi iubetur,Diliges dominū deū tuū
Marc.12. ex toto corde,& ex tota mente tua. Hic amor ſpiritualis diuinus, infuſus, eſt ſupernaturalis ſimilitudo
increati amoris,quo infuſo amore diligimus deum,primò & purè ac principaliter, imò & incōparabi-
liter,ppter propriam ſuam incircunſcriptibilē bonitatem.Deinde quoniam prior dilexit nos.¶Inſuper
1.Ioan.4. etiam propter beneficia & pmiſſa ipſius.Hinc vera requiritur contritio,vt de tanti boni offenſa & amiſ-
ſione,hoc eſt,de omni peccato mortali, plus debeamus quàm de quocunq; alio damno aut nocumēto.
idcirco contritio eſt ſummus dolor,qui eſt in natura:quanquam neceſſe non ſit quod ſit maximè ſenſi- H
bilis,perceptibilis,afflictiuus, ſed ipſam diſpliceutiam ſuperioris appetitus ſuper culpa mortali oportet
intentiſsimam eſſe.[*Infirma noſtri corporis virtute firmans perpeti*] Hoc ſupra in expoſitione hym-
ni ſecundi expoſitum eſt. [*Hoſtem repellas longius*] hoc eſt, valde longè expelle & repelle, abiice &
prohibe, à nobis inuiſibilem,& crudeliſsimum hoſtem animarū,nil aliud ſitientē,quærētem, machinan
tem,niſi æternam animarum noſtrarum perditionē.De quo beatiſsimus princeps Apoſtolorum Petrus
diſſeruit, Aduerſarius veſter diabolus,tanquam leo rugiēs circuit,quærens quē deuoret.per hunc hoſtē
1.petri.5. intelligamus vniuerſos aduerſarios noſtræ ſalutis,ac acies vitiorum,quos petimus longè repelli à nobis,
quantum ad hoc ne ipſis cōſentiamus.Iuxta illud,Et ne nos inducas in tentationē.Sed impleamus illud
Apoſtoli Iacobi.4.cap.Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis. Et illud Apoſtoli ad Epheſ. Nolite locum
Matth.6. date diabolo. [*Pacemque dones protinus*] hoc eſt, mentis tranquillitatem, quietem cordis in deo,gau-
Epheſ.4. dium ſpirituale,imperturbatum:quatenus in omni euentu,in omni aduerſitate & inquietatione externa
repauſet,& quieſcat mens noſtra in creatore,& de eius prouidentia contentemur. Sed & pacem tempo
ris habeamus cum proximis, ſicut hortatur Apoſtolus ad Rom.12.cap. Si fieri poteſt, quod in vobis
eſt,cum omnibus hominibus pacem habentes,vt quietam & tranquillā vitam agamus in omni pietate &
charitate. Præſertim cum cōfratribus & domeſticis noſtris. Prout denuo ad Hebræos.12.capite monet
Apoſtolus, Pacem ſequimini cum omnibus & ſanctimoniam, ſine qua nemo deum videbit Ad hanc
pacem in ſeipſo habendā,& cum aliis conſeruādam,neceſſariæ ſunt vehementer humilitas & patientia.

Quemadmodum econtrario ſuperbia & impatientia potiſsimum eam impediunt. Inter ſuperbos enim Prouer.13.
A ſemper ſunt iurgia, & qui impatiens eſt, exaltat ſtultitiam ſuam, [*Ductore ſic te præulo,*] hoc eſt, te nos in
omnibus miſericorditer dirigente, gratioſè ducente: iuxta illud in Pſalmo.85. Deduc me domine in via Pſalm.72.
tua, & ingrediar in veritate tua, vt grata mente tibi pſallamus. Tenuiſti manum dexteram meam, & in vo-
luntate tua deduxiſti me, [*Vitemus omne noxium*] id eſt vniuerſa peccata, & quæ ſalutis ſunt impeditiua.
Hoc eſt, quod cum Pſalmiſta oramus pſalmo.118. Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum, &
non dominetur mei omnis iniuſtitia. [*Per te*] Hoc eſt, ex tua illuminatione & vnctione piiſsima, [*ſciamus*]
id eſt credamus, [*Da patrem*] Quamuis enim per naturalem rationem poſſumus vnum deum ex creatu-
ris obſcurè cognoſcere, cognitio tamen diuinarum ſuperuenerabilium perſonarum, quantùm ad pro-
prietates relatiuas, & perſonalem diſtinctionem, eſt ſupernaturalis. Scire ergo hîc ſumitur extensè, pro-
ut ſe ad fidei cognitionem extendit. Sicut & ſanctiſsimus Iob.19. cap. dixit, Scio, quòd redemptor meus
viuit, & in nouiſsimo die de terra ſurrecturus ſum, & in carne mea videbo deum ſaluatorem meum. Sic
& beata Martha locuta eſt apud Ioannem.11. cap. Scio quia reſurget in reſurrectione, in nouiſsimo die.
Iſtud quoque de ſcientia, ſeu cognitione formata, ignita, & practica deprecamur, ne pater ille altiſsimus
nobis obiiciat, Si pater ego ſum, vbi eſt honor meus? [*Noſcamus atque filium*] nunc per ſpeculum in ænig
mate, per fidem illuminatam, & ſapientiæ donum, quòd ipſe eſt deus genitus ab æterno ex patre, natus ex Malach.
B virgine matre in tempore, in vnitate perſonæ. [*Te vtriuſque ſpiritum*] ex patre ac filio procedentem, vtri-
que coæternum, coæqualem, & conſubſtantialem, [*Credamus omni tempore*] quo viuimus in hoc mundo:
in quo peregrinamur à domino deo, per fidem, nondum per ſpeciem cognoſcentes. Hæc eſt enim fides
catholica, quam niſi nunc vnuſquiſque fideliter firmitérque crediderit & integram inuiolatámque ſer-
uauerit, abſque dubio in æternum perhibit. [*Sit laus patri cum filio, ſancto ſimul paracleto*] ſicut expoſi-
tum eſt, [*Nobiſque mittat filius chariſma*] Hoc eſt, ſacrum ac prætioſum munus [*Sancti ſpiritus.*] Videlicet
ipſummet ſpiritum ſanctum, eſſentialiter ſanctum & ſuperdigniſsimum, qui vt patuit, eſt donum dei Athanaſi.
altiſsimi: ſeu charitatem, & gratiam eius, ac cætera dona charitati, & gratiæ gratum facienti annexa.
Quemadmodum autem ſpiritus ſanctus procedit à patre ac filio: ſic donatur, & mittitur ab vtroque.
¶ Ecce hunc hymnum cum omni puritate & eleuatione mentis ad ſuperdulciſsimum ſpiritum ſanctum
cantemus, Cúmque nihil impediat nos à deſiderata plenitudine ſuſceptionis ſpiritus ſancti, & exuberan-
tia chariſmatum eius, niſi negligentiæ noſtræ diſtractiones corporeæ, & vitia, præſertim ſenſuales affe-
ctus, ſatagamus hæc omnia euitare, ac erubeſcamus dominum illum maieſtatis immenſæ hoſpitem ſan-
ctitatis atque munditiæ penitus infinitæ, inuitare ad viſitandum, ingrediendum, & inhabitandum corda
noſtra, adhuc imparata ac ſordida: cum nec hominem magnæ authoritatis auderemus allicere ad intro-
eundum habitaculum noſtrum materiale, impurgatum, fœdum, inordinatum. Mente ergo contrita, re-
C collecta, affectuoſa, inuocemus, laudemus, adoremus ſpiritum ſanctum. Toto corde afficiamur ad eum,
qui tam miſericordiſsimè ac gratioſiſsimè egit nobis, ſine cuius pia præuentione actualíque motione, nil
meritoriũ cogitare, velle, loqui, aut operari valemus. Cuius omnia attributa, proprietates, & nomina dul-
cedinem redolent, amabiliſsima extant, conſolationémque largiuntur. Attribuuntur nanque & appro-
priantur ei bonitas, pietas, liberalitas, pax, communio, amor, oſculum, nexus, dulcedo, iucunditas, & am-
plexus. Quæ cuncta ei conueniunt excellentia penitus infinita. Hinc quoque cupientes eum recipere,
in ſanctis atque optimis donis eius proficere, indeſinenter ſoliciti ſint, viſceribus charitatis ac pietatis, &
honeſtatis affluere, pacem & veritatem diligere, vnitatem ſpiritus in vinculo pacis inceſſabiliter cuſtodire.
Etenim ſine his bonis cœnobia ſunt tartara, & habitatores dæmonia. ¶ Porrò cum chariſmatibus iſtis
cœnobia ſunt paradiſus in terris, & religioſæ perſone ſunt angeli. Et ſicut nulla vita eſt melior quàm Actu.4.
charitatiuè, pacificè, cõcorditer cõmorari, ſic nulla eſt peior, quàm corpore, nõ mẽtis charitate, cõcordia,
vnitate ſimul manere, prout hoc ſanctus pater. Hierony. in regula ſua ſcribit pulcherrimè. Omnia ergo
iſta ad religioſos potiſsimum pertinere noſcuntur, quorum oportet eſſe cor vnum & animam vnam.

In die pentecoſtes ad nocturnum laudes, & matutinas, Hymnus.

¶ Referuntur in eo ſacra miſsionis ſpiritus ſancti myſteria, & ſanctæ illius ſolennitatis
ſacramenta, Apoſtolorum in variis linguis prædicatio, & ſpiritus ſancti,
(iuxta Ioëlis vaticinium) in homines effuſio.

D

Author & carmen vt præcedentis Hymni.

Iam *Chriſtus aſtra aſcenderat.*] Hymnus iſte hiſtoricus eſt, ex Actibus ſumptus apo-
ſtolorum. [*Iam*] puta in die celeberrimo Pentecoſtes, [*chriſtus aſtra aſcenderat*] Nam
decem diebus ante Pentecoſten aſcendit. Qualiter autem ſupra aſtra aſcendit, ex-
poſitum eſt in hymno de aſcenſione, & ſuper illum verſiculũ Gloria tibi domine,
qui ſcandis ſuper ſidera. [*Regreſſus vnde venerat*] Hoc eſt, ad thronũ gloriæ patris
reuerſus, de quo in vterũ virginis deſcendit, ſicut expoſitũ eſt in hymno de nati-
uitate: ſuper illud, Egreſſus eius à patre, regreſſus eius ad patrem. Et alibi. [*Promiſſa
patris munera ſanctum daturus ſpiritum*] hoc eſt, in die pentecoſtes miſſurus ac dona- Pſalm.67.
turus diſcipulis ſpiritũ ſanctũ: quẽ dando, dedit eiſdẽ munera ſpiritus ſancti, vt præcedẽti hymno eſt de-
claratũ. quę munera deus pater ſe daturũ prędixit, atq; promiſit in veteri teſtamẽto. Nam & in pſalmo fuit
prędictũ de chriſto, Aſcendiſti in altũ, cæpiſti captiuitatẽ, accepiſti dona in hominibus. quod ſic allegat Ioël.2.
Apoſt. Dedit dona hominibus. ¶ Porrò dona & opera ſupergloriosæ trinitatis ad extra, ſunt indiuiſa. Deni- Ioan.17.
que hoc allegat princeps Apoſtolorum illud Ioëlis. Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, &
prophetabunt filii veſtri & filiæ veſtræ. Hinc quoque in Ioanne ſcriptum eſt, Clamabat Ieſus, Si quis ſi-
tit veniat ad me. Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoe

autem dicit de ſpiritu ſancto,qnem accepturi erant credentes in eum[*Solennis vrgebat dies*] hoc eſt , dies E
pentecoſtes iam imminebat , ſeu præſens extitit,& ſurgebat [*Qui (dies) myſtico ſeptemplici orbe voluto*
ſepties ſignat beata tempora]Ordo verborum eſt,qui ſcilicet dies pentecoſtes ſignat , id eſt figurat & de-
Eſa.66. ſignat tempora,id eſt requiem æternitatis in patria . De qua legitur apud Eſaiã, Erit menſis ex menſe , &
ſabbatum ex ſabbato.Nam & in patria erit tempus diſcretum, & forſan aliquo modo continuum in mo-
tibus corporum glorificatorum,quæ nõ mouebũtur in inſtanti.Quamuis Gulielmus Pariſiẽſis hoc opi-
netur in lib.de vniuerſo.non tamen erit tẽpus ex motu cæli tantũ,cum in Apoc , angelus iuraſſe legatur,
Apoca.10. quòd tempusvltra non erit.Signat(inquam)myſtico ſeptemplici.i.numero ſeptenario iſtud myſticè de-
Apoc.1. ſignante.Per ſeptenarium naoqne vniuerſitas deſignatur in Apoca.A ſeptem ſpiritibus,qui in conſpectu
Tobię.12. throni eius ſunt.Et in Tobia, Ego ſum Raphaël vnus ex ſeptem qui aſtamus ante deum . Nempè,vt ait
Gregor.quoniam ſeptem diebus omne tempus hoc voluitur,rectè per ſeptenariũ vniuerſitas denotatur,
& perpetuitas illa cæleſtis . Et hoc dico , Orbe voluto ſepties,hoc eſt , circulatione dierum ſeu ambitu
ſeptimanæ voluto ſepties,hoc eſt , ſeptem vicibus reuoluto ac repetito . Tot enim fluunt hebdomadæ à
Iob.1. paſcha vſque ad pentecoſten.Sic etiam ſumitur orbis in Iob, Cúmque in orbem tranſiſſent dies conui-
uij.[*Dum hora cunctis tertia repente mundus intonat*]hoc eſt,dum mundus .i. curſus naturæ ſeu temporis or
do,aut genus hominum in hoc mundo, intonat,hoc eſt , inſinuat aut deſignat ſubitò cunctis incolenti-
bus terram,ſuum proceſſum.Hora tertia poſt medium noctis aut circiter[*Nunciat*]ipſe mundus videlicet F
genus hominum , ſeu temporum curſus . [*Orantibus Apoſtolis*] id eſt dum ipſi Apoſtoli in actu oratio-
nis intentè ac feruenter conſiſterent.[*Deum veniſſe*]id eſt adueniſſe paracletum . quod tunc adinuicem,
& deinde alijs,nunciauerunt diſcipuli qui ſpiritum receperunt,vt infra in hymno iſto ſubiungitur [*De*
patris ergo lumine decorus ignis almus eſt]Hoc dupliciter poteſt exponi.Primò,de igne materiali, qui ſuper
Apoſtolos cæteróſque eis coniunctos apparuit, quibus igneæ linguæ apparuerunt : qui ignis fuit de-
corus,id eſt lucidus valde,non fumoſus aut teter: & almus,id eſt ſanctus,quia ad repræſentandum ac de-
ſignandum ſpm ſanctũ formatus,ordinatus,& cõſecratus,ſicut eccleſia materialis dicitur ſancta,quia di-
2.Mac.13. uino cultui dedicata.Vnde.2.Machab.Ignis templi ſanctus vocatur,[*Qui (ignis) fida Chriſti pectora*]id eſt
fidelia diſcipulorum corda,quæ erant pectora Chriſti.i.ad ipſum per electionẽ,charitatem, gratiámqne
ſpectantia[*Calore verbi complevit*] id eſt ardẽti affectu diuini amoris ac verbi æterni atque diuini eloquij
abundãter accẽdit,impleuit,perfecit:quia repleti ſunt omnes ſpũ ſancto. quod vtique fecit ignis ille ex-
terior non immediatè ac directè,nec efficienter & principaliter,ſed diſpoſitiuè, materialiter,miniſteria-
liter,& cooperatoriè,ſicut per exteriora ad interiora iuuamur,vt patet de ſacramentis.
¶ Denique ignis ille extitit almus de lumine patris , quia ab increato lumine dei patris ſuam habuit cla-
ritatem & ſanctificationem.Omne enim donum deſurſum eſt deſcendens à patre luminum Secundò ſic, G
Iacobi.1. de patris ergo lumine decorus ignis almus eſt.i.ſpiritus ſanctus,qui metaphoricè ignis appellatur,& ſub-
ſtãtialiter eſt decorus.ac ſuppulcherrimus, eſt de lumine patris:quia de ſplẽdidiſsimo patre ſpiratur,pro
cedit,deſcendit & venit,vt in expoſitione præhabiti patuit hymni . Qui ſpiritus ſanctus impleuit diſci-
Lucæ.12. pulorum pectora;verbi calore,id eſt Chriſti ardore:qui faſſus eſt,Ignem veni mittere in terram.Etenim
ſpiritus ſanctus immediatè agit ac imprimit in affectum ſeu voluntatem . [*Impleta gaudent viſcera*]id eſt
interiora animarum diſcipulorum,ſpiritualiter,imò & indicibiliter ſunt gauiſa, ſuſcepto ſpiritu ſancto.
Ideo ſequitur[*Afflata*]id eſt perfuſa,inſpirata,recreata, paracleto , & ſuauiſsimis donis,illuminationibus,
inflammationibus,conſolationibus ſpiritus ſancti[*Voces diuerſas intonant*]id eſt varias reſonabant ac pro
ferebãt loquelas.Ideo ſequitur,[*Fantur dei magnalia*] id eſt mirabilia atque magnifica opera creatoris, in-
comprehenſibilia myſteria ſaluatoris,teſtimonia legis & prophetarum, effectus gratiæ ac gloriæ prædi-
cabant , vt in Actis patet . Cum enim ſermocinaturi fuerint gentibus vniuerſis ; & euangelizaturi
Actu.2. euangelicam legem , ad quam omnes gentes fuerant conuertendæ : iuxta illud Eſaiæ , Lex à me exiet,
Eſaiæ.20. & iudicium meum in lucem populorum requieſcet,me inſulę expectabũt.Et rurſus de Chriſto vatici-
Eſaię.60. natus eſt Eſaias,Legem eius inſulæ expectabunt.Ideo neceſſariæ eis erãt omnium linguę gentium.Vnde
Pſalm.18. & pſalmiſta prædixerat,In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.Præ-
terea ſicut Auguſt.in lib.de ciuitate dei fatetur,Ineffabile eſt,nec comprehendi à nobis valet,qualiter in
conſtructione Babylonicę turris diuiſę ſunt linguę, atque confuſum eſt labium vniuerſę carnis:ita indi H
cibile eſt,qualiter vno prędicante Apoſtolo , vnuſquiſque audiẽtium diuerſorum idiomatum propriam
audiuit loquelam:iuxta illud in actibus, Stupebant dicentes, Nónne omnes iſti,qui loquuntur, Galilęi
Actu.2. ſunt?& quomodo nos audiuimus vnuſquiſque linguam noſtram in qua nati ſumus?[*Ex omni gente cogi-*
tur,Græcus,Latinus,Barbarus] id eſt Gręci,Latini,Barbari,ex cunctis gentibus ſimul iuncti,& congregati
Eſa.16. in Hieruſalem fuerunt. Sic & Eſaię inducitur,Ini conſilium, coge conſilium . Vel omnis talis cogitur,
id eſt compellitur,ipſa euidentia facti, obſtupeſcere in tantis mirabilibus dei.Omnis,inquam,id eſt qui-
dam ex omnibus,vt ſit diſtributio pro generibus ſingulorum,nõ pro ſingulis generum.Vnde in actibus
Actu.2. fertur , Erant in Hieruſalem habitantes viri religioſi ex omni natione , quę ſub cęlo eſt . Hinc additur,
[*Cunctiſque admirantibus linguis loquuntur omnibus*]ſicut expoſitum eſt.Veruntamen quidam audientium
irriſerunt,de quibus mox additur[*Iudæa*]id eſt plebs Iudęorum in Hieruſalem, [*Tunc*]exiſtens [*Incre-*
dula]id eſt infidelis & diſcredens tot ſignis [*Veſana toruo ſpiritu*]id eſt inſenſata & amẽs ſpiritu ſuo per-
uerſo & indignabundo,ſeu ſpiritu diabolico,quo tentabatur & vincebatur, [*Ructare muſti crapulam, a-*
lumnos Chriſti concrepat]id eſt clamauit & dixit alumnos Chriſti,id eſt diſcipulos à Chriſto nutritos ſpi
ritualibus alimentis,pane vitę & intellectus,ac aqua ſapientię ſalutaris & ſacramentis , ructare crapulam
muſti , id eſt ebrietatem ex potu noui vini cauſatam effundere , quaſi prę ebrietate loquerentur ver-
1.Reg ba ignota , quæ nec ipſimet intelligerent , vt arrepti & amentes . Quemadmodum primo Re-

A gum, Heli loquutus eſt Annæ, Digere pauliſper vinum quo mades. Hinc in Acta Apoſtol. habe- Actu.2.
tur, Quidam irridentes dixerunt, quia muſto pleni ſunt iſti: de quibus Eſaias effatus eſt, Excæcatum Eſa.6.
eſt cor populi huius, & auribus grauiter audierunt. [*Sed ſignis & virtutibus occurrit et docet Petrus*] id eſt Actu.2.
beatiſs. Petrus apoſtolici chori princeps reſtitit perfidis illis ſignis & virtutibus, id eſt miraculoſis & vir-
tuoſis operibus, inuicta cõſtantia, ſummo charitatis feruore, diuerſarum linguarum loquelis, allegatio-
nibus ſcripturarum. Vnde ſubiungitur, [*Falſa profari perfidos Ioele teſte comprobans*] quod qualiter ege-
rit, in Actis narratur, vbi inter cætera ait, Non, vt putatis, ij ebrij ſunt, cũ ſit hora diei tertia, ſed hoc eſt, Ioël.2.
quod dictum eſt à domino per prophetam Ioël. Fundam de ſpiritu meo, &c. Ex alijs quoque prophe-
tis teſtimonia introduxit. Nec ſolũ ſanctus Petrus; ſed alij quoque apoſtoli prædicabant. Verũ, vt beatus
Cyrillus epiſcopus in libro theſaurorum expreſsit, Apoſtoli in omni congregatione & ſynodo, Petro
deferebant & locum dederunt. Qui (teſte Chryſoſtomo) vertex & os erat collegij [*Hic Chriſte nunc pa-
racletus*] id eſt ô Chriſte paracletus hic, id eſt optimus iſte conſolator ſpiritus ſanctus. [*Per te pius nos vi-
ſitet*] id eſt aduocatione & meritis tuis, mentes noſtras benignè viſitare, ditare, implere, imò & inhabitare
dignetur, cũ ipſe ſit conſolator optimus, dulcis animæ hoſpes, dulce refrigeriũ. [*Nouanſque terræ faciem*]
id eſt ſpiritualiter innouans ſuperficiem terræ, hoc eſt interiorem vultum hominum habitantium ſuper Pſal.50.
terram, infideles ac impios conuertendo, credentes reformando, iuſtos perficiẽdo. Vnde orauit Pſalmi- Pſal.103.
ſta, Spiritum rectum innoua in viſceribus meis. Qui denuo eſt precatus, Emitte ſpiritum tuum & crea- Coloſſ.3.
B buntur, & renouabis faciem terræ. Apoſtolus item ad Coloſſ. Expoliate vos veterem hominem cum Ephe.4.
actibus ſuis: & induite nouum, qui renouatur in agnitionẽ dei. Et ad Epheſios, Renouamini, inquit, ſpi- Sapien.1.
ritu mentis veſtræ. [*Culpis ſolutos*] id eſt à vitiis abſolutos. [*Recreet*] hoc eſt conſoletur ſpe veniæ, cõtem
platione gloriæ, alloquutione interna, inſpiratione aſsidua & ſuperna. Hinc dictum fuit à Sapiente, Spi-
ritus domini repleuit orbem terrarũ. Hunc hymnũ attentione proferamus præcipua, animo perluſtran-
tes quàm magnificè dominus egit nobiſcum, quàm mirabilia fecit hoc die, quàm glorioſè atque deificè
incepit poſt Chriſti paſsionem prædicatio ac dilatatio fidei Chriſtianæ, miſſo deſuper ſpiritu ſancto cũ
maieſtate & gloria: qui repentè inſpirauit, contulit, & infudit primis illis Chriſti diſcipulis omnium vir-
tutum perfectionem, omnium ſcripturarum notitiam, vniuerſarum linguarum peritiam, cor prorſus im
perterritum, & ad omnem perſecutionem ac pœnam pro deo promptiſsimum, quàm virtutum perfe-
ctionem indefeſſo conatu pro noſtro modulo imitari & aſſequi enitamur.

De ſancto Euchariſtiæ ſacramento ad veſperas, hymnus.

✠ Deſcribitur in eo prima inſtitutio ſacratiſsimi myſterij ſanctæ Euchariſtiæ à Chriſto facta, & pia
C admodũ exhortatio ad honorandũ hoc digniſsimum ſacramentum. ¶ Author Thomas Aquinas.

Carmen ad rhythmi formam & obſeruationem accedit.

P*ange lingua glorioſi corporis myſterium.*] Hanc iucundam, nobilem ac diuinam ſo
lennitatem inſtituit Vrbanus papa quartus: qui ordinationem eccleſiaſtici officij
cõmiſit viris duobus in eccleſia tũc præclaris, ſancto Thomæ & domino Bona-
uenturæ, vt vnuſquiſque eorũ ſigillatim illud cõponeret. Quo cõpleto & vtriuſ-
que officio diligenter examinato, amplius placuit ſummo Pontifici & dominis
Cardinalibus id quod Thomas compoſuit: qui & iſtum, ac duos ſequentes edi-
dit hymnos. [*Pange lingua*] per partem intelligit totum, vt ſæpe fit in ſcripturis.
Quemadmodũ in lib. Iudicum mater Siſaræ, Cur, inquit, moratur regredi pes e- Iudicũ.5.
ius? Itaque ô lingua. i. ô tu homo linguã habens, & ea vtens ad loquendũ atque cantandum. [*Pange*] id
eſt decanta & concine. [*Glorioſi corporis myſterium*] hoc eſt ſacrum ſecretum & ſacramentum corporis
Chriſti: quod nunc glorificatiſsimum eſt, & rectè glorioſum vocatur, quia adhuc mortale exiſtens, vni-
tum fuit immediatè, non ſolùm glorioſiſsimæ animæ Chriſti, ſed & ſimul cum ea verbo æterno: & fuit
tam animæ quàm verbi inſtrumentum viuum, coniunctum, animatum ac proprium. Propter quod vir-
tus exiuit de illo, ſanauitque omnes. Imò & ex contactu ſanctiſsimi corporis eius in veſtes ac fimbrias
D veſtium eius, virtus diffundebatur diuina, & efficax fuit ad ſupernaturales effectus: vt ait Euangeliſta, Matt.26.
Quotquot tangebant fimbriam veſtimenti eius, ſani fiebãt, à quacũque infirmitate tenebantur. Fuit rur
ſus corpus hoc glorioſum, vtpote ex puriſsimis ſanguinibus ſanctiſsimæ virginis ſumptum, & ſuperna-
turaliter ac inſtantaneè ab omnipotentia ſpiritus ſancti formatum: quod & ſecretiſsimè ac incompre-
henſibiliſsimè, tamen veriſsimè, ſub ſpeciebus ſacramentalibus continetur. [*ſanguiniſque precioſi*] id eſt
pange etiam myſterium ſanguinis precioſi, id eſt præſtantiſsimi ſanguinis Chriſti, qui ſanguis in ſacra-
mento ſub vini ſpeciebus conſiſtit, & hoc directè ex vi conuerſionis. Attamen concomitanter etiam
ſub panis ſpeciebus eſt ſanguis, atque ſub vini conſecrati ſpecie caro Chriſti. [*Quem*] ſanguinem [*in mun
di precium*] hoc eſt pro mundi ſeu generis humani redemptione. [*Fructus ventris generoſi, rex effudit gen
tium*] id eſt Chriſtus filius nobiliſsimæ virginis Mariæ. qui gentium credentium rex ſpecialiter nomi-
natur: quas regit per charitatem & gratiam, per fidem & euangelicam legem, per prælatos & angelos
ſanctos. Vnde apud Eſaiam deus pater ait de Chriſto, Ecce teſtem populis dedi eum, ducem ac præce Eſaie 55.
ptorem gentibus. Et rurſus loquitur Eſaias, Radix Ieſſe, qui exurget regere gentes, in ipſum gentes ſpe- Eſa.11.
rabunt. De quo legitur in Aggæo, Ecce venit deſideratus cunctis gentibus. Hinc Chriſtus in cœna de- Aggæi.2.
prompſit, Hic eſt calix ſanguinis mei, qui pro vobis effundetur in remiſsionem peccatorum. [*Nobis* Matt.26.
datus] Pater enim dedit nobis vnigenitum ſuum in redemptorem, & in caput ac ſponſum eccleſiæ, in Marc.14.

A dicinam? Sic & miſericordia ſumma eſt, ſeipſum alteri præparare & applicare in remedium curatiuum
ac redemptiuum. O quàm charitatiuus & liberalis, quàm compaſsiuus & ſapientialis eſt medicus iſte:
quàm admirabilis & ſuperlargiſsimus eſt hic hoſpes, qui inuitatis à ſe, ſeipſum porrigit & proponit
in ſaluberrimam mentis eſcam. Simus ergo totis viribus ei grati, pura ac ſplendida ei exhibeamus re-
ceptacula corda noſtra. Ora quoque, per quæ & in quibus ſuſcipimus eum, ab omni loquacitate ac vo
racitate cuſtodiamus, præſertim à detractorijs, prouocatiuis, pungitiuis, irriſorijs & diſcordiæ diſſemi-
natorijs verbis. imò illud Pſalmiſtæ impleat vnuſquiſque, Benedicam dominum in omni tempore, Pſal.33.
ſemper laus eius in ore meo. In inuiolabili ac integerrima fide huius digniſsimi ſacramenti ſimus ſem-
per firmiſsimi, in cuius fide defuncti ſunt tam innumerabilia milia beatiſsimorum martyrum, confeſ-
ſorum ac virginum, ſanctorum anachoretarum & eremitarum, ſolitariorum & cœnobitarum, quorum
vnus nobis ſufficere poſſet ad noſtræ fidei firmamentum, cum ſuis miraculis, prodigijs, virtutibus, exer-
citiiſque puriſsimis. Non ergo diſcutiamus in miſſa nec aliàs curioſè, qualiter Chriſtus in ſacramento
ſic valeat eſſe. Sed certiſsimè in fide eccleſiæ præſupponentes, quòd veriſsimè ibi ſit, tantam eius ad
nos charitatem, largitatem, dignationem, miremur: mirando accendamur: accendendo regratiemur: ac
regratiando fideliſsimè obſequamur, in prętactis virtutibus & in omni humilitate, patientia, obedientia,
eius ſectando veſtigia.

B

De S. Euchariſtiæ ſacramento, ad nocturnum matutinum Hymnus.

¶ Commemoratur in eo inſtitutio ſanctiſsimi ſacramenti Euchariſtiæ, deinde altiſsimi illius myſterij communionis ſanctæ (quod omni laude ſuperius eſt) excellẽtia, claris extollitur præconijs.

Author Thomas Aquinas.

Carmen aſclepiadeum choriambicum minus cultum, rhytmicam conſonantiam quandam præ ſe ferens.

S*acris ſolennijs iuncta ſint gaudia.*] Hunc hymnum in matutinali cantamus offi-
cio: quem nos decantare congruit cum cõformatione cordium ad ſenſum verbo-
rum, vt ipſimet impleamus quod canimus, & ad quod peragendum alios inuita-
mus. Itaque cum ingenti mentis iucũditate in deo, cũ profunda attentione myſte
riorum, beneficiorumq; Chriſti, ſuę videlicet incarnationis & operatione noſtræ
C ſaluationis ac inſtitutione ſacramenti euangelicæ legis, dicamus ex animo. [*Sacris
ſolennijs*] id eſt ſanctis his feſtis præcipuis in celebritate digniſsimis. In quibus &
alia Chriſti ſolennia atq; myſteria virtualiter includuntur, aut etiam magna ex
parte actualiter recoluntur. [*iuncta ſint gaudia*] ſpiritualia & interna, quæ ex magnitudine ſua redundẽt
in corpus: ita quòd internæ hilaritatis indicia & effectus in apparatu & geſtibus, in voce & vultu relu-
ceant, omni leuitate, diſſolutione, petulantia prorſus excluſis. ¶ Denique gaudium eſt diffuſio animi in
apprehenſione boni: atque ex vnione potentiæ cum conueniente obiecto emanat ac oritur. Dum igitur
vnigeniti filij dei propter nos incarnati & in mundo hoc conuerſati myſteria ac opera eius nouiſsima,
totiúſque ardentiſsimæ dilectionis ac affluentiſsimæ largitatis & intimiſsimę pietatis in nobis excellen-
tias contemplamur ac celebramus, debemus in tantorum apprehenſione bonorum vehementer accendi,
exuberanter lætari, penitúſque transformari in dilectum, in ſuperdulciſsimum ſaluatorem, nobis tam
incomparabiliter ac ſpecialiſsimè amandum & præamandum: qui inſtar æſtuantiſsimę fornacis calidiſsi
mas flammas euaporantis in cœna illa nouiſsima inæſtimabilis ſuæ dilectionis, miſerationis & largiflui-
tatis indicia & effectus, beneficia ac opera omnibus nobis patefecit, oſtendit, donauit. Nempe cum cha- Pſalm70.
ritas ſit vnitiua & communicatiua, quò tunc vicinius ſe vniuit, copioſius communicauit, integralius tri-
buit nobis, eò vehementiorem habuiſſe ad nos dilectionem clariſsimè demonſtratur. Ideo ſuper his &
in his iuncta ſint ſacris iſtis ſolennijs. [*Gaudia*] vt ex ſententia Chriſto pſallamus, Exultabunt labia
D mea cum cantauero tibi: & anima mea, quam redemiſti domine. Nam & ſignum virtutis perfectæ eſt
delectatio fiens in opere, vt in Ethicis dixit philoſophus. [*Et ex præcordiis*] id eſt intimis cordium no-
ſtrorum affectibus. [*Sonent*] in ore & choro. [*Præconia*] id eſt laudes altiſsimi, pſalmodiæ & hymni ac Epheſ.4.
cantica diuini officij. [*Recedant vetera*] id eſt legalia ſacramenta, præſertim vitia conſueta, vt
contriti & confeſsi interſimus his feſtis ſpiritualiter renouati. Vnde ſubiungitur. [*Noua ſint omnia*]
id eſt recenti deuotione perfuſa, donis ſeu profectibus gratiæ ac virtutum ornata. Omnia, inquàm, de
quibus mox ſubditur. [*Corda, voces, & opera*] hoc eſt, ratio & voluntas, verba & cantica, exterio-
reſque actus: ne meditemur inania, ne cupiamus illicita, ne deinceps ſecularia & amatoria, ſeu laſciua Apoc.21.
carmina concrepemus, nec vllus ſermo malus ex ore noſtro procedat: ſed qui vtilis eſt ad ædificatio- Matth.26.
nem, vt det gratiam audienti. Et ſi quis loquitur, quaſi ſermones dei. Nec ſit noſtrum colloquium, mali-
loquium atque, vt quidam in ſua ſimplicitate deprompſit, cacoloquium. ¶ Inſuper non omittamus
committenda, nec committamus omittenda: imò ſicut ante exhibuimus membra noſtra arma iniquita-
tis peccato, ſic nunc ac iugiter exhibeamus ea arma iuſtitiæ deo. Sic quippe in nobis implebitur quod
in Apocalypſi fertur dixiſſe qui ſedebat in throno, Ecce noua facio omnia. [*Noctis recollitur cœna
nouiſsima.*] De qua faſſus eſt noſtræ author ſalutis, Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vo-
biſcum, antequam patiar. [*Qua*] id eſt in qua cœna, ſeu nocte. [*Chriſtus creditur agnum (paſcha-
lem) et azyma*] id eſt azymos panes. [*Dediſſe fratribus*] id eſt exhibuiſſe apoſtolis: quorum duob[…]
præcepit, Euntes parate nobis paſcha. [*iuxta legitima*] id eſt ſecundum tenorem præceptor[…]
legalium. [*Priſcis indulta patribus*] id eſt conceſſorum patribus Moſaicæ legis, vt in expoſi[…]

hymni patuit precedentis,& in Exodo diffuſè deſcribitur [*Poſt agnum typlcum*]id eſt poſt eſum agni E
paſchalis,qui fuit ſigura ſeu typus domini ſaluatoris.[*Explctis rpulis*] id eſt ſumptis ſerculis in lege mã-
datis. [*Corpus dominicum datum diſcipulis*] hoc eſt , ſub ſpecie panis conſecrati à Chriſto, porrectum
& datum Apoſtolis.[*Sic totum omnibus , quod totum ſingulis , eius fatemur manibus*]id eſt confitemur hoc
corpus datum manibus,id eſt corporali dextera Chriſti,& ſpirituali manu : vt puta poteſtate ipſius ſuis
apoſtolis,ſic totum omnibus,id eſt integrum vniuerſis,quod totum ſingulis , id eſt qnòd idem nume-
ro corpus datum ſuit vnicuique eurumdem totum & integrum . Quemadmodum & in pane illo vno
ac integro conſecrato à Chriſto,corpus chriſti integrum ſuit & totum,atque ſimiliter in qualibet panis
illius particula . Nempe hæc ſupernaturalis tranſſubſtantiatio reſpicit immediatè ſubſtantiam panis &
vini tanquam termini à quo,atque ſubſtátiã corporis ac ſanguinis chriſti tanq̃ termini in quẽ. Ideo ſi-
cut ſubſtantia panis,in ſe indiuiſibilis & diuiſionem ex quantitate habentis , ſuit in qualibet parte panis
ante conſecrationem:ita poſt conſecrationẽ ſubſtantia corporis Chriſti eſt in qualibet parte quantitatis
ſubſtantiæ,qua extitit ſubſtantia panis ante conſecrationem.De his poſſent q̃ infinita induci,qnæ ſuper
quartum ſententiarum ſunt expedita.[*Dedit fragilibus*]id eſt diſcipulis adhnc ad mala procliuibus,prout
paulò poſt patuit,[*Corporis ferculum*] id eſt corpus ſuum in animæ ſerculum . [*Dedit et triſtibus ſangui-
nis poculum* ,]quibus cum dixiſſet,Vnus ex vobis me tradet , contriſtati ſunt valde . [*Dicens , Accipite
quod trado vaſculum*]id eſt calicem,in quo ſanguis meus iam continetur. Non autem dixit hęc verba ſub F
hac forma,ſed quantùm ad ſenſum verborum.[*Omnes ex eo bibite*].i.tunc vniuerſi & ſinguli apoſtoli to-
tum Chriſti ſanguinem potauerunt:ſicut & totum eius corpus ſumpſerunt . [*Sic ſacrificium iſtud inſti-
tuit*]id eſt Chriſtus in cœna confecit,conſecrauit,& frequentandum præcepit ſacramentum hoc corpo
ris ſui:quod & ipſe in cruce obtulit deo patri.Et eſt ſacrificiũ euangelicę legis, quod in eccleſia immo-
latur patri omnipotenti quotidie. [*Cuius officium*].i.conſecrationem,oblationem,ritum & adminiſtra-
tionem.[*Committi voluit*]id eſt commiſit,& per epiſcopos committi decreuit ac iuſsit.[*Solis presbyteris,*]
in quorum perſona mandauit apoſtolis,Hoc facite in meam commemorationem . [*Quibus ſic congruit,
vt ſumant*]hoc ſacramentnm.[*Et dent cæteris*] fidelibus de ipſorum manu communicantibus:quanquam
& vnus preſbyter alii preſbytero poſsit hoc dare.[*Panis angelicus*]id eſt Chriſtus,qui ab exordio ſeculi
ſuit panis angelorum,reficiendo eos ſuæ deitatis beatifica viſione atque dulciſsima fruitione . [*Fit panis*
Pſalm.77. *hominum*]id eſt per incarnationem & conſecrationẽ factus eſt panis,cibus,refectio Chriſti diſcipulorũ
per communicationem corporis & ſanguinis ſui,vt dictũ eſt:quos nihilominus per fidem, cõſideratio-
nem,ac dilectionem ſue deitatis principaliter,ſpiritualitérque nutriuit & nutrit.Hinc dixit,caro mea ve
rè eſt cibus,& ſanguis meus verè eſt potus.[*Dat panis cælicus figuris terminum*]id eſt Chriſtus qui de cæ- G
lo deſcendit,ſéque in ſacramento ita impendit, impoſuit finem ſacrificiis legis:vt pote finis & veritas ac
conſummatio ſeu adimpletio figuraliũ ſacrificiorum.Ideo illa ſeruare,eſſet opere ipſo oſtendere verum
& figuratum ſacrificinm iſtud,ſcilicet Chriſtũ,nondum veniſſe,[*O res mirabilis,*]quam non ſapit homo
carnalis aut infidelis,[*Manducat dominum*]Ieſum Chriſtum,[*Pauper ſeruus et humilis,*]qui nihil boni ha-
bet ex ſe. Veruntamen non manducat hunc cibum,vt alios cibos:quia nec eum conſumit,nec in ſe tráſ-
mutat,nec lædit,nec lacerat,imò nec corporaliter tangit. Nam & corpus illud digniſsimum verè eſt ibi,
non tamẽ corporeo modo , neque per propriam quãtitatẽ,ſeu dimenſionẽ , habitudinem habet ad exi-
ſtendum ibidem:ſed potius per dimenſionem & ſpecies panis in ipſum conuerſi.A tamẽ propria eius di
mẽſio cõcomitãter eſt ibi.[*Te trina deitas,vnaque poſcimus*].i. deprecamur te ô deitas trina vnáque, pro
& vna.i.in tribus ſuper glorioſis perſonis exiſtens ſimplex & indiuiſa, & numero vna. Trinitas verò nõ
poteſt trina vocari,quia ſic eſſent nouẽ perſonæ in diuerſis:vt author huius hymni in prima parte ſum-
mæ,& ſuper quartum declarat. [*Sicut nos viſitas*]per eccleſiaſtica ſacramenta, & gratiarum chariſmata.
[*Sicut te colimus*]id eſt ſicut etiam te veneramur per gratiarum actionem & tuorum obſeruantiam præ-
ceptorum . [*Per tuas ſemitas*] id eſt ita per adimpletionem tuarum doctrinarum ac iuſsionum. [*Duc nos
quo tendimus*] id eſt ad ſummum bonum , hoc eſt , [*Ad lucem quam inhabitas*] id eſt ad teipſum , qui es
lux increata,immenſa, habitans & inuiolabiliter perſeuerans in teipſo : qui ſolus habes immortalitatem
& lucem habitas inacceſsibilem,vt dictũ eſt ſuper illud in primo hymno. Aeterna lux credentium.De- H
niq; ex hoc hymno penſemus,qnàm indiciliter,imò & incõprehenſibiliter dominus deus noſter omni-
potens,vnigenitus dei patris,magnificauit facere nobiſcum.Factus eſt frater noſter,per incarnationẽ. Ci
bus noſter,per conſecrationem:Beatitudo noſtra,per finalem ad ipſum peruentionẽ.Inter nos cõuerſa-
tus eſt,per familiariſsimam commanſionem:Saluator noſter,per amariſsimã paſsionem.Miſit nobis para
cletum,per precioſiſsimorũ ſuorum cõmunicationem chariſmatũ.Ditauit nos panperes ſupernaturali-
bus donis.Mirantur angeli ſancti tantam hominum exaltationẽ,& quaſi deificationẽ.Sed heu miſer ho
philip.3. mo,cum in honore eſſet,nõ intellexit:tot & tãta creatoris ſui gratioſiſsima munera nõ aduertit. Amorẽ,
munificentiam,dignationem,beneficientiã,pręſentiam dei ſui ad ſe nõ perpendit. Idcirco nec dignè ſo-
licitus eſt illi placere,gratus exiſtere,& corã ipſo indeſinẽter,timoratè & cuſtoditè verſari ac viuere , &
omnem illius inhonorationẽ atque offenſam vitare . Sed iam nũc reſipiſcamus à negligentijs , pigritiis,
inſipientijs,ingratitudinibus noſtris:& accedamus cũ corde vero in plenitudine fidei,auerſi corda à con-
ſciẽtia mala. Neſcio vtrum magis debeã admirari hanc tã ſupernaturalẽ fidem ſacramẽti iſtius, an totius
mũdi conuerſionẽ ad fidem . Et quomodo potuit generi humano vbiq; terrarũ perſuaderi & imprimi
fides iſta:imò tam firmiter ſuſcipi,ꝙ nulla ratione,nullo experimẽto,nulla ꝓſperitate,nulla aduerſitate
euiuit auelli. certè iuxta ineſtimabilẽ altitudinẽ incõprehẽſibiliſsimę fidei hui᷒,multiplicata & magni-
fica ſunt argumẽta ipſi᷒,ſigna,ꝓdigia,& virtutes:ſic ꝙ veriſsimè pſallimus deo, Teſtimonia tua credi-
bilia facta ſunt nimis. Quod lucidiſsimè cõſtat,ſi omnia cõportentur & cõparentur adinuicẽ,& ritè cõ-

A ſiderentur, vt alibi diffuſius eſt oſtenſum. Et nũc igitur iuxta prætacta, ſatagamus ab omni inquinamento, ab omni loquacitate, ac propriæ voluntatis duritia penitus abſtinere, ad menſam altiſsimi quotidie cum omni affectu, magis ac magis deuotè accedere, in deo ſimplificari ac ſtabiliri, omnem infeliciſsimã reflexionem ad proprium commodum & honorem inceſſabiliter abhorrere.

De corpore Chriſti ad laudes matutinas, hymnus.

Deſcribitur in eo huius digniſsimi ſacramenti prima inſtitutio à chriſto ſacta, & quanta eius humanitas atque ſuauitas in illo declaretur, demum pia ſit ad ipſum ſacramentum inuocatio. ¶ Author Thomas Aquinas.

Carmen Iambicum dimetrum, nequaquam tamen exactum.

Verbum ſupernum prodiens.] Hic hymnus in laudibus huius ſolennitatis cantatur.
[*Verbum ſupernum*].i. vnigenitus patris verbum dei altiſsimũ & æternum, quod Ioan.8.
in Euangelio proteſtatur, Ego de ſupernis ſum. Et iterum ad Iudæos, Vos, in- Ibidem.
quit, de deorſum eſtis, ego de ſurſum ſum. Itémque, Qui de cælo venit ſuper o- Ioan. 3.
B mnes eſt. Quod & in Eccleſiaſtico ſatetur, Ego ex ore altiſsimi prodiui primo- Eccle. 24.
genita ante omnẽ creaturam. [*Prodiens*].i. per humanæ naturæ aſſumptionem ſe
manifeſtans, & quaſi ex corde patris deſcẽdens. [*Nec patris linquens dexteram*]
hoc eſt æqualitatẽ patris & cõſeſſum ad eius dexteram, non dimittens. [*Ad opus
ſuum exiens*].i. ad cõplendam humani generis ſaluationem progrediens. De quo opere apud Ioãnem lo- Ioan.17.
quitur, Opus cõſummaui, quod dediſti mihi vt facerem. Exultauit enim vt gygas ad currendã viam. Vn- Pſalm.18.
de denuo locutus eſt, Non miſit deus filium ſuum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ip- Ioan.3.
ſum. Apoſtolus quoque ad Timoth. Chriſtus Ieſus venit in hunc mundũ peccatores ſaluos facere. [*ve- 1.Tim. 1.
nit ad vitæ veſperam*] hoc eſt vltima mundi ætate: de qua in 1. ſua epiſtola ait S. Ioannes, Nouiſsima hora 1.Ioan.2.
eſt. Et paulus, Nos, inquit, ſumus, in quos fines ſeculorum deuenerunt. Vnde dictum eſt in primo, Ver-
gente mundi veſpere. [*In mortem a diſcipulo ſuis tradendus æmulis*].i. Chriſtus à Iuda proditore venditus 1.Cor. 10.
ac tradendus ad occidendum. [*prius in vitæ ferculo ſe tradidit diſcipulis*].i. dedit ſe ante traditionem illam
apoſtolis in alimonia ſpirituali, ſub forma panis conſecrati, ad conſeruationem & perfectionẽ vitæ gra-
tiæ in eiſdem. Hinc in pſalmo de Chriſto fuit prædictum, Erit firmamentum in terra in ſummis mon- pſal. 71.
tium. Vbi alia habet tranſlatio, Erit frumentũ electorum. Tranſlatio verò Chaldaica, Erit placenta tri-
C tici. Etenim quoniã ſubtracturus mox fuit eccleſiæ præſentiam ſui corporalem ſenſibilem, voluit ei re
linquere præſentiã ſui verã ſacramẽtalem, ad multiplicem vtilitatem & fructũ eiuſdem, vt ſcilicet quo-
tidie offerretur in miſſæ officio ad laudem & gloriam patris, pro noſtris peccatis, pro virtutibus & gra-
tiis impetrãdis, & in mirabiliũ ſuorum memoriã, in aſsiduam recordationem ſuæ ſummæ dilectionis ad
nos, ac amariſsimæ paſsionis ſuæ pro nobis. Vnde pręcepit apoſtolis & in eorũ perſonis ſacerdotibus v-
niuerſis. Hæc quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis. Quod enim de noſtro accepit, hoc eſt Matt.26.
corpus & ſanguinem totum exhibuit & reliquit ac vertit in noſtrũ ſubſidium. Nec ſuffecit ei ſemel of- Marc.14.
ferri pro nobis in cruce, imò & hoc inexcogitabili modo voluit inceſſanter offerri pro nobis in diuiniſ- Lucę.22.
ſimo iſto myſterio, in miſſali officio, in altaribus ſacris. Atque in eccleſiis reſeruari ad omnium ſubuen
tionem, refectionem, conſortationem, defenſionem. Nempe vt cibum oportet realiter ac ſubſtantialiter
iungi cibato. Hinc ſubditur, [*Quibus*] vtputa diſcipulis. [*ſub bina*].i. duplici. [*Specie*].i. ſub forma panis &
vini. [*carnem dedit et ſanguinem*].i. corpus ſuum ſub ſpecie panis, & ſanguinẽ ſuum ſub ſpecie & ſimilitu
dine vini: ita tamen, ꝙ ſub vtraque ſpecie cõtinetur vtrunque, puta corpus & ſanguis. Aut ratione con-
uerſionis aut per cõcomitãtiæ modũ, ſicut expreſſum eſt. [*Vt duplicis ſubſtantiæ totum cibaret hominem*].i.
quatenus integrũ hominem ex anima, ratione & carne cõpoſitum aleret carne & ſanguine ſacramenta-
liter exhibitis: ita tamen ꝙ tam corpus ꝗ ſanguis Chriſti principaliter ac directè præſtãtur in animæ re-
fectionem: ſecundariè autem, & per redundantiã quandam, etiam in corporis roborationẽ: inquantùm
D virtus & refloritio animæ in corpus redundãt: iuxta id pſal. In ipſo ſperauit cor meum, & adiutus ſum,
& refloruit caro mea. Itémque, Cor meũ, & caro mea exultauerunt in deum viuum. Hominem, inquã, Pſal.27.
duplicis ſubſtantiæ, hoc eſt duplicis naturæ, videlicet ſpiritualis & corporalis, quia ex ãnima immortali pſal.83.
ac inuiſibili, & ex carne mortali atque viſibili conſtat. Et ita nomen ſubſtantiæ ſumitur hîc extensè pro
eſſentialibus partibus ſubſtãtiæ ſubſiſtentis. [*ſe naſcens dedit ſocium*].i. Chriſtus in ſua ex beatiſsima vir-
gine, natiuitate, dedit ſe ſocium, hoc eſt conſortem conuerſationis humanæ, volens tractari & conuerſa-
ri primò vt infans, deinde vt puer, & ita deinceps vt adoleſcens, vſque ad iuuẽtutem in qua occiſus eſt.
[*conueſcens*] id eſt in cœna nouiſsima cũ apóſtolis comedens dedit ſe [*in edulium*] id eſt animæ cibũ. [*Se
moriens in precium*] hoc eſt moriendo in cruce dedit ſe in precium noſtræ redẽptionis, vt iam ſupra ex-
poſitũ eſt. [*ſe regnans dat in præmium*] id eſt perfectè glorificatus in natura aſſumpta & regnans ac præſi-
dens in triumphante eccleſia, præſertim ſecundum naturam diuinam, & etiam quodammodo ſecundũ
naturam humanam: ſecũdum quam vt verbo æterno hypoſtaticè vnitam, omnia quoque ſubiecta ſunt
ei, dat ſeipſum beatis, in pręmium obiectale, hoc eſt exhibet ſe in obiectum fœlicitatis ac pręmij electo-
rum: quorum præmium eſſentiale conſiſtit in viſione & fruitione deitatis Chriſti, totiúſque trinitatis.
Præmium verò accidentale in viſione humanitatis domini ſaluatoris, deinde glorioſiſsimæ virginis ac
cæterorum ſanctorum. [*O ſalutaris hoſtia*] id eſt ô Chriſte ſaluberrima victima pro nobis oblata. [*Quæ
cæli pandis oſtium*] id eſt merito tuæ paſsionis reſeraſti aditum regni cælorum, ſatisfaciendo pro o-

ginali & omni peccato:ſicque obſtaculum introëundi regnum,delendo videlicet originalis peccati rea- E
Ephe.6. tum. [*Bella premunt hoſtilia*] id eſt impugnationes dæmonũ & aliorum ſalutis noſtræ aduerſariorũ nos
grauant.Vnde dixit Apoſt.ad Epheſios,Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem,ſup-
ple principaliter neque tantũ: ſed aduerſus principes,& poteſtates.i.aëreas poteſtates, quæ de ordinibus
cæleſtium principatuum ac poteſtatum pro parte fuerunt ante ruinam.[*Da robur*]gratiæ ac vitutum ad
ſuſtinendum ſeu reſiſtẽdum.[*Fer auxilium*]ad præualendum,& opem in anima & corpore ad proficien
dum & perſeuerandum ſalubriter.Da robur declinandi ab omni malo,præſertim mortali: fer auxilium
faciendi omne bonum quod eſt de neceſsitate ſalutis,quod ſcilicet cadit ſub pręcepto dei ſiue eccleſiæ.
Opera quoque ſupererogationis exerceamus viriliter. [*Vni trinoque domino*] qui vnus & ſimplex eſt in
eſſentia,& trinus in perſonis, [*Sit ſempiterna gloria*] ſicut expoſitum eſt, [*Qui vitam ſine termino*]hoc eſt
vitam gloriæ perpetuò duraturam.[*Nobis donet*]pro præmio,nõ temporalem proſperitatem,[*In patria*]
electorũ,qui hoc mundo vtuntur tanquam exilio,& vita præſenti vt peregrinatione:qui vt ad Hebręos
Heb.11. legitur, Confitentur quoniam peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram. Qui enim hæc dicunt, ſignificãt
ſe patriam inquirere paradiſum cæleſtem. Cõſideremus in his charitatem & communicationem Chri-
ſti in omnibus,qualiter ſe in vniuerſis cõmunicauit,naſcendo,cõueſcendo,moriẽdo,regnando. In qui-
bus omnibus ſplẽdet ac innoteſcit excellentiſsima eius dilectio,ſumma dignatio, pietas maxima, miſeri
Auguſt. cordia infinita.¶Præterea,quia vt aſſerit Auguſt.In omni ſacrificio quatuor ſunt pẽſanda, vtputa quis, F
quid,cur & quare. Ideo antequam celebremus aut cõmunicemus, perpendamus hæc omnia. In primis
attẽdat vnuſquiſque quis ſit,id eſt quàm fragilis,defectuoſus,indignus & reus : ac per hoc indigniſsimũ
ſe recognoſcat,ſicque pro viribus ad cõmunionem ſeu celebrationẽ ſe præparet,ac ſuo modo ſe dignifi
care deo auxiliante conetur.Secundò conſideret quid.i.quid,quale & quantũ ſit ſacrificiũ iſtud in quo
Chriſtus deus & homo offertur.Et ita cum ingenti humilitate,filiali timore,reuerentia præcordiali,pu
ritate præcipua,charitatéque feruida progrediatur ad ſanctũ ſanctorum. Tertiò penſet,cui ſit iſta obla-
tio,vtputa deo patri,regi ac domino maieſtatis immenſæ.Cui cum omni ſynceritate, humilitate, atten-
tione,diligentia, aſtare & immolare oportet . Nam & oblatio ſacrificij huius opus eſt valde priuilegia-
tum,ad cuius dignam executionem deuotio requiritur actualis, & eſſe in charitate: quam qui habuerit,
cæteris non carebit virtutibus. Quartò aduertat,quare,id eſt propter quas cauſas inſtituta ſit & immo-
letur ſacrificium iſtud,videlicet pro communi bono totius eccleſiæ,pro viuis & mortuis,pro ereptione
ab omni periculo & peccato , pro virtutum & gratiæ incremento , pro pace patriæ, & omni rationabili
cauſa : idcirco cum pro tot tantiſque cauſis nequaquam ſit ſegniter deprecandum , nec tepidè offeren-
dum: ſatagamus cum grandi inſtantia , integróque affectũ ſancti feruoris celebrare , ac celebrando aut
communicando orare, &c. G

De ſancto Ioanne Baptiſta, hymnus.

☙Prædicãtur in eo inſignia beati Ioannis Baptiſtæ præconia, conceptus è cælo denunciatus,exultatio
in vtero matris,linguæ paternæ reſeratio,habitatio in deſerto, in victu & amictu auſteritas, prophetica
excellentia,Chriſti baptizatio, virgineus candor, martyrij tolerantia, & centeſimi fructus cumulatiſſi-
mum præmium. Demum,deuota ad ipſum fit ſupplicatio, vt à deo impetret nobis gratiam in præſenti
vita, & gloriam in futuro. ¶Autbor Paulus Longobardus.

Carmen ſapphicum,in quarto habens adonicum.

Marc.2. VT *queãt laxis reſonare fibris, Mira geſtorum famuli tuorum , ſolue poluti labij reatum,*
Luc.5. *ſancte Ioannes.*]Ordo verborũ eſt,O ſancte Ioãnes,ſolue,hoc eſt diſſolue, & au-
fer meritis tuis ac precibus:tanquã interuentor,mediator,& patrocinator:non vt
cauſa principalis,quia ſolius dei eſt peccata dimittere.reatũ.i.offenſam. labij po-
luti,hoc eſt oris noſtri per exceſſum verborũ cõtaminati.imò totius noſtræ per-
Heb.11. ſonæ, intelligendo totum per partẽ. Nam & culpa principaliter eſt in anima & H
viribus eius, toti tamen homini rectè aſcribitur:quoniã agere & pati ſuppoſito-
rum ſunt propriè:vt famuli.i.Chriſti fideles qui ſoli ſunt verè famuli dei,cui ſi-
ne fide nemo poteſt placere ac meritoriè deſeruire: dicente Apoſtolo ad Hebræos, Sine fide impoſsibi
le eſt deo placere:queant, hoc eſt meritoriè valeant reſonare.i.decantare, mira geſtorum tuorũ, hoc eſt
admiranda opera,quæ geſsiſti. fibris.i.venis: laxis, hoc eſt reſolutis à vinculis vitiorum atque purgatis.
Hoc eſt, inſtrumentis quæ ad loquendum concurrunt, mundatis & habilitatis, præſertim interioribus
Lucæ.1. & ſpiritualibus venis mentis.i.affectibus per quos calor vitæ gratiæ,fluit à corde ad bene agendũ.¶De-
inceps hymnum iſtũ Paulus, Longobardorũ hiſtoriographus, legitur edidiſſe, cũ impedimẽtum incur
Pſal.69. riſſet loquẽdi,forſan ob aliquam ſui culpã,ſicut & pater beatiſsimi huius Ioãnis ob incredulitatẽ: à quo
etiã impedimento,Paulus ille legitur liberatus,hymno hoc edito. In cuius exordio ab oratione incepit,
Iob.5. quatenus patrocinio ſanctiſsimi atque beatiſsimi Ioannis Baptiſtæ redderetur ad hymni huius editio-
nem deuotam idoneus. Nẽpe cũ ſine dei auxilio nil valeamus,congruit in omni opere bono ab oratio-
ne incipere.Vnde in horis ſic inchoamus,Deus in adiutorium meũ intende.Cumq; per noſipſos exau-
diri ſimus indigni, ſanctorũ ſubſidia inuocare debemus: iuxta illud Iob.5. cap. Ad aliquem ſanctorum
conuertere. Eius quoque patrocinium ſpecialiter inuocare oportet , cuius ſolennia celebramus , & ad
quem deuotionem habemus maiorem. [*Nuncius celſo veniens olympo*] Nuncius iſte fuit archange-
lus Gabriel, qui & in veteri teſtamento legitur Danieli prophetæ apparuiſſe . ¶Porrò , Olympus ac-

A cipi ſolet pro monte Macedoniæ valde ſublimi. Vnde & Rabanus vnum cęlorum appellat olympũ. Ve
rum hic ſumitur pro cęlo empyreo, hoc eſt igneo. quod ita vocatur ab excellenti ſplẽdore, nõ ab ardo-
re. Nam olympus dicitur ab ὅλος, quod eſt totus, & λάμπων, quod eſt ardẽs quaſi totus in ardore conſi-
ſtens. Itaque nuncius cęleſtis veniens. i. deſcendẽs, Olympo celſo, hoc eſt à ſummo cęlo empyreo, quod
mox vt factum eſt, angelis ſanctis fuit repletum. [*Te patri magnum fore naſciturum, nomen, & vitæ ſeriem*
gerendæ ordine promit,] Cõſtructio eſt, Nuncius ille promit, hoc eſt manifeſtè denunciat: ordine, hoc eſt
ordinata denũciatione, patri. i. Zachariæ genitori tuo, te forè naſciturum magnũ, hoc eſt in donis gratiæ
excellẽtem, vtputa in matris vtero ſanctificatũ, imò & ſpiritu ſancto repletũ. Promit quoque, hoc eſt, pa
tri tuo deprompſit nomẽ tibi imponẽdum. Et ſeriem. i. ordinẽ ac ordinatum proceſſum vitę gerẽdę, hoc
eſt cõuerſationis à te exercendę in carne mortali. Votũ iſtud ex Euãgelio cõprobatur. Scriptum eſt nan
que in Luca. 1. cap. Apparuit Zachariæ angelus domini, dicẽs, Elizabet vxor tua pariet tibi filium, & voca Lucæ. 1.
bitur nomen eius Ioannes. Erit enim magnus corã domino, & ſpiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero
matris ſuæ, & multos filiorũ Iſraël cõuertet, & ipſe pręcedet ante illũ, hoc eſt ante dominũ Ieſum chri-
ſtum in ſpiritu & virtute Helię, parare domino plebem perfectã. [*Ille*] vtputa Zacharias [*Promiſsi dubius*
superni] hoc eſt incredulus boni ſibi promiſsi à deo per angelũ, ſeu promiſsionis ſupernę deſuper ſibi fa
ctę. Nõ quòd deum nõ crederet omnipotentẽ ac verũ, aut quòd angelum putaret mẽtiri: ſed vehementi
B horrore, ex angeli apparitione turbatus, nõ reſpexit actualiter ad omnipotentiã dei, ſed ad diſpoſitionem
naturæ, dicẽdo, Vnde hoc ſciã? ego enim ſum ſenex, & vxor mea proceſsit in diebus ſuis. Tale quoque
contigit Moſi & Aaron ad aquas cõtradictionis, qui cũ tot ac tãta perpetraſſent prodigia, & iam ante ſe- Lucæ. 1.
mel produxiſſent aquã de petra Oreb, vt in Exod. 17. cap. recitatur: tamẽ ad aquas cõtradictionis fuerunt Num. 20.
deo increduli, intuẽdo ad indiſpoſitionẽ naturę, quaſi omnipotẽti non eſſet perfacilè de ſaxo duriſsimo
copioſam producere aquã. Fuerunt quippe ex populi importunitate turbati. [*Perdidit prompte modulos* Exod. 17.
loquelæ] hoc eſt amiſit modulos. i. facultatem & ſolitum modum loquelæ promptæ, hoc eſt expeditæ,
quam habuit ante. Hinc legitur apud Lucam. Reſpondẽs angelus dixit, Ego ſum Gabriel, qui aſto ante
deum, & ecce eris tacens & nõ poteris loqui, vſque in diẽ quo hæc fient, pro eo quòd nõ credidiſti ver
bis meis. [*Sed reformaſti genitus*] hoc eſt tu poſtquã natus fuiſti, reformaſti. i. reſtituiſti & reparaſti [*Per-* Lucæ. 1.
emptæ organa vocis]. i. inſtrumẽta vocis, hoc eſt loquelę, peremptæ. i. patri tuo ablatæ, ita quòd impedi-
mentum loquẽdi fuit ei ablatum: iuxta illud Lucæ. 1. cap. Apertum eſt ilico os eius & lingua, & loque-
batur benedicens deum. Quod (vt cõmuniter dicitur, & hic inſinuari videtur) factum eſt meritis ſancti
Ioannis, qui nõdum natus ex vtero, præuẽtus eſt vſu rationis, ſicque in vtero potuit illud mereri. Vel di
citur factum meritis eius ſequẽtibus, atque ad declarationem excellentiæ futurorum meritorum ipſius.
C [*Ventris obſtruſo poſitus cubili*] hoc eſt tu adhuc collocatus & clauſus cubili obſtruſo. i. in matrice ventris
tuæ ſanctiſsimæ atque beatiſsimæ matris vndique clauſa, inuolutus pellicula quæ dicitur ſecũdina, [*Sen*
ſeras] hoc eſt ex ſupermirabili operatione & illuminatione cognoueras [*Regem* (*.i. Chriſtum regem regum*)
thalamo manentem] id eſt in vtero electiſsimæ virginis quieſcẽtem: ſicut expoſitum eſt ſuper illud in pri
mo hymno, Vti ſponſus de thalamo egreſſus honeſtiſsima virginis matris clauſula. Ex his innoteſcit, quod
glorioſiſsimus Chriſti cõſanguineus & pręcurſor magnus iſte Ioannes in vtero ſuæ matris, verbi æterni
incarnationẽ atque præſentiam eius in virginis vtero verè cognouit: quanquam Vlricus in ſumma ſua
dicat oppoſitum. Nec enim iſtud incredibile eſt cenſendum, cùm in vtero matris ſuæ ſanctus hic puer
exultaſſe legatur, imò & ſpiritu ſancto repletus. Exultatio autem ex apprehenſione procedit. Quod &
ſanctus Bernardus, Maximus quoque epiſcopus, & alij multi ſanctorum ſenſerũt. Quod ſuper Lucam
plenius declaraui. [*Hinc parens nati meritis vterque*]. i. pater & mater ſancti filij huius, meritis nati, vtputa
filij ſui, [*Abdita pandit*] hoc eſt ſecreta atque futura reuelauit ac denũciauit, vt patet in Cantico Zacha-
riæ, & verbis ſanctæ Elizabeth in Luca deſcriptis. Nam ſpiritum prophetiæ ſortiti ſunt. Ex quibus de-
nuo ſequitur, quòd ſacratiſsimus Ioannes in vtero matris ratione ſit vſus, ac meruit vehementer [*Antra*
deſerti teneris ſub annis, Ciuium turmas fugiens petiſti] hoc eſt ô ſancte Ioannes tu petiſti. i. quæſiſti, inueni-
ſti, atque ingreſſus es, antra. i. ſpelũcas deſerti, vt inibi deo ſecretius inhæreres: ſub teneris, id eſt puerili- Lucę. 1.
bus annis, atque vt aliqui dicunt duodecimo tuæ ætatis anno, imò diu ante, vt alij opinantur, mox, ſcili- Ibidem.
D cet vt vti orſus eſt ratione: fugiens turmas ciuium. i. ſecularium hominum, [*Ne leui ſaltem maculare vitam*
famine poſſes] hoc eſt ne valeres conuerſationem pueritiæ tuæ maculare ſaltem famine leui. i. peccato ve
niali. Sciebat nanque ſanctificatum ſe eſſe in vtero, etiam magis quàm Hieremiam, qui non legitur fuiſ-
ſe repletus in matris aluo, ſpiritu ſancto. Ioannes quoque propinquius ſe habebat ad Chriſtum, quàm
Hieremias, tanquam præcurſor, preco, baptiſta, & paranymphus ipſius. Ideo decuit eum eminẽtius ſan-
ctificari quàm Hieremiam. Hinc cognouit Ioannes ſe ſic confirmatum in gratia, quòd mortaliter pecca
re nequiuit: ſed ne venialiter ſaltem offenderet, fugit venialium occaſiones culparum. Nõ tamen putatur
penitus ab omni veniali immunis fuiſſe peccato: ſed quantũ humanæ imbecillitati fuit poſsibile, multũ
rarò & nõ niſi leuiſsimè venialiter foreſecit, atque quotidianis illis minutiſsimis culpis quotidie nõ tan
tummodo ſatisfecit, imò mirabiliter vltra hoc omni die in omni profecit virtute. Et ſicut in ardẽtiſsima
fornace ſtilla ſitulæ ſubitò abſorbetur: ſic venialia eius in feruentiſsima charitate ipſius.

¶ Inſuper tam rigoroſiſsimã duxit vitam, tam feruẽtiſsimis orationibus inſiſtebat, quòd etiam pro ma-
ximis ſuffeciſſet exceſsibus. Hinc ſcriptum eſt, quòd puer creſcebat & cõfortabatur ſpiritu, & erat in de Lucę. 1.
ſertis vſque ad diem oſtenſionis ſuæ ad Iſraël. [*Præbuit hirtum tegimen camelus artubus ſacris*] In hoc ver-
ſu compendioſè deſcribitur aſperitas Ioannis digniſsimi in veſtitu & victu. Itaque camelus præbuit, id
eſt materialiter exhibuit, tegimen hirtum. i. operimentum indumẽtale piloſum, artubus ſacris, id eſt ſan-
cto & innocenti atque mundiſsimo corpuſculo ſancti Ioannis ac membris eius, qui eminentiſsimè

Nazaræus,id eſt deo conſecratus,non vſus vino aut ſicera.[*Strophium bidentes*]id eſt oues exhibuerunt B
cingulum lumbis eius,hoc eſt,quòd veſtis eius fuit ex pelle cameli ſeu ex pilis cameli,contexta zona ex
Matth.3. ouium pelle.Hinc in Matthæo ſcriptum eſt,Ioannes habebat veſtimentum de pilis camelorum,& zo-
nam pelliceam circa lumbos ſuos.[*Cui(Ioanni)latex*]id eſt aqua prębuit,[*Hauſtum*]id eſt potum,quem
& ſobriſsimè ſumpſit[*Sociata paſtum , mella locuſtis*]id eſt mella iuncta locuſtis præbebant eidem pa-
Marci.1. ſtum,id eſt neceſſarium victum. Vnde in Marco atque in Matthæo habetur , Eſca eius erat locuſtæ &
Matth.3. mel ſylueſtre.Atque,vt aliqui opinantur,locuſta hîc ſumitur pro herba deſerti inſtar locuſtę diſpoſita:
non pro animali.Quia(vt dicunt)ſublimis iſte Ioannes carnibus non veſcebatur. Conſequenter tangi-
tur excellentia ſancti Ioannis præ aliis vatibus. [*Cæteri tantum cecinere vatum*]id eſt reliqui prophetarum veteris teſtamenti cecinere tantum,id eſt prædixerunt,[*Corde præſago*]id eſt ſapienti, futurorũm-
que præſcio,[*Iubar affuturum*]id eſt regem Meſsiam,qui tunc erat venturus in carnem,& modo futurus
Actu.3. eſt ad extremum iudicium.Hinc in Actis princeps ait apoſtolorum,Omnes prophetę à Samuele & de-
inceps annunciauerunt dies iſtos. Veruntamen etiam in lege naturæ fuerunt prophetæ prænuociantes
Gene. 49. de Chriſto.De quo & in Geneſi ſanctus Iacob vaticinatus eſt euidenter, Non auferetur,inquiens , ſce-
ptrum de Iuda,donec veniat qui mittendus eſt.De quo & ipſum Enoch prophetaſſe,inſinuare videtur
Iudas. ſanctus Iudas apoſtolus in ſua canonica,[*Tu quidem mundi ſcelus auferentem indice prodis*]id eſt tu certè ô
Ioan.1. Ioannes indice prodis,hoc eſt,digito demonſtraſti auferentem ſcelus mundi , id eſt Chriſtum qui ab- F
ſtulit peccata generis humani . Hoc fundatur in eo,quod eſt apud Ioannem , Vidit Ioannes Ieſum ve-
nientem ad ſe,& ait,Ecce agnus dei,ecce qui tollit peccata mundi.[*Non fuit vaſti ſpatium per orbis*]id eſt
per amplitudinem terræ,ſeu in orbe terrarum vaſto ſeu magno,non fuit [*ſanctior quiſquam genitus Ioan-
ne*]loquendo de viris ſeu maſculis ex complexu genitis maritali.Per quod Chriſtus ex virgine natus, &
ipſa ſacratiſsima virgo excipiuntur . Iſtud fundatur in verbis Chriſti in euangelio proteſtantis , Inter
Matth. 15. natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta . Itémque , Quid exiſtis in deſertum videre?pro-
Ibidem. phetam?Etiam dico vobis,& pluſquàm prophetam , [*Qui nefas ſecli meruit lauantem tingere lymphis*]
Lucę.7. hoc eſt,qui Ioannes meruit,vel de congruo vel de condigno, lauantem nefas ſeculi .i. Chriſtum mun-
Apoc.1. dantem & auferentem ſcelus mundi:iuxta illud Apocalypſis,Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis no
Matth.3. ſtris in ſanguine ſuo : tingere lymphis, hoc eſt,baptizare in aquis,vt omnes quatuor Euangeliſtæ con-
Marci.1. corditer ſcribunt.¶Obiter hîc incidit quæſtio , Quomodo Ioannes id agere meruit , cum ipſe dixerit,
Non ſum dignus,vt procumbens ſoluam corrigiam calciamenti eius.Et reſpondendum,quòd Ioannes
ex ſe & ſecundum naturalia ſua,non erat dignus deũ incarnatum ſic tangere & lauare. Attamen inquã-
tùm in hoc mouebatur à charitate eximia & actuali motione ſpiritus ſancti, dignus fuit ad hoc, cùm &
deuoti ſacerdotes hoc modo digni dicantur cõſecrare & ſumere,tractare & adminiſtrare corpus & ſan G
guinem ſaluatoris. Imò & homines virtuoſi promereri dicuntur hoc modo etiam de condigno vitam
eternam.[O]tu Ioannes[*Nimix felix*]hoc eſt, valde beatus in terra exiſtens ſpe & merito, nunc demum
in patria re & præmio: & tantò felicior,quantò & ſanctior.De quo ſancti atque beati prædixerunt pro
Eſaię.40. phetæ Eſaias & Malachias.Eſaias.40.cap.Vox(inquiens)clamantis in deſerto.Malachias autẽ.3.cap.Ec
Malach. 3. ce mitto angelum meum,[*Meritique celſi*]hoc eſt,præclari meriti in hoc mundo,tam quo ad præmium
eſſentiale quàm quo ad accidentale obtinendum:& tantò meriti celſioris , quò eras in charitate & eius
feruore perfectior,qui die & nocte in eremo excellentiſsimæ contemplationi vacabas,quaſi indeſinen-
ter modiciſsimo,ſomno contentus, [*Neſciens*] hoc eſt,nunquam habens [*Labem*]id eſt maculam cul-
pæ mortalis,[*Niuei pudoris*]hoc eſt,mundiſsimę caſtitatis,[*Præpotens martyr*].i.athleta fortiſsimus,[*Ere
mique cultor*]hoc eſt eremita & anachorita,[*Maxime vatum*]quantùm ad hoc,quòd chriſtum digito de-
monſtraſti,& quoniam Chriſtum veniſſe euangelizaſti,quaſi Apoſtolus eras.

¶Porrò de varia comparatione prophetarum ad inuicem,quantùm ad excellẽtiam, prolixus eſt ſermo:
de qua re in aliis pluribus locis tractatum eſt,idcirco pertranſeo. [*Serta ter denis alios coronant Aucta cre
mentis*]Serta,hoc eſt ornamenta quædam præmij accidentalis correſpondentia munditiæ caſtitatis, au-
cta crementis ter denis,hoc eſt multiplicata fructu triceſimo,coronant alios.i.ipſos coniugatos, coniu-
gali continentia ex charitate decoratos præmiant & perornant , ſicut ſertum factum de floribus ornat
diadema regium ſuperpoſitum capiti regis,[*Duplicata quoſdam*] hoc eſt ſerta ſexies denis crementis au- H
cta, hoc eſt fructus ſexageſimi aliquos ornant , vtputa deuotos vtriuſque ſexus continentia viduali ſul
citos. [*Terna centeno cumulata fructu*]id eſt tria ſerta cumulata fructu centeno,id eſt aucta fructu cen-
teſimo, [*Te ſacer ornant*] hoc eſt ô ſancte Ioannes, qui non ſolùm decoraris fructu centeſimo pro
tua continentia virginali:ſed aureolis quoque martyrum & doctorum,quæ duæ aureolæ pulchrifican-
tur ſerto centeſimi fructus,quia ſeinuicem fulciunt.Iſtud de triplici fructu ſumitur, ex eo quòd Chri-
Matth.3. ſtus in Euangelio apud Matthæum & apud Lucam loquitur , Semen cecidit in terram bonam, & or-
Lucæ.8. tum fecit fructum,aliud triceſimum,aliud ſexageſimum,aliud centeſimum.Semen nanque eſt verbum
dei quod prędicatur,cujus fructus eſt ſpiritualitas quędã in audiẽtibus, ex verbi illius ſeminatione exur
gens,ſequens & oriens , quę ſpiritualitas dicitur fructus, ad quem verbi prædicatio ordinatur , éſtque
continentia & abſtractio à carnalibus atque venereis:& eſt triplex , videlicet coniugalis,vidualis & vir-
ginalis,prout ſuper quartum Sententiarum diffuſius eſt inductum , & in opuſculo de vita laudabili vi-
duarum.[*Nunc potens noſtri meritis opimis*]hoc eſt tu(ô glorioſè Ioannes)qui potens es nos iuuare , me-
ritis opimis,id eſt tuis exuberantibus ditiſsimis meritis,[*Pectoris ludos lapides repelle*]id eſt intercedendo impetra, vt deus repellat & tollat à nobis lapides duros, pectoris, id eſt vitia cordis indurata, rebel-
lionem,& proprij ſenſus immanſionem,carnalitates,praua propoſita,& cuncta quæ obicem ponũt ſpi-
ritui ſancto,ac emollitionem,compunctionem,ac obedientiam cordis impediũt,[*Aſperum planans iter*]

A id eſt viam diſtortam rectificans operationémque duram emolliens,quemadmodum prędicaſti.Parate Marci.1.
viam domini,rectas facite in ſolitudine ſemitas dei noſtri,[*Et reflexos dirige calles*].i.operationum pro-
ceſſus à rectitudine æquitatis aberrantes,non rectè directos ad vltimum finem,ſed ad propria commo-
da ac honores retortos, rectifica corrigendo tales proceſſus, vt recti proceſſus ſuccedant. Hoc agit S.
Ioannes diſpoſitiuè orando & procurando,vt fiat à deo.[*Vt pius mundi ſator & redemptor*] id eſt Chri-
ſtus benignus mundi fundatur ac liberator,[*Mentibus pulſa luuione puris, Rite dignetur veniens ſacratos
ponere greſſus*]Ordo verborum eſt, vt redemptor veniens ritè.i.gratioſè adueniens dignetur ponere in
nobis greſſus ſacratos .i. profectus virtutum ac proceſſus ad patriam ordinatos ad gloriam dei, & hoc
mentibus puris.i.cordibus noſtris purificatis,luuione.i.vitiorum tumore,infectione, cõfuſiuáque ſub-
ſannatione pulſa.i.extirpata & abiecta ab animis noſtris.[*Laudibus ciues celebrant ſuperni Te deus ſimplex
pariterque trine*]id eſt ô deus in eſſentia ſimplex & vnus, pariterque pro &,ô trine.i.tu qui trinus es pa-
riter in perſonis,ita quòd vnitas illa ac trinitas ſimul ſtant,nec inuicem ſibi repugnant,vt apparet incre-
dulis,ciues ſuperni.i.beati commorantes in paradiſo cœleſti celebrant, hoc eſt ſolenniter colunt & ex-
tollunt,te laudibus,magnificentiſsimis eorum beatificæ viſioni proportionatis. [*Supplices et nos veniam
precamur*]hoc eſt,nos quoque viatores adhuc miſeri,in medio periculorum fluctuantes, qui omnes in
multis offendimus,precamur veniam,id eſt remiſsionem culparum ac gratiam,[*parce redemptis*]vt non
obſtantibus noſtris peccatis tuæ paſsionis conſequamur effectum, Amen. Ex his innoteſcit mira ex-
B cellentia ſanctitatis ac dignitatis ſacratiſsimi & præamabiliſsimi Ioannis Baptiſtæ. De qua ſancti & de-
uotiſsimi patres glorioſi doctores magna & prorſus ſublimia ſunt locuti. Præſertim aureum illud os
Ioannes archiepiſcopus,Maximus quoque epiſcopus. Sed & prælectus Bernardus, ſpecialiter in ſer-
mone quem de duodecim prærogatiuis excellentiſsimi huius compilauit Ioannis.His ergo,quæ aliàs ſa
tis conſtant,omiſsis,aliquid pro noſtra excitatione exhortando poterit tangi,Ecce homo iſte angelicus,
qui & diuinitus per prophetam angelus eſt vocatus:in vtero eminenter ſanctificatus,atque in gratia ro-
boratus,ſapientiſsimè metuens ne inter homines conuerſando, non ſolùm in venialia aſsiduè laberetur,
verùm etiam à ſpirituali impediretur profectu,& à contemplationis puritate,frequentia,ac ardore retra
heretur:mox vt adultæ ætatis robur aliquantulum eſt ſortitus, fugit in eremum, ſolitudinem eſt in-
greſſus,in deſerto commorari exorſus eſt:nec ferarum horrore, neque latronum formidine,neque in-
uiſibilium hoſtium importunitatibus eſt retractus. Illic innocentiſsimum atque mundiſsimum ſuum
corpuſculum tanto pœnitentialium operum tractauit rigore,tot & tãtis afflictionibus caſtigauit: quaſi
iam ante cunctis fuiſſet ſceleribus implicatus,inquinatus,corruptus. Nónne patriarchalis caro feruen-
C tiſsimi pueri ſuper nudam humum ad ſoporandum pauliſper extitit reclinata? Quo putas vſus eſt pul-
uinari?Nónne probabile eſt,quòd inſtar Iacob patriarchæ ſuppoſuerit lapidem capiti ſuo?Vel forſitan
(vt de nonnullis in Vitis patrum ac alibi legitur eremitis ac aliis magnis ſanctis)ſtando, ſeu ad arborem
appodiando,aut aliquantiſper ſedendo modiciſsimum quid ſomni admiſit, vel potius paſſus eſt, præ-
uentus & neceſsitate oppreſſus,¶Deinceps ſi verum eſt, quod Abbas deprompſit Arſenius:ſufficit mo
nacho vna hora pro ſomno,ſi tamen operarius ſit: puto quòd inſatigabili ac feruẽtiſsimo operario huic
Ioanni ſuffecit pro ſomno media hora.¶Inſuper ſi & admirabilis illa Maria Aegyptiaca adhuc turpitu
dini vacãs,multas noctes in obſcœnitatibus ſuis duxit inſomnes,& vtique multo plures in contẽplatio-
nibus,orationibus ac laudibus ſupergloriofiſsimi dei cõuerſa & in deſerto cõuerſans:nónne multò cre-
dibilius eſt ſanctiſsimum hunc Ioannem plurimas noctes tranſegiſſe ſomni expertes? Quid iam de eius
abſtinentiis,ieiuniis,aſperitate veſtitus,ſilentio,dignum poterit enunciari?Certè tanta erãt ac talia,quòd
nullus trium euãgeliſtarum dimiſit ea intacta.At verò de internis & ſpiritualibus exercitiis eius quid i-
maginari,vel potius ſomniare poterimus?Nónne quò innocentior fuit & gratia plenior, quò item cor-
pus habuit ſubiectius rationi atque ab omni petulãtia amplius alienum: quò rurſus in charitate perfe-
ctior ac de myſteriis redemptionis humanæ illuminatior, eò in contemplationibus fuit ſublimior, in
excẽſsibus mentis frequẽtior,in ſecretiſsimis ſuperſanctiſsimæ deitatis amplexibus,deoſculationibus, &
increatę ac infinitę ſuauitatis illius degustationibus,familiarior,profundiſsimè prorſus abſorptus in in-
D finitas opulentias fœlicitatis ac gloriæ eius? Nónne & affectuoſa & pura mẽs eius habitauit continuè &
requieuit dulciſsimè in ſuperſplendidiſsima & ſuperſereniſsima regione illa impermeabili atque ple-
niſsima,penitúsque interminabili lucis ac gloriæ ſummæ,abyſſalis,ſuperfœliciſsimæ & æternæ?Certiſ-
ſimè hîc amantiſsimus domini habitauit cõfidenter,& in eo quaſi in thalamo tota die morat⁹ eſt.Quid
ad hæc dicturi ſunt Chriſtiani guloſi,carnales,acedioſi,corpora ſua vitia inquinata,cadaueribus viliora,
delicatè mollitérque tractantes,pretioſè induentes,pompoſè ornantes,dormientes in lectis eburneis, &
laſciuientes in ſtratis ſuis:qui ſuper contritione pauperum nihil dolent,imò potius egenos & impoten-
tiores opprimunt & deuaſtant. Et hos dimittamus,& eos qui beati Ioannis exemplo ſolitudinem ſunt
ingreſsi,ſolitariã vitam profeſsi,& in cellis tanquam in antris cõmorantur,modicè alloquamur. Certè
beati ſunt qui profeſsionem ſuam inuiolatam obſeruant,ſi cellæ ac ſolitudini debitum reddant. Si tan-
tò ſyncerius,ſtabilius,fructuoſius vacant deo,quantò præ cæteris ſe corporaliter elongauerunt à ſecu-
lo.¶Præterea ſi(quod abſit)mundũ intra ſe retinent clauſum,ſi ad ea quæ ſeculi ſunt,denuo afficiũtur,
ſi non ſolũ ſubeſſe & obedire grauiter ferunt,imò & primi illius apoſtatæ veſtigia imitantes, præeſſe ſa
tuiſsimè cupiũt,atque cõfratribus anteferri,præſideréque moliuntur,ſi linguam loquacitati,vẽtrem gu
loſitati,cor diſſolutioni ac leuitati reſoluunt,ſi diligũt ſomnum,paſsionibúſque ſuccumbũt, nec conti-
nuo profectui dignè inſiſtunt quotidie,vt tenentur,& eorum includit profeſsio, nónne duplici cõtri-
tione,multiplici cõfuſione,grauiſsima damnatione ſunt digni? Simus ergo ô fratres,indeſinẽter ac ſum
mè ſoliciti:ne deum & creatorem noſtrum altiſsimum,ſaluatorem piiſsimum,iudicem metuendiſsim

in aliquo offendamus:ne vllam tēporis horam aut morulam infructuoſè pertranſeamus, ne fratri alicui E
offendiculum ponamus aut ſcandalum.Indeſinenter intra te dicito, Viuit dominus, in cuius conſpectu
ſto hodie. In omni loco & tempore, in omni actu & occupatione, in menſa & lectulo, ſapienter ad-
uerte & cogita illum eſſe præſentem: & coram illo indecenter te habere maximè erubeſce. Sanctæ ſo-
brietati & corporis caſtigationi rationabiliter ſtude. In horis & laudibus dei, in oratione & celebratio-
ne ſtabilis ac deuotiſsimus eſto ¶Poſtremò, videntes quantùm conuerſatio noſtra à patrum noſtrorum
conuerſatione(heu heu heu)diſtet, deficiat, lapſa ſit,& occumbat(proch dolor)& ſuccumbat, intimè
doleamus,ploremus, atque in infinitum nos ipſos aſpernemur,humiliemus, & quaſi ſub terra nos de-
fodiamus,coram altiſsimo apparere erubeſcentes.Quis ſcit ſi ignoſcat deus,& non pereamus? ſi tamen
reſipiſcamus,& compunctioni, atque cuſtodiæ cordis ſtrenuè inſiſtamus, ac iuxta exigentiam noſtræ
vocationis conuerſari dignè deo iugiter enitamur.Ad quæ omnia peragenda ſacratiſsimum hunc Ioan-
nem affectuoſè rogemus, ac ſemper in ſpeciali amore præcipuóque habeamus honore.

De Beata Virgine Maria ad veſperas, Hymnus.

¶Laudatur in eo ſacroſancta virgo Maria, quòd ab angelo cælitus miſſo ſalutata, dei mater eſt effecta.
denique rogatur, vt nobis materna oſtendens viſcera,filium reddat placatum atque benignum. F

¶Author incertus. Carmen trochaicum trimetrum,non exculcum.

AVe *maris ſtella*]hymnus iſte in ſolennitatibus ſacratiſsimæ virginis decantatur.In
quo primùm ipſam præſtantiſsimam noſtram dominam ſalutamus & collauda-
mus,ad captandam beneuolentiam eius, imò potius ad honorandum eam in do-
mino,quia poſt verum deum ſummè ac vnicè eſt amanda ac honoranda, vt puta
vera mater illius,per quod conſtituta eſt dignitatis & excellentiæ quodammodo
infinitæ,facta comparentalis patri æterno,veráque genitrix vnigeniti filij, patris
ſummi,familiariſsimum amātiſsimúmque ſacrarium,templum, & tabernaculum
ſpiritus ſancti,& tanta demum ac talis in omni excellentia gratiæ ac virtutum ,in
varijs chariſmatibus adorandi paracleti, qualem ac quantam condecuit eſſe matrem dei, deorum regi-
nam,& imperatricem vniuerſorum ſanctorum,de qua ſanctus & feruens ille Ignatius ſuo ſcripſit præ-
ceptori Ioanni Apoſtolo,Quem non delectet eam videre, quæ deum deorum permanens virgo genuit
nobis?ſi tamen ſit noſtrę religionis amicus.Itaque deuota ac hilari mente dicamus atque cantemus,Aue
maris ſtella.Hæc eſt ſalutatio congratulationis,quia ſic eſt magis quàm deprecationis,vt ſic ſit. Nempe
hæc vnica & incomparabilis virgo nunc verè eſt ſine omni væ,ſine omni miſeria culpæ ac pœnæ. Et vt G
deuotiſsimus eius amator ſanctus teſtatur Bernardus,Luci inacceſsibili ſuperdelitioſiſsimę ac ſuperpul-
cherrimę deitati tam profundiſsimè eſt immerſa,quantùm ſine perſonali vnione conditio patitur crea-
turæ.Cui verſificator quidam compendioſa ſalutatione deprompſit, Felix mater aue qua mundus ſol-
uitur à væ. Quæ genitricis Euæ, væ facis eſſe breue. Itaque quò te (ô ſereniſsima domina) magis di-
ligimus, eò maiori congratulatione ac complacentia tibi proferimus, téque ſalutamus, dicentes, Aue
maris ſtella,quæ conuenienti valde metaphora ſtella maris vocaris. ¶Porrò,in primis ſtella meritò ap-
pellaris. Stella vtique radiantiſsima cæli empyrei, quæ totum illum orbem ſupermundanum, paradi-
ſum ſupremum, triumphantem eccleſiam, ineffabiliter ornas, pulchrificas, illuſtras,exhilaras:nec eſt
Apoc.22. ibi ſtella te pulchrior, niſi vnigenitus tuus ,qui in Apocalypſi fatur, Ego ſum genus & radix Dauid,
ſtella ſplendida & matutina. Deinde ritè nominata es ſtella maris. quemadmodum enim ſtella illa fir-
mamenti,quæ polus arcticus nuncupatur,ſtat quaſi fixa,immobilis,dirigens nauigantes, ad cuius aſpe-
ctum nautæ in periculis conſolantur, & quo ſe vertere debeant, contemplantur: ſic miſeri viatores in
hoc ſeculo nequaquam tanquam procelloſiſsimo,& inquietiſsimo oceano fluctuantes & periclitantes,
ad te,ô miſericordiſsima aduocata,ô mater dulciſsima,ô tutum fideliſsimúmque refugium, dirigunt in
omni periculo deſolatum mentis intuitum,& ex tui ſpeculatione conſolantur,reſpirant, confidunt,at-
que à te clementiſsimè aſpiciuntur, iuuantur, diriguntur, ſicque ad portum pertingunt ſalutis perpe- H
tuæ,[*Dei mater alma*] id eſt ſancta genitrix vnigeniti dei patris, qui cum eſſentialiter ſanctus ſit & ſan-
ctitas infinita in deitatis ſuæ natura, non niſi ſanctiſsimam voluit matrem habere: tantò ſanctis cæteris
ſanctiorem,quantò genitricem ſancti ſanctorum decuit famulis & ancillis eiuſdem ſancti, imò ſanctiſ-
ſimæ matris illius conſiſtere ſanctiorē.Etenim vniuerſi ſancti,qui vtique miniſtri ſunt,vel ancillę eiuſ-
dem ſancti ſanctorum,etiam ſunt miniſtri aut famulæ matris illius.i.genitricis dei & creatoris ſui, quæ
priuilegio,iure & authoritate maternitatis ſuę,qua mater eſt veri dei & comparentalis æterno patri,prę-
eſt ac præcipere poteſt omni creaturæ in cælo & interra.[*Atque ſemper virgo*] prorſus ſuperpuriſsima,
in qua nunquam inordinatus quis fuit affectus, cogitatus aut motus: virgo ante partum, in partu, &
poſt partum[*Felix cæli porta*]Non tam eminenter vt mundi ſaluator filius tuus, ſed diſpoſitiuè & co-
operatiuè, quia per te & ex te natus eſt nobis celi apertor, & tu meritis tuis copioſiſsimis & efficaciſ-
ſimis precibus gratiam & ingreſſum regni mereris. Iterum per præclariſsimam virginem (vt cantat Ec-
cleſia)meruimus authorem vitæ ſuſcipere.Ipſa quoque eſt mediatrix noſtra, & reconciliatrix piiſsima,
ſicque rectè dicitur cęli porta,hoc eſt,via & medium introëundi in regnum.¶Amplius,ſicut per Euam
clauſa fuit porta paradiſi terreſtris,quæ tamen per tranſgreſsionem Adæ clauſa fuit directè & conſum-
matè,ſic per virginem glorioſam aperta dicitur porta cæli,quæ per Chriſtum completè & propriè dici-
tur reſerata,vt dictum eſt ſupra.O Maria[*Sumens illud aue*]id eſt ſalutationem angelicam nunquam ante
auditam. [*Gabrielis ore*] qui in aſſumpto corpore viſibiliter tibi apparuit, ac loquebatur in plena
ſimilia,ſicut & Danieli ac Zachariæ, quorum nullum tam ſolenniſsimè ſalutauit, vt te [*Funda*] id eſt

A firmiter colloca & conſerua [*Nos in pace*] pectoris, quæ eſt tranquillitas mentis in deo: de qua legitur, Lucæ. 1.
pax multa diligentibus legẽ tuam. In pace quoq; temporis quæ eſt quies à viſibiliũ hoſtium ſeu pertur Pſalm. 118.
bationum impugnatione nos tene. Vnde dixit apoſtolus, cum omnibus hominibus pacem habete. Et ſal Rom. 12.
uator, Pacem habete inter vos. Verùm quæcunque aduerſitas, perſequutio, correptio, exercitatio accide Marci. 9.
rit nobis, nequaquam à pace pectoris retrahamur. Imò in aduerſis tanquam in cunctis diuitiis gloriantes,
pacem mentis noſtræ in poteſtate aliorum nullatenus ſtatuamus: ita, ꝙ ipſi dum voluerint, valeant nos
turbare. [*Mutans nomen Euæ,*] quæ mater perditionis & doloris vocatur: tu autem mater ſalutis & gau-
dij. Denique literæ huius nominis, Eua, tranſpoſitæ, compaginant verbum hoc, aue. [*Solue vincla reis*]
hoc atque ſequentia piiſsima ac potentiſsima domina operatur, non vt cauſa principaliter effectiua, ſed
inſtrumentaliter & procuratoriè ac mediatoriè cooperatiua. Excellẽtius tamen, ꝗ alij ſancti & ſanctæ: ſi Bernard.
quidem regnũ miſericordiæ perhibetur ei commiſſum, propter quod regina miſericordię nuncupatur,
mater gratiæ ac ſalutis: quoniã prærogatiua & iure maternitatis dei ſubauthoritatem quandam in iis cre
ditur eſſe ſortita, quemadmodum Chriſtus ſecundum naturã aſſumptam in ſacramentorum effectibus,
ſecundũ doctores ſuper quartum ſententiarum. Itaque ó Maria, ſolue .i. diſſolue, relaxa, auſer vincula
vitiorum reis .i. peccatores à vinculis iniquitatum ſuarum meritis tuis ac precibus libera, remiſsionem
ac gratiæ infuſionem impetrando. Etenim nihil vult nos deus habere, quod nõ tranſeat per manus Ma-
B riæ, Ideo quicquid boni in nobis eſt, per eam recognoſcamus nos ſuſcepiſſe, & ei inde gratias referamus
in deo tanquam mediatrici. [*Profer lumen cæcis*] id eſt excæcatis per peccata hominibus produc & impe
tra illuminationem gratiæ dei, vt ſua cognoſcant, doleant, defleant, confiteantur, deuitent peccata, & ſua
aduertant pericula, vitæ incertitudinem, temporis breuitatem, diuini iudicii rigorem ac cætera memo-
rentur, prouideántque nouiſsima: & ita illud Eccleſiaſtici adimpleant, Memento nouiſsimorum tuorũ
& deſine inimicari: nec iraſcaris ꝓximo, & abſtine te à lite. [*Mala noſtra pelle*] id eſt mala culpæ à nobis
auelle, pœnas quoque quas pro eis meremur, miſericorditer moderare: quatenus deus non ſecundum Eccle. 28.
peccata noſtra faciat nobis, neque ſecundum iniquitates noſtras retribuat nobis. [*Bona cuncta poſce*] .i.
poſtula nobis dari omnia neceſſaria ad ſalutẽ, bona gratię in præſenti, ac dona glorię in futuro, profectũ
in omni virtute ac dono ſpiritus ſancti, ſicut orat apoſtolus, Deus ſpei vos repleat omni gaudio & pace
in credendo, vt abundetis in virtute & gratia ſpiritus ſancti. Síque illud ad Corinthios verè dicatur de
nobis, In omnibus diuites facti eſtis in illo, in omni verbo, & in omni ſcientia: ita vt nihil vobis deſit in Roma. 15.
vlla gratia. [*Monſtra te eſſe matrem*] id eſt tam magnificè ac potenter, tam gratioſè & maternaliter agendo 1. Cor. 1.
nobiſcum, per hos effectus oſtende te eſſe matrem filii dei, qui tot & tanta propter te operando, pandit
ſe te honorare & exaudire, vt matrem ſuam digniſsimam atque chariſsimam: ſic quoque ſuccurrendo
C nobis piiſsimè oſtende te eſſe matrem noſtram, tam maternè nos reſouendo, [*ſumat per te preces*] id eſt
per te preces noſtras exaudiat, [*Qui pro nobis natus tullit eſſe tuus*] id eſt vnigenitus dei qui vnigenitus
pro noſtra ſalute tulit, id eſt dignatus eſt & conſenſit eſſe natus, id eſt filius tuus: ſicut hoc ſupra in pri-
mis hymnis expoſitum eſt. Cúmque, ó beatiſsima virgo, propter nos & cauſa noſtri ac ꝓ noſtra ſalute
tam incomprehenſibiliter ſublimata ſis, & veri dei vera mater effecta: decentiſsimum eſt, te nobis mi-
ſericordiſsimam eſſe, ac debito condecentiæ, mortalitatíſque iure, ac congruentia ad hoc quaſi a-
ſtringi videris. O [*virgo ſingularis*] id eſt ſumma & vnica in virginitate, ſicut in cæteris quoque virtuti-
bus prorſus præ cunctis puris hominibus excellentiſsima: prout modò expreſſum eſt. Vnde ſubiungi-
tur, [*inter omnes mitis*] id eſt præ cunctis ineffabiliter manſuetiſsima, nunquam ad vllum iracundiæ mo
tum inducta. nec vlla impatientia ſtimulata aduerſus eos, à quibus vidiſti vnicum & ſuperdilectiſsimũ
ac præinnocentiſsimum filium tuum tot & tanta perferre, & tandem mortem acerbiſsimam ſuſtinere,
[*Nos culpis ſolutos*] id eſt merito paſsionis filii tui à vitiis liberatos, quantùm ex parte ipſius eſt, & per te
veniam aſſequutos, [*Mites fac & caſtos*] id eſt virtutes has, caſtitatem ac mititatem impetra nobis, ſeu pro
fectum in eis, perſeuerantiam, & conſummationem finalem in ipſis. Magnæ quippe ſunt iſtæ virtutes,
cùm in Eccleſiaſtico ſcriptum ſit, Fili in manſuetudine opera tua fac, & ſuper omnem hominum glo-
riam diligeris. Itémque, Omnis ponderatio non eſt digna cõtinentis animæ. [*Vitam præſta puram*] id eſt
conuerſationem deo acceptam, à peccatis præſertim mortalibus immunem, vt in cælis ſit conuerſatio
D noſtra, quæ ſurſum ſunt quærendo ac ſapiendo, non carnalia & terrena, [*Iter para tutum*] id eſt diſpone Eccle. 3.
nobis ſecurum acceſſum ad filiũ tuum: ita vt taliter conuerſemur, quòd ſine reſiſtentia perducamur ad
eius præſentiam; nec ſeparemur ab eo. [*Vt videntes Ieſum*] per beatificam viſionem, quo ad eius deitatem Eccle. 26.
& quo ad naturam aſſumptam, quo ad accidentalis præmii perceptionem præcipuam: prout iſtud ſupra
clarius fuit expoſitum, [*Semper colletemur*] id eſt perpetuò iucundemur in ipſo & cum ipſo in patria:
quemadmodum in prima ſua effatur canonica apoſtolorum ſupremus, In Chriſtum nunc non videntes
creditis, videntes autem exultabitis lætitia inenarrabili & glorificata, reportantes finem fidei veſtræ ſa-
lutem animarum veſtrarum. [*Sit laus deo patri, ſummo Chriſto decus*] id eſt decens veneratio, vtputa latrię 1. Petri. 1.
cultus. Dicitur autem Chriſtus ſummus, non ꝙ patre aut ſpiritu ſancto ſit maior, ſed ne ratione aſſum-
ptæ naturæ minor putetur ſimpliciter, quamuis ſecundum illam ſit minor, quemadmodum ipſe loqui-
tur, Pater maior me eſt. Et rurſus, quoniam pater & Chriſtus ac ſpiritus ſanctus ſunt vnus ſummus, non Ioan. 14.
tres ſummi: ſicut ſunt vnus immenſus, non tres immenſi, [*Spiritui ſancto,*] ſupple, ſit laus, & decus, ſicut
patri & filio, [*Tribus*] ſubaudi perſonis, [*Sit honor, vnus*] id eſt idẽ & indiuiſus, ſeu eadem adoratio: ſicut
ſunt vnus deus, & vnus creator. Veruntamen ſicut ſunt tres perſonæ: ſic quælibet earum poteſt ſigilla-
tim adorari & honorari. Nam in miſſæ officio orationes ſpecialiter diriguntur ad deum patrem. Et in
hymnis atque ſequẽtiis ſpecialiter inuocamus ſpiritum ſanctum, dicendo, Veni ſancte ſpiritus, & emit-
te cælitus lucis tuæ radium, &c. Item, ſancti ſpiritus adſit nobis gratia. In hymno quoque, Veni creator

ſpiritus.præterea hymnum iſtum de ſacratiſsima ac ſuauiſsima regina ac domina noſtra,cum deuotio- E
ne,feruore & alacritate depromamus tantò maiore,quantò ipſa vnica ac incomparabilis domina cęteris ſanctis eſt ſublimior, nobiſque amabilior, Nempe cùm vnumquodque tantum habeat de amabilitate, quantum de bonitate: & tantum de honorabilitate,quantum de authoritate,dignitate ac maieſtate :tantum quoq; de ſuauitate,quantum cóuenientia conſtat,quòd quantò beatiſsima virgo hęc cęteris ſanctis vniuerſis perfectior,ſanctior,maior & dignior eſt:tantò illis amabilior,honorabilior, ſuauiórque conſiſtit. Si ergo tam vehementer diligimus illuſtriſsimã Catharinam, regalẽ ac ſpecioſiſsimã Vrſulam & omnẽ eius feliciſsimã ſocietatẽ, imò & affectuoſiſsimã ac contemplatiuiſsimam Mariã Magdalenam,quã ardentiſsimè & ſpecialiſsimè diligere nos oportet hanc vnicam & amantiſsimã dei,cui tam inæſtimabilis ſanctitas & excellentia eſt præ omnibus illis?Certè(vt philoſophi quoq; fatentur)quantò eſt aliquid primæ cauſæ ꝓpinquius,tantò eſt ei in cunctis ſimilius. Porrò Mariã hanc vnicã deo altiſsimo indicibiliter eſſe propinquã præ cæteris ſanctis,nõ ſolùm hominibus,imò & angelis ſanctis vniuerſis,ambigere nequit neque negare,niſi qui nõ credit quòd ipſa ſit veriſsima genitrix ſummi dei:quod qui non credit, aut conuertatur & credat,aut pereat in æternum.Ipſam ergo poſt verũ deum præ omni creatura in eſſe creato ſubſiſtente (quod dico propter Chriſti humanitatem) ſummè amemus,iucundiſsimè laudemus ac ſalutemus, reuerentiſsimè veneremur. Ipſa poſt deum ſit ſpes noſtra præcipua, conſolatio maxima, refugium ſingulare.Ad Ipſam tanquam ad ſtellam maris in omni tribulatione, tentatione, neceſsitate, F
perplexitate,fluctuatione aſpiciamus,eam cum ingenti confidentia inuocemus,eius humilitatem, manſuetudinem,miſericordiam,caſtimoniam,charitatem totis viribus iugiter aſſequamur. Poſtremò valde pertimeſcamus eam inhonorare,ne ipſa offenſa deſtituamur tantæ aduocatæ,támque benigniſsimę matris auxilijs.Nam & ſi ipſa non facilè offendatur, nec prona ſit vlciſci:attamen filius eius iudex ſupremus pro matre ſua valde zelans,eius iniurias,inhonorationes,paruipenſiones diſtrictè vlciſcitur:& tãtò diſtrictius,quantò ipſa gratioſior,benigníorque conſiſtit.

De B. V. Maria,ad nocturnum matutinum,hymnus.

¶Referuntur in eo præclara myſteria de partu filii dei:iuxta prophetarum vaticinium,ex Maria virgine,cuius prærogatiuas gratiarũ & priuilegia diuinorum munerum proſequitur.

M*Yſterium Eccleſiæ Hymnum Chriſto referimus.*]Myſterium eccleſiæ eſt ſacrum & incomprehenſibile illud ſecretum,quod credit eccleſia,ſeu populus Chriſtianus videlicet ſanctiſsima incarnatio verbi æterni,& cætera ſacra,quę chriſtus pro no- G
ſtra ſalute aſſumpſit,fecit ac pertulit:vt ſunt natiuitas,circunciſio,oblatio eius in templo,inſtitutio ſacramẽtorum,potiſsimũ Euchariſtiæ,paſsio,&c.Hoc myſterium ſeu horum myſteriorum congeriem referimus Chriſto.i.ad laudem & gloriam chriſti,qui ita ſe exinaniuit pro noſtra ſaluatione:hymnũ.i.materiam & obiectum laudum & canticorum, quas de iis decantamus & offerimus Chriſto ac toti ſuperfœliciſsimæ trinitati:quæ tam alto & pio conſilio decreuit nos per hęc Chriſti myſteria redimere ac ſaluare.Vnde totis præcordiis gratias agimus & laudamus vnigenitum dei,qui tantò amabilior, honorabilior,ac precioſior nobis effectus:quantò plus ſe propter nos humiliauit, atque quò maiora ac plura pro nobis tolerauit opprobria & tormenta,irriſiones,conculcationes,blaſphemias,mortíſque iacula,[*Quem*]Chriſtum[*Genuit puerpera,*]quæ primo peperit puerum permanens virgo. Puerum planè in aſſumpta humanitate:de quo prædixerat Eſaias,Puer nobis natus eſt. Secundum deitatis verò naturam,dominum maieſtatis ęternę.Propterea ſubditur,[*Verbum patris in filium,*]virginis matris,vtputa ſui
Eſaię.9. ipſius.Nec duo ſunt filij,ſicut nec duę perſonę:ſed verbũ ęternum in ſuo eſſe perſonali, increato, ęterno ſubſtãtificauit & ſuppoſitauit,hoc eſt ſubſiſtere fecit naturam humanam, vt ſecũ vnam faceret perſonam.[*Sola in ſexu fœmina electa es in ſeculo*].i.ô magna & glorioſa Maria,tu ſola in ſexu fœmineo,hoc eſt inter perſonas fœminei ſexus,electa es ab ęterno à ſuperueniente trinitate:in ſeculo.i.inter perſonas in hoc ſeculo conuerſantes.Vel in ſeculo,quia in ſeculo iſto aſſumpta es ad iſtud myſterium exequen- H
dum,ad quod ab ęterno fuiſti electa,[*Et meruiſti dominum*]vniuerſorum ex te incarnatum in annunciatione angelica,quando cõſentiendo dixiſti,Ecce ancilla domini,fiat mihi ſecundum verbum tuum.Vnde angelus ſanctus dixit ad Ioſeph de te,Quod in ea natum eſt,de ſpiritu ſancto eſt. [*Sancto portare in vtero*]tuo virgineo in ventre myſterij,in templo ſacratiſsimo veri dei,in thalamo ſponſi ęterni, de quo
Lucæ.1. dictũ eſt in primo hymno, Vti ſponſus de thalamo egreſſus honeſtiſsima virginis matris clauſula. In
Matth.1. hymno quoque ſecundo,Procedens de thalamo ſuo pudoris aula regia Sícque qui ab ęterno manſit in ſinu & corde patris,nouem menſibus habitauit in vtero virginęę atque mundiſsimę matris. De quo ſancta Elizabeth,Benedictus(inquit)fructus ventris tui.Núnne ergo beatiſsima viſcera Marię virginis,quę portauerunt ęterni patris filium?Quę portauerunt portantẽ ſe,qui cum ſit ſplendor glorię & figura.i.
Lucæ.1. imago ſubſtantię.i.ſuperſubſtantialis dei patris,portat omnia verbo virtutis ſuę.i.pręcepto ſuę omnipotentię.Sic & ſe incarnari & in vtero ſuo portare filium dei meruit pręclariſsima hęc Maria de congruo
Hebr.1. magis quàm de condigno.Et quãuis per vniuerſas ſuas excellentiſsimas virtutes iſtud meruerit ſuo modo,ſpecialiter tamen & appropriatè ac diſpoſitiuè per ſuam profundiſsimam humilitatẽ, qua ſe ſub vniuerſis humiliauit hominibus,& ineffabiliter magis quã aliquis vnquã purus homo deinceps: ſicque tanta ſua humiliatione meruit exaltationem hanc maximã. Deinde per ſuã mundiſsimam caſtitatem ac nimiam prorſus puritatem,qua nituit:quę tanta fuit,quòd(teſte Anſelmo)maior ſub deo nequit intelligi, vt a ſub eius filio deo vtique incarnato:cuius & creatam puritatem ac ſanctitatem conſtat multò fuiſſe

A maiorem puritate ſuæ benedictiſsimæ matris. Conſummatè verò id meruit ſua ardentiſsima ac perfe-
ctiſsima charitate,id eſt actuali dilectione, qua zelo diuini honoris atque humanæ redẽptionis præ cun
ctis ſanctis inæſtimabiliter æſtuauit.[*Vates antiqui temporis prædixerant,quod factum eſt,quia virgo conci-
peret & pareret Emanuel*]id eſt deum nobiſcum exiſtentem per noſtræ naturæ aſſumptionem & cõuer
ſationem ſuæ perſonæ. De hoc in primis duobus hymnis ſatis dictum opinor. [*Myſterium hoc*] incarna- Eſa. 7.
tionis verbi æterni, & donum virginalis fœcunditatis maternæ, [*Magnum eſt*] magnitudine virtutis ac
gratiæ,magnitudine poteſtatis diuinæ & prærogatiuæ humanæ [*Mariæ,quod conceſſum eſt*] à deo omni-
potente,[*Vt deum per quem omnia*]id eſt verbum æternum,de quo fertur in Ioanne,Omnia per ipſum fa Ioan. 1.
cta ſunt. Et hoc certè, non vtique ſicut per cauſam miniſterialem & ſecundariam patre inferiorem, vt
ſceleratiſsimus mẽtitus eſt Arrius:ſed ſicut per eum cui ratio exemplaris cauſæ appropriatur, [*Ex ſe vi-
deret*]id eſt crederet & contẽplaretur,[*Prodere*]id eſt procedere. Egreſſus quippe Chriſti ex vtero vir-
ginis inſtantaneus extitit,nec corporaliter videbatur à matre: ſed natum & ante ſe in terra ſitum omniũ
creaturarum digniſsima, præſtantiſsima virgo mox hilariter vidit, deuotiſsimè adorauit, & paulò poſt
in brachiis ſuis ſtrinxit, inuoluit, atque in præſepio reclinauit: quem & propriis manibus ſuis leuauit
de terra, cùm cœpiſſet algere. Denique tria opera maxima ſummè miranda deus effecit: quæ ſunt crea-
tio mundi,incarnatio verbi,& tranſſubſtantiatio panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti. Et quæ-
B runt doctores,quòd horum maius mirabiliúſque conſiſtat. Ad quod quidam ſuper ſecundum Senten-
tiarum,aliqui ſuper tertium,nonnulli ſuper quartum(vt Thomas)reſpondent. Quęre ibidem.

De beata virgine Maria ad laudes matutinas,hymnus.

Gratulatur in eo virgini Mariæ dulciſsimæ, quòd plena gratiarum eum genuerit glorioſa pec-
catoribus filium,quem paſtores atque Magi creatorem omnium in Bethleem requirentes,me-
lodiis confeſsi ſunt & muneribus:deinde ad piiſsimam dei matrem,vt populis ſuis
pacis & indulgentiæ impetret auxilium,ſupplicatio dirigitur.

V*Ere gratia plena es*]id eſt ô tu ſacratiſsima virgo, plena es gratia, id eſt ſupernatu-
rali dono ac habitu gratiæ,ſumẽdo gratiam extensè, prout gloriam ac lumen glo
riæ includit ac comprehendit,ſecundum quod gloria dicitur gratia conſumma-
ta. Et Apoſtolus proteſtatur,Gratia dei vita æterna. De plenitudine autem & ex-
cellentia gratiæ incomparabilis virgnis dictum eſt, [*Et glorioſa permanes*] id eſt
C in perpetuum inuariabiliter fœlix, famoſa, gaudioſaque perſeueras, [*Quia ex te* Roma.6.
nobis]id eſt ad noſtram redemptionem atque ſalutem [*Natus eſt chriſtus,*] ſecun-
dum aſſumptam humanitatem, quoniam caro eius ex puriſsimis ſanctiſsimę vir-
ginis ſanguinibus eſt formata,[*Per quem*]ſecundum ſuam diuinam naturam,[*Facta ſunt omnia,*]iuxta il-
lud Ioannis,Omnia per ipſum facta ſunt,vt frequenter eſt expoſitum. [*Paſtores qui audierunt*]ab ange-
lo eis dicente,Euangelizo vobis gaudium magnum,quia natus eſt vobis hodie ſaluator,[*Gloriam deo can* Ioan. 1.
tauerunt]iuxta illud Lucæ,Reuerſi ſunt paſtores glorificantes deum ſuper omnibus,quæ audierant.[*Cu
currerunt in Bethleem,*]iuxta illud,Venerunt feſtinantes,[*Natum videre dominum. Sic magi ab ortu ſolis per
ſtellæ indicium,*] qualiter factum ſit hoc, Matthæus deſcribit in quo habetur, Cùm natus eſſet Ieſus in Lucę.2.
Bethleem,ecce magi ab oriente venerunt,dicentes, Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum? Vidimus enim Ibidem.
ſtellam eius in oriente,& venimus adorare eum. Etenim Chriſtus multos Iudæorum,plurimóſq; Gen- Matth.2.
tilium ſaluaturus,natiuitatem ſuam mox aliquibus ex Iudæis,ac quibuſdam ex gentibus reuelauit. Hinc
ſubditur, [*Portantes typum gentium*]id eſt repræſentantes figuram Gentilium, [*Primi offerunt munera,*]au
rum,thus & myrrham: Auro deſignantes perſonam regis,thure dei, myrrha morituri, prout de iſto in
aurea legenda & alibi copioſè habetur, nec huic immorari oportet. [*Rogemus ergo populi*] id eſt ô con-
fratres & proximi rogemus [*Dei matrem ac virginem, vt ipſa impetret nobis pacem*] cordis & temporis at-
que æternitatis,[*Et indulgentiam*]plenam. Siquidem filius eius omnipotens eam honorans nil denegat ei,
D quod ipſa ex deliberatione abſolutè deſiderat ac precatur. Denique, vt deuotiſsimus doctor religioſo-
rum ſanctus ait pater Bernardus,Securum habemus acceſſum. Nam mater oſtendit filio pectus & vbe-
ra. Filius oſtendit patri latus & vulnera:nec poteſt eſſe repulſa, vbi tot & tanta concurrunt charitatis in-
ſignia. [*Gloria tibi domine*] ſancte pater æterne, gloria vnigenito, &c. Poſtremò hunc hymnum de-
uotiſsimè ſemper legamus & decantemus, memores myſteriorum, beneficiorumque ſaluatoris ac glo-
rioſiſsimæ virginis,beatitudini,ſublimationi,dignitati,ac omni eius excellentię tantò præcordialius cõ-
gaudentes:quantò intenſius ac ſingularius eam diligimus. Et ita quotidie non tepidè & remiſsè, quaſi
ex arida & ſolita frequentatione:ſed tantò gratantius & feruentius,quantò frequentius memores ſimus
eorum quæ in Chriſti natiuitate & apparitione facta cognoſcimus. O quàm inæſtimabiliter verbũ in-
carnatum impleuit deificaciſsimæ virginis mentem,cuius ſic impleuit, inhabitauítque ventrem: quam
indicibiliter copioſam contraxit ſuauiſsima virgo charitatis exuberantiam,miſericordiæ affluentiam, ſa
pientiæ illuſtrationem, omniúmque chariſmatum plenitudinem diuinorum ex fonte ſapientiæ verbo
æterno, ſic intra ſe habitante, & ſibi tam proximè applicato.

De beata virgine Maria ad horas diurnas, hymnus. E

¶ Commemorantur in eo filij dei incarnatio, eximia clementiſsimæ matris gratiæ, & miſericordiæ Mariæ dignitas, ad quã poſtremò fideliũ fit ſupplicatio, vt eos precibus & meritis ſuis dignißimis hinc egredientes protegere, & ad gaudia perpetua deducere dignetur.

M*emento ſalutis author.*] Dominus & ſaluator ſecundum vtranque naturam appellatur mundi ſaluator, & noſtræ ſalutis author differẽter, vt patuit in duorum primorum expoſitione hymnorum, nempe vt deus, ſic ipſe & pater ac ſpiritus ſanctus ſunt vnus author, dator, obiectũm, cauſa & fons noſtræ ſalutis: verùm ſecundum naturam aſſumptam, ſic ſicut ipſe ſolus factus eſt homo, ſic ipſe ſolus eſt author & reparator miniſterialis, meritorius, inſtrumentalis, meditatiuus ac impetratiuus noſtræ ſaluationis, mediator dei & hominũ, qui ſatisfecit pro nobis, & aduocatus noſter eſt apud patrem. Itaque ô Chriſte author humanæ ſalutis vtroque modo, quem oramus dicentes, Libera me de ſanguinibus deus deus ſalutis meę, memẽto. i. exaudiẽdo nos gratioſè oſtẽde te memorem, [*Quod noſtri quondã corporis ex illibata virgine naſcendo formã ſumpſeris,*] hoc eſt ꝙ aſſumpſeris quondam, videlicet in hora incarnationis, & vbi aduenit plenitudo temporis, imperãte Octauio circa exordium vltimę ætatis mũdi, formam noſtri corporis. i. figurationẽ & lineamẽta corporis humani. Vel formã. i. naturam & veritatem corporis noſtri, vtputa verã atque paßibilem carnem humanam, non phantaſticam, nec de cælo allatam, ſed noſtræ cõſimilem, quantùm ad eſſentiæ veritatem: non quãtùm ad ſomitis corruptionem. Vel formã noſtri corporis. i. animam rationalem, quæ humani corporis ſubſtantialis eſt forma. F In eodẽ quippe inſtanti aſſumpſiſti corpus & animã, hoc eſt carnem animatam, naſcendo ex virgine illibata. ¶ Duplex ponitur natiuitas. Prima in vtero, dum ſcilicet caro organizata & ſatis diſpoſita ſuſcipit formam ſubſtãtialem: & tunc homo verè generatur. i. de non eſſe in eſſe producitur, & eſſe ſubſtãtiale ſortitur. Secunda natiuitas vocatur ex vtero, qua infans prodit ad lucem: quæ generatio eſt manifeſtatio generationis factæ in vtero. porrò Chriſtus aſſumpſit carnem & animam in vtero virginis, carnem ex puriſsimis ſanctiſsimæ virginis ſanguinibus. Animam autem à ſuperbeatiſsima trinitate. Eodem demũ momento quo carnem aſſumpſit, fuit ipſa caro infinita dei virtute perfectè organizata, cõplexionata atque ab anima informata: ſic naſcẽdo ex virgine non ſumpſit Chriſtus corporis formam, nec animã rationalem: ſed in virgine, niſi quantũ ad manifeſtationẽ. Idcirco quod dicitur, ex virgine, poteſt exponi in virgine: vel de forma corporis, quantũ ad completionẽ augmenti formationis illius. præterea ſi hoc verbũ, ſumpſeris, referatur ad illud complexũ, ex virgine, non poteſt propriè exponi de forma ſubſtantiali corporis Chriſti ſeu anima rationali, quæ nõ fuit ex virgine ſumpta. Si verò referatur ad hoc verbũ, naſcendo, poteſt exponi de anima, iuxta modum nũc tactum. [*Maria mater gratiæ*] cũ effectiua cauſa gratiæ gratum facientis, nõ eſt niſi deus: cui proprium eſt creare, & gratia ipſa creetur & infundatur, quẽadmodũ charitas. G Ideo Maria nõ eſt mater gratiæ per principalẽ cauſalitatem & authoritatem: ſed per priuilegiatam poteſtatẽ impetrandi & procurandi ac dandi hanc gratiam, per modum mediatricis ac efficaciſsimę aduocatæ, ratione ſuæ maternæ ſublimitatis, qua cõparentalis eſt patri æterno, & mater vera vnigeniti filij eius: quod eſt dignitas quodãmodo infinita, vt dictum eſt. Eſt etiã mater gratiæ, quia prę cæteris ſanctis multò frequentius, multóque pluribus ac copioſius eam impetrat & trãſfundit: & quoniã regnum miſericordiæ ei commiſſum eſt. Vnde ſubiungitur, [*Mater miſericordiæ,*] eo modo, quo mater es gratiæ, quoniã in te ipſa viſceribus pietatis & miſericordiæ affluis & ſuperabundas: & quantũ in te eſt, proniſsima ſemper es miſereri, miſericordiã impartiri, indulgere, exaudire, & omnẽ pietatis effectũ vndique exercere: ſicq; de plenitudine tibi conceſſa copioſiſsimè communicare, nec aliquẽ miſerum, quantũlibet

Eccle.24. impium, vitioſum ac vilẽ deſpicis aut relinquis, ſi ex corde inuocauerit. Sic ergo mater gratiæ & miſericordiæ nominaris, ſicut in tua perſona illud Eccleſiaſtici dicitur, Ego mater pulchrę dilectionis & timo
Iudith 8. ris & agnitionis, &c. Specialiſsimè tamen mater gratiæ & miſericordiæ perhiberis ob cauſas præhabitas,
Eccle.34. [*Tu nos ab hoſte protege*] i. ab omni diabolica tẽtatione defende, & ab omni inuiſibili hoſte: non vt peni-
2. Tim.2. tus nõ tentemur, quoniã omnes qui deo placuerunt, per multas tẽtationes & tribulationes trãſierunt fi-
Matt.6. deles: & qui nõ eſt tẽtatus, quid ſcit? nec coronetur, niſi qui legitimè certauerit: ſed ne tẽtatione vlla vin
pſal.88. camur: quod eſt nõ induci in tentationẽ. protege quoque nos ab hoſte. i. ab omni aduerſario noſtræ ſalutis, quantũ ad hoc quod aduerſatur, vt nihil proficiat inimicus talis in nobis. i. caro, mundus, voluntas H
propria, fomes aut acies vitiorũ. protege ergo nos meritis tuis ac precibus, virtutẽmque & gratiã reſiſten
1. Cor. 10. di ac præualendi in omni tẽtatione adipiſcẽdo ac tribuẽdo: quatenus deus ſic faciat nobis prouẽtum ac
Rom.16. triumphum in tentationibus cunctis, & cõterat Satanã ſub pedibus noſtris velociter, [*Et hora mortis ſuſcipe*] i. in hora illa ſub alis tuæ maternæ miſericordiſsimæ pietatis & charitatis nos tantò ſpecialius & inceſſabilius accipe, tene, cõſerua: quantò tunc maius extat periculũ, maior neceßitas, impugnatio grauior, natura debilior. Animas quoque noſtras de corporibus ſuis egrediẽtes clementiſsimè ſuſcipe, deduc, inducíq; præſenta: & corã eo, quantũ fieri poterit, excuſa, releua, cõſolare, nec purgatorio adiudicatis obſiſtas. [*Maria mater domini æterni patris filij*] i. mater Chriſti, qui eſt vnigenitus filius patris æterni, [*Fer opem*] i. impende auxiliũ [*Nobis omnibus ad te cõfugientibus*] i. gratiam pœnitẽdi, proficiendi, perficiẽdi ac perſeuerandi fœliciter impetra nobis. [*per tuũ, virgo, filiũ*] i. ô beatiſsima virgo, per ea & propter omnia illa quæ vnicus filius tuus pro noſtra aſſumpſit, fecit, pertulítque ſalute, & eius amore atque intuitu, & ob omnem mutuam dilectionẽ eius ac tui, [*per patrem, per paracletũ*] i. propter amorem, bonitatẽ, & benignitatẽ patris ac ſpũs ſancti: & propter honorẽ, laudem, & gloriã eorundẽ, [*Adſis nobis præſens ad obitum*] i. in hora obitus noſtri digneris nobis adeſſe piiſsime, per miſericordiarũ tuarum effectus, & omni modo tunc opportuno, [*Noſtrumque munis exitũ*] repellendo inſidias inimici, & miſericordiſsimè aſsiſtendo in illo tam diſcriminoſo extremæ neceßitatis articulo: poſt quem nunquam eſt reditus pereunti, &

A in mortali vitio decedenti ad miſericordiā ac ſalutem, de lege communi, Confer ergo ô domina, & tūc ita aſsiſte, vt in charitate & gratia expiremus: quia in qua diſpoſitione, affectione, conuerſione, anima diſcedit à corpore, in ea manet perpetuo, prout Eccleſiaſtes teſtatur, Si ceciderit lignū ad auſtrum aut ad aquilonem, in quocunq; loco ceciderit, ibi erit. Ideo (vt Damaſcenus expreſsit) quod angelis fuit caſus, hoc hominibus eſt mors. Atque vt ſanctus aſſerit Auguſtinus, In eo, hoc eſt in illa habitudine & diſpoſitione, inueniet vnumquēque extremus dies .i. dies iudicij, in quo eum inuenerit ſuus vltimus dies. [*Gloria tibi domine.*] Ecce hūc ſentētioſum, affectuoſiſsimúmque hymnum cū omni attentione, cōpunctione, feruore legamus, cū grata recolētia dominicæ incarnationis, cum reuerentiali cōſideratione excellentiæ venerādiſsimę virginis, cum profunda ponderatione periculorū noſtrorum, cū intenta atque aſsidua mortis memoria, & cū præparatione ad eā idonea. Nō illos ſequamur, qui orationes & horas ſuas quotidianas ad tempus aliquantulū ſolent deuotè perſoluere, paulatim verò deinde tepeſcunt. Addamus ergo quotidie ad profectum, ad ſpirituale feruorem, ad ſolicitudinē ſalutarem: & quò morti amplius propinquamus, eò in omnibus magis timorati, cuſtoditi, ſoliciti ac feruidi ſimus: quia qui timet deum, nihil negligit. Nec eminētius poſſumus glorioſiſsimam virginem honorare, niſi corā pręſentia filij eius taliter conuerſando. Poſtremò, vt digniſsimæ virginis miſericordias taliter valeamus ſuſcipere, ſatagamus & nos in omnibus eſſe miſericordes, non indignando, non vlciſcendo, nec contra quenquam paſsionatè, pueriliterve rancoroſum quid in corde geſtando: nec vincamur à malo, ſed vincamus malum in bono.

Eccle. 11. Damaſc. Auguſt.

B

De S. Cruce, Hymnus.

¶ Commendatur in eo miris præconiis ſanctiſsima crux, in qua totius humanæ redemptionis ſacramētum eſt conſummatum. Author Fortunatus epiſcopus.

Carmen troebaicum almanico & erupidiu alternatim currens.

C*Rux fidelis.*] Qualiter crucem alloquamur, laudemus, ſalutemus & extollamus, tactum eſt in expoſitione hymni, Vexilla regis prodeunt. Itaque dicitur, ô crux fidelis, id eſt fideliter cooperans humanæ ſaluti, & habens verè illos effectus, qui ei aſſcribūtur: & hoc virtute Chriſti in ea ſuſpenſi, vt puta inſtrumentū noſtræ ſaluationis. Et rurſus, crux vocatur fidelis materialiter, quia de ea pro parte eſt fidelis fidelium, quòd ſcilicet per crucis patibulum dei filius nos redemit. Dicitur igitur crux fidelis ratione ſuorum effectuum, cuius fide atque ſignaculo ac virtute dæmones refrenantur, & innumerabilia mira ac magna fiunt & facta ſunt, [*Inter omnes arbor vna nobilis*] id eſt prę cunctis arboribus clara & efficax, non ex ſua natura, ac ſpecie, cum multæ ſint arbores, præſertim in paradiſo, ea nobiliores: ſed ratione eorum quæ Chriſtus geſsit in ea, cuius ſacratiſsimi corporis tactu crux ipſa nobilitata & conſecrata eſt vehementer. ac ſancti ſui corporis perfuſi humore, eo modo quo talium excellentiarum res inanimata capax poteſt conſiſtere: inquantùm diuina ordinatione ac iuſsione, aſſumitur, applicatur ac deputatur ad talia peragēda tanquam medium inſtrumentale: quemadmodum de arca Moſi legitur. Denique quarumdam corporalium ac naturalium rerum ſunt miræ & magnæ vires, vt conſtat de herbis & gemmis nonnullis: atque in libro Tobiæ narratur de felle piſcis, quantò magis pręſtantiſsimum lignum crucis ex contactu & linitione deificatiſsimi corporis & ſanguinis dei incarnati credenda eſt præclariſsimas vires eſſe ſortita. [*Nulla ſylua talem profert fronde flore germine*] id eſt nullum nemus nec vlla terra, imò nec paradiſus terreſtris producit arborem tam præclaram & efficacem, propter ſupernaturales excellentias & virtutes cruci conceſſas: per quam & ſublimia valde miracula in eius inuentione & exaltatione ſunt facta. Porrò frondes, flores & germina ſanctæ crucis ſunt ſpiritualiter intelligenda: quanquam & arbor illa adhuc terræ infixa, habuerit corporaliter iſta. Nam & brachia crucis, quibus ſanctiſsima Chriſti brachia erant affixa, ſunt quaſi frondes ipſius: ſpiritualiter verò frondes eius ſunt gentes per crucem ſaluatæ per latitudinem terræ. Flores autem crucis ſunt ornamenta gratiæ ac virtutum, virtute ac fide crucis collatæ hominibus. Germina quoque, ſpirituales filij ac filiæ Chriſti, quos per crucem redemit, regenerauit, ſaluauit. [*Dulce lignum*] inquantùm per illud ſaluatum eſt genus humanum à vitiorum abſinthio, ab amaritudine infernali, à dominatu diaboli: ſic gloriamur in cruce (quæ dulcis eſt per ſuos effectus) animæ contemplanti. [*Dulces clauos.*] De clauis quibus in cruce confixus eſt Chriſtus, certum eſt quòd inæſtimabilem ingerebant tenerrimis viuaciſsimis manibus ac pedibus eius dolorem. Qui claui nihilominus dulces cenſentur modo prætacto, ſicut & crux: præſertim quia per eos inſtrumentaliter recuperati ſumus & reducti ad diuinorum ſuauitatem charismatum in præſenti, & ad incomprehenſibilem dulcedinem delitiarum cæleſtium in futuro, [*Dulce pondus*] id eſt corpus dominicum in ſe verè dulciſsimum, ab omni labe prorſus immune, plenum omni redundantia virtutū & gratiarum, verbo æterno ac animæ Chriſti prorſus obedientiſsimum, atque in omni opere bono fideliſsimè cooperatum: quod & ſuauiſsimos habet effectus. [*ſuſtinet*] id eſt portat. [*Flecte ramos arbor alta, tenſa laxa viſcera.*] Verba iſta ſumenda ſunt non iuxta ſuperficiem literę, ſed iuxta cōpaſsionem dicētis. Alioqui impoſsibilitatē & abſurditatē videretur includere: quia nec lignū illud intelligit, quę ad ipſum dicūtur: & ipſum per innumerabiles modo partes diuiſum in ipſis electis reſeruatur, nec corpus chriſti iā in ipſo extēſum eſt. Dicūtur ergo hęc ex perſona deuotę animæ, quaſi in ſua apprehēſione & imaginatione ſub cruce ſtātis, innocētiſsimo chriſto in ea pendente & inæſtimabiliter patiente ex violētiſsima ſui ſacratiſsimi corporis & venerandiſsimorū membrorū diſtēſione & trāſfixione. cui anima ex naturali pietate & inquātùm innocētiſsimus fuit, intime cōdolens loquitur iſta: quaſi in mētis exceſſu victa affectu, rationē non penſans: vt paſsio tanta aliqualiter releuetur. Itaq; ait, Flecte ramos arbor alta .i. ô tu crux lignū viuificū, fructuoſiſsima arbor per ſimilitudinē nominata, vt tactū eſt ſup illud hymni, Vexilla. Arbor decora & fulgida. Arbor inq̄ alta v-

Tobię. 11.

D

tute & dignitate atque effectibus,flecte ramos.i.partes tuas in latū ſeu tranſuerſum extenſas:flecte,id eſt E
mollifica,vt fiāt flexibiles & cōtrahantur, ne brachia ſaluatoris maneant in eis tam violenter diſtēta,ten
ſa:laxa viſcera.i. remiſsius tene extentas in te interiores partes corporis domini, [*Et rigor lenteſcat ille*].i.
rigiditas,duritia,inflexibilitas illa mollior. &remiſsior fiat,[*Quem dedit natiuitas*].i.tibi innata ſeu ex natu
ra tua contracta,[*Vt superni membra regis mitti tendas*].i.quatenus extenſa teneas mēbra Chriſti regis cæ-
leſtis,]*ſtipite miti*].i.flexibili,non tā pœnali.[*Sola digna fuiſti ferre ſecli precium*].i.tu dūtaxat ſola inuen-
ta es portare mundi ſaluatorem,non proprio merito,quæ ratione carēs nec mereri propriè potuiſti,nec
demereri:ſed dei præordinatione,[*Atque portam præparare nauta*].i. tāquam nauis gubernator præpara-
re,id eſt diſponere & obtinere, tanquam inſtrumentum & armatura paſsionis atque victoriæ Chriſti,
portum.i.locum quietis,manſionem cæleſtem,[*Mundo naufrago*].i.generi humano in hoc mundo tan-
quam inquietiſsimo pelagọ periclitanti, tentationibúſque quaſſato. [*Quem*]mundum [*ſacer cruor pera*
Pſal. 21. *unxit*].i.ſanctus ſanguis ſua virtute & efficacia liniuit,perfudit,purgauit,[*Fuſus agni corpore*].i. ex Chri-
Hiere. 11. ſti manſuetiſsimi agni corpore vulnerato,flagellato,ſpinis coronato,clauis confoſſo, exhauſto, in cruce
Eſa.53. diſtento & areſacto,intantū vt dicat Pſalmiſta,Sicut aqua effuſus ſum, & diſperſa ſunt omnia oſſa mea.
1.Petr.2. Aruit tanquam teſta virtus mea, & lingua mea adhæſit faucibus meis. Et rurſus apud Hieremiam, Ego
quaſi agnus manſuetus qui portatur ad victimā.De quo & per Eſaiam fuit prædictum, Quaſi agnus ad
occiſionē ducetur,& tanquam ouis coram tondente ſe obmuteſcet. Quod princeps apoſtolorum com F
pletum proteſtans,Redēpti,inquit,eſtis precioſo ſanguine, quaſi incōtaminati & immaculati agni Chri
ſti.[*Gloria et honor deo,*]abſolutè accepto qui eſt vnus in eſſentia,& trinus in perſonis. [*Vſquequo*].i.om
niſariè iugitérque,[*Altiſsimo*]qui de qualibet increata perſona,totaq; trinitate prædicatur.Vnde de per-
ſonis ſubiungitur,[*Vna*]hoc eſt ſimul [*Patri filioque inclyto paracleto*].i.etiam nobiliſsimo cōſolatori ſpi
ritui ſancti,[*Cui*]deo[*Laus eſt et poteſtas per æterna ſecula*].i.in perpetuum,vt ſupra.Itaque cōformemus
cordis noſtri affectiones authori & ſenſui hymni iſtius, Chriſto propter nos paſſo, & eius acerbiſsimæ
paſsioni vehementer cōpatiendo,inquantū paſsio illa tenerrimę ſuæ naturæ humanæ fuit tam indicibi-
liter pœnaliſsima,acutiſsimè penetratiua,crudeliſsimè interfectiua. Vnde & ipſe ex ſola eius imaginaria
præintuitione tanto horrore in natura aſſumpta concuſſus eſt (quæ & viuaciſsima atque formatiſsima
Luc.22. tenerrima quoq; ac paſsibiliſsima fuit) ꝙ protinus factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrētis
Galat.6. in terram. Verùtamen inquantū paſsio illa fuit totius humani generis redemptiua,gloriari in deo regra-
tiariſque Chriſto debemus de ea: ſicut cantat eccleſia, Nos autem gloriari oportet in cruce domini no-
ſtri Ieſu Chriſti,in quo eſt ſalus,vita & reſurrectio noſtra. ¶Denique paſsionē noſtri ſaluatoris debe-
mus quotidie variis modis recolere.Primò,ad actualiter recordandum, quia peſsima ingratitudinis pars G
eſt nō attendere beneficia impartita.Secundò,ad cōpatiendum(vt tactum eſt)inquantū ſanctiſsimus ac
innocētiſsimus dei filius tam pœnoliſsimè cruciabatur. In quo tamen compaſsionis dolor paſsionis ex-
ceſsit dolorem.Tertiò,ad imitandum, vt conſiderando ꝗ charitatiuè, humilimè, patientiſsimè, māſue-
tiſsimè,fortiſsimè,obedientiſsimè Chriſtus omnia tolerauit, diſcamus & ſatagamus in afflictionibus, ca
ſtigationibus,correptionibus,aſpernationibus,omnibúſque aduerſis tanquam in cunctis diuitiis gloria-
ri.Præſertim,quia hæc vniuerſa quæ patimur multò minora ſunt,quàm meruerūt ſcelera noſtra. Quar
tò,ad gloriandum(ſicut prætactum eſt)inquantū tot tantaq; bona ex ea ſunt conſecuta. Quintò, ad re-
gratiandum toti ſupergloriosiſsimę trinitati,cuius pręordinatione æterna per hunc admirabilem modū
ſumus ſaluati,quę voluit regem regum pro nobis ſic pati.Sextò,ad admirandum,ꝙ pro nobis viliſsimis
voluit vnigenitus dei ſic conculcari,ſperni,ac lacerari. Septimò,ad inflammandum, vt hæc omnia con-
templantes Chriſti amore validè inflammemur. Octauò,ad contemplandum,quia in hoc myſterio re-
demptionis humanæ , per Chriſti paſsionem reſulget altitudo ſapientiæ ac ſcientiæ dei , & infinita mi-
ſericordia ac iuſtitia eius.¶Præterea perpendamus, quis, qualis, & quantus ſit iſte qui pro nobis taliter
eſt tractatus,qua cauſa,quo fructu,quo fine.De his omnibus in aliis diuerſis opuſculis eſt tractatum,id-
circo hic ea tetigiſſe ſufficiat.

De omnibus ſanctis, hymnus.

Dirigitur in eo ad omnes ſanctorum ordines oratio , nempe ad deum, ad ſacroſanctam dei matrem, H
ad angelicos ſpiritus,ad ſanctos prophetas,apoſtolos,martyres,confeſſores & virgines,vt à
nobis hoſtium noſtrorum propellant ferociam atque moleſtiā,æternúque regni
conſortium nobis indulgeant,& ſuæ gloriæ participationem.

C*Hriſte redemptor omnium.*] Qualiter Chriſto conueniat eſſe omnium hominum
redemptorem , expoſitum eſt ſuper illud in primo hymno, Chriſte redemptor
omnium exaudi precès ſupplicum. [*Conſerua tuos famulos*] id eſt nos tuos mini-
ſtros & vniuerſos fideles à malis pręſerua,in gratia virtutibúſque cuſtodi,ne pec
Pſal. 16. cando ſpiritualiter annihilemur,eſſe gratiæ amittendo. Idcirco orauit Pſalmiſta,
Pſalm.15. Cuſtodi me domine,vt pupillam oculi,Et rurſus,Conſerua me domine,quoniā
ſperaui in te,[*Beatæ ſemper virginis placatus ſanctis precibus*].i.nobis indulgens,nec
propter offenſas noſtras conſeruationē hanc ſubtrahens nobis, ſed iugiter in ad-
iutorium noſtrum ſuperintendens. Hinc ſancti veteris teſtamenti toties orauerūt non relinqui à deo,
Pſal.66. quod petimus nobis conferri meritis & precibus beatiſsimæ virginis, quę eſt communis fideliſsima ac
potentiſsima aduocata totius eccleſiæ ac omnium noſtrūm. [*Beata quoque agmina, cæleſtium ſpirituum*]
Hoc eſt,ô chori & ordines angelorum ſanctorum, [*Præterita, præſentia, futura mala pellite*] id eſt præ-
teritarum culparum indulgentiam nobis acquirite, imò & gratiam, non recidiuandi , præſentia etiā ſeu
iminentia mala veſtro patrocinio euadamus,nec immoremur alicui culpæ, imò aduertamus nocumen-

A ta peccati,vt inde eeſſemus gemendo,orando,ac bonis actibus inſiſtẽdo.Sic quoque vitemus mala futu-
ra,hoc eſt quæ incideremus,niſi veſtris auxiliis iuuaremur.Qui antẽ de præteritis veraciter dolet,futura
præcauet diligẽter. Deprecamur etiá à malis pœnæ & aduerſitatibus liberari,ne ſupra modũ grauemur
& vltra vires,ne in illis per impatientiam corruamus ac ſuperemur. [*Vates æterni iudicis*] hoc eſt ô ſancti
prophetæ iudicis ſummi[*Apoſtolique domini(Ieſu Chriſti)ſuppliciter*].i.humiliter & affectuosè [*Expoſci-
mus*]Oratio nanque eſt interpres ac nuncius deſiderij ſalutaris.Ideo niſi ex affectu pio oremus,dici ora-
tio non meretur[*Saluari*]hoc eſt beatitudinem obtinere[*Veſtris precibus*]nõ tamen abſque propriis me-
ritis,ſine quibus nemo adultę ętatis,cõpóſque rationis ſaluatur.Idcirco precamur nobis donari gratiam
ac virtutes,per quas debitè conuerſemur atque ſaluemur,veſtra ſectando veſtigia in ſanctitate,obedien
tia,& vera ſemper iuſtitia.[*Martyres dei inclyti*]hoc eſt ô vos inclyti martyres dei,tãtò nobiliores,quãtò
plura ac grauiora pro fide tormenta alacrius,conſtantius,feruentius toleraſtis,[*Confeſſoreſque lucidi*].i.lu
mine gloriæ nunc ſplendidi, & tantò lucidiores quantò in iſto exilio fuiſtis in conuerſatione puriores,
exemplariores,perfectiores,[*Veſtris orationibus nos ferte in cæleſtibus*]hoc eſt orationum veſtrarũ auxilio
impetrate nobis cũcta neceſſaria ad ſalutem,vt ad veſtram perducamur ſocietatem.[*Chorus ſacratus vir-
ginum*]hoc eſt ô tu ſacra virginum vtriuſque ſexus multitudo ordinata,ac deo nunc perfectè dicata,[*Ele
ctorumque omnium*].i.cæterorum electorum fœlicium,[*ſimul cum ſanctis omnibus*]hoc eſt ô ſancti vniuer
B ſi ſimul,& ſeorſum accepti.[*Conſortes Chriſti facite*].i.procurate vobiſcũ nos fieri cohæredes filij dei, vt
diuinæ conformemur naturæ per dona gloriæ,ac beatificam viſionem:quę conformatio tantæ eſt excel
lentiæ,vt aſsimilatio,qua deo nũc aſsimilamur per munera gratiæ, per virtutes ac merita, quaſi nulla ſit
cõparatione illius.Propter quod ſanctus Ioánes in ſua prima fatur epiſtola,Nunc filij dei ſumus,& nõ- 1.Ioan.3.
dum apparuit quid erimus.Scimus quoniam cũ apparuerit ſimiles ei erimus:quia videbimus eum ſicuti
eſt.Illa quippe cõtemplatio, dilectio, transformatio beatorum in deũ,tantæ eſt claritatis, tanti feruoris,
tãtæ prædominationis, vt contẽplatio atque dilectio dei in ſeculo iſto,& ſi quę transformatio eſt in eũ,
ſit prorſus obſcura,tepẽs,remiſſa.[*Gentem auferte perfidam credentium de finibus*]non ſolũ paganorum gen
tem,hæreticorum,& prorſus incredulorum, verumetiã prauorum Chriſtianorum, qui dicunt ſe noſſe
ac diligere deum,factis verò negãt. Hos auferte,non vt prorſus non ſint,ſed ne perfidi maneãt,imò cõ-
uertantur,& fide & opere Chriſtiani cõſiſtant,[*Vt Chriſti laudes debitas*] hoc eſt laudes & venerationes, Pſal. 71.
quas Chriſto exhibere tenemur, [*Perſoluamus alacriter*].i.viuaciter & iocũdè. Quemadmodũ ſcriptum Eccle.51.
eſt in pſal.71.Exultabunt labia mea,cũ cantauero tibi.Et item in Eccleſiaſtico habetur,Laudabit vſque
ad mortẽ anima mea dominũ.Sic demum te verbis cordis ac oris laudemus,ne te factis inhonoremus,&
per omiſsiones peccemus,ne nobis improperes,Populus hic labiis me honorat,cor autem eorum longè
C eſt à me,per inobedientiæ auerſionem.[*Gloria patri ingenito*]hoc eſt,non genito,nec ab alio emanãti. Pa
ter enim à nullo eſt factus,nec creatus,nec genitus,[*Eiuſque vnigenito,etc.*]Ecce hunc hymnum cũ præ-
cipua mentis eleuatione ad totam triũphantem eccleſiam decantemus,perluſtrãdo, viſitando,perambu
lando contemplationis volatu,vniuerſam illam eccleſiam triumphantem . In primis regem eius, regem
vtique omnium ſeculorũ Chriſtum deũ & hominem in deitatis natura patri atque ſpiritui ſancto peni-
tus coæqualem,conſubſtantialẽ & coæternum,qui in natura aſſumpta, iam prorſus glorificatiſsima,in-
effabiliter totius paradiſi cæleſtis iucũditatem accidentale præmium auget.Deinde eius excellentiſsimã
genitricem,toti illi ſupermundanæ curiæ vehementer dilectã,honoratam, ſuauem, cui thronus poſitus
eſt iuxta thronũ vnici filij ſui, qui ſibi inuicem glorioſi cõgaudent. ¶Præterea penſemus.qualiter pala-
tium illud cæli empyrei pulcherrimè decoratur angelorũ ſanctorum agminibus ſplendidiſsimis ſuper-
norum ſpirituum choris,& innumerabiliũ milium nobiliſsimarum illarũ deiformium mentiũ delicioſis
ordinibus. Deinde intueamur ſanctorũ patriarcharum ac prophetarum venerandũ iucundiſsimumque
exercitum. Glorioſiſsimã electiſsimorum apoſtolorum phalangem, purpuratum ac regium ſtrenuiſsi-
morum martyrũ cœtum victorioſum . Deuotiſsimorum quoque ac ſplendidiſsimorum cuneũ confeſ-
ſorum.Mundiſsimum itẽ exercitum virginũ clariſsimarum, quæ omnipotentis ſponſi ac regis altiſsimi
ſunt ſpóſæ ac filiæ & familiares amicæ.Reliquorũ etiam innumerabiliũ turbam ſanctorũ.Omnium ho
rum accendamur amore,ad eorũ glorioſum ſuſpiremus conſortiũ. Attendamus, quia & ipſi aliquãdo in
D hoc ſeculo ſimiles nobis fuerunt mortales propriis viribus nil valentes. Penſemus quàm ſtrenuè virili-
térque egerunt,quàm conſtantes & feruidi extiterunt. Et noſtram deploremus ignauiã, negligentiam,
& torporem.Verũtamen nõ deſperemus, ſed eorum inflammemur exemplis,& cõſiderantes,quàm in-
æſtimabilem & æternam gloriam & ſalutẽ,honorem,ſecuritatem,in huius vitæ breui curriculo,huiúſ-
que ſtadij pauco labore ſint adepti, reſipiſcamus ab incuſtodia & inſipientia noſtra . Accingamur ad
meliora,& quid debeamus altiſsimo,quid noſtra requirat vocatio perpẽdentes,incipiamus domino deo
quotidie,quaſi cum nouo ſeruire feruore,& coram eius præſentia ſolicitè ambulare.

De omnibus ſanctis,hymnus alius.

Iſte omnino ſimilis eſt formæ cum præcedente, & amborum ferè eadem eſt ſententia, eadémque materia,ſupplicatio ſcilicet ad omnes ſanctorum gradus,vt orent pro nobis.

Ieſu ſaluator ſeculi.]Hic hymnus à præcedenti in ſenſu permodicè differt. Et quod in ex-
ordio dicitur,Ieſu ſaluator ſeculi,idem eſt cum exordio illius hymni, Chriſte redẽptor
2 omnium,[*Redemptis ope ſubueni*]hoc eſt nobis merito ac virtute tuæ paſsionis,imò & to
tius tuæ cõuerſationis in mũdo hoc à reatu peccati, & poteſtate diaboli liberatis ſuccurre
re.Tota etenim vita ſaluatoris ab exordio incarnationis fuit cõtinua expiatio,oblatio,ſa-

tiſfactio pro generis humani peccatis. Quæ expiatio, oblatio, ſatisfactio in hora paſsionis extitit cōſum- E
mata. [*Et o pia dei genitrix*] quæ in viſcera charitatis & pietatis quaſi tota cōuerſa es, [*Salutem poſce miſe-*
ris]. i. miſerrimis nobis orādo impetra gratiam & ſalutem. [*Cœtus omnes angelici*] Omnes angeli ſunt vnus
cœtus vniuerſalis, totalis, ſub rege vno omniūcreatore ordinatiſsimè diſpoſiti, ac ſaluberrimè triūphan-
tes. Quamuis ſunt plures cœtus particulares, ſicut & plures chori ac ordines. Vnde dixit Saluator tem-
pore paſsionis, Poſſum rogare patrem, & exhibebit mihi pluſquam duodecim legiones angelorum.
¶ Deinceps, vt digniſsimus Dionyſius eſt effatus, in quolibet choro ſunt primi, medij, ac vltimi: qui etiā
proteſtatur, ꝙ quantò chorus ſeu ordo angelorum eſt altior, tantò plures in ſe cōtinet & includit perſo
nas, imò vt ex eiuſdē magni Dionyſij verbis ſanctus atq; glorioſus Thomas fatetur, Quēadmodū corpo
ra cæleſtia quaſi incōparabiliter excedūt corpora inferiora in magnitudine, ſic beatiſsimi atque ſanctiſ-
ſimi ſpiritus illi angelici omnem inferiorum numerū in multitudine. Meritò ergo ait ſacra ſcriptura in
Iob.25. Iob 25. cap. Nūquid eſt numerus militum eius? ¶ Præterea, nequaꝗ putandum, ꝙ ex angelis ſanctis & a-
nimabus beatis duplex cōſtet Eccleſia, ſed vna totalis, integra & perfecta reſultat Eccleſia ex ipſis, ita ꝙ
animæ ſanctæ atque beatæ ad angelorum ordines aſſumuntur altiores aut inferiores, iuxta ſuorum exi-
gentiam meritorum, & prout in charitate fuerūt magis aut minus perfecti. Niſi quòd aliqui probabiliter
opinantur, quòd animæ innocētum, quæ nullo proprio merito cōſequuntur ſalutem, ſpecialem cōſti-
tuant chorum. Hoc quoque quod de aſſumptione hominum electorum ad ordines beatorum aſſerui, F
beatus ac glorioſus Grego. in homilia, ac S. Ambroſius ſuper pſalmū, Beati immaculati in via, teſtātur,
Idcirco ꝙ in ſermone de aſſumptione ſacratiſsimæ atque glorioſiſsimę virginis Mariæ, glorioſus ac bea
tus ait Hierony. Quòd quamuis ſanctis hominibus ſimilitudo fœlicitatis angelicæ promittitur, veritas
tamē negatur, ſatis obſcurè prolatum videtur: imò nec animæ ſanctæ ad choros angelorum beatorū ve-
rè aſſumerentur: ruina angelorum ex ſingulis aut ſaltem pluribus choris facta, ex animabus ſanctis atq;
beatis nō inſtauraretur. Beatiſsimi quoque & glorioſiſsimi apoſtoli infimis angelis ſanctis inferiores eſ-
ſent in gloria. [*Patriarcharum cunei et prophetarum merita*] hoc eſt ipſi patriarchæ & ſancti prophetę. [*No-*
bis precentur] precādo pro nobis obtineant veniam. [*Baptiſta Chriſti prævius*] hoc eſt beatiſsimus Ioannes
Baptiſta prophetarum ac patriarcharum eximius, quippe quo inter natos mulierū maior, id eſt ſanctior
non ſurrexit, [*Et claviger æthereus*] hoc eſt ſacratiſsimus Petrus apoſtolus, cui plenitudo eccleſiaſticæ po
Matt.16. teſtatis à Chriſto præ cæteris eſt collata, quem & Chriſtus Ieſus inſtituit generalem, plenum, ac ſummū
ſuum vicarium ſuper vniuerſos fideles, dicēdo, Paſce oues meas. Vt ſanctus & glorioſus Cyrillus in lib.
diſſeruit Theſaurorum. Sanctus atque beatus Bernardus in lib. de cōſideratione. Et ſanctus Thomas ſu
per quartum. atque in Summa cōtra Gentiles. In Summa etiam cōtra Gręcos, [*Cum cæteris apoſtolis*] hoc G
eſt alij quoque ſancti apoſtoli ſimul cum illis, [*Nos ſoluant nexu criminis*]. i. precibus ſuis ac meritis impe
Prouer. 5. trēt nobis diuinitus, vt ab omni vinculo abſoluamur culparū, De quibus in libro fertur Prouerbiorum,
cap. 5. Iniquitates ſuæ capiēt impium, & funibus peccatorū ſuorum cōſtringetur. [*Chorus ſacratus*] hoc
eſt multitudo ſeu vniuerſitas [*Martyrum*] beatorum [*Confeſsio ſacerdotum*]. i. ſancti ſacerdotes, prælati, cō
feſſores, paſtores, prædicatores fœlices, [*Et virginalis caſtitas*] id eſt ſanctæ virgines merito caſtimoniæ ac
ſanctimoniæ ſuæ [*Nos a peccatis abluant. Monachorum ſuffragia*] hoc eſt omniū religioſarum perſonarū
ſubſidia, preces ac merita. [*Omneſque ciues cælici*]. i. habitatores cæli empyrei: quod ſicut eſt nobiliſsi-
mum ac ſublimiſsimū corpus, ſic eſt cōgruentiſsimus locus corporum glorificatorum, & omnium ciuiū
ſupernorum, [*Annuant votis ſupplicum*] hoc eſt piis deſideriis noſtris ſupplicātium eis, acquieſcant ac co-
operentur, [*Et vitæ poſcant præmium*]. i. mercedem cæleſtem ſeu beatificam viſionem, quæ eſt præmium
vitę gratiæ, ſeu pręmium vitæ glorioſæ, conſtruendo hoc intranſitiuè, id eſt præmium quod eſt ipſa vi-
ta gloriæ, ſeu vita glorioſa. De qua loquitur Chriſtus fons vitæ, apud Ioānem, Hæc eſt vita æterna, vt co
Ioan.15. gnoſcāt te verum deum. Quod præmium tale ac tantū eſt, vt Eſaias & Paulus teſtati ſunt, quòd oculus
Eſaiæ 64. non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit deus diligentibus ſe. Certè
Sapien.3. ait ſacra ſcriptura, Bonorū operum glorioſus eſt fructus. Cumque ſpes pręmij minuat vim flagelli. Pro-
2. Paral. 15. pter quod 2. Paralip. dicitur, Nō diſſoluantur manus veſtræ, erit enim merces operi veſtro. Prima quo-
1. Cor. 15. que ad Corinth. 15. cap. Stabiles eſtote & immobiles abundantes in opere domini ſemper, ſciētes quòd H
labor veſter non eſt inanis in domino. Hinc non fatigatur animus noſter. Non enim ſunt cōdignæ paſ-
Heb. 12. ſiones, aut digni labores huius temporis ad gloriam illam futuram. Verùm abſit, vt deo principaliter obſe
Rom. 8. quamur intuitu præmij, aut horrore ſupplicij: ſed primò & maximè ex ſynceriſsimo eius amore, pro-
pter infinitam & propriam bonitatem, honorabilitatem, & honorificentiam eius, &c.

De tempore feriali ad veſperas, hymnus.

¶ Dirigitur in eo aduocatio ad deum, & rerum & temporum creatorem ac moderatorem, vt abeun-
te iam die & nocte ingruente, nos conſeruet nocturno tempore mundos & caſtos,
neque illuſionibus dæmonicis patiatur nos terreri aut eludi.

¶ Author Ambroſius, vt Auguſtinus nono lib. confeſsionum, & alibi teſtatur laudans hunc hymnum.

Carmen Iambicum dimetrum.

[*D*]*eus creator omnium.*] De expoſitione verſiculi iſtius dictum eſt ſuper illud in primo
hymno, Conditor alme ſyderum, [*Polique rector,*] Polus ſumitur hîc pro cælo, quāuis
propriè capiatur pro axe ſeu cardine, in quo tanquam in quodā immobili voluitur cę
lum. Suntq; duo poli, putà arcticus ad aquilonē, & polus antarctic⁹ verſus meridiem.
¶ Porrò qui cūcta creauit, ea etiā regit & rector eſt omniū cęleſtiū orbiū: iuxta illud

A Iob triceſimoquarto capitulo, Quem conſtituit alium ſuper terram, aut quem poſuit ſuper orbem
quem fabricatus eſt.que pro &,[*Veſtiens diem decoro lumine*]hoc eſt, tempus diurnum ornatus lumi- Hiere.31
ne pulchro à ſole diffuſo,Prout in Hieremia triceſimoprimo cap.habetur, Hæc dicit dominus, qui dat
ſolem in lumen diei, ordinem lunæ atque ſtellarum in lumine noctis, [*Noctem ſoporis gratia*]hoc eſt
nocturnum tempus veſtis & aptas, ſoporis gratia, id eſt dono quietis ac ſomni, ſeu ſomno gratioſè no-
bis prouiſo, diuinitúſque conceſſo. Quemadmodum enim nutrix volens infantulum obdormire, ſu-
perducit ei velamen ad oculos: Ita increata ſapientia ſuperinducit oculos viatorum tenebras noctis,
tanquam velamen, quatenus reſoluantur in ſomnum, & eo recreentur, atque ad dei obſequium & ad
neceſſaria peragenda fortiores reſurgant, ſicut laborantibus conceditur interdum ludo recreari hone-
ſto, pro releuamine rationis ac ſenſuum, capitis ac membrorum: ita & ſomnus eis eſt neceſſarius poſt
occupationes, & refectionem diei, aſcendentibus ad caput vaporibus. Sed ſicut in cibo & potu, ita in
ſomno obſeruandum eſt moderamen. Sicut & Cato deprompſit, Plus vigila ſemper, ne ſomno dedi-
tus eſto:nam diuturna quies vitiis alimenta miniſtrat Ideo ait ſcriptura,Noli diligere ſomnum,ne te e- Prou.20.
geſtas opprimat¶ Deinceps tempus nocturnum ad vacandum deo aptiſsimum eſt,exterioribus inquie-
tudinibus iam extinctis. Hinc ait Pſalmiſta pſalmo centeſimo decimooctauo, Media nocte ſurgebam Pſalm.118.
ad confitendum tibi. Et Eſaias loquitur deo viceſimoſexto capitulo, Anima mea deſiderauit te in no- Eſa.26.
B cte. Hieremias item in Threnis, Conſurge, lauda in nocte in principio vigiliarum, & effunde ſicut a
quam cor tuum ante conſpectum domini dei tui. Væ itaque illis, præſerum in ſacris ordinibus conſti
tutis, qui tempus illud deuotioni,contemplationi,& laudibus dei tam congruum, in fœdis ac porcinis
conſumunt laſciuiis,qui ſub vnius ſpatio noctis, toties æterna promerentur ſupplicia. Deinde cum vili
& fœtido corpore introire audent eccleſiam dei, & ſacra tactare myſteria: non penſantes, quòd in o-
mni actu ordinis ſui peccent mortaliter. Vt ex verbis diuini Donyſii,ſanctus Thomas, Albertus.Ray
mundus, & alij dicunt & probant concorditer. [*Artus ſolutos vt quies reddat laboris vſui,*]Hoc eſt,
noctem veſtis & ditas dono ſoporis: vt quies, hoc eſt, repauſatio illa ſomni nocturni,reddat,hoc eſt,
apta & conſortata reſtituat artus ſolutos,hoc eſt membra à ſomno laxata ſeu reſoluta vſui,id eſt exerci-
tationi laboris, hoc eſt, operum laborioſorum atque bonorum, quæ in die occurrunt agenda.In quo
implendum eſt præſertim à clericis & ordinatis ac religioſis, quod ait Pſalmographus pſalmo centeſi- Pſalm.118.
mo decimooctauo,Septies in die laudem dixi tibi. Atque quod ait Apoſtolus Paulus prima ad Theſſa- 1.Theſſ.5.
lonicenſes quinto capitulo, Nos qui diei ſumus, ſobrii ſimus.Et item ad Romanos decimotertio capi
tulo, Abiiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis,ſic vt in die honeſtè ambulemus,¶ Præ-
C terea iuxta philoſophiam,modus agēdi ſequitur modum eſſendi.Cúmque homo ſit multipliciter,imò
multipliciſsimè præ omni creatura compoſitus. Nam anima rationalis omnium inferiorum formarum
vires,perfectiones & gradus includit,& corpus humanum præ cæteris multam minus habet diſtinctio-
nem in membris, & organis exterioribus & interioribus in partibus eſſentialibus, officialibus, vitali-
bus, & aliis multis. Vt Auicenna.Galenus,Ioannicius,& cæteri medici tradunt. Hinc naturale eſt ho-
mini multiplices habere operationes. Diuerſis quoque temporibus diuerſa & varia exercere & vti al-
ternis.Hinc infinita ſapientia creatoris diſtinxit multiformiter tempora, & diuerſas horas exercitiis de-
putauit diuerſis,vt iam corporalia,iam ſpiritualia exerceat homo, núncque illud corporale,nunc iſtud.
& tunc illud ſpirituale, tunc iſtud:omnia vtique cum diſcretione, quatenus rationabile ſit obſequium
noſtrum. Et omnia honeſtè atque ſecundum ordinem fiant in nobis & à nobis, quoniam quæ à deo
ſunt,ordinata ſunt,ad Romanos.13.cap. Præterea,quantò quis amplius creſcit in ſupernaturalibus do Rom.13.
nis gratiæ gratum facientis,præſertim in charitate & dono ſapientię,tantò plus ſuper ſeipſum eleuatur.
Et vt princeps docet Apoſtolus petrus,diuinæ naturę conſors efficitur,quod magnus Dionyſius vocat
deificari.Síçque magis ſimplificatur in actibus ſuis,ita quòd exercitiis ſpiritualibus, meditando,contē-
plando,ſeruendo,orādo,pſallēdo,ſtabilius immoratur,frequētius occupatur,diuturniuſq; inſiſtit, per
quod diuin⁹ cenſeri meretur,Si tamen in omni ſancta humilitate,patiētia, mititate,obediētia,ſobrieta-
te,cuſtodia,& timore perſiſtat,& creſcat vſq; in finē. Ad quod omnis religioſus(potiſsimū ſolitarius & Iob.5.
D Carthuſienſis)dare ſe debet,quatenus ſolitudo ſua ſalutaris non beſtialis exiſtat.Siquidem homo ſolus,
eſt aut deus aut beſtia,hoc eſt,diuinus aut beſtialis.¶ Deinceps qm̄ homo ad laborē naſcitur, quemad-
modū auis ad volandū.Nā & in ſpiritualibus labor eſt corpori,imò interdū non ſolū organicis viribus,
ſed etiā menti neceſſarius.Hinc ſubditur,[*Menteſque feſſas alleuet*] hoc eſt, quatenus quies ſomni alle-
uet.i.releuamine ſuo refocillet ac roboret mentes feſſas,hoc eſt,etiam ſuperiores animæ vires, quæ ante
ſomni quietē fatigatę fuerunt in ſpiritualibus exercitiis ſuis,quod ex cōpūctione animę cum miſero cor Sapient.9.
pore accidit.Propter quod ſcriptum eſt in Sapientia,Corpus quod corrūpitur,aggrauat animam,& de-
primit terrena inhabitatio ſenſum(id eſt intellectū)multa cogitantē.Abbas quoque Agathon dixit.Nō
eſt labor ſicut orare deū,ſupple ſine diſtractione.Sed & Plato(qui teſte Auguſtino, libro de ciuit.dei,
cæteris gentiū philoſophis longè latéque prælatus eſt)diſſeruit in Phedone,Decies millena vacationū,
contēplationū impedimenta ex corpore proueniunt. Vnde ad demōſtrādū horū veritatē beatiſsimi at-
que ſanctiſsimi viri,Ioānes Apoſt.Antonius quoque Anachorita,ſagittariis commiſerunt arcū extende-
re,quē extentū non iuſſerunt protinus relaxare,Hinc demū quòd Altiſiodorenſis in ſua aſſerit ſumma,
Orationē contēplatiui non habere laborem annexū:intelligi poteſt, quòd directè & per ſe non ſit labo
rioſa,atque ad tempus,præſertim ſi fiat omnino in ſpiritu. Itaque dum à ſomno conſurgimus, confe-
ſtim incaleſcat mens noſtra, & renouetur robore & feruore ad orandum, pſallendum, ad vacandum,
& experiendum quàm dulcis ſit dominus, quàm verè magna prorſuſque infinita ſit multitudo dul-
cedinis eius,vt ſic transformemur in ipſum, & moleſta nobis ſint omnia, quæ aduerſiua ſunt inde, col-

loquia vana,occupatióque externa, & omnis inordinata effectio. Siquidem animus inordinatus ſibiipſi E
pœnalis & grauis eſt. Vnde ſubiungitur[*Luctuque ſoluat anxios*]hoc eſt,quies ſomni ſoluat,id eſt diſſol
2.Cor.7. uat & diſsipet,luctus anxios,hoc eſt,fletus & mœrores deprimentes, & immoderatè ſolicitos. Nam &
teſte Apoſtolo Paulo ad Corinthios, Triſtitia ſeculi mortem operatur. Hoc eſt triſtitia ſecularis ex
damnis terrenis,aduerſitatibúſque mundanis, aut perſecutione aſpernationéque ſui exurgens, mortem
culpæ inducit, & corpori valde nocet. Quemadmodum in Prouerbiis Salomonis legitur, decimo-
Prou.17. ſeptimo capitulo,Animus gaudens ætatem floridam facit. Spiritus triſtis exiccat oſſa. Et denuo in Pro
Proue.15. uerbiis decimoquinto capitulo, In mœrore animi deiicitur ſpiritus. Imò Salomone teſtante, ſicut ti-
nea veſtimento & vermis ligno, ſic iſta triſtitia nocet cordi. O quàm debemus expellere ſpiritualia a-
nimarum noſtrarum damna deflendo, & aduerſa omnia pro peccatis noſtris æquanimiter tolerando.
[*Grates peracto iam die, et noctis exortu preces voti, reos vt adiuues, hymnum canentes, ſoluimus*]
Ordo & ſenſus verborum eſt, Canentes, hoc eſt, nos ſerui tui(ô creator)decantantes hymnum iſtum
ac alias tuas laudes,Soluimus, hoc eſt, maieſtati tuæ offerimus,& vt tenemur,perſoluimus, non tamen
ſufficienter & condignè, quoniam deo nequit reddi æquiualens, Soluimus (inquàm) grates, hoc eſt,
gratiarum actiones pro omni miſericordia quam nobis exhibuiſti, & pro vniuerſis beneficiis tuis gene-
talibus & ſpecialibus,corporalibus & ſpiritualibus,præſertim quòd nobis tam dirè ac ſępe peccãtibus,
pepercisti hucuſque. Die iam peracto, hoc eſt,quaſi completo & aduesperaſcente. Et etiam ſoluimus, F
id eſt tibi porrigimus, preces voti, hoc eſt, orationes pii deſiderii noſtri, ex quo orationes funduntur
ac oriuntur exortu,id eſt in exordio noctis iam imminentis: vt adiuues reos,hoc eſt,quatenus nos pecca
tores tibi in multis obligatos,multiplicitérque obnoxios, & iniquos adiuuare digneris ignoſcendo, &
contra cunctos noſtræ ſalutis aduerſarios nos iugiter confortando. Vel,vt adiuues reos voti, id eſt nos
qui vota quæ tibi in baptiſmo, & ſacri ordinis aſſumptione,ſeu monaſticæ religionis profeſsione pro-
miſimus,frequenter ſumus tranſgreſſi. Itaque ſicut hoc verſu cantamus, ſic in veritate conemur grati
conſiſtere quantum valemus pro tam innumerabilibus miſericordiis & beneficiis eius, naturalibus &
Pſalm.115. ſupernaturalibus. Et cum pſal.dicat vnuſquiſque, Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribu-
Pſalm.192. it mihi. Itémque,Benedic anima mea domino,& noli obliuiſci omnes retributiones eius. Illud quoque
Eſaiæ.63. Eſa. Miſerationem domini recordabor, laudem domini annunciabo ſuper omnibus quæ reddidit no-
bis,& quæ largitus eſt nobis ſecundum indulgentiam ſuam. Conformiter aſsiduis precibus inſiſtamus.
Rom.12. Iuxta illud Apoſtoli,Orationi inſtate,vigilantes in ea in gratiarum actione. Qui rurſus hortatur, Sine
1.Theſ.5. intermiſsione orate,& grati eſtote. Igitur pro tot & tantis beneficiis non reddamus creatori,& ſaluatori
noſtro,irreuerentias,iniurias & offenſas:quod qui egerit, æterna & acerbiſsima triſtiſsimi Acherontis
ſortietur tormenta.[*Te cordis ima concinant*]id eſt intima ſeu extrema noſtri intellectus, ac voluntatis G
intelligentiæ apex,vertéxque voluntatis,memoriæ quoque tenacitas,pariter laudent te,vt apprehenſio-
ni mentis iungamur mox,ardor affectus,& in vtroque ſtabilitas. Iuxta illud Pſalmiſtæ, In meditatione
Pſalm.38. mea exardeſcet ignis. Ideo rurſus ac frequenter ait Propheta, Confitebor tibi domine in toto corde
Pſal.9. 85. meo. [*Te vox ſonora concrepet,*]hoc eſt, tua præconia reſonet & vox oris, vt intus & foris te extol-
110.137. lamus,quatenus non ſolùm coram te, ſed coram proximis te benedicamus, tibi ad tuum honorem &
gloriam,illis ad ædificationem, vt & ipſi in eccleſia materiali tuis interſint præconiis, & orationibus va
Eccle.36. cent ac laudibus. Hinc per Eccleſiaſticum monemur, Et nunc in omni corde & ore collaudate & be-
Roma.15. nedicite dominum. Apoſtolus quoque ad Rom. Vnanimes(inquit)vno ore honorificetis deum. Nã(vt
fatetur Hilarius)hoc potiſsimum deo debemus,quod ſicut totum quod ſumus & habemus, ab ipſo ac-
cepimus:ſic totum eius obſequiis & laudibus mancipemus.[*Te diligat caſtus amor*].i. hoc nobis cõferre
digneris,vt caſto,ſpũali,puro,infuſo,nõ ad ſe reflexo te diligamus amore,vtpote ob tuã bonitatẽ immẽ
ſam,non primò & principaliter ꝑpter tua beneficia, & promiſſa:nec ſolũ naturali amore, nequaq̃ verò
amore mercenario & libidinoſo,vt hi qui te amant:nõ precipuè,quia bonus es in teipſo, ſed quoniam
bonus es eis. Tales nãq; plus amãt ſe quàm te,& referunt te ad ſe. Sícque fruũtur ſe, & te vtũtur cõſti-
tuẽtes ſe finem ſuum,& te medium:quod prorſus peruerſum eſt,idcirco de huiuſmodi homine fertur
in Pſalmo,Confitebor tibi,cũ beneſeceris ei. Et rurſus, Si verò non fuerint ſaturati & murmurabunt.
Pſalm.48. ¶Porrò,pulchra eſt quæſtio, Vtrum mens creata naturali amore plus diligat deum quàm ſeipſam? Ad H
Pſalm.58. quam ſuper Sententias eſt reſponſum. Hoc eſt primũ maximúmq; præceptũ, quod in Deuteronomio
Deut.6. expreſſum eſt. Et Marcus plenè inducit,quo iubetur,Diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo,&
Marc.12. ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota fortitudine tua.[*Te mens adoret ſobria*]id eſt da nobis,
vt te mente ſobria adoremus.i.mente ordinata,diſcreta,non præſumptuoſa, nec ex corporis immode-
rantia prægrauata:vt impleamus quod iuſsit ſaluator, Attendite,ne grauentur corda veſtra crapula vel
Luc.21. ebrietate. quod quàm vitandum ſit nobis,conſtat ex eo,quod in regula aſſerit ſanctus Benedictus,Nihil
ſic indecet monachum,vt indigeries.[*Vt cum profunda clauſerit diem caligo noctium, fide tenebras neſciat,
& nox fide reluceat*]id eſt quatenus fides noſtra neſciat,id eſt nequaquam admittat,ſed prorſus repellat
tenebras infidelitatis,ignorantiæ,erroris, ac vitiorum, & nox fide reluceat,id eſt fideles in nocte reſ-
plendeant fidei claritate & fide formata. Fides nanque eſt prima illuminatio mentis, lux,lucerna & lo-
culus rationis, qua in nocte munimur, nec formidamus certi de præſentia dei & angelorum ſancto-
rum. [*Dormire mentem ne ſinas*], id eſt mentes noſtras nequaquam permittas ſomno peccati obrui,
acediáue torpere:prout orauit vir ſanctus,Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in mortem.
Verum quoniam cognitio intellectualis à ſenſuali notitia inchoatur communitérque dependet. Hinc
Pſalm.12. exterioribus ſenſibus ab actibus ſuis per ſomnum ſuſpenſis & impeditis,ratio quoque ligatur,nec actũ
ſuum exercere poteſt perfectè,niſi deſuper illuſtretur. Sícque ratio fertur dormire,hoc eſt,ab actu ſuo

A ceſſare. Petimus ergo, ne penitus dormiat, intantũ, vt nec à ſuperioribus cauſis illuminetur. Solent nãque
interdum à deo per angelos multa & magna in ſomno reuelari ſecreta. Quemadmodum in Euangelio Matth.1.
legitur angelus ſancto Ioſeph ſæpe in ſomno apparuiſſe, & aliqua commiſiſſe. In Numeris dominus ait Num.12.
ad Aaron & Mariam, Si fuerit inter vos propheta, in viſione apparebo ei, vel per ſomnum loquar ad eũ.
Sic & in Iob ſcriptum eſt, Per ſomnum in viſione nocturna aperit deus aures virorum, & inſtruit diſci-
plina. Imò in ſomno ceſſantibus exteriorum ſenſuum inquietudinibus, homo interdum capacior eſt in- Iob.33.
fluentiarũ & reuelationũ cæleſtium. Quãdoque etiam ſomnus tenuior eſt, ita ꝙ mens orat, pſallit ac
ſubtilles conſiderationes habet in ſomno, & ſuper actus ſuos reflectitur, poſtmodúmque meminit eo-
rũdem. [*Dormire culpa nouerit*].i. totaliter ceſſet, nec ex præterita culparũ ac ſpecierũ rememoratione il-
ludamur in ſomno. Ceſſante verò dominio rationis in ſomno, homo nõ peccat in eo, cũ non ſit in eius
poteſtate illuſionem illã euitare, quamuis aliquãdo cauſam eius vitare potuerit, prout Thomas, Alber-
tus, Petrus, Richardus, & alij multi doctores ſuper quartum Sentẽtiarum conſcribunt. A qua tamen pe-
timus præſeruari, quoniam indiſpoſitum efficit hominem, & minus aptũ ad eleuationẽ, & fœda eſt ipſa
pollutio, atque à celebratione impedit & elongat. [*Caſtos fides refrigeret*] hoc eſt ipſi continentes, actu
fidei ſuæ recreentur, cõſiderando ſalubria: & à feruore ſenſualitatis, qui ſolet in nocte accidere, infrigi-
B dẽtur ex ſpeculatione & timore nouiſsimorum ſuorum, ex compunctione quoque & ex compaſsione
dominicæ paſsionis, ab æſtu concupiſcentiæ retrahantur. [*ſomnii vaporem temperet*] id eſt cõſiderationes
iſtæ procedentes ex fide, ſubtilient atqne moderentur vaporẽ, hoc eſt, exhalationes, & fumum aſcenden
tẽ ad cerebrum, cauſantémque ſomnum replendo meatus, per quos vis ſenſitiua à ſenſu communi deri-
uatur ad ſenſus exteriores. Nempe per has fidei cõſiderationes, remittuntur inferiorum viriũ actiones.
ſicque ſomnus minus groſſus & dinturnus efficitur & minus ligat ac impedit rationem. [*Exuta ſenſu lu-
brico te cordis alta ſomnient*].i. ſuperiores animæ vires, vel potius ipſarum viriũ ſupremitates & habitus di
gniores, apex rationis, ſapiẽtiæ donum, ſignaculũ intellectus, exuta.i. depurata & abſtracta ſenſu lubrico
.i. à ſenſatione laſciua, ſeu turpi imaginatione, & fœda inclinatione & inflammatione ſenſitiui appetitus,
quæ ſæpe cõtingunt in ſomno: in quo, ligato iã rationis iudicio, vtitur homo ſpeciebus ſeu ſimilitudini-
bus & phantaſmatibus rerũ pro rebus ipſis & tanquã rebus quas repræſentant: ſicq; illuditur. Sic ergo
cordis alta à carnalitate exuta te ſomnienr.i. pro ſomno te contẽplentur & apprebendant diuina ex irra-
diatione ſuperna, aut etiã fortitudine & aſſuefactione perfectorũ habituum, donorum & virtutum: quę
quantò plus in vigilia exercẽtur & actuantur, atque in ſe intenſiores, perfectioréſque fiunt: eò facilius,
ſæpius, ac fortius erigunt & actuant mentem in deũ tempore ſomni. Prout de his prolixè ſcribit Alber-
tus in libro de homine. [*Ne hoſtis inuidi dolo*].i. ne ex deceptione dęmonum inuidiſsimorũ. [*Pauor quie-
C tos ſuſcitet*].i. perterritio illorum machinatione incuſſa ſuſcitet à neceſſario ſomno. Dæmnnes quippe va
riis modis poſſunt in ſomno decipere, inquietare, turbare, inducendo imaginationes terrificas, atque ſi-
mulacra oſtendendo terrentia. Ideo tunc valde indigemus cuſtodia ac defenſione angelica & ope diui-
na. Ideo cum ingenti affectu & grandi deuotione hæc decantemus ac deprecemur. [*Chriſtum rogemus &
patrem*] Chriſtum nominat ante patrẽ ad confutationem & confuſionem hæreticorum, qui patrẽ filio
eſſe abſolutè maiorẽ mentiti ſunt. [*Chriſti patriſque ſpiritum*].i. ſpiritum ſanctũ ex vtroque (vt ſupra expo
ſitum eſt) procedentem. [*Vnum potens per omnia, foue precantes trinitas*].i. tu trinitas ſuperaltiſsima, quæ
es vnum ens abſnlutũ, vna maieſtas, vnus deus potens per omnia.i. in vniuerſis omnipotens, foue precan
tes.i. cuſtodi, reſocilla, enutri nos te inuocantes ac adorantes. [*Amen*].i. ſic fiat. & verè ſit ita. Præterea ex
primo verſiculo huius hymni diſcamus & contẽplemur, timeamus ac veneremur omnipotentiam dei
in rerum creatione, ſapientiam eius in earum diſpoſitione, bonitatem & beneuolentiã in earũdem ad no
ſtram vtilitatem ordinatione relucentem. Omnia nanque per ſuam omnipotentiam ex nihilo condidit.
Cælum & cũcta gubernat. Diem lumine veſtit, noctem caligine operit, & tempora ipſa per vices diſtin- Heſter. 13.
guit. Prout noſtræ congruit neceſsitati atque vtilitati. Vnde in Deuter. Moſes eſt loquutus, Ne oculis ele
uatis ad cælum videas ſolem & lunam & omnia aſtra, & errore deceptus colas & adores ea, quæ domi- Deute.4.
nus deus tuus creauit in miniſterium cunctis gentibus. Cum metu ergo & reuerentia hæc decantemus,
D & omnipotẽtis dei accendamur amore: qui tot & tanta nobis exhibuit bona, & exhibere non deſinit. Hebr.12.

De tempore Feriali ad nocturnum matutinum, hymnus.

¶Iſte totus apprimè ſuauis eſt, & admodũ elegãs, multáque explicãs gallicinij commoditates, quę ad ſpi
ritualem transferenda ſunt intelligẽtiam, quo nox & tenebrę, peccatũ, ſomnus verò torporem & inertiã
in peccato ſignat: lux diurna, diuinæ gratiæ fulgorem: gallus Chriſtum: eius cantus, vocem Chriſti nos
ſcripturis ſacris excitantis, vt excuſſo torpore noxio, ad opus bonum euigilemus & exurgamus.

Autbor Ambroſius. Carmen Iambicum dimetrum.

A*Eterne rerum conditor.*] Hunc bymnum ſanctus Benedictus in regula ſua vocat
Ambroſianum, id eſt hymnũ ſeu canticũ à B. Ambroſio editum: quod etiã con-
ſtat ex boc, quòd totus hic hymnus quantũ ad ſenſum, imò & quaſi quo ad ver
ba continetur in eiuſdem ſancti hexamerõ, in deſcriptione operum quintæ diei:
vbi de naturis auium ac piſcium atque terreſtrium animalium multa pulchra cõ
ſcribit. Galli, inquiens, cantus eſt ſuauis in noctibus, non ſolùm ſuauis, ſed etiam
vtilis: qui quaſi bonus cohabitator excitat dormientem, & reddit ſolicitum,
atque viantem conſolatur, proceſſum noctis canora ſignificatione proteſtans.
Hoc, vtpote gallo canente, latro ſuas relinquit inſidias. Hoc ipſe lucifer excitatus oritur, & cælum illu-
minat. Hoc canente mœſtitiam trepidus nauta deponit. Omnîſque crebro veſpertinis fluctibus excitã-
ta tempeſtas, & procella miteſcit. Hoc deuotus exilit ad precandum: hoc gallo canente homo deuotu

mentis affectu promptus & alacer ſurgit,& quaſi exilit de lecto & ad orandum & ad perſoluẽdum ma- E
tutinale officium.Legendi quoque munus inſtaurat .i.ſtudium de ſero intermiſſum reſumit:quod ſtu-
dium ſcripturarum eſt munus.i.donũ dei:qui dũ ſtudemus,loquitur nobis.Hoc canente,petra eccleſiæ
(ſcilicet Petrus)culpam ſuã diluit,quã priuſquã gallus cãtet negando cõtraxerat. Iſtius videlicet galli cã
tu ſpes omnis redit,ęgri alleuiatur incõmodum,minuitur dolor vulnerũ,febrium flagrãtia mitigatur,re
uertitur fides lapſis,Ieſus reſpicit titubantes,corrigit errantes.Hæc Ambroſius.

❧Ex quibus illuceſcit literalis intelligẽtia hymni iſtius,Aeterne rerũ cõditor, cuius verbi ſenſus patet
in expoſitione primi hymni ſuper illud,cõditor alme ſyderũ,ęterna lux credentium.Atque vt tactũ eſt
ibi,Deus appellatur cõditor rerum æternus,lux quoque ęterna credentium: nõ quòd ab ęterno res ipſas
creauit,aut ab ęterno credẽtes illuminauit.Quippe qui nec ab ęterno fuerunt.Idcirco cõditor rerũ ęter
nus materialiter potius quã formaliter,quoniã ipſe qui cuncta creauit ex tẽpore , verè in ſeipſo ęternus
Exod.16. eſt.Atque vt Rabbi Moſes proteſtatur,Ideo nõ ab ęterno,ſed ex tẽpore res creauit , & in memoriã be-
neficij creationis,diẽ ſabbati iuſsit eſſe ſolennem : quoniam hæc eſt facillima & omnino certiſsima via
probandi deum eſſe ante omnia ab ęterno,& cuncta volũtariè,nõ neceſsitate naturę profluxiſſe ab ipſo:
quod verum eſſe monſtratur per omnia miracula facta in veteri teſtamẽto à Moſe aliíſque prophetis,&
item per omnia quibus euangelica lex à deo eſſe oſtẽditur.Poſſet inſuper dici,quãuis impropriè,ꝙ deus
vocetur ęternus cõditor rerum,non ab actu,ſed à poteſtate creandi.Et item,quoniam ab æterno creare F
decreuit.Vel propter ideales rerum rationes,quę ab æterno in mente fuerunt diuina. [*Noctem diemque
qui regis*]id eſt tempora cuncta diſtinguis, diſpenſas,& ad congruum dirigis finem . Sicque diem natu-
ralem(qui eſt ſpatium vigintiquatuor horarum)in diem artificialem , (qui eſt tempus lationis ſeu mo-
tus ſolis ſuper noſtrum horizontem)& noctem partitur. [*Et temporum das tempora*] .i. tempora diuerſis
negotiis peragendis accommoda.[*Vt alleues faſtidium*].i.quatenus homines ex hac temporũ ac tempo-
ralium rerum & actionum ſeu exercitiorum varietate,minori fatigatione & tædio afficiãtur : quoniam
alternis vti delectabile eis eſt.Quod cur ita ſit,& de hac temporũ diſtinctione dictum eſt in expoſitione
Eccle.20. hymni præhabiti ſuper illud,Artus ſolutos,vt quies.Itaque tempora temporũ nuncupãtur ſucceſsiones
Eccle.3. temporũ,per qualitates & varias partes interpolatæ & diſtinctæ.Iuxta hũc modum loquẽdi ſcriptũ eſt
Gene.1. in Eccleſiaſtico,Eſt tacens non habens ſenſum loquelæ,& eſt tacens ſciens tempus apti temporis.Vnde
Dan.2. in Eccleſiaſte legitur,Omnia tempus habẽt,& ſuis ſpatiis tranſeunt vniuerſa ſub ſole. Denique de hac
temporum diſtinctione diuinitus inſtituta,ſcriptum eſt in Geneſi,Fiãt luminaria in firmamẽto cæli, &
Pſalm.103. diuidant diem & noctem,& ſint in ſigna & tẽpora,& dies & annos.In Daniele quoque, Ipſe mutat tẽ-
pora & ætates.De diſtinctione verò temporis in dies & noctes , ſubtiliter loquitur & quaſi prophetat
Pſalmiſta dicendo,Fecit lunam in tempora,ſol cognouit occaſum ſuum . Poſuiſti tenebras, & facta eſt G
nox,in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſyluæ.Ortus eſt ſol,& cõgregati ſunt,& in cubilibus ſuis col-
locabũtur.Exibit homo ad opus ſuum,& ad operationem ſuam vſque ad veſperum.Ex quibus vir ſan-
ctus admirans ſapientiam & excellẽtiam dei in effectibus ſuis concludit & exclamat,Quàm magnifica-
ta ſunt opera tua domine,omnia in ſapientia feciſti . Idcirco & nos dicendo,Aeternæ rerum conditor:
Heb.2. penſemus nos eſſe creatos ab eo,& ex cõſideratione omnipotentiæ eius, metu & reuerentia , imò amo-
Philip.2. re & gratitudine afficiamur ad ipſum,Pręterea quoniã iſta diſtinctio ordinationum ac dominatio tem-
porum eſt propria deo,Chriſtus in Euãgelio volẽs teſtari ſe deum eſſe,diſſeruit,Amen dico vobis,quia
Matth.12. dominus eſt filius hominis etiam ſabbati.Atque ad ſanctũ Iob loquutus eſt dominus,Núnquid poſt or
Marci.2. tum tuum præcępiſti diluculo,& oſtendiſti auroræ locum ſuum?Indica mihi,in qua via lux habitet, &
Iob.38. tenebrarum quis locus ſit,vt ducas vnumquodq; ad terminos ſuos. [*Præco diei*]id eſt gallus[*iam ſonat*]
Ibidem. id eſt cantat & ſuo cantu diem appropinquare deſignat,naturali,non intellectuali ſuo inſtinctu,attamẽ
inſtar intelligentis ſe habet,ſic temporum diſtinctiones denunciando . Propter quod dominus ad Iob
effatur,Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiam,aut quis dedit gallo intelligentiam? [*Noctis profun
de peruigil*]id eſt vigilans & alacer excitator dormientium in ipſa nocte profunda: quod in præcedenti
Gen.1. hymno expreſſum eſt cur nox vocetur profunda. [*Nocturna lux viantibus*]id eſt luminare nocturnum,
videlicet luna ſeu ſtella matutina iam ſupple refulgens & apparens, [*Viantibus*]id eſt in nocte iter agen
tibus[*A nocte noctem ſegregans*]id eſt vnam noctem ab alia diuiſam oſtendens , radiando inter noctem H
vnam ac aliam.Quod ſolo ſuo ortu & curſu principalius agit,quàm lux illa nocturna: inſtrumentaliter
tamen reſpectu creatoris omnia principaliter efficientis , & per cauſas ſecundas plurima exequentis.
[*Hoc excitatus lucifer*]id eſt ſtella matutina radioſa , & ſuam ſecum deferens lucem , excitatus , id eſt in
motu ſuo progreſſus vſque ad ſui apparitionem ſuper terram,hoc vtpote gallo canente,non à gallo,ſed
in hora cantus ipſius,[*Soluit polum*]id eſt cælum eruit. [*Caligine*] id eſt obſcuritate , quæ videtur eſſe
in cælo ante luciferi ortum, & irradiationem : qui lucifer ſua luce perſundit orbes aliqua claritate,quæ
videntur parumper albeſcere,& multò plus ſole ſurgente. [*Hoc*]gallo canente [*Omnis errorum chorus*]
Iob.24. id eſt tota errantium & inſidiantium ac malefacientium multitudo . [*Viam nocendi deſerit*] operatio-
nem ac aditum lædendi , perſequendi , occidendi , furandi , adulterandi relinquit : non totaliter talia
tunc vitando, ſed minus quàm ante gallicantum ea agendo. Hinc in lib. Iob habetur , Oculus adulte-
ri obſeruat caliginem : dicens, Núnne me videbit oculus? Perfodit in tenebris domus ſicut in die con-
Ioan.3. dixerant ſibi:ſi ſubitò apparuerit aurora,arbitrantur quaſi vmbram mortis.Ad hoc quoque vno modo
pertinet quod apud Ioannem ſaluator ait , Omnis qui malè agit,odit lucem : & non venit ad lucem, vt
nõ arguãtur opera eius.[*Hoc nauta vires colligit*]id eſt tempore gallicantus nauta vires reſumit & lætifi-
catur ex appropinquatione lucis diurnæ , & quia pericula maris minuuntur. Vnde ſubiungitur. [*Pon-
tique miteſcunt freta*]id eſt fluctus & inquietudines maris aliquantùm ſedãtur , aut penitus tranquillam

A tur,ſole ſuis radiis diſpergente materias tempeſtatũ,vt in lib.Metheororũ exponitur,[*Hoc*]gallo canente,[*ipſa petra eccleſiæ*].i.Petrus poſt Chriſtũ præcipuũ eccleſiæ firmamẽtũ ac robur fideliũ, vt ait Theo Matt.16.
philus.Idcirco Hierony.exponẽs illud Matt.Tu es Petrus,& ſuper hãc petram ædificabo eccleſiá meá,
diſſeruit.Super hãc petram.i.ſuper te. Verũtamen iſtud quidá contẽtioni deſeruiẽtes æquanimiter audire nõ queunt,dicentes,Eccleſiam ſuper purum hominẽ non eſſe fundatá,ſed immediatè ac ſolũ ſuper
deum. Quibus facilè reſpõdetur,ꝙ Chriſtus eſt fundamẽtum & robur ac petra eccleſiæ primũ ac prin
cipale.Petrus verò ſecundariũ ac inſtrumẽtale.Dũ equidẽ ſcriptura aut ſancti doctores à ſe vel ab inuicẽ diſſentire videtur,aptius reſpõderi nõ valet:ꝙ vt per rationabilẽ diſtinctionẽ concordẽtur, & ſic ceſ-
ſet cõtentio.Ná & Petro Chriſtus ſpecialiter dixit, Tu aliquando conuerſus cõfirma fratres tuos. [*culpam diluit*].i.peccatum ſuæ trinæ negationis,qua Chriſtũ negauerat,pœnitendo & amarè flẽdo deleuit. Luc.22. Matth.26.
Vnde Chriſtus ei prædixit,In hac nocte anteꝗ gallus bis vocẽ dederit,ter me es negaturus.Et in Marco Marc.14.
recitatur,Quo facto,cõuerſus dominus reſpexit Petrum:qui mox verborum Chriſti reminiſcẽs egreſſus eſt,& fleuit amariſsimo plãctu:non ſolũ tunc,ſed & deinceps hora eadẽ,qualibet nocte intantũ ꝙ fa Ibidem.
cies eius præ calidis lachrymis videbatur quaſi aduſta:vt ſanctus Clemens teſtatur. Ex his ſubditur exhortatio.[*Surgamus ergo ſtrenue*]in primo gallicantu,aut circiter,ſeu hora ab ordine inſtituta:ita ꝙ tunc
B de ſtrato corporali, de omni pigritia cordis, à ſomni torpore, mox alacriter nos excutiamus, conſurgamus & inardeſcamus ad matutinale officiũ,ad dei præconiũ,ad pſalmodiá ſolẽnem,ad deuotiſsimũ deitatis amplexũ, ad ſuauiſsimá ſupergloriosiſsimæ trinitatis cõtemplationem, audito regis magni ac ſummi principis ſigno. Tunc eleuemus corda noſtra cũ manibus ad deum,& cum omni humilitate, cõpunctione ac puritate inchoëmus noui diei obſequium,diuini cultus præconiũ, matutinale officiũ omni di Thren.3.
ſtractione abiecta,cũ frequenti pectoris tũſione, & cõſimilibus geſtibus deuotionẽ excitantibus,ſi ſoli
ſuerims,& fieri poſſet ſecretè.[*Gallus iacentes excitat*]nõ ſua intentione, ſed æternæ ſapientiæ præordinatione,quæ gallicantum ad hoc & ad multa alia ordinauit: ſed & ſonus illius cantus cõparari poteſt ad
hoc,imò & quaſi exẽplariter agit idipſum.Ná cantus ille tanꝗ effectus ex dei inſtitutione procedẽs, eſt
quædá dei laudatio: & materialiter admonet nos,vt illa hora deum & creatorem noſtrum laudemus,cũ
& irrationabile animal illud ſuo faciat modo. Erubeſcamus ergo tunc ad ſurgẽdum tardare,cum tædio
ſurgere,& quaſi imminentẽ horrere laborem.Hinc additur, [*Et ſomnolentos increpat*].i.ipſo ſuo effectu
oſtendit rationales creaturas reprehenſibiles eſſe, quæ tunc præ ſomnolentia & torpore tardæ & inaffectuoſæ ſunt ad ſurgendũ & confitendum domino,[*Gallos negantes*].i.non acquieſcentes ſurgere & deũ
laudare, [*Arguit*].i.ſuis factis & cantibus tanquá exemplis reprehendit modo iam tacto. Sic quippe irrationalia in exemplum contra homines in mediũ deducuntur:eò quòd illa obſeruant ac implent ea quæ Tit.1.
C ipſis ab authore naturæ ſunt præſtituta & inſtituta,cũ tamen irrationalia extent. Homo autẽ cùm ſit ra Eſa.1.
tionalis naturæ, & ſuum factorem agnoſcat informi notitia, factis tamen neget, & talis tranſgrediatur. Hiere.8.
Sícque apud Eſaiam deus cõqueritur,Cognouit bos poſſeſſorem ſuum & aſina præſepe domini ſui.Iſraël autem me non cognouit,& populus meus non intellexit. Apud Hieremiam quoque,Miluus in cęlo
cognouit tempus ſuum,turtur & hirundo & ciconia cuſtodierunt tempus aduẽtus ſui, Populus autem
meus nõ intellexit iudicium domini.[*Gallo canente ſpes redit*].i.fiducia cũctis augetur,die iam proximáte:ſpes quoque indulgentiæ peccatorum,inquantũ tunc ad memoriá reuocatur,qualiter ſanctus Petrus
ſuæ negationis ac peierationis tunc veniam impetrauit. Per quod omni peccatori ſpes datur. Sic & hora
illa ſpes oritur imperádi bona atque vitandi mala in die tunc imminente, [*Aegris ſalus refunditur*] id eſt
infirmis ſanitas aliqualiter exhibetur. Quia (vt patet ex verbis Ambroſij introductis) infirmitatum incommoda tunc alleuiantur,minúſque ſæuit vulnerum dolor, & febrium mitigatur flagrãtia:appropinquante ac influente delongè medicinali ac dulci vigore luminis ſolis, [*Mucro latronis conditur*] id eſt latrones cæteríque malefici, qui tunc à ſuis retrahuntur exceſsibus propter lumen diei inſtantis, in quo
metuunt deprehendi:reponunt tunc in vaginis gladios ſuos,& arma ſua ſæua abſcondunt. [*Lapſis fides
reuertitur*]id eſt his qui corruerunt in tenebras,lumini fidei cõtrarias,vt ſunt hæreſis, perfidia, diffidentia,redit tunc veræ fidei lumen:quádo à ſomno exurgentes,modo præfato,& mẽtes ſuas ad dominũ diri
gentes, à ſole iuſtitiæ illuſtrantur, & præuaricatores redeunt ad cor, ac fidei ſtabilimenta conſiderant.
D Vnde dixit Apoſtolus,Surge qui dormis,& exurge à mortuis,& illuminabit te Chriſtus.Sequũtur duo
verſus compendioſæ orationis,quam in Hexameron beatus Ambroſius deprompſit diffuſius. [*Ieſu labentes reſpice*] id eſt ò domine Ieſu Chriſte reſpice oculo pietatis ac miſerationis tuæ immenſæ nos la- Ephe.5. Eſaiæ46.
bentes,id eſt peccantes quotidie,imò & omni penè hora,ſaltem in venialibus, per mentis diſtractiones, Ephe.5.
in cuſtodiam ſenſuum,per verba infructuoſa,ac aliis modis:de quibus in Prouerbiis legitur, Septies in
die cadit iuſtus.Ioannes quoque Apoſtolus,Si dixerimus,inquit,quia peccatum nõ habemus, noſipſos Prouer.24
ſeducimus.Eſtque miſer & vilis lapſus dum ab altitudine actualis deuotionis,ſyncerę meditationis,virtuoſæ affectionis,exemplaris loquutionis, laudabilis operis,dilabimur ad cordis euagationem,inutilem
cogitationem,puerilem affectionem,operationẽmve friuolam. Hinc orauit Pſalmiſta, Aſpice in me,& Pſal.118.
miſerere mei. Et in Eccleſiaſt.orat vir ſapiens, Miſerere noſtri deus omniũ & reſpice nos,& oſtende no Eccle.36.
bis lucem miſerationum tuarum.[*Et nos videndo corrige*]id eſt miſericorditer intuendo emenda nos,atque in vita hac piè ac paternaliter nos caſtiga: ne poſtmodum multò acrius ac diutius puniamur. Quẽadmodum Hieremias orauit,Corripe me domine.Veruntamen in iudicio(id eſt pro diſcretionis mode Hiere.10.
ramine)ne fortè ad nihilum redigas me, [*Si reſpicis*] id eſt ſi tam piè ac paternè nos aſpicis, [*Lapſus cadunt*] id eſt peccata noſtra deficiunt ac delentur : quoniam ita aſpicere, eſt peccatis ignoſcere, gra- Matth.26.
tiámque præſtare. [*Fletuque culpa ſoluitur.*] Dum enim ſic reſpicis, cor lapſi compungitur, emollitur 1.14.
& in pœnitẽtialem fletum ſaltem interiorẽ ſoluitur: ſicque culpa eius diſſoluitur & indulgetur,quem

admodū Petrus à te reſpectus, fleuit amarè, ac veniā impetrauit. [*Tu lux refulge ſenſibus*].i.tu Chriſte lux E
vera, lux mūdi, ſapiētia patris ęterni, irradia & reſplēde interioribus ſenſibus noſtris: intellectū in omni-
bus illuſtrādo, rationē docēdo, vim quoq; cogitatiuā & imaginatiuā à vanis & ſtultis apprehēſionibus,
phātaſticis imaginationibus turpibus, inuolutionibus inſenſatis pręſeruando & expurgando: ex quibus
oriuntur timores pueriles, triſtitiæ deprimētes, aut prauę & carnales affectiones, ad quarū omniū eradi-
cationē ac deuitationē indigemus viſitatione ſuperna, ac illuſtratione piiſſima. Quia, vt ſcriptū eſt, Sicut
Eccle. 34. parturiētis cor tuū phātaſias patitur, niſi fuerit ab altiſſimo emiſſa viſitatio. Talibus ergo nō immoreris,
cū per Hieremiā dn̄s dicat, Vſquequo morabūtur in te cogitationes noxiæ? imò protin⁹ vt ſenſeris quip
piā tale, ad ſalubria te conuerte, ad meditationē paſſionis dominicæ, ad memoriā nouiſſimorū tuorū, ad
cōſiderationē diuinæ pręſentiæ, ad orationis refugiū, ad pſalmodiæ ſolatiū. Denique cū appetitus obie
ctū ſit bonū apprehenſum ſeu cognitū: hinc nil appeti poteſt, aut abhorreri, ſeu formidari, niſi iā appre-
henſum ſeu cogitatū. Idcirco qui vult ab inordinatis paſſionibus triſtitię & timoris & prauis affectibus
ſeu cōcupiſcentiis præſeruari aut liberari: ſtudeat à pręfactis apprehēſionibus, imaginationibus, cogita-
tionibus ſe purgare & præſeruare. [*Mentiſque ſomnum diſcute.*] Sōnus propriè ad partem pertinet ſenſiti-
uā. Porrò ſomnus mētis eſt duplex. Vnus laudabilis, qui eſt ſoporatio mentis in deo, ſomnus contēpla-
Gene. 2. tionis: de quo exponitur illud Gene. Immiſit dominus ſoporē in Adā. Vnde exponi poteſt & illud in
Rom. 11. pſalm. In pace in idipſum dormiā & requieſcā. Alius vituperabilis, qui eſt negligētia, torpor, otioſitas F
Philip. 2. cordis intimorati, incuſtoditi, nec corā deo ſolicitè ambulantis. Quē peſſimū ſomnū precamur diſcuti
& expelli à nobis: ita ꝙ deus excitet nos & illuſtret ad cōſiderandū idoneè, quot & quātis circundati &
expoſiti ſimus periculis, q̄ metuendū iudicium nobis immineat, quàm crudeliſſimis inimicis vallemur.
Sicque cum metu tremore & timore noſtrā operemur ſalutē, reſiduū vitæ noſtræ ſpatiolū fructuosè iu
giter expendētes, [*Te noſtra vox primū ſonet*].i.ante cætera diei opera & humana colloquia, te in primis
Matth. 6. laudemus & inuocemus. Quatenus primò quæramus regnū dei & iuſtitiā eius: & omne quod agimus in
1. Cor. 10. verbo aut opere, omnia in nomine tuo agam⁹. [*Et vota ſoluamus tibi*].i.deſideria pia & virtuoſa tibi offe
pſal. 60. ramus ac impleamus: iuxta illud pſalmi, Sic pſalmū dicā tibi in ſeculū ſeculi, vt reddā vota mea de die in
Pſalm. 55. diē. Itémque, In me ſunt deus vota quæ reddā laudationes tibi. Vel vota.i.promiſſa, quæ fecimus tibi, fi
Eccle. 5. deliter expleamus. Diſplicet enim deo ſtulta & infidelis promiſſio. Quibus verbis in Eccleſiaſte pręmit
Ibidem. titur. Si quid vouiſti deo, ne moreris reddere. Ex quibus elicitur, ꝙ infidelis & ſtulta promiſſio ſit, non
Deut. 23. ſtatim reddere cū quis poſſit ac debet. Ideo in Deut. iuſſum eſt, Quod ſemel egreſſum eſt de labiis tuis
obſeruabis, & facies ſicut promiſiſti domino deo. Et hoc valde penſandum eſt omni religioſo ac me-
tuendū, cū ſtatus religioſorū, ſit ſtatus perfectionis acquirendę. Ideo ad proficiendū in virtutibus atque
votorū adimpletionibus, dignā diligentiā, debitumq; conatū non impendere abſque mora ſeu indilatè, G
vtpote tēpore opportuno, extat eis damnabile ac mortale, & valde mortale: cū fractio voti enormius ſit
peccatū, quàm violatio iuramēti. Hæc recolēs in corde tuo ſolicitus eſto, diſce mori, diſce te frāgere, aſ-
ſueſce ſubiectione & abiectione gaudere, in reprehenſionibus tuis & caſtigationibus, ſicut in omnibus
diuitiis gloriari. Hæc facilè implet, qui ſeipſum in deo veraciter diligit, priuatū prorſus euellens à corde
ſuo amorē. ¶Præterea poteſt hic hymnus ſpiritualius explanari, vt breuiter tangā. Aeterne rerū cōditor
Rom. 13. noctē diemq; qui regis.i.ſtatū ac tēpus veteris teſtamēti. De quo Apoſt. Nox præceſsit, ac noui. De quo
Roma. 8. ſubiunxit, Dies autē appropinquauit. Regit quoque deus noctē ac diē, quia aduerſa & proſpera cōfert
ac ordinat, & omnia ad electorū diſpenſat ſalutē, quibus omnia cooperantur in bonū. Et tēporum das
tempora. Tempora temporum ſunt tēpora euangelicæ legis ac gratiæ, quę tēporibus legis naturæ, legiſ-
que Moſi præeminent vehementer, in quibus tēporibus gratiæ faſtidiū tollitur, quoniā lex Euangelica
eſt lex charitatis, quæ delectabiliter operatur. ¶Amplius, faſtidiū quod olim erat in diuturna aduentus
Chriſti expectatione, Chriſto iam nato eſt alleuiatum. Rurſus temporum tempora faſtidium tollentia,
ſunt dies præcipuarum ſolennitatū Eccleſiæ, quibus cum gaudio interſunt Chriſtifideles. Præco diei iā
ſonat, hoc eſt doctrina beatiſſimi Ioannis Bapt. in Euangelio cōtenta & deſcripta iam in Eccleſia prædi
catur ac legitur, qui extitit Chriſti pręco, nūcius & præcurſor: qui Chriſtus eſt ſpiritualis dies ac lux, cu
ius etiam pręco eſt omnis prædicator, doctor, paſtor fidelis. Noctis profundę peruigil, quia Ioannes eui
Ioan. 1. gilator vigilantiſſimus fuit Iudæorū, quos conuertere ſatagebat ad Chriſtū. Fuit inſuper nocturna lux, H
quoniam partim ad vetus pertinuit teſtamentum, & viātibus fulſit ac prædicauit Iudæis. A nocte noctē
ſegregans: quāuis ſtatus & tempus euangelicę legis, in qua gratia & veritas per Chriſtum eſt facta, dies
vocetur, cōparatione ſtatus & tēporis veteris teſtamenti, nihilominus nox cenſetur reſpectu ſtatus ac
Matth. 3. gloriæ beatorū. Sicque inter has noctes diſtinxit Ioannes, & ſegregauit eas abinuicem, dicens, Pœniten-
Marc. 1. tiam agite, appropinquabit enim regnū cælorum. Hoc excitatus Lucifer, id eſt hoc tempore gratiæ na-
Sapien. 7. tus & apparens Chriſtus, ſplendidiſſimū ſydus oriens, ac ſplendor lucis æternæ. De quo myſticè expo-
Iob. 38. nitur illud Iob, Nūquid producis Luciferum in tempore ſuo? Soluit polū caligine.i. eccleſiam (quæ in
Euangelio regnū cælorum, & in Apocalypſi cęlum multoties appellatur) eruit de tenebris ignorantiæ
& peccati, atque de obſcuritatibus legis tegumentiſque prophetarū. Præſertim in ſacratiſſimo die pen-
tecoſtes, infundendo primitiuæ eccleſiæ ſpiritum ſanctū, cuius illuminatione intellexerunt primi illi di
ſcipuli ſaluatoris, vniuerſam ſcripturam, ac deinceps totum mundum illuminauerūt. Vnde & Chriſtus
Ioan. 16. prædixit, Cùm venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Hoc omnis eorum chorus
viam nocendi deſerit. Inuiſibiles quippe hoſtes, virtute, fide & gratia Chriſti maximè ſunt frenati & vi-
Ioan. [illegible] cti. Vnde Chriſtus depromplit, Nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Alibi quoque, Ecce dedi vo
Lu[illegible] bis poteſtatē calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnē poteſtatem inimici. Tandē etiā fecit
[illegible] tyrannos Chriſtianorū martyrizationē ceſſare. Hoc nauta vires colligit.i. beatiſſimus petrus & coapo-

A ſtoli eius, quibus Chriſtus denunciauit, Faciam vos fieri piſcatores hominum. Pontíque miteſcunt fre-
ta. Pontus ſeu mare eſt hoc ſeculum neq̃ßm, ſeu turbulentũ & vitioſum hominum genus, cuius inquie
tudines, bella, contentiones, amaritudines, & peccata per Apoſtolorum prædicationem toto orbe pro
magna parte ceſſauerunt impijs illis ad Chriſtum conuerſis, & in eius eccleſia concorditer ac dulciter
cohabitantibus: Iuxta illud Eſaiæ, Tunc habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit: Vi-
tulus, leo, & ouis ſimul morabuntur. Hæc ipſa petra eccleſiæ, de qua dixit Apoſtolus, Petra erat Chri- Eſaiæ.11.
ſtus: culpam diluit, id eſt vitia generis humani, de quibus ſanctiſsimus Ioannes diſſeruit, Ecce agnus qui 1.cor.10.
tollit peccata mũdi. qui de ſeipſo perhibuit, Poteſtatem habet filius hominis in terra dimittendi pecca- Ioan.1.
ta. Quam & ſuis conceſsit diſcipulis ac ſacerdotibus loquens, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur Matth.9.
eis. Gallo canente ſpes redit, id eſt Chriſto euangelizante per ſuos vicarios, & per euangelicam tubam Marc.2.
peccatores quantumlibet vitioſi ac indurati redierunt ad ſpem veniæ & ſalutis. Quoniam ipſe de ſe pro- Matth.16.
teſtabatur, Venit filius hominis quærere & ſaluum facere quod perierat. Et rurſum, Eum qui venit ad
me non eiiciam foras. Et ſic ægris per vitia ſalus, id eſt curatio à peccatis refunditur, Vnde & ipſe expreſ
ſit, Non eſt opus valentibus medicus, ſed malè habentibus, Mucro latronis conditur, hoc eſt, falſa do-
ctrina cuiuſcunque ſeductoris reprobatur ac fugit, quia per Chriſti gratiam & doctrinam hæretici pſeu
doprophetæ ſunt confutati. Et lapſis veritas fidei eſt oblata. De his plura poſſent induci, ſed prolixitas,
B faſtidii mater eſt euitanda.

De Tempore Feriali ad laudes matutinas, Hymnus.

¶In eo fit ad dei filium oratio, vt ſuo lumine nos illuſtret, peccata noxiáque repellat, & virtutes in nobis adaugeat. Author Ambroſius. carmen Iambicum Dimetrum.

S[*plendor paternæ gloriæ*] Hymnus ab alto incipit intellectu. Deinde poſt primum verſum totum oratio eſt. Splendor paternæ gloriæ, id eſt tu vnigenite, ſplendor gloriæ paternæ, id eſt fulgor ſplendidiſsimæ gloriæ dei patris, ſeu maieſtatis atque ſubſtantiæ eius, oriens ex lumine patris fontali, in quo ſplendore maieſtas, & omnis perfectio æterni genitoris, plenè, perfectè, naturalitérque relucet, filius nãque procedit à patre per intellectum cùm ſit verbum & ſapientia patris. Idcirco procedit à patre ſecundum rationem aſsimilationis plenæ ac naturalis. Perfectio nanque intellectus conſiſtit in aſsimilatione intellecti ad intelligentẽ. Pater quo-
que vocatur, qui de ſubſtantia ſua generat ſimilem ſibi. Hinc filius nuncupatur imago dei patris & cha-
racter ſeu figura ſubſtantiæ patris. Vnde ad Hebræos aſſeritur, Qui cùm ſit ſplendor gloriæ & figura Sapien.7.
C ſubſtantiæ eius. Et Sapiens, Vapor eſt enim virtutis dei & emanatio quædam claritatis omnipotentis dei Heb.1.
ſyncera, candor lucis ęternæ, & ſpeculum ſine macula dei maieſtatis, & imago bonitatis illius. Hæc quip Sapien.7.
pe emanatio eſt naturalis, intellectualis ad intra [*De luce lucem proferens*] hoc eſt, ex teipſo qui ſum-
ma lux es, producens ſpiritum ſanctum qui eſt lumen æternum, imò tota ſupergloriofiſsima trinitas
eſt vna & eadem lux ſicut & vna eſſentia. Idcirco cum pater dicitur genuiſſe lumen, & filius lucem ſpi-
raſſe, per hæc nomina abſoluta intelliguntur relatiua, hoc eſt, ipſe perſonæ quæ relatiuè dicuntur, vt
filius dicatur de luce lucem proferre, hoc eſt, ſpiritum ſanctum qui eſt lux. Dicitur quoque filius
lucem de luce proferrę, ſpiritum ſanctum producere de luce, id eſt de virtute ſpiratiua ſibi data à pa-
tre. Et rurſus ſpiritum ſanctum, qui eſt lux de luce, hoc eſt, procedens à patre qui eſt lux fontana.
Inſuper filius protulit lucem de luce, hoc eſt, ſpiritum ſanctum miſit & dedit Apoſtolis à patre. Ioan.16.
Quemadmodum ait, Cùm venerit ille paracletus, quem ego mittam vobis à patre. [*Lux lucis*] hoc
eſt, tu vnigenite es lux lucis. i. lux emanãs à patre qui eſt lux à nullo procedens. Es enim deus de deo, lu-
men de lumine, deus verus de deo vero: & hoc iuxta ſenſum prætactũ, [*Et fons luminis*] id eſt ſpiritus ſan
cti qui à patre & filio tanquã ab vno fonte procedit. Filius quoque ſicut pater eſt fons luminis, hoc eſt,
vniuerſæ lucis creatæ, imò tota indiuidua conſubſtantialiſque trinitas eſt vnus & idem fons creati lumi
nis omnis. [*Dies diem illuminans*] chriſtus vocatur metaphoricè dies, quoniã ſicut dies exterior illuminat
oculos corporales, & dirigit in agendis: ſic chriſtus oculos interiores, & ita per diẽ deſignatur mens deſu
D per illuſtrata. Dies item exterior temporalis & dies etiam in patria lucẽ ſuam à chriſto, ſecundum quod Ioan.15.
deus eſt, fontaliter ſortiuntur. [*Verusque ſol illabere*] chriſtus fons ſapientiæ, verbum æternum, vocatur
ſol verus, eo modo quo proteſtatur, Ego ſum vitis vera: quod tamẽ metaphoricè, id eſt per ſimilitudinẽ
conuenit ei, & tamen dicitur vitis vera, non per proprietatem naturæ, ſed ad diſtinctionẽ vitis falſæ. Cui
dicit Hieremias, quomodo conuerſa es in prauũ vineę alienæ. De qua loquitur deus, Expectaui vt face- Hie. 2.
ret vuas, & fecit labruſcas. Sic itaque Chriſtus, pręſertim ſecũdum deitatis naturã, dicitur verus ſol. ſol Eſaiæ.5.
(inquam) ſapientiæ, ſol intelligẽtiæ, ſolque iuſtitię, De quo in Sapientia, fatẽtur iniqui, Sol intelligentię,
non eſt ortus nobis, qui verè illuminat animas deuotorum. ¶Porrò cùm chriſtus, vt deus, omnium rerũ Sapien.5.
illabatur eſſentiis, quomodo deprecamur eum illabi mentibus noſtris, niſi per donorum ſuorum infu-
ſionem, multiplicationem & incrementa. Ita vt omnium animarum noſtrarum interiora radiis illumi-
nationum ſuarum infundat, charitatis ardoribus impleat, donis virtutibúſque fuſis atque indeſinenti Prouer.8.
profectu ditet, decoret, perficiat, quatenus delitiæ eius ſint eſſe nobiſcum, & in cordibus iugiter com-
morari, [*Micans nitore perpeti*] id eſt in teipſo æterna & infinita claritate refulgens, perpetuóque
nitore, hoc eſt, lumine gloriæ irradians mentibus beatorum. Ad quem Boëtius fudit hanc precem.
Atque tuo ſplendore mica. Rurſus micans, id eſt bonis choruſcans, nitore perpeti, hoc eſt, ſpiritu
ſancto, qui eſt nitor ac puritas finem non habens, [*iubarque :*] id eſt omne donum gratuitum
pulchrum ac ſplendidum [*Sancti ſpiritus infunde noſtris ſenſibus, Votis vocemus & patrem*] hoc

Matth.6. eſt,deũ trinitatem:cui quotidie dicimus,Pater noſter qui es in cælis, ſeu patrem æternum vnigeniti dei. E
Ioan.1. Vnde in Ioãne habetur,Vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris.Inuocemus piis deſideriis ac feruidis, ꝓ-
ut decet tantum patrem affuectuoſiſsimè inuocari, qui reſpuit indeuotum, euomit tepidum, negligen-
Apoc.3. tẽ deteſtatur ac pigrum[*Patrem perennis gloriæ*].i.æternę beatitudinis atq; lętitię in ſeipſo.Patrem quoq;
Chriſti qui eſt gloria patris.Siquidẽ filius ſapiens,eſt gloria patris. Et rurſus patrem perennis gloriæ.i.
perpetuę iucũditatis beatorum in patria eo modo quo pater luminũ appellatur.i.cauſa fontalis ac pater-
Prou.17. nalis omnium luminum & iucunditatũ bonarum.Iuxta quẽ ſenſum ſubiungitur, [*Pater potentis gratiæ*]
Iacobi.1. quoniã cauſa eſt & origo gratiæ gratũ facientis,& omnium gratuitorũ bonorum, cuius gratia tantæ eſt
poteſtatis,ꝙ in ea & per eã omnia poſſumus quę deus à nobis requirit,omnibus quoque aduerſariis no-
Philip.4. ſtræ ſalutis cõſiſtimus fortiores.Quemadmodum ait Apoſtolus,Omnia poſſum in eo qui me cõfortat,
[*Culpam releget lubricam*].i.expellat à nobis vitia inſtabilia rectum iter ad ſalutem impedientia,& ad ca-
ſum mortis mouẽtia.quemadmodum via exterior lubrica frequẽter inclinat ad caſum & facit nutare ac
Pſalm.34. expeditũ impedit greſſum:vnde de impiis fertur in Pſalmo,Fiat via illorum tenebræ & lubricũ. [*Infor-
met*] i.fortiter formet & cauſet in nobis [*Actus ſtrenuos*].i.actiones virtutum idoneos, fortes, cõdignos.
Philip.2. Deus nãque eſt,qui operatur in nobis velle & perficere,iuxta Apoſtolum,cui loquitur Eſaias,Omnia o-
Eſaiæ.26. pera noſtra operatus es nobis.Item,Informet.i.doceat nos exercere actus ſtrenuos,nõ remiſſos : quia vt F
Proue.18. Salomon loquitur,Qui diſſolutus & remiſſus eſt in opere ſuo,frater eſt ſua opera diſsipantis. Hinc orat
Pſal.142. Pſal.Doce me facere voluntatẽ tuam,[*Dentem retundat inuidi*].i.morſum & lacerationẽ ac læſionem in-
uidioſi diaboli,ſeu etiam hominis rãcoroſi & obloquẽtis reprimat & confringat: ſicut Pſalmographus
Pſalm.3. loquitur deo,Dentes peccatorum contriuiſti. Et iterũ,Filij(inquit)hominũ dentes eorũ arma & ſagit-
Pſal.56. tæ.[*Caſus ſecundet aſperos*].i.euentus aduerſos,duros,pœnales,faciat nobis proſperos eſſe ac ſalutares,ita
quod eos patiẽter ferendo proficiamus ex eis:& ſic omnia cooperentur nobis in bonum, vnde ait Apo-
Rom.8. ſtolus,Gloriamur in tribulationibus.Et iterũ,Deus(inquit)faciet cũ tentatione prouẽtum. Hinc addi-
Roma.5. tur,[*Donet gerendi gratiam*].i.deus præſtet gratiam ac virtutem taliter operãdi, ac ita nos habendi quòd
1.Cor.10. ſic omnia nobis proficiant ad ſalutem. [*Mentem gubernet & regat*].i.ſuperiorẽ animæ partem intellectũ
& voluntatem regat,in interioribus actibus,& gubernet in exterioribus[*Caſto fideli corpore*]id eſt ita vt
1.Theſſ. 4. corpus ſibi habeat obtẽperans,continens atque fideliter agens:iuxta illud Apoſtoli, Hæc eſt volũtas dei
ſanctificatio veſtra,vt ſciat vnuſquiſque vas ſuum poſsidere in ſanctificatione & honore. [*Fides calore
ferueat*]hoc eſt,charitatis ardore formetur & accendatur ac fortiter operetur.Etenim fides ſine charita-
Iacob.2. te informis eſt,& quæ non habet opera,mortua eſt in ſeipſa¶Inſuper fides dono ſapiẽtię adornatur &
adiuuatur ad contemplandum diuina.Sit ergo in nobis fides clara, feruida,& operatoria, quæ ad omne G
bonum nos incitet & confortet.Nam & ſancti per fidem vicerunt regna,& hæc eſt victoria,quę vincit
mundum fides noſtra.Ipſa eſt omnis boni fundamentũ,& radix,ac vita iuſti, [*Fraudis venena neſciat*] id
Heb.11. eſt diabolica tentamenta,perfidorũ errores,perſuaſiones peſtiferas,& omnium hæreticorũ deceptionẽ
1.Ioan.5. abhorreat,vt ſemper inuiolata,pura & fortis perſiſtat.[*Chriſtuſque nobis ſit cibus*] hoc eſt refectio & cõ-
Eccle.15. fortatio animæ noſtræ.Ipſe enim eſt panis vitæ & intellectus,ſapientia ſumma mentẽ reficiens & con-
fortans,qui & ſacroſancto corpore precioſoque ſanguine ſuo nos alit in ſacramẽto, vt fatetur Euange-
liſta Ioannes,Ego ſum panis vitæ,qui de cælo deſcendi.Et denuo,Hic eſt panis de cælo deſcẽdens, vt ſi
Ioan.6. quis ex ipſo mãducauerit,nõ moriatur in æternum.Itẽmq;,Caro mea verè eſt cibus,& ſanguis meus ve
Ibidem. rè eſt potus,[*Potuſque noſter ſit fides*].i.cõſideratio fidei dulcem & ſalutarem nobis efficiat cibum iſtum,
Ibidem. & mentes noſtras contra æſtum tentationum refrigeret,quatenus ſalubriter maſticemus mente hunc ci
bum,& conuertamur ac trãsformemur in ipſum.[*Læti bibamus ſobriam ebrietatem ſpiritus*]hoc eſt ebrieta-
tem ſpiritus ſobriam,id eſt potum prætactum ſpiritualiter, modeſtè ac purè inebriantem cor noſtrum,
videlicet fidei cõtemplationem ab immoderato ſcrutinio abſtinentẽ: ac mentem diuinorũ guſtu atque
prędominãte charitatis affectu replentẽ guſtemus,hauriamus,& inſtar poculi deglutiamus in intima ſpi
tus noſtri hilariter.De qua refectione & ebrietate ſponſus in canticis loquitur, Comedite amici & bibi
Cantic.5. te, & inebriamini chariſsimi.[*Lætus dies hic tranſeat*]hoc eſt,totum hunc diem in virtuoſis actibus cum
ſpirituali gaudio expendamus,omnem otioſitatem, negligentiam, tranſgreſsionem totis viribus dete-
ſtantes ac deuitantes:ſicque dies vocatur lætus aut triſtis,ex lætitia aut triſtitia hominum qui ſunt in eo.
Philip.4. Sic ergo impleamus quod dixit Apoſtolus Paulus ad Philippenſes,Gaudete in domino ſemper.Opor-
tet itaque vt omnia cultus diuini obſequia prompto animo,hilari mente,cum interna alacritate ſpiritus
Pſalm.99. peragamus:ſicut hortatur propheta, Seruite domino in lætitia. Veruntamen iucunditatem hanc filiali
timore,frequenti cõpunctione,diligenti cordis cuſtodia oportet muniri,temperari, miſceri.Cùm ſcri-
Pſalm.2. ptum ſit,Seruite domino in timore,& exultate ei cũ tremore.Nã & ſapiens in omnibus metuit.Et,Bea-
Eccle.18. tus homo qui ſemper eſt pauidus.Inordinata verò triſtitia ſecularis & mordax omni homini præſertim
Proue.28. ſolitario eſt vitanda,quẽ oportet bonæ eſſe fiduciæ,& in infinita dei miſericordia reſpirare,non puſilla-
nimẽ,deſolatúmve eſſe,imò in cella cælicã ducere vitam,orationibꝰ,pſalmodiis, meditationibus,cõpun
Eccle.30. ctionibus,interdum autem & lectioni vacãdo. Hinc in Eccleſiaſtico edocetur, Triſtitiam lõgè expelle
à te,multos enim occidit triſtitia,& nõ eſt vtilitas in ea.Melior eſt mors quàm vita amara,iucũditas cor
Iob.3. dis,hæc eſt vita hominis.Vnde apud Iob,Cur miſero data eſt lux,& vita his qui in amaritudine ſunt?
¶Porrò qui nouit ac didicit in aduerſis gaudere,& ipſam afflictionem obiectum lętitię ſibi ſtatuere,in-
quantùm multipliciter vtilis eſt,poteſt ſemper gaudere,[*Pudor*] id eſt ſapiẽtialis erubeſcentia, qua ho-
mo fidelis erubeſcit in diuinę maieſtatis præſentia viliter ſe habere,creatorẽ offendere, turpiter cogita-
re.Pudor quoque,hoc eſt pudicitia caſtitatis,[*Sit vt diluculum*]id eſt ſit principium illuminationis ani-
mæ noſtræ.Quemadmodũ diluculum ſeu aurora,principium eſt diei ac lucis diurnæ. Nempe per hoc

A quod coram deo peccare verecũdamur,& nobili caſtitati operam damus, valde deſuper illuminari inci
pimus:quia de iſta erubeſcẽtia ſcriptũ eſt,Eſt cõfuſio ad ducẽs gratiã & gloriã. Hinc indurato & aſſueto
in vitiis loquitur Hieremias, Frons mulieris meretricis ſacta eſt tibi, noluiſti erubeſcere. [*Fides velut* Hiere.3.
meridies]id eſt fides noſtra dono ſapientiæ ac lumine gratiæ taliter illuſtretur.Charitatis quoque feruo- Eccleſ.4.
re ita perficiatur,vt tanquam meridies fulgeat in mẽte ac ferueat,atque per opera bona ædificatiõis exẽ-
pla præbeat proximis,& ita ſit lucerna lucens ac ardẽs[*Crepuſculum*] hoc eſt, occaſum peccati receſſum
illuminationis diuinæ & minorationem lucis internæ, [*Mens nrſciat*] id eſt cor noſtrum non patiatur,
neque incurrat,imò ſole declinante magis ac magis ſe intus recolligat,ad dñm eleuetur, ac ſoli ſapien-
tiæ ſe appllicare nõ ceſſet,dicẽdo,Mane nobiſcũ dñe,qm̃ adueſperaſcit. Hinc in veſperarum hymno ce Luc.24.
cinimus,vt cũ ꝓfunda clauſerit diẽ caligo noctiũ,fides tenebras neſciat,& nox fide reluceat.[*Aurora cur
ſus prouehit*]hoc eſt,in aurora curſus,id eſt celer motus ad bona, ſeu feruẽs progreſſus in actus virtutum
[*Prouehit*]id eſt ad altiora & meliora ſuſtollit & eleuat mentẽ,quẽadmodũ ſol in aurora aſcẽdit in celo.
Vel aurora curſus.i.ipſum diluculũ,in quo incipit curſus diei & proceſſus operatiõis diurnæ.Prouehit,
id eſt ꝓmotionẽ in meliora agere inchoat,quod aurora agere perhibetur,quia in ea hoc agitur, [*Aurora
totus prodeat,in patre totus filius, & totus in verbo pater*]id eſt in ipſa aurora,filius totus .i. Chriſtus perfe-
ctus,ac integer deus & hõ,exiſtẽs totus in patre tanquã verbũ patris in corde patris, æternaliter inuaria
B bilitérque perſiſtẽs,& pater conſiſtens totus.i. pfect⁹ in filio tanquã in naturali ac plena imagine ſua,pro Eſa.26.
deat.i.gratioſè nobis appareat,ita ꝙ vtrunque fideliter contẽplemur in aurora: ſicut loquitur Eſaias,De pſalm.5.
mane vigilabo ad te.Et Pſal. Manè aſtabo & videbo,qm̃ non deus,&c. Eccleſiaſticus quoque aſſerit,Iu Eccle.39.
ſtus cor ſuum tradet ad vigilãdum diluculo ad dominum qui fecit illum Expreſſo interea patre & filio
intelligitur ſimul ſpiritus ſanctus amor & nexus,cõmunio & oſculum vtriuſque qui ſpiritus ſanctus to
tus eſt in vtriſque atq; vterque totus in ipſo. Etenim quælibet diuina & increata perſona eſt tota in qua
libet alia, ſeu potius in alia vtraque. Et vt primo lib. aſſerit Damaſcenus, Singulæ perſonæ in ſingulis
ſunt per circuminſeſsionem,cũ quælibet ſit immenſa.Et item per eſſentię identitatẽ,vt ſanctus diſſeruit
Auguſtinus, cùm ſubſtantiales eſſe noſcantur. ¶ Quocirca ſyncerè ac dulciter contẽplemur quã pror-
ſus immenſa ſit ſuperbeatiſsimæ Trinitatis huius beatitudo & gloria, quanta propinquitas mutua, quã
ſuperclariſsimè & ſuperdelitioſiſsimè ſeinuicẽ æternaliter intueantur, quàm ſuperardentiſsimè ſeinui-
cem ament, & amplectantur, & vtique intenſiuè,penitus infinitè, quàm multæ & ſummæ ſint eis ra-
tiones mutuę dilectionis,quã ſuperdulciſsimè ſe mutuò perfruantur.Tantę ergo ſummæ & ſuperbene-
dictæ Trinitatis felicitati ac gloriæ totis cõgratulemur præcordijs,humiliter deprecantes,vt & nos pa:
C perculi pietate ipſius ad videndum & deguſtandum quod credimus & ſperamus, mox poſt vitæ huius
curriculum perducamur.Ecce hunc hymnum cum ſublimi contemplatione,cum pura & feruenti affe-
ctione,cum præcordiali dei laudatione cantemus, Panis ille cæleſtis qui cibus eſt angelorum per facia- Ioan.6.
lem aſpectum,ſit cibus noſter per fidem,& fidei notionem,per charitatis affectum. Nec ſine ingenti & Pſalm.77.
prorſus rationabili cauſa omittamus quotidie conſecrare & ſumere tam ſuperpretioſiſſimum cibum,ac
deo patri tam acceptiſſimum ſacrificium immolare ſatagentes, & conuerſationẽ ad hoc ipſum peragen
dum condecentem,& quantùm imbecillitati noſtræ extat poſsibile ſuo modo habere condignam. Spi-
ritualiter verò manducemus hoc ſacramentum aſsiduè,imò & qualibet hora.O quanta eſt nobilitas ſa-
cerdotis ita agentis,vtinam efficaciter ſaperent nobis iſta.

Ad primam,Hymnus,

¶ Iſte officio primæ peculiariter eſt addictus, quo exhortamur vt exorto iam die rogemus deum, nos
per totius diei curriculum à vitiis cuſtodiat,détque ipſum in laude ſua perficere.

Author Ambroſius. Carmen Iambicum Dimetrum.

I*am lucis orto ſydere*]Scribit in Hexameron ſuo beatus pater Ambroſius, Venit in mentem
memoria auium, quæ dum eunt cubitum quaſi peracto hilariter die aërem cantu ſolent
mulcere, quod & ſolenniter repetunt ſurgente occidentéque die.Ita vt decur
ſu diurni, vel orituri nocturni temporis iuſtas laudes ſuo referant creatori. Magnum igitur
D incentiuum excitandæ deuotionis nobis eſt hoc. Quis etenim hominis ſenſum gerens,non
erubeſcat ſine pſalmodiæ decantatione inchoare diem, ac claudere, cum & minutiſsimæ aues ſolenni
deuotione dulcíſque carmine ortus dierum ac noctium proſequantur? Hoc tango vt hymnum iſtum
ad primam deuotius concinamus.Iam lucis orto ſydere,hoc eſt,ſole nunc exurgente, qui antonomati-
cè nominatur planeta & ſydus lucis,cum & præclariſsimè luceat, & lucem influat alijs, imò & cæteris
planetis ac ſtellis, vt aliqui opinantur [*Deum precemur ſupplices*] id eſt humiliter ac intentè, [*Vt in
diurnis actibus*,]hoc eſt, in cunctis huius diei operibus & momentis, [*Nos ſeruet*] id eſt præſeruet,
tueatur,cuſtodiat,[*A nocentibus*]hoc eſt, ab aduerſarijs noſtræ ſalutis omníque acie vitiorum, quæ di-
rectè & formaliter maximè nocent,ſpiritualiter perimunt, æterna hominem priuant beatitudine,ac in-
fernalis calamitatis infeliciſsimum ſtatuunt ſeruum, hoſtem dei conſtituunt, ac dæmonum faciunt ſer-
uitorem.Nulla nanque nocet aduerſitas,ſi nulla dominetur iniquitas. Hinc in Eccleſiaſtico.21.capitu- Eccleſ.21.
lo dicitur,Quaſi à facie colubri fuge peccata. Tobiæ quoque ſanctus Raphaël angelus ait, Qui faciunt Tob.12.
iniquitatem,hoſtes ſunt animæ ſuæ,hoc eſt,quod ait Propheta, Qui diligit iniquitatẽ odit animam ſuã. Pſalm.10.
[*Linguam refrenans temperet*]Hoc eſt,ipſe det nobis gratiam & virtutem refrenandi linguas noſtras toto
hoc die ab omni locutione illicita,præſertim à verbis pungitiuis,cõtentioſis,iniquis. Illud enim videli-
cet linguam ita reprimere, donum & opus eſt dei: quemadmodum in Prouerbijs fertur, Hominis eſt
animum præparare,& domini eſt gubernare linguam. Ideo Iacobus in ſua fatetur Canonica, Linguam Prouer.16.
nullus hominum domare poteſt, inquietum malum, plenum veneno mortifero. Cum ergo tam diffi- Ia. 3.

cile neceſſariúmque ſit ad ſalutem compeſcere linguam , meritò deprecatur Eccleſia primùm in hoc E
hymno ad primam pro gratia refrenandi ac temperandi loquelam, Nam rurſus idem aſſirmat apoſtolus
Iacobus, Lingua ignis eſt, vniuerſitas iniquitatis. Lingua conſtituitur in membris noſtris , quæ maculat
Iacobi.3. totũ corpus noſtrũ. De his in prouerb. Salomon multa effatus eſt, Qui cuſtodit (inquiens) os ſuũ, cuſto
Prou.21. dit ab anguſtijs animã ſuã, qui autẽ incõſideratus eſt ad loquendum, ſentiet mala. Et rurſus , Vidiſti ali-
Prouе.29. quem velocẽ ad loquendũ, ſtultitia magis ſperãda eſt quàm illius correctio. Itaque deus linguas noſtras
refrenet. [*Ne litis horror inſonet*] hoc eſt, ex verbis illicitis, ſuperfluis, vitioſis oriatur in nobis lis ſeu con-
tentio abhorrenda, & omni Chriſtiano, præſertim religioſo vehementer vitanda: quæ & ſcandalizatiua
Iacob.3. eſt aliorũ, & cõtemptibilẽ facit eũ qui litigat, ac varijs eũ implicat vitiis iuxta illud Iacobi, Vbi zelus eſt
& contentio, ibi incõſtantia & omne opus prauũ. Erubeſcat ergo clauſtralis qui ſpiritualis eſſe tenetur.
1.Cor.3. liti, contentioni, clamori vacare aduertens : quod vas ait electionis, Cùm ſit inter vos zelus & contentio
Eccle.28. nónne carnales eſtis & ſecundum hominem ambulatis? Hinc in Eccleſ. dicitur, Abſtinere à lite , honor
Proue.20. eſt homini cum ſeparat ſe à lite. Vir iracundus incẽdit litem, & vir peccator turbabit pacem . Ideo dixit
2.Tim.2. apoſtolus Noli verbis contendere, ad nihil enim vtile eſt niſi ad ſubuerſionẽ audientium. Itémque, O-
Epheſ.4. mnis, ait, amaritudo & ira & indignatio & clamor tollatut à vobis, [*Viſum fouendo*] id eſt viſum exterio-
rem [*contegat*] id eſt moderatè operiat , cuſtodiat & circa vtilia atque ſaluberrima obiectã refoueat, vt in F
aſpectu crucifixi, armorúmq; eius & rerũ ac figurarũ ad cõpunctionem mouentium recreetur. Incuſto
Eccle.2. ditus etenim viſus, incuſtoditæ mentis eſt ſignum, atque vt Salomon loquitur, Oculi ſapientis in capite
Eccle.33. eius, oculi autem ſtultorũ in finibus terræ. Certum eſt, ꝙ mens hincinde inordinatè aſpiciens, pręſertim
Eccle.21. in diuinis à deuotione ſit vacua, nec cuſtodiæ ſuæ ſolicita: iuxta quod ſcriptũ eſt alibi , Præcordia fatui
quaſi rota carri, & quaſi apis volubilis cogitatus illius Et iterum, Cor fatui quaſi vas confractũ, omnem
ſapientiam non retinebit, [*Ne vanitates hauriat*] id eſt per incautã circunſpectionẽ ad diſſolutiones, riſus,
diſtractiones inducat atque vanarũ cogitationum ac prauarũ affectionum materias , incitamenta, occa-
ſiones, obiecta importet , ne mors culpæ per feneſtras corporis intrans perimat mentẽ . Hinc pſallimus,
Auerte oculos meos ne videant vanitatem. Poteſt quoque de oculis exponi mentalibus, qui refrenandi
Pſal.118. ſunt, ne ex rebus creatis hauriant vanitates præfatas. Ideo in Prouerbijs iubetur , Omni cuſtodia cuſto-
Prou.41. di cor tuum. Et in deutero. cuſtodi temetipſum & animam tuã ſolicitè. Hinc ſequitur. [*Sint pura cor-*
Deut.4. *dis intima*] id eſt cogitationes, appetitiones , intentiones , machinationes mentis immunes ſint à peccato,
& ab omni peruerſitate & diſtortione. Beati enim mundo corde, quoniam ipſi deũ videbunt. Et qui dili
Matth.5. git cordis munditiam, amicum habet regem cælorũ, immortalem, inuiſibilẽ. Nempe cum ſimilitudo ſit
proue.22. cauſa & ratio cõplacentiæ & amoris, deus eſſentialiter purus, & ſanctitas infinita mentem diligit puram, G
1.Tim.1. [*Abſiſtat & vecordia*] id eſt mentis inſania , inſipientia , inſenſatio . Qui enim vanus & excors eſt, pa-
proue.12. tebit contemptui. Omne autẽ peccatum inſania eſt. Quid enim inſanius eſt q̃ mentẽ à ſuo creatore auer
tere, à ſummo & incomparabili bono deflectere , & ei hæc vana , carnalia, ac terrena præferre, quod a-
gunt omnes qui dono ſapientiæ carent, in quibus puerilitatis & inſipientiæ vitium dominatur , de qui-
bus ſcriptura teſtatur, Stultorum infinitus eſt numerus , [*Carnis terat ſuperbiam*] id eſt rebelles motus
concupiſcentię & ſenſualitatis reprimat, minuat, vincat, [*Potus cibique parcitas*] id eſt abſtinentia, ieiuniũ
Eccle.1. & parcimonia quotidiana: vt impleamus illud apoſtoli, Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo.
Ideo ſcriptum eſt, Noli auidus eſſe in omni epulatione, nec te effundas ſuper omnẽ eſcã. In multis enim
1.Cor.9. eſcis erit infirmitas, qui autẽ abſtinẽs eſt eiiciet ad vitã. Vitãda ergo eſt ſuperfluitas in quantitate & qua-
Eccle.37. litate. Nam & ſi victualia ſint delicata & ſaporoſa, fiunt duo cõtra vnum, & periclitatur ſobrietas . Hoc
Eccle.27. religioſis valde penſandum eſt, quoniã tenuitas, ſobrietas , ſimplicitas victus & veſtitus voto pauperta-
tis indiſpenſabiliter annexa ſunt . [*Vt cum dies abceſſerit*] id eſt finem acceperit . [*Noctemque ſors*
reduxerit] euentus rerum ſeu ſolis receſſus rurſus cauſauerit noctis caliginẽ, quæ cũ ſit priuatio lucis cõ
comitãter, ſubſequitur, [*Mundi per abſtinentiam*]. i. per deuitationẽ ſecularium vitiorum, ac odium mun-
dalium vanitatum & voluptatum, videlicet per hoc ꝙ omnia talia toto die vitamus. [*Ipſi*] deo omnipo-
1.Ioan.2. tenti [*Canamus gloriam*]. i. laudem & gratiarũ actionem cantemus & offeramus de hoc quòd tam gratio H
Rom.12. sè ab his quæ mundi ſunt nos præſeruauit. Ideo ſanctus Ioan. Nolite, inquit, diligere mundũ, neque ea
Eccle.20. quæ in mundo ſunt. Paulus quoque, Nolite, ait, conformari huic ſeculo. Ecce in hoc hymno docemur
Pſal.139. qualiter tota die nos debeamus habere exiſtendo ſoliciti ne excedamus in verbis : quia qui multis vti-
Eccle.10. tur verbis, lędit animam ſuam, nec vir linguoſus dirigetur in terra. Hinc loquacitas, ſtultitię ſignum eſt,
Iob.13. iuxta illud, Stultus verba multiplicat. Et ſcriptum eſt, Vtinã taceretis, vt putaremini ſapiẽtes . Itémque,
prou 29. Totum ſpiritum ſuũ profert ſtultus, ſapiens autẽ differt & reſeruat in poſterũ. Viſum quoq; & cæteros
Eccle.28. ſenſus exteriores cuſtodiamus ab omni exceſſu circa ſua obiecta: quemadmodũ ſcriptum eſt, Sepi aures
Ephe.5. tuas ſpinis, & noli audire linguam nequam, linguam detrahentem, ſuſurrantem, diſcordias ſeminantem.
Eccle.7. Hæc quippe ſunt prorſus diabolica vitia, ideo à detrahente , diſcordias ſeminente, quaſi à ſerpente mox
Proue.25. fuge, ad minus per mẽtis diſceſſum, & mœſti vultus oſtenſionem: nec communices tam infructuoſis fa
pſalm.38. bulis tenebrarũ, magis autẽ redargue . Etenim per triſtitiam vultus, corrigitur animus delinquentis , vt
Iacobi 1. ſicut ventus aquilo diſſipat pluuias, ſic facies triſtis linguam detrahentem . Denique vbi maior peccan-
Ibidem. di occaſio, ibi diligentior adſit cuſtodia. Hinc in colloquio ponamus ori noſtro cuſtodiam, & ibi ſit o-
Heb.13. mnis frater velox ad audiendũ verbũ ſalutis, tardus verò ad loquendum: memor verbi Iacobi fratris do
mini, Quia ſi quis putat ſe religioſum eſſe non refrenãs linguã ſuam , ſed ſeducens cor ſuũ per loquaci-
Lucæ.6. tatem atque ſilentij fractionem, aut per ſtultam ſuiipſius reputationem, huius vana eſt religio . Inſuper
cordis puritati , quæ omnium exercitiorum eſt finis , efficaciter ſtudeamus atque ſobrietati , quoniam
optimum eſt gratia ſtabiliri cor, non eſcis: cùm dicat Saluator, Væ vobis qui ſaturati eſtis.

A Ad tertiam,hymnus.

¶ Inuocatur in eo ſpiritus ſanctus, vt dignetur nobis illabi : hortamur deinde, vt & corpore & animo diuinas perſonemus laudes,ac feruentem charitatis affectum in proximos habeamus.

Author Ambroſius Carmen Iambicum dimetrum.

N*Vnc ſancte nobis ſpiritus.*]Hora tertiarum rectè precamur ſpiritum ſanctum,vt ſe
nobis dignetur infundere,qua hora ſanctiſsimæ primitiuæ eccleſiæ fuit infuſus s
iuxta quod dictum eſt in hymno de ſolennitate ipſius, Dum hora cunctis tertia.
[*Nunc ſancte nobis ſpiritus vnum patri cum filio*]id eſt tu ô ſpiritus ſancte qui es
vnum patri, id eſt ſubſtantialiter vnum cum patre æterno ac vnigenito eius filio.
[*Dignare*]nunc,id eſt in hac hora,[*promptus ingeri*]hoc eſt, intimè imprimi no-
bis per tuorum infuſionem, incremēta & perfectionem chariſmatum,vt ſupra in 1.Ioan.2.
hymnis de ſolennitate ſpiritus ſancti ipſius expoſitum eſt.[*Noſtro refuſus pectori*]
.i.rurſus infuſus ſeu inſtitutus,ſuperaſperſus tanquā dulciſsima vnctio,ſaluberrimúmque vnguentū no
ſtro pectori.i.cordi.[*Os,lingua*]quæ ſunt inſtrumenta loquendi[*Mens*].i.intellectus & ratio. [*Senſus*]in
terior atque exterior.[*Vigor*]hoc eſt,tota animę fortitudo.[*Confeſſionem perſonet*].i.perfectè & feruidè
B ſonet & exprimat ac decantet,confeſsionem.i.diuinæ maieſtatis laudationē: iuxta illud, Cōfitebor tibi
domine in toto corde meo. Et item,Pſallā deo meo quàm diu ſum.Cōfitebor tibi omne bonū,tibi gra- pſal.9.8.5.
ta mente ac humili aſſcribēdo,mihiipſi verò deficere & peccare,& ad omne malū exiſtere pronum.Sic 150.137.
quoq; confitebor tibi confeſsione propriæ culpæ:iuxta quod ſcriptū eſt,dixi confitebor aduerſum me pſal.103.
iniuſtitiam meā domino.Nā,vt in prouerbiis expreſſum eſt.Qui abſcondit ſcelera ſua nō dirigetur:qui Geneſ.8.
autē confeſſus fuerit & reliquerit ea,miſericordiā cōſequetur.Ideo ſanctus Iob protulit,Vias meas in cō pſalm.31.
ſpectu eius arguā,& ipſe erit ſaluator meus.Ad hoc hortatur nos Hieremias,Scrutemur vias noſtras & Proue.28.
quæramus & reuertamur ad dominū.Leuemus corda noſtra cū manibus ad dominū in cælos.[*Flamme- Iob.13.
ſcat igne charitas*].i.amor ſpiritualis diuinus infuſus inardeſcat, creſcat,perficiatur in nobis ęſtuanti flam Tren.3.
migeróq; affectu,prout in euangelio loquitur Chriſtus,Ignē veni mittere in terrā, & quid volo niſi vt Ibidem.
accendatur?[*Accendat ardor proximos*].i.feruor diuini ac fraterni amoris corda calefaciat proximorū no
ſtrorū:ſicut fatetur pſalmographus,concaluit cor meū intra me,& in meditatione mea exardeſcet ignis
¶ Hunc breuē hymnū non breui nec parua deuotione cantemus,imò dulciſsimū illū paracletū dulci ac Luc.12.
æſtuāti inuocemus affectu, & vniuerſa quæ agim⁹ ad profectū & perfectionē diuini ac fraterni ordine- pſal.38.
mus amoris,nec à primo torpeam⁹ feruore,ne chriſtus nobis obiiciat illud Apocalypſis, Habeo aduer-
ſus te pauca,quoniā charitatē tuā primā reliquiſti.Memor eſto itaque vnde excideris & pœnitentiā age. Apoca.2.
C Itémq; ait ad quēdā, Scio opera tua quia nec calidus es neq; frigidus,ſed nūc quia tepidus es,incipiā te Apoca.3.
euomere de ore meo. Hinc ad Hebræos hortatur Apoſtolus,conſideremus inuicē in prouocatione chari
tatis & bonorū operū. Si amabilis eſt creatura,núnne in infinitum amabilior eſt creator? Eius ergo bo-
nitatem,amabilitatem,dulcedinem,& decorem omnem,ipſius dilectionem,liberalitatem & gratiam ſu- Hebr.10.
per genus humanum ſinceriter contemplemur, ſicque accendamur in eo. ꝙ ſi nec ita accendimur,in-
uocemus bonitatem eius immenſam,vt ipſe nos inflammare dignetur:ſuſpiremus ad ipſum aſsiduè, affe
ctuosè dicentes,O dulciſsime deus quando te toto corde amabimus:ſicque decantato hoc hymno miſ-
ſarum ſolenniis cum ſumma deuotione intereſſe ac iubilare altiſsimo non differamus.

Ad Sextam,Hymnus.

¶ In eo diuina laudatur potentia,à prouida ordinatione ac diſpoſitione temporum,
oratúrque deus vt ardores concupiſcentiarum à nobis tollat,corpori
ſanitatem,animæ tranquillitatem tribuat.

Author Ambroſius. Carmen Iambicum dimetrum.

R*Ector potens verax deus*] Deum omnium creatorem omnipotētem eſſe eorum quę
condidit potentem rectorem in aliorum expoſitione hymnorum patuit iam fre-
quenter:qui eſt verax deus,quoniam ipſe ſolus eſt deus verus veritate naturę,qui
ſolus eſt enspenitus independens abſolutè perfectum,actus purus,& eſſe puriſsi-
D mum in ſe ſubſiſtens ab omnibus infinita excellentia ſeparatum : qui etiam verax
inverbis,in promiſsis,in cunctis ſuis iudiciis,ſicut & filius dicit ad patrem,Sermo
tuus veritas eſt.Et Pſalmiſta,Principium verborum tuorum veritas:atque Tobias
ait,Iuſtus es domine,& omnia iudicia tua iuſta ſunt,& omnes vię tuæ miſericor- Ioan.17.
dia & veritas,[*Qui temperas rerum vices*]hoc eſt,moderaris, diſponis, & ordinas temporalium rerum pſal.118.
ac temporum proceſſus & ſucceſsiones,tempora & ætates,vt plenius fuit expoſitum ſuper illud,Aeter- Tobiæ.3.
ne rerum conditor,noctem diémque qui regis,[*Splendore mane inſtruis*].i.auroram informas & ornas
candore ac radio ſolis,intelligendo per mane(quod eſt pars temporis)tēporalia quæ ſunt in ipſo dilu-
culo, vt elementa & mixta quæ tunc ſolis lumine perfunduntur. [*Et ignibus meridiem*]hoc eſt, tem-
pore meridiano afficis & qualificas elementa ardoribus ſolis:tunc enim ſole exiſtente in alto fit refle-
ctio radiorum eius ex obiectione corporū talium,ex qua reflectione calor cauſatur,præſertim dū refle-
ctio magis directè, perpendiculariterque cauſatur. [*Extingue flamans litium*].i. ignotos motus paſ- Eccle.24.
ſionum & prauos iræ,impatientiæ,cupiditatis furores,ex quibus lites, contentiones ac conſimilia oriun Iacob.4.
tur. Anima nanque iracunda incendit litem.Iacobus quoque ait, Vnde bella & contentiones in vobis. Eccle.28.
núnne ex concupiſcentiis veſtris?Nam ira materialiter diffinitur eſſe accenſio ſanguinis circa cor. Hinc prou.27.
ira non habet miſericordiam, nec erumpens furor. Et impetum ſpiritus concitati ferre quis poterit?
[*Aufer calorem noctium*]id eſt concupiſcentiarum feruores & actus quibus nocturno tempore magis

vacatur. [*Confer ſalutem*].i. habitudinem congruam & ſalubrem [*Corporum*]vt ſecundum exigentiam B
profectus,ſœlicitatiſque animæ,corpora noſtra regantur,ſpirituſque ſubdantur, & corpora ſanitate ad
honorem dei bene vtantur,nam & ſalus inferiorum in recta conſiſtit ſubiectione ſuperioris. [*Veramque pacem cordium*].i.internam quietem in deo,& gaudiũ imperturbatum in actibus virtuoſis. Pax nanque ſuperaddit gaudio imperturbationẽ,nec poteſt anima veram inuenire pacẽ, niſi in ſuo creatore,cui
loquitur Auguſt.Domine creaſti nos propter te, & inquietum eſt cor noſtrum quouſque ſuperueniat
ad te.Præſta pater piiſsimè,patríque compar vnice.i.tu vnigenite deo patri æqualis. Iſtud ſupra expoſitũ eſt.Hunc hymnum quemadmodũ cæteros,deuotione cõgrua depromamus, atque ad ea quę deſuper
obtinere precamur,dignam quoque operam,diligentiam & anniſum impendere nõ ceſſemus. Oportet
quippe naturã cooperari gratiæ dei,vt faciat homo quod in ſe eſt,quia vt Auguſtinus depromplit, Qui
creauit te ſine te.i.ſine tua cooperatione,non iuſtificabit te ſine te. Hæc demũ eſt ratio, quòd quotidie
multa orando in horis ac aliis precibus non exaudimur,& petentes nobis profectum dari virtutum aridi permanemus,quoniam & remiſſo oramus affectu,neque ſatagimus impedimenta exauditionis vitare
.i.negligentias & peccata quantùm naturæ poſsibile eſt, occaſiones etiam peccandi vndique declinare,
& ad ipſa virtutũ exercitia quantùm ad ſubſtãtiam operum nos pro viribus adhibere, extendere, applicare. Si quis regem offendiſſet terrenum,ſibíque peteret indulgeri, nec tamen à regis ceſſaret offenſa,nũ
quid rex,quamuis valde clemens,illi ignoſceret?Non,puto. Itaque iuxta tenorem precum hymni iſtius F
conemur prauiſsimos iræ,impatientiæ ac omnis inordinatæ, & ſenſualis affectionis flammas & impetus
ſuffocare.Impatiens nãque operatur ſtultitiam:& ira in ſinu ſtulti quieſcit, ac hominem ſimilem efficit
furioſo.Senſualis quoque affectio venenum eſt ſpiritualis amoris,ſic & effectus ſenſualis & inordinatæ
affectionis,oſcula,amplexus & attactus non carent periculis.Non ergo per talia neque per immoderantiam cibi & potus foueamus aut excitemus in nobiſipſis aut aliis calores noctium,incentiua libidinis,ſtimulos carnis,quod & iuniorib⁹ in quibus adhuc viget ſanguinis calor,atque ad motus inordinatos ſunt
proni,potiſsimum eſt penſandum & obſeruandum.Vnde(vt recitat caſsianus)ſancti patres in Aegypto
inter cætera ſtatuerunt,ne vnus fratrum alterius tangeret manum.quod item in regula ſancti Pachomij
diuinitus edita,de cælo allata,& per ſanctum angelum viro ſancto præſentata continebatur.

Ad nonam,Hymnus.

¶Diuina in eo laudatur prouidentia,ſua virtute omnia conſeruans,diei partes ſuis vicibus diſtinguens,
oratúrque deus,vt fœlicem & beatum vitę exitũ,& poſt piam ac ſanctã mortem vitam æternã largiatur.

Author Ambroſius. Carmen Iambicum Dimetrum.

R*Erum deus tenax* vigor.]Eccleſia dei in hymnis & precibus, horis & canticis ſuis G
ſemper ſolicita eſt omnia illa ſic ordinare,vt & tempori congruant, & gratia vitãdi peccata obtineatur diuinitus. Hinc in hymno nonæ oramus pro gratia ac
virtute pertingẽdi immaculatè ad veſperum.Rerum deus tenax vigor,id eſt ô tu
deus omnipotẽs vigor tenax.i.vis ſeu poteſtas omnium rerum cõſeruatiua indeſinenter.Vigor inquam non formalis inhærens,ſed ſeparata,effectiuéque operãs
ſine cuius manutenentia & inceſſanti conſeruatione nulla penitus creatura poſſet per vnum momẽtum cõſiſtere aut durare,etiam minus quàm dies ſine lumi-
Sapien.3. ne ſolis,vt non ſolùm theologi, ſed profundiores quoque philoſophi cõſcripſerunt.Hinc ſapiens dicit
deo.Quomodo poſſet aliquid permanere niſi tu voluiſſes,aut quod à te vocatum non eſſet cõſeruaretur?[*immotus in te permanens*].i.in teipſo prorſus incommutabilis perſeuerãs,quemadmodum per pro-
Malac.3. phetam proteſtatis.Ego dominus & nõ mutor.Propterea loquitur Balaam,Non eſt deus quaſi homo
Num.23. vt mentiatur:neque vt filius hominis,vt mutetur:dixit ergo & non faciet, loquutus eſt & nõ implebit.
¶Denique iuxta philoſophum, deus eſt actus purus,id eſt natura ſeu forma non inhærẽs, ſed foris manens,omnia formans,nihil informans,quamuis in cunctis realiter ſit: ſimpliciſsima,inquam,formaliſsimaq́ne natura in qua nulla potentia paſsiua determinans, nulla differentia contrahens, nil materiæ aut
materialis proprietatis,potentialitatiſiue imitans:ſed natura in ſeipſa infinita omnino perfecta,æternaliter & prorſus inuariabiliter in optima ac ſuperbeatiſsima ſui diſpoſitione cõſiſtens: cuius eſt nullo in- H
digere,à nullo moueri,actuari aut perfici,imò cętera vniuerſa mouere,actuare,perficere.Ecce quàm glorioſus & ſupergloriosus eſt dominus deus noſter,cui ſuper hoc præcordialiſsimè congratulari ſemper
debemus.Ideo dixit Boëtius, O qui perpetua mundum ratione gubernas,ſtabilíſque manens das cuncta moueri.Veruntamen Plato aſſeruit primum motorem,vtputa deum moueri,quod quamuis Ariſtoteles reprehẽdat,verba tamen non mentem magiſtri ſui Platonis impugnat. Etenim eo ſenſu diſſeruit
plato deum moueri,quo & ſanctus Dionyſius.1.cap.de diuinis nominibus loquitur, Omnes illuminationes moto patre,id eſt deo creatore deſcẽdunt.In quibus verbis nõ aliud deſignatur per deum moueri quàm ipſum in actũ ꝓcedere.[*Lucis diurnæ tempora ſucceßibus determinans*].i.tu deus determinã,id eſt
finiens ac diſtinguẽs tẽpora lucis diurnæ,id eſt horas ac claritatem diei ſucceſsibus.i.ſucceſsiuis ꝓceſsibus,indeſinentíque curſu à diluculo vſque ad crepuſculum,quod deus facit per ſolis irradiationem ac
motum.Opera nanque naturæ deo in ſcripturis principaliter aſſcribuntur,præſertim in Iob qui loquitur creatori omnia ordinanti,Manus tuæ fecerunt me & plaſmauerunt me totum in circuitu.Nũne ſi-
Iob.10. cut lac mulſiſti me,& ſicut caſeum me coagulaſti?Pelle & carnibus veſtiſti me,oſsibus & neruis compegiſti me. [*Largire clarum veſperę*] id eſt gratioſè nobis concede virtutem perueniendi ad veſperam,
& finem huius dei ſine ſordibus vitiorum, vt clarum ac lucidum veſpere ſortiamur in toto diei tempore,in operibus lucis & gratiæ, non tenebrarum ac dæmonum fructuoſè deducemus: præſertim quia

A poſt prandiũ ventre repleto ſolent homines ad vana & inutilia eſſe procliuiores, aliquãtula iam ſeruitu-
te ante prãdium deo exhibita: quaſi vnoquoque talium illud prouerbiorũ dicente, Victimas pro ſalute Prouer.7.
debui: hodie reddidi vota mea, idcirco egreſſus ſum vt viderem te. [*Quo*] veſpere vel potius, quo.i. per
quam tuam largitionẽ tam gratioſam, [*Vita nuſquam decidat*] hoc eſt conuerſatio noſtra interim nequa-
quam cadat deorſum ab altitudine gratiæ ac virtutum in ima culparum, ne defluat ſine fructu. Propter
quod ad Hebræos expreſſit Apoſtolus, Abundantius oportet nos obſeruare ea quæ audiuimus, ne for-
tè pereffluamus: non enim effugiemus, ſi tantã neglexerimus ſalutem. [*Sed præmium mortis ſacræ perennis* Heb.2.
inſtet gloria] hoc eſt beatitudo æterna immineat, appropinquet, præfixoque tempore nobis præſtetur
præmiũ, & pro mercede ſacræ mortis.i. virtuoſi, fœliciſque obitus quẽ vtique habebimus, ſi iuxta teno
rem orationis præmiſſæ in bonis actibus perſeueremus, atque in prætactis à te fuerimus exauditi. Nẽpe,
ait Saluator, Qui perſeuerauerit vſque in finem, ſaluus erit. Vel præmiũ mortis ſacræ.i. beata merces ac Matth.24.
retributio paſſionis & mortis Chriſti, qui tradidit ſe pro nobis, videlicet gloria perẽnis inſtet.i. nobis in-
cumbat ac cõdonetur. Chriſtus quippe ex ſumma charitate, obedientia, pietate, patiendo & moriendo
pro nobis gloriam nobis promeruit æternalem, vt patuit iam frequenter. Et Petrus ait, Chriſtus ſemel
pro peccatis noſtris mortuus eſt, vt nos offerret deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autẽ ſpiritu, 1.Petri.3.
deglutiẽs mortẽ, vt vitæ æternę efficeremur hæredes. Vnde & ipſemet faſſus eſt, Filius hominis non ve-
B nit vt iudicet mundũ, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Itaque & hunc hymnum ſic decãtemus, vt ad Ioan.3.
clarum veſpere quotidie & tandem ad proſperũ finem vitæ perducamur, ſicque verè participes ſimus
meriti ac præmij dei & ſaluatoris, & impleamus quod hortatur Apoſtolus, Per patientiam curramus ad
propoſitum nobis certamen, aſpicientes in authorem fidei & cõſummatorem Ieſum, qui propoſito ſibi Hebr.12.
gaudio ſuſtinuit mortẽ confuſione contempta.i. pro nihilo reputata. Recogitate eum qui talẽ ſuſtinuit
aduerſus ſemetipſum contradictionẽ, vt non fatigemini animis veſtris. Hinc nos quoque indefeſſè ad-
hæreamus iuſtitiæ, & pro ea libenter patiamur, aduerſa cõfuſione contempta.i. omnem confuſionem,
deſpectionem, vituperationem, quam ob hoc perperſſi fuerimus, paruipendentes, imò pro nihilo repu-
tantes. Quia nõ ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad perẽnem gloriam, quam dominus & ſalua-
tor ſua ſacratiſſima morte promeruit nobis: quam conſequemur, ſi tamen compatimur.

Ad completorium, hymnus.

In eo fit ad Chriſtum dei filium oratio, vt ingruentis tempore noctis nos cuſtodiat, quo placidam in
eo quietem capiamus, animas noſtras itidem & corpora in ſua protectione conſtituat,
& ab hoſte maligno, ſalua, illæſa, incontaminatáque conſeruet. ¶ Author
creditur beatus Pater Ambroſius.

C

Carmen Iambicum dimetrum, non exactum.

CHriſte *qui lux es et dies.*] Affectuoſiſſimum hymnum hunc ex dei præconiis ac ſa
cris precibus eminenter contextum compunctè ac feruidè proferamus. Chriſte
qui lux es & dies, hoc ſatis diffusè expoſitum reor ſuper primum verſum hymni
illius, Splendor paternæ gloriæ de luce lucem, &c. [*Noctis tenebras detegis*] id eſt
manifeſtas caligines errorum ac vitiorum, tenebráſque noctis exterioris facis co-
gnoſci, ita ne metuantur, quoniã reale nil ſunt, nec aliquid poſitiuum, ideirco no
cere non queunt: & tempore noctis deus & angeli ſancti nobiſcum non minus
ſunt quàm in die, nec ſine illorũ permiſſione inuiſibiles hoſtes tangere valent pi
lum capitis noſtri. [*Luciſque lumen crederis*] id eſt tu Chriſte crederis eſſe vnic⁹ filius patris, deus de deo,
lumen de lumine, vt prætacto loco expoſitum eſt, [*Lumen beatum prædicans*] id eſt proprio ore, & per
tuos apoſtolos & alios ſanctos eras docens & prædicans humano generi ſuperbeatiſſimũ lumen increa
tum, æternum, videlicet deum patrem: iuxta illud Ioannis, Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus: Ioan.17.
imò & totam trinitatem dicendo, Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiri Matt.28.
tus ſancti, Vel lumẽ beatum, id eſt lucidiſſimam beatificam dei viſionem. Hæc eſt, inquiens, vita æterna, Pſal.35.
D vt cognoſcant te verum deũ. Vel, lumen gloriæ, de quo Pſalmiſta dicit deo, In lumine tuo videbimus lu
men. Lumen quoque fidei ac ſapientiæ ſalutaris. [*Precamur ſancte domine*] Totum quod ſequitur oratio
eſt quæ ſpiritualiter dirigi poteſt ad Chriſtũ, generaliter quoque ad ſuperdigniſſimã trinitatem, quę eſt
vnus deus ac dominus. Itaque precamur ô ſancte domine, [*Defende nos*] ab omni periculo & corporis,
& ab omni tentatione carnis ac dæmonis, ab omni imaginatione phantaſtica, vana, ſtulta ac puerili, prote
ctione tua diuina, ope atque cuſtoditione angelica, meritis ac precibus ſacratiſſimæ virginis ac totius ec-
cleſiæ triumphantis, ac etiam eccleſiæ militantis, & per dona gratiæ tuæ, [*in hac nocte*] imò & die ſequen
ti ac toto tempore incolatus pręſentis, quod totum nox eſt comparatione diei æternitatis ac luminis glo
riæ, præſertim luminis increati ac ſuæ beatificæ fruitionis, [*Sit nobis in te requies*] id eſt requies ordinata,
tibi accepta: requies quoque contemplationis tui, & tranquillitatis internæ: requies etiam corporalis
repauſationis & ſomni conuenientis, Ne, vt in hymno ad veſperas eſt rogatum, hoſtis inuidi dolo pauor Eſa.50.
quietos ſuſcitet. Sicque illud Eſaiæ impleatur in quolibet noſtrũ, Requiem dabit tibi dominus, & im-
plebit ſplendoribus animam tuam [*Quietam noctem tribue*] vt nec propriis fantaſiis ineptis, nec hoſtium
fraudibus inquietemur. [*Ne grauis ſomnus irruat*] id eſt non cadat in nos ſomnus immoderatus tota-
liter deprimens mentem ab eleuatione ad deum impediens eam, ad tempus etiam poſt euigilationem: ita
vt nec citò, nec purè, neque fallaciter poſſit ſe ad deum erigere, & de grauamine ſomni ac fantaſiis excu
tere, [*Nec hoſtis nos ſurripiat*].i. ad illicita nos non rapiat, fallat, ſubducat, [*Nec caro illi conſentiens*] id eſt

nec appetitus ſenſitiuus tentatori acquieſcens, [*Nos tibi reos ſtatuat*] id eſt culpabiles reddat, non quòd E
carni per ſe competat conſentire, nec appetitus ſenſitiuus, aut vis cognitiua ſenſitiua, interior ſiue exte-
rior citra rationis cõſenſum ac deliberationem formalem aut interpretatiuam inducit peccatum morta-
le. Quòd ſi ratio ex negligentia omiſerit ſenſitiuam vim refrenare ac debitè regere, ipſa in culpa eſt. [*O-
culi ſomnum capiant*] id eſt corporalem moderatum virium reparatiuũ. [*Cor ad te ſemper vigilet*] actu aut
habitu, ſeu diſpoſitione propinqua ad actualem deuotionem, imò frequẽter etiam actualiter oret, me-
ditetur, pſallat, ac deſuper illuſtretur, & reuelationem ſortiatur in ſomno, in quo reuelationes & oracu-
la fieri ſolent, vt ſupra expoſitum eſt. Et ſuper hoc dictum eſt in hymno ad veſperas ſuper illud, Dor-
Cantic. 5. mire mẽtem ne ſinas. Et alibi, Vnde & ſpõſa fatetur dicens in Cãticis, Ego dormio, & cor meum vigilat.
pſal. 16. [*Dextera tua*] id eſt gratioſa aſsiſtentia tua. [*Protegat*] ſicut iam in primo verſu hymni huius fuit expoſi-
tum. Vnde orat Pſalmiſta, A reſiſtentibus dexteræ tuæ cuſtodi me, vt pupillam oculi ſub vmbra alarum
tuarum protege me. [*Famulos (tuos) qui te diligunt*] hoc eſt omnes vtriuſque ſexus fideles, vt nomine famu
li deſignetur nõ ſexus, ſed ſeruitus. Omnes, inquam, qui te diligunt charitate infuſa, ne ruãt in culpam
mortalem, qua charitatem amittant, atque in venialem ſaltem frequentem, qua charitatis minorationem
ac debilitationem ſuſtineant, imò te protegente in ea creſcant quotidie, vel qui te diligunt naturali amo
re quos digneris tueri, ne in mortali maneant ac pereant culpa, ſed protinus pœnitendo ſupernaturalem
Pſal. 31. tui amorem, ſcilicet charitatem obtineant. [*Defenſor noſter*] qui ais in Pſalmo, In via hac qua gradieris, F
Hiere. 20. firmabo ſuper te oculos meos. Cui loquitur Hieremias, Tuere me ab his qui perſequuntur me. [*Aſpice*]
pſal. 118. nos oculo pietatis tuæ immenſæ approbationis tuæ piiſsimæ: quemadmodum orat pſalmographus, A-
ſpice in me & miſere mei. [*Inſidiantes*] id eſt aduerſantes ac doloſè nocere quærentes, nobis noſtram im-
pediendo ſalutem. [*Reprime*] id eſt refrena, vt nihil in nobis proficiãt aduerſarij tales. [*Guberna tuos famu
los*] id eſt vniuerſos credentes dirige in viam ſalutis, etiam eos qui nondum ſeruiunt tibi ex charitate, ſed
fide informi ac timore ſeruili, vt ad charitatem te dirigente pertingant. [*Quos ſanguine mercatus es*] id
eſt tuo precioſiſsimo ſanguine redemiſti, id eſt exponendo vitam tuam corporalem, imò teipſum pro
illis in mortem, vt ſæpe expoſitum eſt. [*Memento noſtri domine*] id eſt oſtende te iugiter memorem noſtri
Sapien. 9. indeſinenter, gratioſè, magnificè nobis aſsiſtẽdo per miſericordiarum tuarum effectus [*In graui iſto cor-
pore*] quod aggrauat animam, & deprimit intellectum, intantùm quòd carcer eius vocatur: iuxta illud,
Educ de cuſtodia animam meam, ad confitendum nomini tuo. Vnde exclamauit Apoſtolus, Infœlix e-
pſal. 141. go homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Multæ nanque ſunt corporis neceſsitates, quibus
vacando prouidendo ac ſatisfaciendo, anima à ſpiritualibus impeditur. Veruntamen corpus etiã in mul
tis deſeruit dominæ ſuæ, vtpura animæ tanquam inſtrumentum ac medium eius. Nam cũ anima ſit fi-
nis atque profectio corporis, non econtra conſtat corpus ordinatum in bonum animæ. [*Qui es defenſor* G
animæ] quam ad imaginem & ſimilitudinem tuam plaſmaſti, nec eam quantùm in te eſt derelinquens,
imò auertentem ſe & auerſam à te variis modis reuocas per proſpera & aduerſa, per inſtinctus diuinos,
Sapien. 11. angelicos & humanos, per ſcripturas & terribilia geſta. Hinc ſcriptum eſt, Diligis omnia quæ ſunt, & ni
Hiere. 3. hil odiſti eorum quæ feciſti: parcis autem omnibus, quoniam tua ſunt domine qui amas animas. Idcirco
Pſalm. 11. tuipſe apud Hieremiam cõteſtaris, Tu fornicata es cum amatoribus multis, tamẽ reuertere ad me. [*Ade-
Iob. 17. ſto nobis domine*] in omni neceſsitate, indigẽtia, periculo, aduerſitate, anguſtia & euentu. Illumina oculos
pſalm. 15. meos ne vnquam obdormiam in mortem. auerſum ac deuiantem miſericordiſsime reduc, robora, poſ-
Mich. 7. ſide & cuſtodi. Libera me & pone me iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me: vt ſic ex ſententia
pſalm. 3. gratus pſallam, A dextris eſt mihi dominus ne cõmouear. Et, Cùm ſedero in tenebris, dominus lux mea
eſt, & deducet me dominus in lucem æternam. Somno quoque moderato reſocillatus cõfitear, Ego dor
miui & ſoporatus ſum & exurrexi, quia dominus ſuſcepit me. Igitur hymnum iſtum in completorio,
in conſummatione horarum, in ſine diuini officij cum integro & ardenti proſeramus affectu, cum re-
collectione animi & compunctione prægrandi, recõmendantes infinitæ pietati & gratiæ creatoris cum
ingẽti & filiali fiducia. Nec quiſquam tam intimoratus extet, aut negligẽs vt ad dormiendũ ſe ponat fi-
ne diligẽti diſcuſsione cõſcientiæ ſuæ, imò vnuſquiſque ante reclinationem huiuſmodi vigilãter reco-
gitet & reuoluat, qualiter diem totum expenderit, quid boni omiſerit, quid mali commiſerit in eodem.
Qualiter in cibo, potu, colloquio, in diuino officio, in celebratione, ac cæteris vniuerſis habuerit ſe. Sic- H
que pœniteat coram deo, nec impunitũ, nec indiſciplinatum ſe deſerat, emẽdationem proponat firmiſsi
mè, Chriſti paſsionem, patientiam, humilitatem, cõſtantiam, charitatem indelebiliter ſuis imprimat &
infigat præcordiis, atque in lecto tãquam in monumento reclinet ſe: memor ſolicitè, qualiter paulò poſt
pſalm. 4. recludetur in tumulo: In pace in idipſum obdormiat orando, aut meditando ſalubriter. ¶ Porrò, ſi con
templationis gratia ei collata ſit, mentem erigat ad ſuperbeatiſsimæ deitatis intuitionem, quemadmodũ
dominus deus noſter omnipotens, naturaliter & ſupereſſentialiter bonus ſit, & bonitas pura, quomo-
dolibet infinita in ſeipſo intenſiuè interminabiliterque perfectus, in quo omnis perfectio, infinita pul-
chritudo, immenſa dulcedo, illimitata poteſtas, ſapientia cuius nullus eſt finis, beatitudo & gloria ſine
termino & menſura. In horum meditatione inflammetur ac delectetur mens noſtra. Ad metuendum
quoque & colendũ eundem, totiſque viribus honorãdum viriliter accingatur. ¶ Poſtremò, ſuperglorio
ſiſsimam trinitatem ſynceriter cõtempletur, vel ſaltem pro viribus ſpeculetur, qualiter pater æter-
nus ſeipſum intuendo, intelligendo, & quaſi intra ſe exprimendo ſuiipſius conceptum, ac verbum intra
ſe profert ac gignit, & ipſum vnigenitum ſuum ſuperpulcherrimum ſibi prorſus æqualem, cõſubſtan-
tialem, ſimillimum, ſuperdelicioſiſsimè cum infinita cõplacentia, immẽſo amore æternaliter, clariſsimè,
ſuauiſsmè, inuariabiliter intueatur, cõformiter filius patrem, atque vterque ſpiritum ſanctũ, & ſpiritus
vtrũque. Etenim mutua harum ſuperuenerabilium, adorãdarum, ſuperſublimium perſonarũ intuitio,

A dilectio,fruitio,complacentia, & dulcedo incomprehenſibiliter ac omniformiter eſt immenſa. ¶Denique quia ex creaturis ad creatoris aliquantam agnitionem conſurgimus, penſemus quid magnus ille
Theologus diuiniſsimus, ſacratiſsimus Dionyſius, de quarundam mentium creatarum amore ac amoris ad deum ardore loquutus ſit. Núnne ſexto angelicæ hierarchiæ capitulo de Seraphico ſummi angelici ordinis dulci, quieto, eſtuante amore deprõpſit ꝗ Calefacientes nominantur. Mobile enim eorum eſt ſemper circa diuina,& inceſſabile,& calidũ, & acutum, & ſuperferuidum intentè & intimè, & recaleficans alia, &c. Ecce ſi amor ille creatus ac finitus ſupremorum illorum ſpirituum angelicorum tam intenſus ac vehemens eſt, vt non ſolùm calidus & acutus, verumetiam ſuperferuidus appelletur, qui vtique amor infinitè minor eſt,minus acutus minúſque feruidus,quàm increatus ille mutuus amor ſuperſanctiſsimæ Trinitatis, certum eſt, quàm incomprehenſibiliter ac incomparabiliter tres adorandæ perſonæ ſeinuicem diligant, & idem patet de mutua earum intuitione plenariè comprehenſiua, de mutua ipſarum ſuperdulciſsima & ſuperdelicioſiſsima fruitione. ¶Præterea, omnis ratio amandi ſeinuicem, excellentiſsimè & perfectè in ipſis conſiſtit, videlicet, bonitas,cognitio, propinquitas,vnitio,communio: vnaquæque enim earum infinitæ eſt bonitatis, & aliam plenè ac limpidiſsimè comprehendit,& pater totam bonitatem ſuam & gloriam communicat filio, atque vtérque ſpiritui ſancto: nec ſolùm vnitæ ſunt,imò & ſubſtantialiter idem. Et quibus palàm eſt dilectionem earum adinuicem omniphariè eſſe in infinitum ſuperardentiſsimam & immenſam. In harum contemplatione mens verè de-
B uota,ſynceriter reformata, deiformiter inflammata fide cũ rationibus credendorum, purificatæ mentis intelligentia ſublimiter decorata, interdum quaſi mediam & condilectam ac complexatam experitur ſeipſam, vt puta rapta iam & abſorpta in infinitas diuitias gloriæ dei in æternæ lucis immenſam abyſſum,in regionem ſuperſplendidiſsimam luminis increati. Ad hanc aliquantulum futuræ beatitudinis prælibationẽ,deguſtationem,participationẽ conemur ac properemus, quæ ad myſticam ſpectant theologiam, ad doni ſapientiæ complementum, ad apicem mentis in deum totaliter transformatæ,ad diuini amoris perfectionem vnitiuámque viam,ad quam non niſi per omnimodam priuati amoris extirpationem,per profundiſsimam humilitatem ac vehementiſsimam ſuiipſius aſpernationem, per ſynceriſsimum zelum iuſtitiæ ac boni cõmunis præcordialem affectum,per cordis munditiam, conſcientiæ puritatem, ac conſimilia exercitia ad viam purgatiuam & illuminatiuam ſpectantia. In quibus omnibus exerceamus & actuemus nos ſtrenuè præſentiam maieſtatis diuinæ indeſinenter penſantes, ac totis viribus venerantes. Ad laudem & gloriam omnipotentis, qui eſt ſuper omnia deus ſublimis & benedictus, Amen.

C

COMMENTARIORVM IN HYMNOS FINIS.

PARISIIS

EXCVDEBAT ROBERTVS MASSELLIN.

M. D. LI, MENSE OCTOBRI.

flosan

Digitized by Google

Digitized by Google